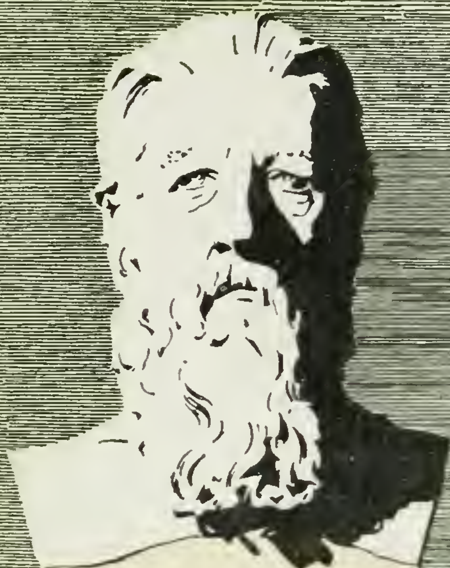
SV. CECH

POVÍDKY A HUMORESKY

SVATOPLUK ČECH:

POVÍDKY A HUMORESKY.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

Pokračování posmrtné. — Pořádá Vlad. S. Čech.

DÍL XXII.

POVÍDKY A HUMORESKY.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1909.

POVÍDKY A HUMORESKY.

NAPSAL

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1909.

V tento svazek jsou pojaty v časovém pořadu práce, z nichž autor sám chystal svého času knihu, hodlaje ovšem některé dříve přepracovati. Sem náleží i humoreska „Cikánka“, uveřejněná ve Vlastenském kalendáři na r. 1871, kterou bohužel se nepodařilo nalézti.

V. S. Č.

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

Samson.

NOVELLA.

(„Tábor“ 1868, roč. V. čís. 22. a 23.)

I.

„Kam pak?“

„Ven!“

„Co venku?“

To spartánská rozmluva dvou přátel, potkavších se v letním vedru na zaprášené ulici.

První z výše uvedených otázek visela vlastně v povětří ve způsobě lehkého cestovního vaku, přehozeného nedbale přes plece jednoho z našich Spartanů. Druhá otázka však zasáhla vakonosce jako blesk s modré oblohy.

Co tam? Co tady? Co vůbec na světě? Samé otázky, pro něž tázaný neměl odpovědi. Ba, kdyby se byl někdo otázal, jak se pocestní vak na rameni jeho octnul, byl by rovněž odejíti musel s nepořízenou. Že se vak ten na pleci jeho houpá — tolik bylo jisto — jak se ale na plec dostal? proč se tam dostal? takové a podobné otázky odmítal v obor bezvýsledného skepticismu. Když otázka jeho po nějaké době čekání záživné odpovědi dočkati se

nemohla, nahlédl skeptik marnost svého hloubání a vzdálil se po přátelském přání: „No tedy s Bohem! Diviši! Šťastnou cestu a mokrý déšť!“

Diviš ale stál posud omráčen oným bleskem s jasné oblohy. Co venku? znělo mu v uších. Dýchati svěží vzduch, naslouchati jásavým trylkům skřivánků, splývajícím v jediný souladný chorál radosti, rozpouštěti své myšlenky po širokém prostranství po zlatých vlnách klasů, protkaných pestrým polních květů nádechem... ach ano! něco podobného kolísalo se v neurčitých obrysech obraznosti Divišovou, když před chvílí vak se stěny snímal, ale jak snětí vaku s nadřečenými myšlenkami souviselo, o tom nebyl s to bezpečného sobě náhledu utvořiti.

Zkrátka, vak byl tu a hájil tak makavými důvody svou existenci, že nezbývalo Divišovi, než závažnosti těch důvodů se podrobiti a za prostředek světové missí vaku cestovního se propůjčiti — totiž chutě na cestu se dáti.

Za krátko ležely za ním poprášené ulice s poprášenými svými povozy, tlum různotvárných domů ve hnědém nimbu nezdravých výparů, brána po měšťácku blaseovaně zívající vstříc bujarým půvabům venkova — jednotvárný města šum nedozníval více k uchu jeho — a jeho hledy, neobmezeny více ohradou pošmurných zdí, vznášely se volně nad rozkošnou krajinou, pozlacenou paprsky letního slunce...

Plným douškem ssál do svadlých prsou svých ten svěží vzduch, nasycený — ať tak dím — vůní květin, bzučením pilných včel, hlaholem skřivánčího zpěvu, vábnými průsvity klidné idylly... Ssál do

sebe tu vůni, ten bzukot, ten zpěv — ale idylla zůstávala venku.

Diviš náležel do počtu oněch lidí, kteří nečiní nikdy to, co by činiti měli, nemluví nikdy to, co by mluviti měli, a nemyslí nikdy na to, co by mysliti měli.

Tak nyní, obklopen ladnými zjevy venkovské přírody, zalétal na perutech trudných upomínek nazpět do stínů vysokých domů. Zdálo se mu, že sedí opět co hoch pod vysokými těmi domy, v odlehlé tiché uličce, tiché proto, že místo rachotících vozů kalné rámě řeky co laguna jí se valí a hluku plné chodníky řada zakrnělých zahrádek zastupuje. A stín těch domů spočívá jako upír na vadnoucích zahrádkách, na špinavé laguně, na bledých lících hocha, čtoucího v jedné z oněch kněh, které jsou plny měsíční záře, tlukotu slavičího, a mimo to plny věcí, s kterými nesetkáš se nikde jinde na širošírém světě, nežli právě v knihách těchto. A někdy pohlédá bledý hoch přes jednu z oněch kněh a přes špinavou lagunu na protější dům, z něhož vyčnívají pavláčky se železným zábradlím, ověnčené houštím různobarevných květů, jedna nad druhou, jako visuté zahrady Semiramidiny, pohlédá tam a obtáčí lagunu, dum i pavlače měsíční září jedné z oněch kněh. Jako nimbem obkládá měsíční tou září hlavinku dívčí, klonící se nad pestrými květy jednoho z visutých oněch sadů...

Roste hoch a roste dívka v nimbu měsíčního svitu.

Jednou rozkývala se nad železným zábradlím zlatá klec, papoušek tam rozepjal pestrá křídla a drsným hlasem zakřikl: Má úcta! Má úcta! Jeho

*

skřek přehlušil líbezné pění slavíků, provívající jednu z oněch kněh.

Však dívka nevšímá si ničeho více, nežli pestrého papouška. Hladí ho krásnou ručkou, celuje černý ohyzdný jeho zobák malinovýma rtoma i obsypává ho lahůdkami — nemůže se ani odloučiti od miláčka svého, jenž nemá přec ničeho jiného, nežli malebný šat a své odporné, blbě opičené: Má úcta!

A jednou zjevil se podle dívky krásně ošacený mladík s vyhaslým okem a bledýma rtoma, klonil se před ní a líbal jí ruku — a ona si hrála se zlatým jeho řetízkem i usmívala se naň tak přívětivě — Svit luny bledl nad její hlavou.

A jednou — — Měsíční záře zmizela s dívčích spánků, s vysokého domu, se sadů Semiramidiných, s pošmurné laguny.

Umlklo slavičí pění, a papoušek zatloukl pestrýma křídloma o zlaté pruty svého žaláře a zaskřehotal posměšně: Má úcta! Má úcta!

Z hocha stal se muž. Dlouho byl hledal tu ztracenou měsíční záři, ale nenašel jí nikde v žádném záhybu jednotvárného života, v žádném koutku širého světa — ba, ani v měsíční záři... Konečně nehledal jí více.

Okolo něho hemžili, strkali, rvali, předháněli, zajížděli se lidé, různými směry, v šumotu, vrzotu, hovoru, smíchu a pláči — a on bez cíle, bez vesla potácel se v tom moři života, zmítán vlnami okamžiku, vyššími, nižšími, však věčně jednotvárnými...

Moře to se mu zdálo pusté, špinavé, jak ona laguna pod vysokými domy — když s ní byla zmizela měsíční záře...

II.

Následující rozmluva vytrhla Diviše z melancholického rozjímání:

„Bude to povětří!"

„Pánbůh s námi!"

„Však ale bylo také parno, že —"

Více nezaslechl. Pozdvihl oči, a tu spatřil dvě podkasané, plnoboké žnečky, co nohy stačily, uhánějící polní stezkou. Porozhlednuv se po krajině, seznal odůvodněnost jejich obavy.

Spousta černých, nízko visících mračen hnala se po obloze a halila vlnité rysy vzdáleného obzoru v neproniknutelnou tmu. Paprsky sluneční obestýlaly jim laločnaté, roztřepané kraje, jakoby se vlnila zlatá tříseň okolo ohromného černého polštáře. Vzduch ovládalo posud mrtvé vedro; pot řinul v bohatých krůpějích s Divišova čela. Však již mu počal vítr ovívati chladnou perutí rozpálené líce; prach kotoučil se na silnici v ubíhající sloupy; temena zaprášených topolů skláněla se po větru.

A již — již pokrylo temno širé prostranství; ve vysoku křižují se blesky, hrom z duta rachotí, vichr burácí po rozlehlých rovinách . . .

Jsou buřňáci v říši duchů. Jsou duchové, jejichžto živlem jest bouře, kteřížto hynou v tišině světa, rostouce čelem obíjeným rumy bořících se sloupů starého pořádku k výši letící Famy, kteří ležíce nepozorováni na dně ustálé společnosti, když ruka převratu lomozným posunem roztřásává hnijící její vrstvy, ohromnými bublinami vyskakují na povrch její . . .

Jsou oči mdlé a polovyhaslé, kteréžto se zapalují na pochodních klikatých blesků v jiskřící meteory, jsou nohy zemdlené, které při rachotu nebeských bubnů v bojovný dávají se pochod, jsou ruce pokleslé, které se vztahují po rozčeřených hřívách bouřících mračen...

Po silnici zarachotil povoz. Diviš, po druhé vyrušen ze zamyšlení, ohlédnuv se spatřil vozík přepjatý plachtou, tažený jednou klisnou. V temném oblouku plachty neurčitě se rýsoval vlnitý obvod hlavy a svalnatých dvou mohutných ramenou. Dále nebylo lze ničeho rozeznati.

Jak se vozík okolo Diviše pohyboval, vmísil se jemný hlásek dívčí do vrzotu kol:

„Samsone, zastav!“

Samson zastavil.

„Pozvi pána, chce-li vzíti za vděk chudobnou naší plachtou —“

Samson pozval pána mrzutým hlasem, aby vzal za vděk —

Jemný dívčí hlásek, neobyčejné pod takovouto plachtou jméno „Samson“, jehož ohromnost právě jen tak mohutná ramena, jaká se tam v temném oblouku odstiňovala, unésti mohla, v poslední pak řadě dešťové kapky, plápol buřňáctví jeho chladivým svým dopadem valně umírňující — všechny tyto důvody přiměly Diviše k odvážnému skoku v tajemnou dutinu plachtového oblouku.

„Samsone, připrav místo!“

Ramena obtížená ohromným jménem ztratila se v tajemné dutině.

V temné prostoře nastalo neurčité hemžení, asi takové, jaké při tvoření se krystalů ve tmavém

roztoku pod mikroskopem pozorovati lze. Konečně zkrystalisoval se tajemný obsah dutiny v několik více méně určitě ohraněných těles, hrubší tmavostí z povšechného šera vystupujících.

Mohutná ramena navrátila se na předešlé své místo. Diviš usedl mezi krystaly, a vozík hnul se dále...

Ačkoliv by teď každý jisté stereotypní výroky o počasí aneb vzájemné otázky o směru a účelu cesty, které se obyčejně na přibytí nového spolucestovníka zavěšují, očekával, nastal přece onen způsob novellistického ticha, který se vůbec „hrobovým" nazývá, ač zponenáhla objem jeho bez uškození obsahu i jisté nehrobové zvuky, ku př. tikot hodin (avšak jen staromodních), šepot dvou milenců, šumění řeky a p. zaklopil.

Tím nabyl Diviš času, aby se se tvary krystalů okolotrčících poněkud obeznámil. Naproti němu se nalézající krystal vřadil bez rozmýšlení do soustavy jehlancové, zakládaje svůj úsudek na jehlancovitou vyvýšeninu, v niž se nahoře zužoval. Ostatní však nemohl pro divně lomené jejich hrany vzdor bedlivému pátrání žádné ze stávajících soustav přiděliti.

Ono výše naznačené hrobové ticho, které ale na neštěstí vždy něčím rušeno býti musí, bylo i zde rušeno jednotvárným bubnováním dešťových kapek na rozepjatou plachtu, vyvozujícím na posluchače asi takový účinek, jaký má ukolébavka chůvinými prsty na sklenici improvisovaná na malého svěřence.

Protější krystal zdál se býti obětí toho účinku. Jehlancovitá končetina jeho povážlivě se chýlila

v před — vždy povážlivěji a povážlivěji — až konečně od ostatní hmoty se oddělivši na klín Divišův se zřítila.

„Ó prosím, rozume, tak jsme si to neřekli!" ozvalo se to ze hmoty, a dvě ruce vztáhly se hbitě po nevěrném rozumu.

Však Diviš byl se již hmatem přesvědčil o plstěné podstatě toho rozumu.

„Strnade, ty tropíš věčně hlouposti!" zazněl vedle něho jemný dívčí hlásek.

„Strnade, ty tropíš věčně hlouposti!" parodoval mentorským hlasem Strnad, uváděje plstěný svůj rozum v náležité postavení...

A opět „hrobové" ticho.

V hlavě Divišově počalo svítati. Parodující Strnad s plstěným svým rozumem osvětlil pojednou šeré nitro záhadného vozíku...

Samsonská hádanka byla rozluštěna. Toto poznání dotklo se příjemně Divišova buřňáctví. Nalézati se v středu zvláštního, dosud nepoznaného života, v kruhu dušiček, které vylétly z pod skleněných pokliček velikého vodníka a přes krkolomnou stezku nataženého provazu přebalansovaly se na břeh jakés takés společenské nepoutanosti — to vědomí lahodivým naplňovalo Diviše pocitem.

„Samsone! Samsone!" zahuhňalo cos vedle něho, „— mně se zdá, že prší!"

Udiven obrátil se Diviš nejprve k místu, odkud huhňavý hlas vyšel, a když tam kromě bezetvárné, tmavé hmoty ničeho rozeznati nemohl, k Samsonovi, co asi jeho ohromnost k tak důvtipnému a pamětihodnému nálezu řekne.

Samson ale neříkal ničeho.

Poobrátiv se pouze hlavou k huhňající osobě, okázal Divišovi ostře ohraničený profil svého obličeje. Hraničná čára tato počínající pod hrbolinami vlasu označovala vysoké, vypuklé čelo, skláněla se pod řasnatým výstupkem silných brv ve značnou prohlubeň, vyborťovala se odtud v rázný orličí nos, až pak nastínivši vlnitým chobotem široké kníry nad plnýma rtoma, v obrysy mohutné rozčeřovala se brady...

„To, pane, babička, již trochu slábne na rozumu. Má léta, víte —"

„Jako Jerusalem," přetrhl líbezný proud dívčího hlasu Strnad, měně poněkud, buď v žertu, buď zaveden k tomu stejnou koncovkou, běžné přísloví.

Pozornost Divišova byla tím hovorem odvrácena od Samsonova profilu k místu, kde se v temnotě krylo teplé hnízdečko onoho slavičího hlásku.

Obraznost jeho jala se vyplňovati šerou prostoru mezi nástinem něžné hlavinky a dnem vozíku rozmanitými líbeznými věcmi, jak se jí právě namanuly, bez ladu a skladu — ku př. kaštanovým vláskem, padlým sněhem, slzou, kanoucí z kalichů dvou pomněnek, úsměvem skládajícím své zlaté perutě v roztomilé důlky na lících, dvěma prameny havraních kadeří, čeřících se po ramenou, párem labutí...

Jeho obraznost nadýmala se tak vysoko a široko, že ji chudobná plachta s hora a plstěný rozum s Jerusalemem s obou stran vtlačiti musely v patřičnou míru...

Konečně vyloupla se z myšlenkového toho procesu bledá komediantka, avšak nejpůvabnější z větrných těch sylfid, deptajících v půdu věčné zásady aesthetiky . . .

Vozík stanul.

III.

Vyhlédnuv obloukem, rozeznal Diviš hřeben střechy, šedivou dešťovou oponou prorážející, třikrát prolomený, jako hřbet dromedárův — a dva žlábky pod ním na skřížených nohách odpočívající nepřipouštěly žádných pochybností o významu stavení toho.

Však znáš, laskavý čtenáři, onu odrůdu venkovských hospod našich, která přiléhajíc nebezpečně nachýleným bokem k některé dávno zacpané žíle obchodního oběhu, napolo jsouc z kamene, napolo ze dřeva, zdřevěnělé touze po zlatých, starých časech a zkamenělému protestu proti zavádění všech novot vůbec a železných drah zvláště se podobá . . . Však znáš ty zpustlé zálivy, do nichžto zřídka již jen žízeň formanova zadouvá široko rozedmuté plachty . . . Vždy tam najdeš tu hrbolatou střechu s netřeskem na ní, rozpadlá vrata ve dvůr zarostlý travou, řadu oken pravidelných ve své nepravidelnosti; vždy najdeš pod hrbolatou touto střechou hospodského mrzouta, jenž diví se, když vcházíš, a diví se, když odcházíš; vždy tam také najdeš jisté počišťující prostředky na plný svůj sáček a výminkou i sklenici dobrého piva . . .

A do jedné z takových hospod vkročil náš Diviš, poděkovav prvé vážené společnosti za prokázanou službu, kteréžto díky líbezný hlásek ustálenou v takových případech formulí a Samson pokrčením ohromných ramenou od sebe odmítl.

Ve světnici nalezl hospodského pohříženého v hluboký spánek. Hlava jeho, pokrytá ošumělou domácí čepičkou, opírala se o kostnatou ruku, za odchlípenou na prsou zástěrou modral se „šňupácký“ šátek, a kulatá tabatěrka na stole zaokrouhlovala ten genrový obraz.

Po několika marných pokusech podařilo se Divišovi líčenou nemotorností, jejížto výsledek překocená stolice byla, pana hospodského na nelíčenou svou žízeň upozorniti.

Tento vzpřímil poněkud hlavu, zavrtěl jí jaksi udiveně, pošoupl ošumělou čepičku nazad a — a poklepl na zaokrouhlení genrového obrazu.

„Jářku, sklenici piva!“

„Hm, hm,“ odvětil pan hospodský, chladnokrevně dopravuje mohutný šňupec na místo jeho určení, „sklenici piva?“

„Ano, a brzo!“

Pan hospodský zavřel pozorně tabatěrku, upotřebil „šňupáckého“ šátku, zdvihl se flegmaticky a rozžal olejovou lampu z učazeného stropu na učazeném provaze visící.

„Mám žízeň!“ osmělil se Diviš podotknouti.

„Hm, hm, žízeň,“ pravil pan hospodský, usazuje se flegmaticky na předešlé místo. „He, Barčo!“

Za nějakou chvíli přiráčila volaná.

„Přines pánovi sklenici piva, ale brzo!“

To „brzo“ poskytlo Divišovi dosti času, aby si flegmatického trýznitele svého jak náleží prohlédl. Celé vzezření jeho učinilo naň dojem misanthropa: Byl postavy složité, kostnaté, čelo jeho prorývaly bezčetné vrásky a husté obočí viselo posupně nad vpadlýma, ledovitýma očima.

Způsob, jakým své upíří hledy na hosta upíral, bubnuje při tom s přetvářenou lhostejností na kulatou tabatěrku, měl do sebe cosi vyzývavého...

Konečně se objevila kýžená sklenice.

Jak Diviš sklenici k ústům pozdvihoval, upjaly se naň upíří oči se stupňovanou pozorností, a když pokus, žízeň svou uhasiti, mimovolným ušklíbnutím a zimničným otřesením celého těla zaplatil, tu zdály se posunek ten pozvolna polykati co obzvláštní nějakou lahůdku.

Na to se ponořil Diviš v myšlenky. Obraznost jeho jala se opět pracovati na půvabném obraze pod plachtou započatém. A tu často v uměleckém zápalu zdvíhal sklenici ke rtům a připravoval upířím očím obzvláštní ony lahůdky...

Sklenice byla dosrkána.

Misanthrop přiskočil s neobyčejnou hbitostí. „Ještě jednu?“

Diviš odložil štětec a zadal slavný protest. „Nemáte postel?“

Zkrácený labužník soustředil veškerou svou misanthropii v úsečné odpovědi: „Nemám.“

„Přece nějakou peřinu?“

„Ne.“

„A kam si lehnu?“

Pan hospodský pokrčil ramenoma. Což on ví? Snad na lavici, snad na holou zem, snad venku do

bezedného bláta... Což je mu po tom, kam si pán lehne? Takovou asi odpověď četl Diviš v posuncích misanthropické tváře. —

Nevím, jak by se to bylo skončilo, kdyby se v to nebyla vbořila („vložila“ je na tomto místě příliš slabé) boubelatá polovice pana hospodského veškerou váhou své plnovážné osobnosti. Vykoulela se z učazené kuchyně před zaraženého manžela a davši si pomocí buclatých rukou podobu dvojuché etrurské vásy, uvolnila stavidla své rozdrcující výmluvnosti:

„Cože, ty balfouse? my že nemáme postele? my že nemáme peřiny? my že nemáme čisté povlaky? a hostinský pokoj? a umývadlo? a zuvák? Hlele ho! On prý nemá! Podívejme se — my prý nemáme! A což na ní nespal ten pruský jenerál a nechrápal, až mi srdce v těle skákalo —? Co? A zouval snad boty o trnož, jako ty? Co? A myl se snad ve žlabu, jako ty? Co? Počkejte, vzácný pane, povedu vás do prvního numera — jen co tam uklidím. Podívejme se!“ — A již se vykoulela ze dveří...

Zaražený manžel doprovodil ji zlobným pohledem.

Po tomto intermezzu chopil se Diviš opět štětce a maloval dále na obraze bledé komediantky. Naděje ale, že brzy neznámý pravzor té studie spatří, zklamala ho.

Přišla hospodská a oznamovala manželu, že se v kůlně rozložili komedianti, že chtějí o zejtřejším trhu své „kumšty“ provozovati — načež manžel zavrtěním hlavy a několika „hm, hm“ odpověděti ráčil.

Na to uvedla Diviše do vychváleného prvního numera. Nalézalo se v prvním poschodí — ač

možno-li tak nazvati kurník, k němuž se vylézá po prasprostém žebříku — jakési přistavěné výminkářské budovy. Kde se ostatní „numera" nalézala, nemohl Diviš za svého pobytu, který, jak uvidíme, dosti značně se protáhl, nikdy vypátrati...

Buclatá ruka otevřela pozvolna staré, ztrouchnivělé dvéře, snad aby ho náhlý pohled na všechen ten lesk a tu nádheru neoslepil — a Divišovi zíval vstříc tmavý kumbálek s nemotornou, polorozpadlou postelí, jednorohým zuvákem, umývadlem, které hliněná mísa představovala, o niž bezpochyby onen pruský jenerál roh vzdorujícího zuváku urazil...

Prošed očistec rozdrcující výmluvnosti octl se Diviš konečně v nebi čarovných snů, jimižto se divně proplítala vábná bajadera s věncem lotosových květů okolo hlavy a s pestrobarevným cimbálem ve stinném lůně...*)

---

*) Tuto první pro tisk určenou svou práci odevzdal Svat. Čech s básní „Křížek" r. 1868 Em. Miřiovskému co vyžádaný příspěvek pro táborský časopis „Tábor", jehož se Miřiovský tehdy stal hlavním spolupracovníkem. Začala vycházeti 3. října 1868 v 22. čísle, a 10. října otištěno první pokračování; když však Miřiovský zatím byl redakci opustil, vydavatel a redaktor „Tábora" Jan K. Frank zastavil další uveřejňování „Samsona", takže se jen zlomek této práce zachoval. Pozn. poř.

Motýl.

POVÍDKA Z PODOLÍ.

(Vlastenský kalendář na r. 1872, větší vyd.)

I.

V celém Podolí neříkali panu Laskavci jinak než „motýl". Na první pohled byl bys původ názviska toho v zevnějšku pana Laskavce hledal: bylť on malé postavy, drobných údů, nosil vždy volný, světlý kabát a miloval na vestě a nákrčníku křiklavou rozmanitost barev. Poněvadž byl k tomu velmi pohyblivý a neustále s místa na místo těkal, upomínal celým zjevem svým velmi živě na motýla semo tamo poletujícího. Ale příjmí ono mělo ještě hlubší příčinu.

Panu Laskavci vytýkala se totiž veliká nestálost v lásce. V Podolí povídají se o tom celé kroniky. Mohl bych vám některé z těchto historek sděliti, zejména onu o slečně Emilii; ale jsem nepřítel venkovských klepů a přidržuju se zásady, aby zametal každý nejprve před svým prahem.

Ostatně měl pan Laskavec na sobě dosti takových vlastností, jimiž lze srdce dívčí okouzliti. Pravda, mladý příliš nebyl, obličej jeho byl poněkud

hubený a poněkud nemístně — totiž na čele a na nose — ruměncem zdobený, vlasy jeho byly právě tam nejřidší, kde se v jistých letech nedostatek jich nejvíce pociťuje, a o vousech jeho lépe pomlčeti; ale za to byl pan Laskavec společník velmi zábavný a vypravoval celé hodiny plynně a s živými posuňky o svém statku, své ekypáži, svém mahagonovém nábytku a jiných věcech, které sluchu venkovských, láskychtivých dívek velmi lahodívají. Chlouba jeho nebyla planá: mělť on skutečně statek i výměrou i jakostí půdy na celém Podolí nejznamenitější, výstavné jednopatrové obydlí s vížkou, v něm parkety, květnaté čalouny a pyšný nábytek, zelenou pryčku a k ní pár statných běloušů — zkrátka, měl všechny ty prostředky, jimiž si člověk hravě ruku sličné nevěsty dobývá. Již dávno mohl zakoušeti slastí manželských po boku milé, něžné bytosti, která by vedle něho na pohovce sedala probírajíc se v pomlčení hodných jeho vousech, kterou by byl v oné zelené pryčce celému Podolí k závisti okazovati mohl, která by byla lesk jeho úpravy bleskem svých náušnic, perel, řetězů, náramků zvyšovala a za krásných letních večerů — dosti často maloval si pan Laskavec rozohněnou obrazností ten vábný obraz a přece dosud nekousl do lákavého jablka. Vybíral, vybíral — a nemohl se na žádné ustáliti. Létal s květiny na květinu, vždy veselý, zábavný, milování hodný — avšak ni pyšná růže ni skromná fialinka nemohly ho trvale upoutati. Jedním slovem — motýl, těkavý motýl...

Nad Podolím — však ještě jsem vám ani neřekl, kde a co to Podolí. Vůkolní obyvatelé říkali o Podolí, že když jdou odtamtud představení k úřadu,

berou s sebou mapy, aby trefili nazpátek; narážejí tím na ukrytost, odlehlost onoho pruhu země, kterýž jakoby propadlý mezi dvěma porostlými vršinami po obou stranách klikaté říčky se táhne. Tento pruh země nazývá se vůbec Podolí a obyvatelé jeho Podolští, čili s příhanou Podoláci. Jeť tam několik vesnic s apatykou a poštou. Podolští, odpaženi jsouce od ostatního světa oněmi lesnatými vrchy, žijí v tiché té odloučenosti svůj zvláštní podolský život, lišíce se nemálo od sousedů mravy, názory, způsobem a vkusem. Supavý parostroj nezprznil ještě cudný půvab tamější přírody, každá novota až naposled tam zabloudila a měnila se tam za krátký čas k nepoznání.

Tedy nad Podolím vznášela se ještě lehká ranní mlha, když pan Laskavec v bílé noční čepici z okna se vyložil. Činil tak každý den k vůli zpytování povětrnosti. Ačkoli dnes všechny známky tomu nasvědčovaly, že bude po tolika deštivých opět jeden krásný sluneční den, tvářil se pan Laskavec dosti mrzutě a bručel něco velmi nepěkného do svých pomlčení hodných vousů. Byltˇ si totiž vůči plačtivosti posledních dnů z okresního města nový hedbávný deštník s ozdobným držátkem a voskovaný pláštík s kuklí přislati dal a hodlal oběma při své dnešní vyjížďce do Mnichovic — tak se jmenovalo ono městečko s apatykou a poštou — pravé triumfy slaviti a teď byla — alespoň pro dnes — sladká ta naděje zmařena.

Pan Laskavec odvrátil se tedy mrzutě od okna a přistoupil k malému, vkusnému stolku pod zrcadlem, v němžto, když ho otevřel, se zapestřila celá sbírka skleněných pudlů, labutí, střevíčků,

soudků a košíčků naplněných růžovými, žlutými, hnědými a bůh ví jakými tekutinami. Pan Laskavec vzal jednu z nich, nalil trochu na dlaň a přejel si jí několikrát uzardělé čelo, vzal druhou, nakapal si do vlasů, vzal jakousi pomádu v postříbřené obálce a potřel si jí své atd. vousy. Na to jal se svůj obličej prohlížeti v zrcadle, ba neprohlížel — zpytoval ho na všechny strany, tu blíže se chýle, tu o krok nazad ustupuje, a hmatal si při tom po tvářích, po nose, po čele — na tomto místě se zvláštní zálibou prodlel: nejdřív ho jen hladil, pak již mnul, vždy prudčeji, až náhle zamumlav: „No, snad nebudu tento — —" od neslušného svého počínání ustal.

Ještě jedním, dlouhým pohledem rozloučil se pan Laskavec se zrcadlem a zašel k zasklené skříni s mnohými příhrádkami. Z jedné vytáhl mohutné album s okovanými rohy a usedl s ním na pohovku. Prohlížel fotografie řadou, některé bedlivěji, některé zběžně, některé bez bližšího nahlédnutí pohrdlivě mimo pouštěl.

Kolik tu a jak různých osob sdruženo kovovým poutkem alba! Tu hle! obšírná matrona se samolibým úsměvem v tučném obličeji a několika řadami korálů na mohutných ňadrech, naproti skupení roztomilých dítek s buclatými tvářičkami — pan Laskavec obojí jen krátkým pohledem obdařil; tu štíhlá, velmi štíhlá dívka s ostrými rysy v obličeji a s růžovým poupátkem v ruce — na tu pohlížel pan Laskavec déle, ale zamumlal na konec: „Škoda jí, věčná škoda!" Dále nějací obstarožní pánové; pro rychlost, s jakou pan Laskavec ty listy převrátil, nemohu vám je blíže vypsati; a teď opět

dívka — boubelatá, s malýma, mžouravýma očima, důlek na bradě, rozčepýřenou růži v hustých lesklých vlasech. Na té prodlel zrak pana Laskavce hodnou dobu. Byl by snad prodlel ještě déle, kdyby tu nebyl lehký šramot pozornost jeho ku dveřím obrátil. Tyto se zvolna rozesmekly a v nich objevil se na dlouhém krku snědý, kostnatý obličej s potutelným úsměvem kolem úst. Oči snědého vetřelce upjaty byly na toilettní stolek pana Laskavce. Tento nezměnil v ničem vybraně nedbalou polohu na pohovce, nýbrž nadzdvihl toliko hlavu a vyslal na onoho přes album velmi nevlídný, káravý pohled.

„Zas už ho čert nese!“ zahřměl pro sebe a obořil se pak na nesmělého hosta: „No?! Bojíte se snad?“

Na hřmotné toto uvítání protáhlo se do pokoje za snědým obličejem a dlouhým krkem drobné, velmi nesouměrné tělo v šedivém kabátě, kterému se na rukávech právě tolik nedostávalo, oč dole z míry vybočoval, s pravými sedmimílovými botami na ohremných nohou a s předpotopní čepicí v ohromné ruce. Vešel do pokoje, kolem úst jeho hrál dosud onen potutelný úsměv a oči jeho nespouštěly se s toilettního stolku.

„Kýho čerta mi zas chcete?“ obořil se naň pan Laskavec po druhé.

„Myslil jsem, že ráčíte jet do Mnichovic,“ mluvilo mužisko k toilettnímu stolku. „A to bych byl prosil — tento —“

„Abych vás svez', není-li pravda? Chovám si snad ekypáž k vůli milostpanu Hájkovi — co? A kdo pak vám řekl, že pojedu do Mnichovic — co?“

„Nikdo mi neřekl, ale je dnes tak pěkný den a to jsem myslil — —“

„Vy pořád myslíte!“ zabručel pan Laskavec, avšak urputnost jeho byla již jen líčená. Vyjasnil znenáhla obličej a doložil zmírněným hlasem: „Podejte mi dýmku — stojí tamhle vedle toilettního stolku.“

Tu obrátily se oči Hájkovy k panu Laskavci, což platilo vlastně toilettnímu stolku, i pospíšil si vyplniti rozkaz jemu daný. Přinesl pěknou dýmku s dlouhým troubelem a ostatní potřeby kuřácké. Pak se vzdálil na své předešlé místo u dveří.

Pan Laskavec rozhrnul pytlík, perlami bohatě vyšívaný, a drže špičku dýmky mezi zuby, procedil následující otázku k Hájkovi: „Nu, co víte nového?“

Šedivé mužisko nabylo touto otázkou odvahy. Přiblížil se na několik kroků k pohovce, pohladil si ohromnou rukou bradu a odpověděl s vážným obličejem a s velikým důrazem: „Lotynka se bude vdávat!“

Pan Laskavec byl touto zprávou patrně překvapen. Ustal ve cpaní dýmky, vytřeštil na Hájka oči a zvolal po chvilce: „Lotynka?! Že se bude vdávat? A koho pak si bude brát?“

„Nějakého profesora.“

„Kýho ďasa, profesora?! A jak pak to víte?“

„Jakž bych nevěděl? Ví to již celé Podolí. Starý se s tím již veřejně pochlubil.“

„Aj, aj, tedy profesora! A jak se to stalo?“

„Nu, stalo se to, stalo,“ odvětil Hájek pokrčiv ramenama. „Bůh ví, kde se seznámili — ale při-

jel sem několikrát, mezitím si bezpochyby dopisovali, a nyní to už je vyjednanou věcí."

Pan Laskavec se na chvíli zamyslil.

Povím vám příčinu, pro jakou jej Hájkova novinka tak velice zajímala. Lotynka byla ona boubelatá dívka s malýma, mžouravýma očima a s důlkem na bradě, nad jejíž fotografií se pan Laskavec před chvílí pozastavil. Nebylo tomu příliš dávno, co on sám za ženicha plnolící té krasavice byl považován.

Náhle počal se mohutný plamen jeho lásky umenšovati, slábl více a více, až konečně nadobro uhasl. Těkavý motýl zatoužil po jiné květině, vymkl se znenáhla, lehounce z růžových pout boubelaté Lotynky a rozestřel vesele křídla svá k novému, mnohoslibnému letu. A jaký byl cíl tohoto letu? Jaké to vnady rozdmychly na novo, prudčeji plamen milosti v srdci pana Laskavce? Kdyby jej nebyl Hájek nepovolaně z probírání alba vyrušil, byli byste spatřili fotografii něžné krasavice s drobným, jemným obličejem, s malounkýma — než k čemu nám bledá, rmutná fotografie, však vám slečnu Anežku předvedu na patřičném místě!

Z uvedené příčiny zajímala pana Laskavce zpráva o nastávajícím sňatku Lotynky. Abych pravdu řekl, dotkla se ho poněkud nepříjemně: byl by mnohem raději vyslechl zprávu, že se opuštěná jeho milenka s hořem svým do klášterního zátiší uchýlila. Samolibost jeho byla uražena pomyšlením, že se Lotynka z žalu nad jeho nevěrou tak rychle vzpamatovala, že tak rychle obraz jeho ve svém srdci jiným zaměnila. Zároveň zmocnila se ho jakási žárlivost: představoval si živě rozličné důkazy

lásky, které mu svého času Lotynka podávala, slast, kterou při nich pociťoval, a bouřil se při myšlence, že se má nyní jiný státi účastným téhož štěstí. Uvažoval, co asi onoho profesora k Lotynce přivábilo, která vlastnost se mu na ní asi nejvíce zalíbila, a tu představil se mu plně, jasně až do nejmenšího tahu obraz bývalé milenky. Mnohé půvaby, jichž účinnost se byla délkou času pro něho oslabila, jevily se mu v původním, svěžím lesku, mnohé milé vlastnosti, které pro něho delším obcováním s ní sevšedněly, okázaly se mu opět v nejkrásnějším světle. Tak oceňujeme nejlépe, ba přeceňujeme předmět, který je pro nás ztracen na věky.

Však najednou vynořila se v duchu jeho něžná postava Anežky, zastínila hrubé Lotynčiny vnady a rozptýlila všechny chmury, které Hájkova zpráva na čele pana Laskavce rozvěsila.

Povznesl čelo, zamáchl rukou a obrátil svou pozornost opět na vyhaslou dýmku. Na obličeji jeho ustoupilo nedávné rozčilení nápadné lhostejnosti, která vrcholila v občasném zívání, ovšem poněkud vynuceném.

Aby Hájek ani v nejmenším o jeho smýšlení pochybovati nemohl, pravil k němu velmi vlídně: „Co nám ale po Lotynce, ať si bere čerta nebo ďábla — ostatně měla již nejvyšší čas. Dále nevíte nic nového?“

„Dále nic!“ odpověděl Hájek, krče ramenama.

„Nu, to jste si mohl chůzi uspořiti! Či, ach ano — vždyť jste se chtěl svézti do Mnichovic. A co tam pořád jezdíte jako posedlý?“

Hájek neodpovídal, usmíval se toliko jaksi samolibě.

„Mně se všecko zdá, že vaše srdce mládne! He?“ ptal se pan Laskavec a upřel na Hájka pátravě oči.

Touto cestou nemohl se ovšem ničeho dopátrati, neboť Hájkovy oči měly tu vzácnou a zvláště pro špatné svědomí neocenitelnou vlastnost, že se dívaly na „z“ a viděly „a“, čili že jinam mířily a jinam střílely. A tak nemohly se ani při nejlepší vůli se zkoumavým zrakem pana Laskavce setkati.

Tento nahlédl po chvíli, že ostrým svým pohledem z Hájka ničeho nevyvrtá, usmál se útrpně a pravil blahosklonně: „Nu, s Pánem bohem si jeďte s sebou! Beztoho bych se vás jinak nezbavil. Dojděte dolu a řekněte Vojtěchovi, ať zapřahá. Mezitím byste mohl vykoupat trochu Skoka — vypadá již až hanba. Nejlépe ho strčte do putýnky a vezměte věchet...“

Skok byl zamilovaný pes pana Laskavce.

Hájek byl patrně potěšen čestným úřadem na něho vloženým a pospíšil z pokoje.

Budete se asi ptáti, kdo ten Hájek byl a jaký poměr panoval mezi ním a panem Laskavcem, který se k němu tak obojetně, zpola důvěrně, zpola pohrdlivě a hrubě choval. Nu, Hájek byl vskutku důvěrníkem, tajemníkem pana Laskavce, účastníkem všech jeho dobrodružství, panošem jeho na milostných výpravách. Bylť mu pomocníkem tak dobrým a spolehlivým, že by byl ztrátu jeho velmi bolestně nesl, a surový onen způsob, jakým se k němu choval, byl jen prostředkem, jímž si oddanost jeho pojišťoval. Hájek totiž vzhlížel k panu Laskavci s neobmezenou úctou co ke vzoru vší dokonalosti. Stoje

hluboko pod ním v duševním i tělesném ohledu, odpažen jsa od něho nemajetností i nižším společenským postavením, nepomýšlel ani z daleka na to, aby přehradu tu odstranil a na roveň s panem Laskavcem se vznesl. Spatřoval v hrubosti tohoto naproti němu něco, co se samo sebou rozumělo, co ani jinak býti nemohlo, a byl by naopak všechnu úctu k panu Laskavci ztratil, kdyby byl tento s ním zacházel jako s rovným sobě. — —

Za nedlouho na to rachotila po vozové cestě zelená pryčka, jejíž zadní sedadlo zaujímal pan Laskavec ve vybraném šviháckém oděvu, přední pak Vojtěch v premované čepici a Hájek s čistě vykoupaným Skokem mezi kolenama. Klikatými cestami, podél říčky a zarostlých strání, blížili se k Mnichovicům, jejichž štíhlá kostelní věž jim povědomě z daleka kynula.

II.

Zelené pryčce nepřeběhl sice žádný zajíc přes cestu, ale utkvěly na ní dvě oči s výrazem, který nevěstil nic dobrého. Zlověstný tento pohled vylétl z místa, odkud by ho byl nikdo neočekával. Na konci vesnice, při samé cestě, vynášel se ze stinného stromoví pěkný jednopatrový domek s šindelovou střechou, jehož stěny kol do kola bohaté réví opínalo, tvoříc živé, listnaté rámce k několika okénkům, které z něho probleskovaly tak vábivě i ostýchavě jako oči zamilované dívčiny. Celé stavení mělo vzezření velmi nevinné a přívětivé: na šindelové střeše cukrovali se holoubci, v zahrádce

před ním stálo několik oulů ruzných tvarů, natřených světlými barvami, čisté pěšiny, bujné pestré záhony svědčily o pečlivé ruce a vonný vzduch hemžil se pilnými včelkami a skotačivými motýly.

A z tohoto přívětivého stavení, z nesmělého okénka zasáhl pryčku pana Laskavce pohled velmi nevlídný a potměšilý. Pohnula se tam záclona a z ní vybleskl pod skloněným čelem pár jízlivých očí, které uhánějící povoz daleko, daleko po hrbolaté cestě stíhaly. Zároveň s očima těma objevil se podlouhlý obličej ženský s ostrými rysy a ruka s poupátkem — a již zajisté uhodne každý, že patřily nastíněné tuto půvaby oné štíhlé, velmi štíhlé dívce, nad jejíž fotografií si pan Laskavec vzdychl: „Škoda jí, věčná škoda!“ Abych vám ji ještě lépe označil, připojuju, že to byla táž Emilie, jejíhož jména zlé jazyky na Podolí vždy ve spojení s jménem pana Laskavce nadarmo braly. Poněvadž se ale přes těch pár stránek mé nepřátelství k venkovským klepům neumírnilo, kladu sobě i tentokráte pečeť na ústa a nevyzradím vám leč to, že patřila také Emilie do počtu bývalých milenek našeho těkavého hrdiny.

Když jí nenáviděný muž v oblaku prachu zmizel, odstoupila Emilie od okna a přecházela v rozčilení po pokoji. Ústa její byla pevně sevřena a blesky křižující se pod zachmuřenýma brvama i stoupající vlny ňader svědčily o vnitřní bouři. Při tom rozškubávala poupě ve své ruce tak nelítostně, jakoby to byly ubohé, pomlčení hodné vousy páně Laskavcovy.

Kdo nezakusil, nikdy by neuvěřil, jak černé myšlenky se časem rodívají v rusé dívčí hlavince,

do které bys tušil jen myšlenky bílé, nevinné, jako ty závitky papíru, jimiž si každý den oblaky jasných prstenců nad čelo čaruje. Tak vířily nyní hlavou Emilie myšlenky pomsty na nevěrném zbožňovateli, který jí druhdy věčnou lásku přísahal, krásu její za jedinou v celém světě a všechny dívky vedle ní za bledé, rmutné stíny prohlašoval — a teď tu jede tak bezstarostně, vesele k jinému děvčeti a nezavadí ani zrakem o dům, kam druhdy šlapal cestičku za svou vyvolenou. Ovšem, jakž by dbal domů v cestě, když dlí všechny myšlenky jeho v Mnichovicích, v domě na náměstí, nad tím umouněným Eskulapem, u něžné Anežky, u té — —

Emilie zaťala pěstě.

„On ji opustí také co nevidět!" horlila v myšlenkách, „jako zanechal Lotu. Nemohu vůbec pochopiti, proč mu dávno všichni pořádní otcové přístup do svých domů nezakázali. Je to člověk úplně bez povahy, bez špetky svědomí. Myslí, že může měnit nevěsty jako kabáty! A ještě kdyby se mohl nějakou krásou honositi — — ale on je krom toho svého statku učiněný hastroš. Není mlád, k tomu špatného vzrůstu, na zakrývání pleše mu brzy nezbude vlasů, a to čelo, ten nos! Poněvadž se nad svými špatnostmi odučil červenati ve tváři, potrestal ho Pámbu barvou studu na čele a na nose. Však najdu zbraň na něho — dovedu se mu pomstiti. A tomu Hájkovi — té šedivé obludě — také neodpustím, co mi tu v zahrádce svými tlapami pošlapal a zkazil! Kolikrát se u nás najedl a napil, až mu oči z důlků vystupovaly, a kolikrát jsem mu nastrkala ještě výslužky do šosů k tomu, co si tam sám nastrkal! Věru, protivný je mi ten člověk! Jako

pes se plíží za Laskavcem, ometá se kolem něho a přiživuje se s ním plnými tvářemi. Nu počkej, taky na tebe dojde!“

Když byla takto Emilie své nevoli ulevila, utišila se poněkud, sedla na pohovku a jala se klidně přemýšleti, podpírajíc čelo dlaní.

Náhle jí vzplanuly oči pod schýleným čelem, vztyčila hrdě hlavu, vzchopila se s pohovky a zvolala vítězoslavně: „Ano, učiním tak — učiním!“

Na to se ustrojila a vyšla z domu.

Ubírala se dvěma řadami nízkých stavení, která s kouřícími komíny, s úsměvem ranního slunce na štítech jak hrající děti v chomáče se tulila. Na konci vynášel se pyšně jednopatrový dům pana Laskavce a shlížel vysokými okny pohrdlivě na své drobné, chudé soudruhy. Vížka nad ním vyjímala se ovšem poněkud cize a pudila k přemýšlení, proč asi byla na suchopárnou, střízlivou budovu přilepena. Ostatně dávalo ti obydlí páně Laskavcovo ještě jiné hádanky: čouhalať tu z oken a vikýřů všelijaká bidla s rozličnými čáry a bez nich, jejichž významu by se ani luštitelé egyptských hieroglyfů nedomakali; nesnadno bylo uhodnouti určení rozličných koryt a košin, které na dvoře po hnojnici plavaly, ještě pak tíže bylo vyzkoumati, jakým způsobem se asi polámaná dvířka od sklepu na střeše stodoly octnula, a jiných podobných nesrovnalostí více.

Emilie přelétla statek Laskavcův paličským pohledem a zarudla zlostí, když zpozorovala, že mohutná děvečka, stojící ve vratech, s drzým úsměškem na ni pohlíží, na pozdravení ovšem ani z daleka nepomýšlejíc. Jak poníženě ji druhdy ví-

tali, jak úlisně se k ní měli! Nu ovšem, tenkráte spatřovali v ní budoucí velitelku.

Zrychleným krokem pospíchala kol nenáviděného stavení za ves. Přešla přes houpavou lávku s nebezpečným zábradlím a stoupala po hrbolaté pěšině podél potoka, čeřícího se přes pestré oblázky a odpočívajícího si cestou v nádržkách zelenou houští vroubených, vzhůru k šumícímu háji. Prvními jeho stromy prorážely obrysy cihlové střechy — byla to myslivna. Když k ní Emilie došla, spatřila ve vrátkách něco jako člověka držícího psa za obojek, ale než se o vzájemném poměru obou přesvědčiti mohla, zmizel pes i člověk jako vzdušný přelud. Toliko z hloubi stavení ozývalo se tiché kňučení.

Emilie vcházela na dvůr myslivny s tlukoucím srdcem; byltʼ to příbytek bývalé její sokyně, později pak spolutrpitelky, nastávající paní profesorové — Lotynky. Od té doby, co počal pan Laskavec houpavou lávku rozhoupávati a pěšinu podél potoka prošlapávati, nepromluvila k ní Emilie ani slova, ale za to namluvila se o ní až do unavení, ovšem způsobem nevalně lichotivým: zkrátka, staly se lítými nepřítelkyněmi a nepřátelství toto neskončilo se ani novým věrolomstvím pana Laskavce, jehož obětí se tentokráte Lotynka stala.

Lotynka vzhlédla tudíž velmi udiveně od svého šití, když k ní matka promluvila: „Podívej se, dlouhá Emilie! Zdá se mi, že jde k nám.“

„Co pak by ta u nás chtěla?“ odvětila Lotynka s výrazem zášti v lících. „Snad zajde do lesa.“

„Aj, to by bylo po první tou cestou. Co u nás chce? Smíří se s tebou, aby se domakala nějakých

podrobností o tvé svatbě. Bude mít zásobu na nové klepy. Známe to!"

„Tu choutku jí bohdá zaženu!"

V tom ozvalo se jemné zaťukání na dvéře.

„Dále!" zvolaly matka a dcera zároveň v tónu ne hrubě přívětivém a postavily se do posice obranné. Oči obou upjaty byly na dvéře s výrazem tvrdým, vyzývavým a v lících značila se odpudivá chladnost.

Emilie všustla do světnice a pozdržela se naschvál zavíráním dveří za sebou, doufajíc, že ji polesných první uvítají a tak z rozpaků vyvedou. Ale oči obou spočívaly na ní nehnutě, nepřístupnost jejich obličejů se v nejmenším nezmírnila a rty jejich byly jako svázány.

Emilie dodala si tedy sama odvahy. Zjemnila ostré rysy svého obličeje k výrazu velmi přívětivému a pravila s dávným přátelským zvukem: „Dobré jitro, paní polesná! Dobré jitro, Lotynko!"

„Dobré jitro!" odpověděly obě suše a Lotynka připojila k tomu zlovolně: „slečno Emilie!"

Emilie však se stavěla, jakoby neviděla a neslyšela, a pokračovala v témž tónu: „Divíte se, že jsem tak dlouho u vás nebyla, není-li pravda? Měla jsem tolik, tolik práce —"

„Ach, věřím ráda," vpadla jí tu Lotynka uštěpačně do řeči. „Ono je v domácnosti pořád tolik, tolik práce..."

Ač osten této odpovědi Emilii hluboko bodl, udržela přece hněv svůj na uzdě a mluvila dále s přátelským účastenstvím: „Přináším vám, Lotynko, upřímnou gratulaci k nastávajícímu sňatku. Opět nám tedy ubude jedna družka. A my abychom si již chystaly povřísla na pekelný písek."

Odmlčela se; doufalať, že vzbudí žertíkem svým smích obou protivnic, ale zklamala se. Mrazila ji z obličejů jejich dřívější ledovitá přísnost.

„Slyšela jsem, že s nějakým panem profesorem —“ otázala se po chvíli.

„Ano, s profesorem,“ odvětila Lotynka.

Ze zvuků té odpovědi vyrozuměla Emilie, že si nevěsta všechny další poptávky po*)

nážkami překazil. Rozumíte? Vyřiďte to jen na patřičných místech.“

Poslední slova pronesla polesná velmi špičatě a s výrazem takovým, že v nich Emilie jizlivou urážku spatřiti musela. Bylоť patrno, že obě na okamžik smířlivost líčily, aby ukojily svou zvědavost, nyní pak že svrhly obtížnou přetvářku a že zášti své proti Emilii volný průchod zjednávají, pokládajíce ji za účastnici a hlavní rozšiřovatelku oněch klepů.

Bledá zlostí, na celém těle se chvějíc, povstala Emilie s židlice a pravila třesoucím se hlasem: „Po takové urážce mi nezbývá, než abych odešla a vaše slova pro příhodu v paměti zachovala. Jednala jsem k vám co upřímná přítelkyně, vy se mi odměňujete úsměškem! Nu, taky dobře! Alespoň jsem vás poznala. Poroučím se!“

Po těch slovech vyrazila ze dveří.

Za ní ozvalo se posměšné: „Poroučím se!“ Nikdo ji nevyprovázel. Na dvorku zamihlo se opět

*) Zde chybí v původním otisku několik odstavců, které patrně vypadly při lámání sazby. Čtenář si však jich obsah z dalšího snadno domyslí. Pozn. poř.

něco jako člověk držící psa za obojek a opět to zmizelo.

Po celou cestu k domovu přemýšlela Emilie, jak by se za urážku jí od polesných učiněnou pomstila. Chtělať je svou smyšlenkou tőliko k společnému boji proti Laskavci získati, chtěla tomuto nepříjemnosti a mrzutosti způsobiti — a hle! ony postavily ji s ním do jedné řady. I rozhodla se po delším přemítání, že nyní svou báchorku o polesných ženichu skutečně rozšiřovati bude a tak je v posměch celého okolí uvede, ba snad i sňatek Lotynčin překazí. „Pan Laskavec ale odnese také svůj díl!“ doložila, máchnuvši odhodlaně rukou.

III.

Když se z rána druhého dne pan Laskavec v prachových peřinách převalil, na růžovém čele se poškrábal a něžné stopy překrásných snů, které mu po celou noc obraz Anežčin svudnými barvami malovaly, s očí si vymnul, netušil, jaká bouře se od lesa nad ním stahuje. V myslivně odbývala se válečná porada, v níž se též polesný volky nevolky zúčastniti musel. Na první pohled naháněl pan polesný každému strach: byltě člověk vysoký, ramenatý, zvětralá jeho tvář mizela téměř v houšti černých, prokvětavých vlasů a vousů, a zpod huňatého obočí po obou stranách mohutného nosu blýskalo to velmi hrozivě. Ale kdo ho blíže seznal, ztratil valnou část té posvátné hrůzy, a kdo ho konečně tak důkladně prohlédl, jako paní polesná, přenechal všechen strach před ním zajícům a jiné polní

a lesní zvěři. Mluvení byl pan polesný velikým nepřítelem a vyhledával tudíž nejraději společnost lesních velikánů, kteří ho neobtěžovali otázkami, kteří jako on leda vrtěli neb kývali jehličnatými hlavami, jsouce mu, spřízněni mlčelivostí a pochmurností svou. Téměř celý den i část noci trávil mezi nimi, s puškou na rameně; domácí vídali ho velmi málo, a museli z něho každé slovo takořka vrtat, ostatní pak Podolí znalo ho téměř jen z pověsti.

Jak jsme podotkli, neměla před ním paní polesná ani za mák strachu; naopak podmanila si jej úplně a vodila jej, kam chtěla, pouhým mrknutím očí. Zdá se, že jí tuto nadvládu zjednala hlavně málomluvnost manžela, který se raději vůli její podroboval, než by byl jazykem na domluvu hnul.

Takž musel i nyní k rozkazu své polovice v domácí poradě se zúčastniti. Ovšem bral na ní podíl velmi skrovný; vrtěl a kýval střídavě hlavou, tahal se za vousy a za obočí a škaredil se až strach. Avšak polesná věděla předobře, že jest to škaredění laciná škraboška na vnitřní vlažnost, že není nikterak výrazem mravní rozhořčenosti nad podlým jednáním Laskavcovým, jakáž by se slušela na dobrého a rozšafného otce. Věděla, že manžel její nastávajícího zetě nadbytkem přízně nepoctívá, že se při návštěvách jeho na holé požadavky slušnosti obmezuje a při vhodné příležitosti v útěku do lesa před jeho hovorností spásu hledává. I nespokojila se tedy nikterak škaredým vzezřením manželovým, nýbrž hleděla v něm opravdový hněv na Laskavce rozdmýchati.

Po dlouhém namáhání vzbudila v něm přece tolik účastenství pro záležitost tuto, že se vytasil s ne-

smělou námitkou: „A což kdyby v těch klevetách přece zrno pravdy bylo?“

Tím popudil polesnou v nejvyšší míře. S křikem jala se mu líčiti, jak prašpatným je otcem, manželem, člověkem, když takové zlomyslné smyšlence víry přidati může. Na konec přešlo z jemného štkání k hlasitému pláči. Na Lotynce nalezla v ženském tom manevru horlivou a zručnou pomocnici.

Trýzněný otec chtěl tohoto plačtivého okamžiku lstivě použíti a sahal již na stěnu pro opeřený klobouk. Avšak polesná zpozorovala vzdor zástěře před očima okamžitě ten zrádný pohyb a zastoupila manželi cestu.

A nyní teprve rozvinula polesná řečnické své vlohy v plné míře. Konečně se jí také podařilo, že vpravila manžela do mírného ohně, pak do skutečného hněvu, až posléze celá jeho útroba nevolí a zlostí na Laskavce vzkypěla. Přecházel hřmotně po pokoji, stáčel si vousy v divné chuchvalce a odplivoval si časem velmi prudce.

Najednou se zastavil a zvolal: „Uděláme tomu konec! Ano!“

„Ovšem že uděláme!“ kula polesná žhavé železo. „Dojdeš si na něho a vycinkáš mu řádně a pohrozíš mu soudem. Musí svá udání buď dokázat anebo veřejně odvolat!“

„Ano, dojdu si na něho!“ zvolal polesný, ale při zvuku vlastních slov náhle se zarazil. Představilať se mu celá obtížnost takové chůze k panu Laskavci. I chtěl tedy obrátit a doložil: „Anebo se může — —“

„Nic se nemůže!“ vskočila mu drahá polovice do řeči. „Půjdeš k němu a to hned!“

„No, půjdu tedy — —“ zabručel polesný s tichým oddáním do vůle její.

Věru ani nevěděl, jak se octl pojednou před myslivnou se Skokem v patách.

Vida nezbytí, obrnil se divokostí od hlavy až k patě. Škaredil se až až, přehazoval pušku s jednoho ramene na druhé a činil pravé sedmimílové kroky. Když ale první stavení vesnice zrakům manželky a dcery jej zakrylo, umírnil pádnost své chůze a zabočil od Laskavcova domu stranou k opelichanému baráku, před nímž zval chatrně sbitý stůl ve stín košatého stromu a k plnému žbánku.

Ve dveřích této hospůdky stál člověk s ošumělou domácí čepičkou na hlavě, který byl takořka živým odporučením svého piva. Zdravá, červená jeho tvář jen jen se leskla vnitřní blažeností, bambulatý nos nesl tucet mladých nůsků na svých bedrách, břicho vyrovnalo se objemem zajisté největšímu jeho sudu. Divoký polesný neodolal zvláštní síle toho obrazu. „Napijeme se trochu, nebude to škodit!“ zabručel pro sebe a sňav pušku s ramenou usedl si k onomu stolu pod stromem. Hospodský sňal čepičku a vbatolil se dovnitř. Za chvíli vrátil se a postavil před nevlídného hosta sklenici pěnou bohatě ověnčenou. Polesný chopil se sklenice s takovým posuňkem, jakoby ji o strom na střepy roznici a vypil ji na novo jedním douškem.

Hospodský zavrtěl hlavou a batolil se pro druhou sklenici.

Když se vrátil, usedl si vedle polesného a chystal se zapřísti s ním vážnou rozmluvu. „Že jste přece jednou sem dolů zavítal, pane polesný!“ začal.

Oslovený neřekl slova, nýbrž vztáhl ruku po sklenici a vypil ji na novo jedním douškem.

Hospodský zavrtěl dvakráte hlavou a prohodil: „Máte notnou žízeň, pane polesný! Nu, ono je dnes vskutku parno!“

Polesný ani muk. Když hospodský třetí sklenici na stůl postavil a právě ústa k nějakému výroku o povětrnosti otvíral, změřil ho polesný pohledem tak hrozivým, že mu povětrnost v hrdle uvázla a on raději mezi dveřmi své dřívější lákavé postavení zaujal.

Znenáhla počínaly se v obličeji polesného chmurné záhyby urovnávati, z očí jeho vytratila se divokost i uhostil se v nich obyčejný výraz mrzutosti, a odměřené bubnování prsty po stole svědčilo, že se v duši jeho navrátil dřívější klid. Přemýšlel o účelu svého poslání, a tu se mu čím dále více jevila veliká nepříjemnost jeho. Uznal svou úplnou nezpůsobilost k úkolu naň vloženému. Co mu vůbec do těch ženských pletek? Ať si to vyřídí samy. Stará by dovedla zajisté stokrát lépe s Laskavcem zatočiti, nežli on.

Čím déle takto uvažoval, tím více dozrával v něm úmysl, nechati pana Laskavce na pokoji a vydati se raději se Skokem do lesa. Představoval si živě, jaktě mnohem příjemněji kráčeti po měkkém mechovém koberci, protkaném něžnými kvítky, ve vonném vzduchu, ve stínu šeptavých vrcholů, než hartusiti se s panem Laskavcem.

Výsledek uvažování toho byl, že se polesný po několika sklenicích náhle zdvihl, zaplatil a bez poděkování na hospodského zdvořilé: „Poroučím se! Račte nás brzy zase navštíviti!“ odešel.

*

Místo k Laskavci zaměřil k lesu, kde při šumu borovic brzy zapomněl na osudnou záležitost a na všechny trampoty, které mu způsobila. Když se o polednách domů vracel, vzbudilo se v něm arci zlé svědomí a bázeň před domácí jeho panovnicí nemálo jej tísnila.

Dodal si však srdce a když do světnice vstoupil, kde se již polévka na stole kouřila, hodil klobouk svůj na postel a přisedl si k jídlu s klidným obličejem dobrého svědomí.

Polesná upjala naň zpytavě oči a pronesla po chvíli: „Nu, což říkal?"

Polesný, bera lžíci polévky k ústům, zamumlal: „Což by říkal? Stál jako kluk —"

Než tak snadno nepodařilo se mu proklouznouti.

Polesná vyšetřovala dále: „Nu, a přiznal se k tomu? Žádal jsi důkazy? Pohrozil jsi žalobou? Žádal jsi zadostiučinění?"

„Všechno jsem udělal," odpověděl vyšetřovanec nejistým hlasem. „Stál přede mnou jako kluk —"

„A odvolá veřejně? Co? mluv přece!"

„Bodejť —" chtěl ji polesný upokojiti, náhle však se rozmyslil, že by mohla lež tak drzá zploditi nedobré následky, a opravil se: „Totiž — vlastně — Jestli odvolá? Nechce, stojí na svém — —"

„Cože, že neodvolá?" rozkřikla se tu manželka a vyskočila s židlice. „Na to se podíváme! A k čemu's tam tedy byl? Co's tam pořídil? Mně se všecko zdá —" tu se odmlčela a upřela na polesného pronikavě oči.

Tento sklonil hlavu spěšně k talíři a hltal polévku plnými ústy.

„Mně se všecko zdá," pokračovala polesná, nespouštějíc s něho očí, „že's mu mnoho hrůzy nenahnal! Nebyl's tam ani, viď?"

„Byl!" ohradil se on a sebral všecku svou odvahu k pevnému pohledu do jejích očí.

„Byl! A co's tam tedy dělal? Zableptal jsi něco, co nemělo hlavy ani paty, a on se ti vysmál? Není-liž pravda? A pak jsi se hezky poroučel — co?"

Polesný hleděl zarytě do prázdného talíře.

„Uhodla jsem — a? Pěkný's to muž! Škoda, že zacházíš s puškou — bát se takového cvrčka! Ty — takový silák a psa má při sobě! Jsem slabá žena, ale to mi věř, že bych s ním byla zatočila podle not! — A teď's to ještě zkazil — celý svět se ti vysměje..."

A tak bouřilo a kypělo to dále jako nevázaný horský potok přes ubohou, bezmocně skloněnou hlavu pana polesného. Jaký div, že s báječnou rychlostí svůj podíl na obědě umořil, a sotva v něm bylo poslední sousto zaniklo, od stolu se vzchopil, brašnu a pušku přes sebe přehodil a ze dveří, ze dvorku ven do lesa vybouřil! A tam rozšířila se mu pojednou prsa libovonným vzduchem a hlava jeho vztýčila se k zelenému, houpavému krovu, jakoby s ní bylo spadlo přetěžké břímě...

Polesná však s Lotynkou usnesly se na tom, že budou psáti profesorovi, jaké útoky Laskavec na dobrou jeho pověst činí, aby sám v té věci zakročil a čest svou uhájil. —

Mezitím, co myslivnou domácí bouře burácela, seděli před známou hospůdkou tučný majitel její a vyzáblý, pohyblivý človíček v živém rozhovoru. Kožená torba, ležící vedle posledního, označovala jej

co listonoše. Obličej jeho byl zvětralý, plný záhybů a koutů, a z neurčitosti jeho vynikaly ostře dvě veliké, věčně se divící oči a špičatý, červený nos. Že by byl nos ten zčervenal častým vnikáním do kalíšku, před ním stojícího, nelze bylo tvrditi: neboť kalíšek ten jímal v sobě tekutinu čistou jako křišťál.

Rozprávka obou točila se kolem polesného. Když se byl totiž nos listonošův nejprve do kalíšku zahloubal, vydobyl jej náhle hospodský sdělením, že tu byl polesný, že měl velikou žízeň a že byl jaksi zvlášť rozbroukán.

Listonoš rozšířil kotouče svých očí o notný palec a zavrtěl prudce hlavou. „Že tu byl? A kam šel odtud?" tázal se spěšně.

„Do lesa."

„Není možná!"

„Inu, šel!" ujišťoval hospodský. „Díval jsem se za ním."

„Podivno!" pravil listonoš, zavrtěl hlavou několikrát velmi prudce a zabral se opět do kalíšku.

„A co na tom divného?" vyzvídal hostinský.

„Co —?" protáhl listonoš a rozmáchl se po něčem rukou, jakoby po letící mouše. Příští okamžik přesvědčil tě, že to nebyla moucha, po čem se listonoš rozpřáhl, nýbrž vlastní jeho nos. Posuněk ten činíval velmi často. Věnovalť stydlivému nosu svému velikou pozornost a dovoloval si s ním časem různé žertíky. Listonoš chytil tedy svůj nos a držel ho chvíli vítězoslavně v hrsti. Pak otázal se zvědavého hospodského: „Vy tedy nevíte —"

„Nevím."

Kotouče listonošovy rozšířily se o dva palce,

„Vy tedy nevíte,“ divil se, „co se vyklobalo z polesných ženicha?“

„Z profesora? — Nevím, slovíčka nevím.“

„Nu, čistý pták se vyklobal! A vy tedy skutečně nevíte? Nevíte, že bydlel pan Laskavec s tím čistým ženichem v Praze pod jednou střechou?“

„To jsem slyšel.“

„Nu, bydleli spolu a nevěděli, že je osud ještě jednou dohromady svede. A ten profesor, víte — vlastně prý ani není profesorem — vedl bez ostychu svou dále — trara — trara...“

„Rozumím: hýřil, oddával se zpustlému životu.“

„Po celé Praze ho znali — okazovali na něho prstem. Chodil vám otrhaný za bílého dne se špatnými ženštinami — —“

„Není možná!“

„Ba už je. Proto si musel z tak daleka ženu vyhledat. Ovšem si nepomyslil, že tam sedí pan Laskavec, který teď s červivého jablíčka pozlátko strhl...“

Tlustý hospodský kolébal hlavou sem tam. Po chvíli vyjel s otázkou: „Ze svatby Lotynčiny nebude tedy nic?“

„Jakž by bylo!“ zvolal s pohrdlivým posuňkem listonoš, podávaje hospodskému prázdný kalíšek.

Jak vidíme, vzrostlo ku podivu záhy a bujně zlé símě, Emilií rozházené. Následující řádky okážou, že nebyla též nečinnou vzhledem k panu Laskavci.

Když se hospodský s plným kalíškem přibatolil a tento nejprve proti světlu zdvihl a pak před listonoše postavil, prohodil pojednou s pevným pohledem na tohoto: „Holá pomluva!“

Tato slova vyvodila na majiteli hloubavého nosu účinek podivuhodný. Ruka jeho, vztahující se po kalíšku, náhle sklesla, a oči vystoupily mu z důlků jako na stopkách. Ústa jeho otevřela se k otázce, ale nevypravil z nich ani slova.

Hospodský pásl se s patrnou rozkoší na těchto následcích stručného svého výroku. Po chvíli teprve dodal: „Jak pravím, bídná pomluva! Mstí se — to je všechno."

„Kdo se mstí? Jaká pomluva?" vyhrkl leď listonoš.

„Aj, což nevíte?" ptal se hospodský, a jemné vlnění kolem vypouklých rtů svědčilo, že neutonula v té spoustě tuku všechna zlomyslnost.

„Nevím, ničeho nevím," ujišťoval tázaný.

„Aj, aj, nevíte! Nevíte tedy, že byl vlastně Laskavec sám ten špatný chlap, jakého by rád z polesných ženicha učinil? Rád by se pomstil na něm za to, že polesným o jeho kouscích vypravoval a ti že si nedali na ústa závoru. Jsou to celé litanie špatností, které pan Laskavec za svého pobytu v Praze páchal. A teď se chce profesorovi za jeho sdílnost vymstíti. Jinaké to není!"

„Není možná!" divil se listonoš, dělaje oči jako dvě pukličky. „A odkud jste se to dověděl?"

„Inu, polesných to povídají bez ostychu a ještě včera to vypravovali slečně Emilii, která tam byla návštěvou. Točí se to kolem jedné sklepnice a bůh ví čeho — jednou prý Laskavce také zavřeli na policii..."

„Není možná!" opakoval užaslý listonoš. Avšak již bylo vidět, že přikládá všemu tomu plnou víru. Netázal se také déle, nýbrž zaplatil, pověsil si

torbu přes plece a vstal. Nyní teprve, podávaje hospodskému ruku, prohodil: „Máte snad pravdu.“

„Ne ‚snad‘, ale jistě,“ namítl hospodský.

Človíček s torbou vydal se po šedivé silnici na cestu k Mnichovicům, a dlouho ještě viděl hospodský, který se opět ve dveřích v celé své šířce uvelebil, jak vrtí listonoš hlavou a chytá se za svůj břitký, řeřavý nos...

IV.

Pan Laskavec netušil mezitím ni v nejmenším, jaká pohroma mu hrozí s dvou stran. Nalézal se v nejkrásnějším rozpoložení mysli. Leže na pohovce, vysílal do vzduchu siné prstence dýmu, které řadíce se k sobě, zaplítajíce se a splývajíce brzy hlavu jeho obklopily jako mlhavé hemžení andělských hlaviček na svatých obrazech. Ale mnohem vábněji než tyto dýmové obláčky stíhaly, řadily, vyměňovaly se v jeho hlavě milé obrázky blaha, šťastné lásky. Představoval se mu včerejší den s radostmi zažitými; živě malovaly se v jeho paměti každý pohled, úsměv, pohyb milované Anežky, a každé slůvko její čarovným ohlasem znělo v jeho duchu.

Jediná skvrna hyzdila krásný obraz včerejšího dne. Byl to Hájek. Choval se včera velmi neslušně. Nahnul si někde přes míru a tropil na to po městě šeredné kousky, ba vetřel se za ním až do apatyky a strojil mu tam svým tlachem a svou nevázaností veliké nepříjemnosti. Stěží naložil ho pan Laskavec z večera na pryčku a přivezl ho domů

v stavu, o němž se zde z ohledu slušnosti rozepisovati nebudu. „Nikdy víc ho nevezmu s sebou,“ zaříkal se pan Laskavec. „Nevím vůbec, proč jsem ho tak dlouho u sebe trpěl. Pořád za mnou leze, obtěžuje mne při každém kroku a tropí mi všude ostudu. Podruhé mu okážu dvéře. Dnes mne asi nechá na pokoji — leží bezpochyby na houni, jak jsme ho tam vyklopili. — Zvířecí povaha!“

Mimo Hájka kalila obraz včerejšího dne ještě jedna skvrnka, ba spíše prášek, který pan Laskavec rázem s hladiny jeho sfoukl. Kdož by se odvážil vstoupiti s ním na kolbiště lásky! A kdyby vstoupil, zdaž by nemusel za krátko s hanbou odtáhnouti! A proto sfoukl pan Laskavec ihned s krásného včerejška ten drobný prášek, který se tam byl na okamžik usadil v podobě vzdáleného příbuzného pana lékárníka, mladého šviháka, který právě včera do Mnichovic na delší návštěvu zavítal, jemuž ale slečna Anežka, vzdor horlivé jeho snaze, aby nalezl milosti před její tváří, ni malý odpadek své pozornosti nevěnovala. Jakž by také mohla, když ji pan Laskavec okouzluje blízkostí svou?!

Dnes chystal se pan Laskavec opět do Mnichovic. Ač se ničeho se strany vzdáleného příbuzného neobával, chtěl mu přece odníti i těch několik slov, která by snad Anežka z dlouhé chvíle k němu zahodila, chtěl jej zbaviti i té sladké hodiny, kterou by snad Anežka po obědě v besídce za domem s ním ztrávila. Chtělť státi ustavičně mezi ní a drzým vetřelcem jako anděl s mečem plamenným a hlásati mu, že nikdy nevstoupí do ráje srdéčka jejího.

Po obědě vydal se na cestu. Řídil si pryčku sám. Když vyjížděl ze dvora, spatřil za rohem protějšího baráku smutnou postavu Hájkovu, poněkud nejistě se pohybující. Odplivl si a práskl do koní. Oblak prachu zdvihl se za ním a koně uháněli v divokém trysku. Neohlížeje se švihal pan Laskavec dále do koní; nevšiml si ani nachýlené hlavy s párem lesklých náušnic, která z okénka révím věnčeného pod šindelovou střechou škodolibý pohled za ním vysílala. Teprve hodný kus za vesnicí se ohlédl. Zočil Hájka, jak máchaje rukama za povozem uháněl; právě teď narazil o kámen v cestě a svalil se do příkopu jak krátký tak hubený... Pan Laskavec zašeptal: „Zvířecí povaha!“ a práskl znova do koní.

Brzy byl daleko z dosahu nemotorných nohou Hájkových.

Když pan Laskavec v Mnichovicích u apatyky přistál, sděleno mu tam, že všichni domácí s poštmistrovic a jinými honoracemi města k „poustevně“ si vylítli. Pan Laskavec znal to místo velmi dobře: bylť tam několikrát se slečnou Anežkou — ovšem v průvodu rodičů — pomeškal. Byla to skutečná poustevna, jejíž obyvatel však již před mnohými roky nebe si vymodlil. Nyní vnikal svět, před jehož bouřemi byl zde poustevník nalezl tichý a milý útulek, s šumem a šustem do prostranné jeskyně, nad jejímž vchodem z hruba vytesán byl kříž, a jejíž hrbolaté, divnotvárné stěny mech postřel hebounčkým kobercem. Již nehloubila více zbožnost ty nerovné stupně, které někdejší obyvatel s nemalou prací po svahu skály k jeskyni zdělal; zamilované párky hopkovaly nyní vzhůru po nich,

sledovány těžce oddychujícími matronami a ještě tíže oddychujícími pány otci. A tito by zajisté nebyli povolovali romantické choutce mládeže, kdyby je nebyla na křížové cestě malebným údolím vzhůru k poustevně sílila vyhlídka na několik sklenic v blízké panské hospůdce, která k patě zámku jsouc přilepena, se stráně vyhlížela. Ostatně se těšívala i mládež méně žíznivá na tu poslední stanici; bylať dole pod hospůdkou řeka zeleným ostrovem prostoupená, na němž rozmanitá skupení stromů ve stín svůj na měkký trávník vábila. Několik lehkých člunů, přivázaných ke břehu, nabízelo mladému světu své služby, a tento přijímal ochotně jejich nabídnutí. Po dvou, po třech vstupovali mladíci a dívky do člunů; veselý zpěv se rozléhal; některý z pánů míval loutnu neb kytaru při sobě a unášel mladou společnost špatným svým brnkáním na křídlech fantasie na stříbro lagun, do čarovných nocí benátských...

Bez dlouhého rozmýšlení zajel tedy pan Laskavec na poštu, kde byl zároveň lepší hostinec mnichovický, a odevzdal pryčku i koně péči hranatého podomka. Nápadno mu bylo, že tento vyslechnuv jeho rozkazy, jaksi podivně na něho se zahleděl. Obhlédl spěšně svou toilettu, ale nespatřil na ní ničeho, co by bylo zvláštní pozornost podomkovu vysvětlovalo. „Hlupák!“ zabručel pan Laskavec a vyšel z průjezdu. Vydal se pěšky na cestu k nedaleké poustevně.

Dorazil do háje a jda povědomou stezkou zaslechl brzy zmatenou vřavu několika hlasů. Umínil si, že společnost překvapí. Plížil se tedy, opustiv pěšinu, bučím v onu stranu, odkud hlasy zazní-

valy. Ale než se tam doplížil, upoutalo něco jiného jeho pozornost.

Zahlédl větvovím na opačné straně dvě postavy. Oddělily se od společnosti. Kdož to asi bude? Pan Laskavec popošel opatrně vpřed, rozhrnul větve a spatřil — slečnu Anežku po boku vzdáleného příbuzného. Žárlivost jeho probudila se v míře nejvyšší. Bez dechu, se stísněnou hrudí stopoval párek. Tento blížil se víc a více jeho stanovisku. Anežka, zářící dobrým rozmarem, zdobená divokými květy, připadala mu jako skotačivá lesní víla. Úhledný slaměný klobouček na ružové pentli visel jí na zádech; prosté vlasy její jevily se v celém nadplňku svém a slunce sedlalo zlatem malé jejich vlnky.

Teď se nahýbla do trávy; natrhala tam přehršli rozmanitých kvítku a sestavila je pak ve vkusnou kytici; přiskočila s ní ku svému pruvodci a s úsměvem vábným, čtveračivým ozdobila mu jí prsa. Pan Laskavec byl bez sebe. Avšak ještě horší následovalo.

Široký potok vinul pruhledné své vlny mezi stromovím. Obratným skokem mohl jsi se přenésti na druhou stranu. Pro méně obratné utvořila tu příroda sama bezpečný most. Mohutný kmen, buď bleskem poražen neb stářím schvácen, ležel nad potokem a umožňoval přechod bezpečný. Však Anežka jevila bázeň. Vystoupila jednou nožkou na kmen, váhala chvíli a ustoupila opět nazad. V panu Laskavci vzkypěla žluč. Kolikráte si byl přával, když se s ní těmito místy procházel, aby se bála po kmeně přejíti! Ale ona přenesla se vždy lehkou

nožkou jako sajka. A teď najednou se jí zmocnil strach! — Ó, toho pokrytství! —

„Smím vám nabídnouti své služby, Anežko?“ ozval se tu již vzdálený příbuzný.

Ovšem, že se cudně zpěčovala, pýřila, ale konečně spočinula volně v náručí mladého průvodce, který ji hbitou nohou po zvráceném kmenu přenesl. Pan Laskavec vida ruku její důvěrně objímati jeho šíji a hlavinku její k němu se kloniti, s vlasem vábně zcuchaným, s nádechem ruměnce v líci — nemohl se déle zdržeti. S velikým šramotem vystoupil z houštiny.

Avšak náhlé objevení jeho nevyvodilo účinek, jaký očekával. Oba jej sice spatřili — Anežka se také trochu zalekla — než stavěli se, jakoby blízkost jeho ani netušili. Mladík spustil sladké břímě k zemi a oba kráčeli podél potoku dále, vedouce se za ruce, bavíce se a žertujíce, jakoby se nic nebylo přihodilo. To popudilo pana Laskavce v míře nejvyšší.

Pádnými kroky bral se za nimi a brzy je dostihl. „Odpusťte, že vytrhuju!“ vzkřikl slečně Anežce u samého ucha. Ona se k němu ani neobrátila, nýbrž odskočila stranou do houštiny a jala se tam sbírati různé květiny.

Šťastný sok ale sáhl na klobouk a pravil nedbale: „Ach, pan Laskavec! Pěkně vítám! Kde jsme se to setkali!“

„Ovšem, neočekávaně,“ odpověděl pan Laskavec jizlivě. „Společnost vám patrně není vhod.“

„Prosím vás,“ odvětil sok vyhýbavě, „kohož by těšilo závaží ctihodných otců a matek, moudrých

tet a jiných přitěžujících okolností, když chce prsa volně rozedmouti —"

„A s dceruškou se baviti!" vpadl mu pan Laskavec pichlavě do řeči.

„Nu, ano: se sličnou dceruškou se baviti," opakoval onen chladně. „Zajisté nalézal jste se sám dosti často v podobných okolnostech a rád jste se chápal nejbližší příležitosti, abyste po boku milé společnice odsunul příbuzenské pozadí do mizivé dálky!"

„Ovšem," podotkl špičatě pan Laskavec, „byl jsem vícekrát se slečnou Anežkou o samotě nežli vy, pane! — Není-liž pravda, slečno!" obrátil se k této.

Anežka neodpověděla. Však oči její utkvěly na něm s výrazem takového opovržení, že se zachvěl až do hlubin duše. Postoupil k ní a pravil třesoucím se hlasem: „Slečno, nepochopuju vaše jednání. Nevím, co vám dává právo, abyste takto se mnou zacházela. Pokud se pamatuju, těšil jsem se ještě včera vaší přízni — —"

„Včera bylo jinak," odtušila ona chladně. „Dnešním dnem končí se dřívější náš poměr na vždycky."

Pan Laskavec zbledl jako stěna.

Po chvíli vyrazil vztekle ze sebe: „Bezpochyby zachtělo se slečně proměny —"

„Pane!" zvolala Anežka s planoucíma očima.

„Bude nejlépe, když nemilý ten výstup ukončíme," pravil její průvodce diplomaticky. „Poroučím se, pane Laskavče!"

Podal slečně rámě a vedl ji dále do lesa. Pan Laskavec ostal na místě, zdrcen, zničen. Hodnou dobu stál tu bez pohnutí, ruku tiskna k srdci, rty

maje křečovitě sevřeny a díval se za odcházejícím párkem. Teprve když zelené stíny lesa ladné jejich postavy, důvěrně k sobě se tulící, zastřely, probudil se k životu. Zaskřípal zuby, zaťal pěstě. Žárlivost, bol zklamané lásky, uražená samolibost zápasily v jeho duši. Poprvé ucítil v sobě ta muka, která tak často strojíval jiným.

„Musím se pravdy dopíditi!“ zvolal a hnal se k mostu, který mu před chvílí tak jasně objevil nevěru těkavé milenky. V divokém chvatu, bez rozvahy vyskočil na překocený kmen, avšak v tom se smekla na okrouhlém pni noha a v příštím okamžiku třepetal se nad vodou, zachycen potměšilým sukem vzadu za světlý kabátek. Kmen položen byl dosti vysoko a potok byl hluboký; pan Laskavec nemohl tedy nohama dna dosáhnouti a rukama rozháněl se nadarmo, aby se od zadu kmene zachytil a nějak opět na osudný most se vyšinul: obé nemohl vykonati bez úplné zkázy světlého kabátku, bez něhož by se byl ani honoraci mnichovické představiti, ani slušně do Mnichovic navrátiti nemohl.

K dovršení neštěstí slétl mu ještě klobouk s hlavy a oddal se v jisté vzdálenosti vodnatému rozjímání. Nevím, jak dlouho by byl pan Laskavec v trapném tom stavu, vlastně závěsu potrval a zoufalé své tahy ve vodě pod sebou obhlížel, kdyby se tu na blízku nebyl ozval šramot a těžké kroky. Jako blesk projela visícímu milenci hlavou myšlenka, že to někdo z výletníků a že, uvidí-li jej v této situaci, celou společnost přivolá, té pak že za cíl úsměšků sloužiti bude — i trhl sebou mocně a již ležel po celé délce s rozpáraným kabátkem v potoce. Vzchopil se rychle, vyskočil na břeh, za-

nechal v tuhém objetí bahna jednu ze svých bot a uháněl odtud, nedbaje větví a suků, které se o trosky jeho kabátu spravedlivě dělily.

Zdálo se mu, že slyší za sebou chvatné kroky, sípavý dech... Ne, tak ho nesmějí dostihnouti, a kdyby to i životem zaplatiti měl! Běžel dále jako fenami štvaný, netroufaje si pohlédnouti nazad; však poznal, jaktě nesnadno o jedné botě s Vaňkem se raditi. Klopýtl — a bylo konec všemu. Neodhodlal se ani povstati, převalil se toliko na bok a poohlédl se na zad zrakem úzkostlivým...

Kdo však vypíše radost jeho, když spatřil nemotornou šedivou postavu, která se za ním na ohromných nohou pachtila! Byl to Hájek. Pan Laskavec zdvihl se dopola se země a vítal příchozího nadějným pohledem jako anděla spásy.

Tento spínal již z daleka své ohromné ruce nad hlavou a zvolal: „Pane Laskavci! Jste vy to skutečně?"

„Jsem!" odvětil pan Laskavec hlasem mučenníka.

„Ale pro pána Boha!" divil se Hájek, jenž se byl mezitím až k němu připachtil, „jak to vypadáte? Bez klobouku — bez boty — od hlavy až k patě samé bahno a kabát — bože, ten kabát!"

„Inu, vypadám," vzdychl pan Laskavec. „Ale jak pak vy jste sem přišel?"

„Jak? — Po svých!" odpověděl Hájek s jemnou výčitkou. „Totiž, do Mnichovic jsem se svezl s kramářem, na poště jsem nalezl vaši pryčku a dověděl jsem se, že byl uspořádán výlet k poustevně — i věděl jsem hned, kde vás zastihnu."

„Myslel jsem, že budete po včerejšku vyspávat,“ omlouval se pan Laskavec.

„Po včerejšku! Vždyť jsem nebyl tak —“

„Nemluvme o tom. Řekněte mi raději, co si počnu! Jak se dostanu domů!“

„Ale co se vám stalo? Kde jste nechal klobouk? Vždyť ráčíte vypadat, jako byste se byl s vodníkem rval!“ naléhal Hájek.

Pan Laskavec přemítal chvíli. Posléze otevřelo se jeho srdce. Uloživ Hájkovi pod slavnou přísahou věčné mlčení, sdělil mu svou příhodu, hledě co možná směšnost její umírniti a nedotýkaje se prozatím původu jejího — nevěry slečny Anežky.

Hájek poslouchal napjatě, vrtěl hlavou, cenil zuby a na konec zvolal: „Ale klobouk tam přece nenecháte! Hned tam dojdu —“

„Zůstaňte! Čert vezmi klobouk — beztoho nebude více k potřebě. Dojděte raději do Mnichovic a kupte mi tam u kloboučníka jiný — dám vám peníze s sebou. A vypůjčte si tam nějaký plášť — vysvleču se z šatů a přehodím ho přes sebe. Jinak bych dostal v tom vodnatém munduru zimnici.“ A jakoby na doklad otřásl se pan Laskavec a zaklapal zuby. „Na poště zapřáhněte do pryčky a zajeďte sem někudy, aby to nebylo příliš nápadné. Rozumíte?“

„Rozumím,“ přikývl Hájek. „Tak to půjde nejlépe.“

„Já se tu zatím někde schovám, aby mne nikdo ze společnosti nespatřil. Ale pospěšte si, co nohy stačí.“

„Neračte se starati,“ ubezpečoval Hájek. Při-

jal peníze na klobouk, změřil panu Laskavci špakátem hlavu a kvapil odtud.

Cestou mu ale přišlo na mysl, žeť přece škoda páně Laskavcovy boty a jeho klobouku, i zamířil, sotva z dosahu jeho očí unikl, oklikami k potoku. Dostal se tam šťastně, vylovil klobouk, ale když se pro botu nahýbal, sklouzl s břehu a svalil se i s vyloveným kloboukem do vody. Vydrápal se nazpět v podobě, která žalostivostí svou se smutným zevnějškem pana Laskavce závodila. Bahno tvořilo základní barvu jeho oděvu, ze všech záhybů lily se k zemi kalné potůčky, a roztažené prsty jeho rukou vězely v tlustých černých rukavičkách. Však rozvážný Hájek si nezoufal. Otřel si nejprv ruce o trávu, pak sprostil své oči blátivých pout a obhlížel smutně a starostlivě nelepou svou proměnu. Co teď počít? Byl by se nejraději sám před sebou ukryl do hlubin země. Zpropadená bota!

Ale jak jsem již pravil, Hájek nepozbyl nikdy rozvahy. Nahlédl, že v nynější své podobě do Mnichovic vydati se nemůže, aniž by celé obyvatelstvo poděsil a o lásku své Apolenky na věky se připravil. Nebyloť totiž liché podezření pana Laskavce, že Hájek své vyležené srdce někde ztratil. Ano, ztratil je v kuchyni hostince na poště, právě v tom okamžení, kdy spatřil poprvé boubelatou Apolenu nad střezem omývati nádobí, při čemž se této strakatý šátek s bujných ňader svezl. Hájek proměnil se obdivem v kámen a nevzpamatoval se dříve, až když Apolena od střezu vzhlédla a spatřivši zkamenělého obdivovatele s milostným uzarděním zrádný šátek obtížným jeho povinnostem navrátila. Jediný ten okamžik sblížil rázem dvě šlechetné duše.

*

Hájek dobral se tedy přesvědčení, že mu nynější stav věcí cestu do Mnichovic naprosto zamezuje. I přemítal, jak by tomu odpomohl. Přestal na tom, že se vysvleče, šaty své na slunci rozvěsí a v bázni boží počká, až náležitě uschnou. Konečně bude lépe, když pojede za šera domů. I učinil myšlenku skutkem.

Přemohl se ještě tak dalece, že nanovo klobouk a osudnou botu loviti se jal a tentokráte obojí také šťastně vylovil, a pak zašel podél potoka dále do houštiny — z důvodů stydlivosti. Vysvlékl se tam totiž v míře poněkud pohoršlivé. Pak vypral své šaty v potoce a rozvěsil i rozložil je k sušení. Mezi sušením seděl na zemi skrčen a krátil si dlouhou chvíli myšlenkami o Apoleně, zrádném šátku a jeho odhaleních.

Seděl tak hezky dlouho, než celá ta směs šatstva nevyjímaje klobouk a botu pana Laskavce náležitě uschla. Po té se oblékl, schoval klobouk do šosu, botu pod kabát a vydal se s myslí zveselenou oklikami na cestu k Mnichovicům.

Koupil s výdělkem klobouk, vypůjčil si protekcí švarné Apoleny od podomka na poště plášť s varhánkovitým límcem, zotavil se po tolika svízelích několika sklenicemi piva, jehož hořkost mu Apolenka sladkým úsměvem znamenitě umírnila, a vyjel při západu slunce šťastně z Mnichovic k povědomému lesu.

Zastavil blízko onoho místa, kde byl pana Laskavce opustil, slezl s pryčky a zašel do lesa. Ale na ustanoveném místě nebylo ani památky po panu Laskavci.

Hájek prohledal celé okolí, volal — o panu Laskavci ani slechu ani vidu. Konečně našel přece stopu po něm — na jednom otevřeném místě ležely rozestřeny rozpáraný kabát, vesta, ba i kalhoty pana Laskavce a vedle toho stála smutně schlípená bota. Ale všechno namahání dopíditi se vlastníka těchto věcí ostalo marné — pan Laskavec jakoby se byl do země propadl nebo jakoby byl uletěl k nebesům, zanechav zemi znetvořenou svou kukli. Kamž mohl jinam odejíti bez klobouku, bez bot, bez kabátu a vesty, ba i bez kalhot — Hájka až hrůza obešla... Obraznost jeho, rozohněná oněmi několika sklenicemi piva, malovala mu strašné možnosti...

Však prozatím nezbývalo než sednouti opět do pryčky a ujížděti domů, zda se tam pan Laskavec snad již nevrátil. Hájek naložil tedy drahé pozůstatky svého příznivce do pryčky, práskl do koní a vydal se na zpáteční cestu.

Kdo však vypíše jeho poděšení, když dostihnuv dvorce Laskavcova od domácích uslyšel, že není pán ještě doma. A venku již čirá tma; mračné nebe visí nad krajinou, hrozíc deštěm a bouří... Ubohý pan Laskavec! Kde asi dlí bez oděvu, ve tmách, příští hříčka rozkaceného živlu? Či učinila snad zločinná ruka již konec láskyplnému jeho životu? V obraznosti všech vynořila se tu příšerná suchá podoba v řasnatém plášti, se schlípeným kloboukem, z něhož svítil pár krvežíznivých očí. Byl to šedivý Józa, postrach celého Podolí. Odseděl si pro loupežnou vraždu dlouholetý trest v žaláři a nyní strašil opět v oné podobě své rodáky, ztrpčoval jim večerní chůzi, budil ve večerních schůzkách

povídačky o loupežnících, vraždách a jiných věcech, při nichž mráz po zádech přebíhal. Snad klečí právě v tu dobu Józa nad panem Laskavcem, s blýskavým nožem v zubech, chystaje se probodnouti jeho milující srdce. Myšlenka tato opanovala na chvilku všechny... Než rozvážný Hájek upokojil je poněkud. Sáhl po sirém oděvu pana Laskavce a vyňal z náprsní zapjaté kapsy jeho kabátu tobolku, v níž nalezena neskrovná suma peněz. Což by si Józa vzal na člověku v košili a podvláčkách, bez halíře peněz? Že by jen tak z rozkoše vraždil, nesnadno bylo mysliti.

Dlouho radili se domácí s Hájkem, co by se mělo učiniti. Poslední uznal konečně za nejlepší, aby pacholek s ním opět do pryčky vsedl, oba aby se dobře ozbrojili a vzavše s sebou druhý oděv pro pana Laskavce nazpět k osudnému lesu jeli. Návrh ten došel souhlasu všech.

Vybrali šaty pro pána, Hájek ozbrojil se dvouhlavňovou jeho bambitkou, pacholek notnou okovanou holí, i rozloučivše se slavnostně s ostatními, vyjeli ze dvorce.

Jeli mlčky, v neveselých myšlenkách. Hájek choulil se do vypůjčeného pláště s varhánkovitým límcem, tiskl si do čela zmačkaný klobouk pana Laskavce, kterýmž byl vůči hrozícímu dešti svou čepici nahradil, a ruku maje na hladké bambitce, díval se úzkostlivě do tmy kolem sebe. Svědomí dělalo mu výčitky, že zavinil celé to neštěstí svou lakotností, pak nevčasnou svou žízní po pivě na poště a po krásné Apoleně.

Nechavše Mnichovice stranou, dojeli kratší ce-

stou brzy lesa, rozkládajícího se široko kolem poustevny.

Nyní nastalo živé rokování. Jednalo se o to, kdo má vniknouti do lesa. Hájek vyslovil náhled, že by příslušelo pacholkovi co silnějšímu, aby úkol ten na sebe vzal. Čeledín však byl náhledu opačného a podporoval jej důvodem, že je příliš chatrně ozbrojen. Hájek ale nechtěl mu za žádnou cenu bambitku přepustiti.

Konečně povolil Hájek co moudřejší a vydal se do lesa. Napřed umluvili se, že čeledín na první výkřik nebo výstřel ku pomoci přikvapí, a kdyby se Hájek za půl hodiny nevrátil, za ním do lesa vnikne.

Zahalen v plášť, bambitku tiskna pevně k sobě, plížil se Hájek po známé stezce. Kol do kola hluboká tma. Pohlédl-li do výše, viděl nejisté obrysy vrcholků, nahýbajících se větrem k sobě, jakoby si šeptaly tajemné, hrozné zvěsti... Můžete si pomysliti, že nebylo osamělému chodci příliš volno kolem srdce. Chtěl volati pana Laskavce jménem, ale nevýslovná úzkost svírala mu hrdlo. Rýsovalať se před ním v duchu známá podoba se schlípeným kloboukem, v širokém plášti, s kyjem nebo bambitkou v ruce, i zdálo se mu, že za každým stromem svítí pár krvežíznivých očí. Bálť se takměř dýchati, neřku-li volati, aby strašného Józu na svou maličkost neupozornil. V tom uslyšel nedaleko v houští chrupot, jakoby někdo po suchých větvičkách šlapal. Hájek zatajil dech a stiskl pevněji bambitku. Chrustot se blížil. Na tom místě, kde stál, bylo stromoví řidší, i mohl poněkud rozeznati obrysy předmětů. Kdož vypíše poděšení jeho, když

rozeznal lidskou postavu, kvapně se blížící. Měla něco jako plášť kolem těla — již není pochyby, že to šedivý Józa. Ve smrtelných úzkostech vypálil Hájek bambitku. Uviděl, jak postava do houští zaskočila a ve tmách zanikla.

Tím nabyl trochu srdnatosti. Zastrašil jsem ho! pomyslil si. Ostal ještě chvíli na místě a pak se chystal k návratu. Ale pojednou nemohl se v lese nikterak vyznati; bylť se odvážil příliš daleko a nemohl nyní směr cesty nalézti. K dovršení svízelí spustil se hojný déšť a hrom počal divoce buráceti...

Vraťme se k čeledínovi. Ten seděl v napjatém očekávání příštích věcí ve voze a hvízdal si — proč? co nám po tom! Okovanou hůl držel mezi kolenama. Konečně se mu zdálo, že umluvená půlhodina jiz vypršela. I slezl tedy s pryčky, požehnal se křížem a dal se na cestu za Hájkem. Došel až ke schůdkám, které vedly vzhůru k poustevně. V tom uslyšel za sebou výstřel. Hrůzou ustydla mu krev v žilách. Nebylo pochybnosti, že Hájka šedivý Józa přepadl. Což si měl počíti? Měl se navrátit, aby někde nosem do Józy vrazil? Rozhodl se krátce; vyběhl po stupních vzhůru k poustevně a zalezl tam do nejhlubšího kouta jeskyně. Naslouchal; po výstřelu nastalo v lese hrobové ticho. Za nějaký čas začaly bubnovati těžké krůpěje na skálu i spustil se prudký liják.

Pojednou zachvěl se leknutím: v otvoru vynikly obrysy lidské postavy, nejisté sice, ale zřetelně vykazující schlípený klobouk a široký, řasnatý plášť. Čeledín zavřel na chvíli oči; kojil se nadějí, že to jen výtvor rozhárané obraznosti, po němž, až oči s chladným rozmyslem opět otevře, ani stopy

v jeskyni nenalezne. Avšak naděje ta se nesplnila — čeledín spatřil i při chladném rozmyslu strašlivého hosta, viděl, jak si ždímá vodu z promočeného pláště.

S vypoulenýma strachem očima, s dechem zatajeným, ani dost málo sebou nehýbaje, očekával čeledín další konání šedivého Józy. Tento se plížil tiše do jeskyně tápaje po stěnách. Náhle klopýtl — přes botu nešťastného čeledína. Poslední má hodinka! pomyslil si tento a chopil se hole k zoufalé obraně. Ale Józa nechal ho na pokoji a lehl si do protějšího kouta. Bezpochyby považoval botu za vyčnívající kámen a šramot, jejž učinil pacholek schvácením hole, zanikl v šumu deště na skálu venku dopadajícího. Jaké dobrodiní je ten déšť! Jinak by zajisté krvežíznivec uslyšel těžké dýchání a vrhl by se s nožem a pistolí v rukou na ubohou oběť!

Však s druhé strany rozmnožuje ten déšť muka čeledínova. Halíť úplnou nejistotou, zda loupežník po své krvavé denní práci zdřímnul čili nic. Neníť slyšeti žádného šramotu, ale také chrapot neozývá se, který by byl čeledínovi vítaným znamením k útěku. Spíše zdá se, že ohavník nespí, trýzněn zlým svědomím, že upomínky spáchaných nepravostí kolem hlavy jeho křepčí a blahodárný sen mu stírají s očí. Hrozná to nejistota! Hroznější děsnými přeludy, které čeledínovi strach v temnotě maluje. Zdá se mu, že pronikají z protějšího kouta dvě žhavé, pichlavé oči, že se zabodávají do duše jeho jako dvě jedovaté dýky...

Nelze ani vypsati, jaká muka přetrpěl ubohý čeledín v této noci. Bálť se odkašlati, pohnouti sebou; na útěk nemohl ani pomysliti: byltˇ jist, že

by se byl Józa při prvním kroku jako tygr na něho uvrhl a krví jeho posvátnou půdu jeskyně napojil. Doufal, že Józa poustevnu opustí, až venku déšť ustane; ale naděje tato byla zmařena. Po té se těšil, že Józa před rozbřesknutím jitra do vesnice své se navrátí, aby ho lidé nespatřili v lese, kde bezpochyby Hájka — teď si teprve na svého soudruha vzpomněl — nelítostně utratil. Ale čas se vlekl dále, zvolna, nesnesitelně zvolna — a Józa v koutě jako přikován.

Kolik modlitbiček odříkal čeledín v té době! Kolik svíček slíbil před obraz svého patrona v kostele! Kolikráte litoval všech svých vědomých i nevědomých hříchů!

Konečně vnukl mu jeho patron, obměkčen slíbenými svíčkami, šťastnou myšlenku. V jeskyni panovala hluboká tma. Když se podél stěny s opomenutím všeho šramotu plížiti bude, nezpozoruje Józa pohyb jeho leda až u vchodu, a tam může se rychlým skokem z dosahu jeho rukou vyšinouti a ve tmách lesa zachrániti. Po delším váhání odhodlal se čeledín k odvážnému tomuto kroku.

Plížil se po špičkách, tápaje po skalní stěně, k otvoru. Avšak bůh ví, jak se to stalo; buď že Józa pohyb jeho zpozoroval a potichu mu nadešel aneb právě touž dobou z poustevny vyjíti chtěl — u vchodu vrazili pojednou oba do sebe.

Čeledín, vida nezbytí, schvátil křečovitě svou hůl a rozpřáhl se jí po Józovi. Avšak tento padl rázem na kolena, sepjal ruce a prosil úpěnlivě: „Józo, daruj mi život! Neobtěžuj svou duši zbůhdarma novým zločinem! Nemám při sobě ani haléře! Vezmi, chceš-li, tyto šaty, které nejsou z části ani mé:

plášť ten náleží podomkovi z pošty a ten klobouk panu Laskavci, kterého jsi bezpochyby...“ Nedomluvil.

Hlučný smích přerval žalostná jeho slova.

„Ale, pane Hájku!“ pravil čeledín, když byl dobrému rozmaru svému ulevil, „připravili jsme si to navzájem pěknou noc. Já alespoň vyznávám upřímně, že jsem se jaktěživ tolik nenamodlil a zuby nenaklapal!“

Hájek se rychle vzchopil. Byl jako znovu narozen.

„Vojtěše, to jste vy?“ vzkřikl radostně. „Ale proč pak jste se neozval?“

„A proč vy jste se neozval?“ namítl Vojtěch.

„Inu, děkujme pánu bohu, že to neskončilo jinak,“ odvětil Hájek vyhýbavě. „Budeme na tu noc oba pamatovati. Ostatně to zůstane mezi námi. Vytrpěli jsme dosti strachu — nač bychom se ještě vydali posměchu!“

„Nemusíte se báti!“ ujišťoval Vojtěch. „Vždyť bych při tom odnesl dobrou polovici. Ale teď zajedeme do Mnichovic na poštu — nemyslíte? Budete mít asi také posilnění velice zapotřebí!“

„Ano, zajedeme na poštu!“ souhlasil Hájek. „Uděláme si tam bene. Zaplatím všecko —“

„Vždyť nemáte ani vindry!“

„I mám. Chtěl jsem pouze Józu ošidit; zastrčil jsem je do podšívky téhle nestvůry mezi klobouky. O tu mne jistě neobere, pomyslil jsem si...“

Stavše se nejlepšími přáteli, kráčeli Hájek a Vojtěch za veselého hovoru po stupních od jeskyně. Nedbali více tmy ani suků, o které v chůzi naráželi, Józy se více nestrachovali a také na pana

Laskavce zapomněli. Však na pokraji lesa očekávalo je nové překvapení. Povoz byl ten tam. Darmo pátrali po okolí: nedopídili se ho. Však byli dnes zažili tolik trapných dojmů, že se jich divné zmizení pryčky a koní nedotklo tou měrou, jakou by je bylo jinak poděsilo. Odložili všecko další hledání a pátrání na zítřek a brali se pěšky k Mnichovicům.

Došedše pošty vyzvonili tam Apolenu, kteráž jevila v buclatém obličeji nemalé udivení, když otevřevši bránu a posvítivši si na výtržníky lucernou, nenadálé a nevčasné hosty spatřila. Že zejména na možnou návštěvu Hájkovu ani ve snu nepomyslila, o tom svědčil rychlý pohyb rukou k bujným ňadrům; však než tam buclatá ruka všecko do pořádku přivedla, zahlédl šťastný milenec již tolik, že byl s dostatek odměněn za všechny trampoty včerejší i dnešní.

Nebylo divu, že krásná Apolena na svého galána četnými otázkami dorážela, avšak ten odložil všeliké odpovědi až za první doušek piva a pobídl tím boubelatou číšnici k neobyčejné hbitosti. Za chvilku postavila před oba opěněné sklenice a upřela na Hájka dychtivě své velké, zelené oči.

S pomocí čeledína vypravoval jí Hájek dopodrobna, věrně všecko, co se včerejšího dne přihodilo; nešetřil ani přísahy, kterou se panu Laskavci k věčnému mlčení zavázal — vždyť je snad tento dávno nebožtíkem —; toliko na konci, počínaje výpravou do lesa, dovolil si některé úchylky od pravého sběhu věcí. Tvrdilť, že oba po celou noc pana Laskavce hledali, ale ničeho nenašli; avšak vyplašili prý v houštině lidskou postavu, na kterou volali, která ale nedbajíc toho dále ubíhala; z jemných

narážek Hájkových seznala Apolena ihned, že nebyla vyplašená ona postava nikdo jiný nežli šedivý Józa; a domyslila se také ihned, jak zmizení pana Laskavce s přítomností onoho v lese souvisí...

Než jitro stráně podolské zlatem obetkalo, obíhala již Mnichovicemi zvěst, že Józa pana Laskavce zavraždil a mrtvolu jeho někam na bezpečné místo zavlekl.

V.

Však co se dálo s obětí potměšilého suku? s oklamaným panem Laskavcem? Či vypustil skutečně svou krásnou duši pod rukou šedivého Józy?

Zanechali jsme jej v lese ve stavu málo utěšeném. Nepříjemný pocit mokrosti tísnil ho nemálo. Aby se té nepříjemnosti zbavil, odhodlal se k úplnému odvržení tísnivého obalu. I odkulhal tedy do odlehlejší a hustší části lesa k potoku, svlékl se tam až na bílé roucho nevinnosti, vymáchal zablácený svůj oděv ve vodě a rozestřel po zemi k sušení. Sprostil se také liché boty, která mu darmo chůzi stěžovala.

Na to usedl do křoví a zabral se v myšlenky. Přemítal, co asi tak náhle slečnu Anežku od něho odvrátilo, a s hněvem i lítostí uvažoval, že láska její k němu měla velmi slabé kořeny.

Seděl tak hodnou chvíli a již si myslil, že by tu měl Hájek s povozem býti. Právě chtěl vylézti z křoví a suchým šatstvem poloviční svou nahotu opět zastříti, když se tu větvovím zapestřily ženské šaty a brzy několik známých pánů a dam

mnichovických se objevilo. Pan Laskavec ukryl se hlouběji do houští. Však společnost, nepovšimnuvši si šatů, brala se ještě dále a vyhnala polonahého uprchlíka i z tohoto útulku. A co horší, společnost tato zastavila se na malé mýtině nedaleko šatstva a zabrala se do jedné z oněch duchaprázdných her, kterými se vykupují sladké i trpké hubičky krásných i nekrásných úst. S velikou mrzutostí díval se pan Laskavec, jak velice je hra tato baví, a s hrůzou pomýšlel na to, že ji snad až do večera protáhnou. Však nebylo mu popřáno mnoho času k pozorování. Jednomu z pánů uloženo bylo k vykoupení fantu, aby přinesl vraní péro, a řečený pán vydal se za svým pérem právě v tu stranu, kde se pan Laskavec ukrýval.

Pan Laskavec musel utíkati dále. Sotva ale několik skoků učinil, zvětřil nebezpečí s protější strany. Vraceliť se tam Anežka a šťastný jeho sok. Spatřil je mezi stromy, vedoucí se za ruce, sklánějící k sobě hlavy, oba byli ozdobeni lesním kvítím, ozlaceni paprsky slunce: obraz jaré mladosti a šťastné lásky. Přehořký cit naplnil srdce pana Laskavce: sok jeho kochá se vděky, které vlastně jemu náležejí, a on nemůže blaženost jeho zkaliti, nemůže pestré zmiji kletbu svou do ucha zahoukati, nýbrž musí prchati, skrývati se jako divé zvíře, aby se nestal oběma terčem výsměchu.

A pan Laskavec ubíhal skutečně podél potoka; doběhl až ke stupňům, vedoucím k poustevně. Ihned namanula se mu myšlenka, aby se v jeskyni ukryl: společnost tam vykonala svou návštěvu a zajisté se tam nevrátí. Byl tam v bezpečnosti. Vyběhl tedy po stupních vzhůru k jeskyni, vlezl do ní a po-

ložil se na mech. Obhlížeje vnitřek poustevny, spatřil něco, co jej velmi znepokojilo — veliký pléd, který tam bezpochyby někdo ze společnosti zapomněl. Což kdyby se pro svůj majetek vrátil? Pan Laskavec rozhodl se, že v tom případě pléd před jeskyni položí, sám ale do nejzadnějšího kouta jejího se ukryje. Prozatím zahalil se v nalezenou látku a položil se uvnitř jeskyně na výzvědy, pátraje otvorem dolů do údolí.

Netrvalo to dlouho i vypátral něco. Blížilať se ke stupňům Anežka se vzdáleným příbuzným.

Usedli sobě na nejbližší stupeň, zády obráceni k němu, i rozpředl se sladký hovor se zlatého vřetena lásky. Na tom předivo nikdy nedochází, smíchu také dosti a časem ruka ruku loví a časem hubinka štěbetavá ústa zamyká. Pan Laskavec stal se svědkem všeho toho. Když ale první hubinka padla, tu vzdal se dalšího pozorování a zatáhl se hlouběji do jeskyně.

A zde v tom šeru a tichu, v němž duch zbožnosti vanul, zmocnily se náhle pana Laskavce kajícné myšlenky. Vzpomínal si, kolik přísah zrušil, kolik dívčích srdcí oklamal; uvažoval svůj bezcenný život, věnovaný dosud jen marným rozkoším; s hrůzou pomýšlel na stáří, blížící se dlouhými kroky, při tom položil ruku na vrch hlavy a zavzdychl smutně. Litoval nyní z hloubi duše svých věrolomství, všech milostných hříchů svých, přísahal, že se napraví, že již zítra nový, usedlý život započne. Tím se ulehčilo stísněnému jeho srdci. Zdálo se mu, že duch zbožného poustevníka nad ním se vznáší, že mu žehná, jej v krásném předsevzetí utvrzuje. Ano, stanu se též poustevníkem! zašeptal pan

Laskavec v hlubokém pohnutí. Obmezím se na sebe, dám výhost společnosti lidí, kteří se vždy neupřímně chovali ke mně, a falešné ženské pokolení — adié na věky!

Po těchto spasitelných úvahách dolezl pan Laskavec opět k otvoru jeskyně, aby se přesvědčil, zda se již dolejší párek prázdného svého štěbetání nasytil. Seděli tam posud. Anežka chýlila okytěnou hlavinku k prsoum druha a tento obepínal rukou její útlé boky.

A již poslední paprsky slunce zlatily koruny lesních stromů, řeřavěla každá větvička, každý lístek; již zabíralo se ticho večera do lesa i krajiny; již rozpínal soumrak svá křídla ohromná... Však hvězdám nestlal se koberec lazurný: černé mraky počaly vyvstávati na obloze, věštíce chodcům osamělým strašnou noc.

Konečně ozvalo se v lese volání; pan Laskavec poznal pronikavý hlásek paní lékárníkové. „Anežko! Anežko!" znělo v dáli. Tím byli milenci vyrušeni ze svého laškování a zdvihli se k odchodu.

Když odešli, zdvihl se pan Laskavec, přitáhl si pléd těsněji k tělu a pádil k onomu místu, kde byl zanechal svoje šaty. Ale s těmi se tam více neshledal — nová nesnáz! Bezpochyby vzal je některý z účastníků fantové hry s sebou, snad je poznali, prohledávali, snad přišli také na rozličné fotografie a listy... Ostatně mohl je též Hájek s sebou vzíti. Kde jen tak dlouho vězí? Snad stojí u lesa.

V této blahé naději rozběhl se pan Laskavec k východu z lesa. Když k prvním stromům dospěl, nespatřil v zatmělé krajině daleko široko žádného povozu. Což měl dělat? Usnesl se, že ještě nějakou

dobu počká, až se úplně setmí, a kdyby mezi tím Hájek nepřijel, pěšky přes pole domů pospíší. Bude to asi trnitá cesta, než jaká pomoc!

I zašel pan Laskavec opět hlouběji do lesa, skrčil se tam k patě mohutného stromu a oddal se znovu oněm spasitelným myšlenkám, které jej nejprve v poustevně navštívily. Nemalé služby konal mu nalezený pléd: zabalil se pevně do něho a zabraňoval tak k sobě alespoň z části přístup citelného nočního chladu.

Konečně se zdvihl, pevně odhodlán, a dal se na zpáteční cestu. Bylo tma jako v pytli. Když ale přišel na řidší jedno místo v lese, rozeznal tam pojednou obrysy lidské postavy, které ho náhlou hrůzou schvátily. Široký, várhánkovitý plášť, schlípený klobouk, pod ním jakoby dva řeřavé uhly, v ruce lesklo se cosi jako hlaveň bambitky. Šedivý Józa! probesklo panu Laskavci hlavou a popohnalo nohy jeho k rychlému útěku. V tom výstřel... však smrtící olovo jej nezasáhlo... ubíhal, co nohy stačily, ven z lesa.

Když na pokrají jeho dospěl, spatřil tam nějaký povoz. Přistoupiv blíže, poznal k nemalé své radosti svou pryčku a statné bělouše a vhoupnuv se do vozu, nahmatal tam úplný oblek. Rychle vjel do něho. Než byl s oblékáním hotov, spustil se silný déšť.

Pan Laskavec se tedy nerozpakoval, schvátil bič, práskl do koní a ti již uháněli povědomou cestou k domovu.

Když dojel svého dvorce, sestoupil pan Laskavec z pryčky, přelezl opatrně zeď pomocí řebříku z neznámých příčin — snad k většímu pohodlí zlo-

dějů — zvenčí ke zdi nakloněného a otevřel si sám vrata. Zajel pak tiše na dvůr, vypřáhl, zavedl koně do stáje a odebral se po schodech nahoru k svému pokoji. Jak předvídal, nevyrušil celým tímto výkonem nikoho z domácích z blahodějného spánku. — —

Když se druhého dne pan Laskavec probudil, naskrz propocen, utýrán hroznými sny, zaslechl v chodbě před pokojem směs pronikavých hlásků. Rozeznal brzy majitelkyně jejich i předmět živého rozhovoru.

„Ale to je hrozné!" ozvala se jedna sousedka. „A posud se nevrátili?"

„Nevrátili," odpovídala stará hospodyně. „Celou noc jsem úzkostí probděla — —"

„Lhářka!" zabručel pro sebe pan Laskavec.

„Ale kde mohli ostat?" sípala kramářka. „V lese asi sotva noclehovali — —"

„Inu, kdo ví!" vskočila jí jiná sousedka do řeči. „Kdo ví, zdali tam někde nespějí věčný spánek. Jsou zlí lidé na světě. A šedivý Józa prý se opět potlouká po okolí!"

„Ano," potvrzoval jiný hlásek, „viděla jsem ho sama nedávno. Šel kolem našeho plotu, stála jsem právě v zahradě — on se zastavil, ale nepozdravil — díval se chvíli na stavení takovýma očima, hu! mráz mne obchází, když si na to vzpomenu. Myslila jsem, že tím pohledem naši chalupu zapálí..."

„Ale oba by přece nezdolal," namítala první sousedka. „Sám jediný, a oni byli ozbrojeni, jak povídáte. S panem Laskavcem měl ovšem snadnou práci. Chudáček — takový outloučký, jako pára

nad hrncem; ale škoda je ho! Byl dobrý pán, ani kuřeti neublížil..."

Tu překypěla panu Laskavci žluč. Rovnýma nohama vyskočil s postele, otevřel hřmotně dvéře, vyplázl na užaslou tlupu sousedek jazyk (tak daleko zapomněl se ve svém hněvu) a opět za sebou zabouchl. Zastrčil uvnitř závoru.

U velikém rozčilení přebíhal po pokoji. „Zítra to budou vrabci v celém Podolí cvrlikat! Všechny klepny se na to vrhnou jako hladové hyény. A každá k tomu přivěsí několik cárů svého děravého rozumu! Jsem zostuzen na věčné časy!"

Z této samomluvy vytrhlo jej klepání na dvéře a volání: „Mladý pane, otevřete!"

Byla to jeho stará hospodyně.

Pan Laskavec mlčel a neotvíral. Mělť na ni svrchu, že ony klepny v domě shromáždila; abych pravdu řekl — styděl se také trochu.

Klepání na dvéře stupňovalo se v bouchání a hlásek hospodyně okazoval se v celém svém objemu. „Mladý pane!" volala, „otevřete! Nesu vám snídaní!"

„Táhněte k čertum i se svým snídaním!" zahřímal konečně na ni pan Laskavec. „Jděte se vyspat po dnešní probdéné noci," doložil jizlivě.

„Ale, mladý pane! Otevřte — řeknu vám všechno!" dobývala se dále.

„Neotevru! Nechci nic slyšet — a nic! pranic!" odbyl ji zhurta pan Laskavec.

Za chvíli uslyšel po chodbě cvakot jejích trepek. Odešla.

Rozhorlený pan Laskavec přebíhal ještě chvíli po pokoji, pak se zastavil před šatníkem. Zahlédl

tam svůj rozpáraný světlý kabát. Vyňal ze zapínací jeho kapsy pletenou schránku a z této několik fotografií a listů. Poněvadž se v oné spásonosné chvíli v poustevně s minulostí svou rozžehnal, nechci nový stín na tuto vrhnouti a pomlčím úplně o druhu oněch fotografií; ostatně je pan Laskavec zasvětil osudu zasloužené mu. Složilť všechno na hromádku, vetkl do toho podobiznu slečny Anežky, kterou byl s pohledem opovržení z alba vytrhl, a zapálil hromádku sirkou. S nemalým zadostiučiněním díval se, jak modré plaménky její obraz obskakovaly, jak se poskvrněné její vděky v ohni svíjely, černaly, až se v troud rozpadly. Pak hleděl ještě chvíli na černou hromádku, po níž těkaly poslední jiskry, semo tamo přebíhaly a zvolna mizely. Tak nechť zaniknou i vzpomínky na zašlou dobu!

Když byl takto spravedlivý soud nad nevěrnicí vykonal, sedl si pan Laskavec na pohovku a pohřížil se do myšlenek. Přemítal o budoucnosti, dobrá předsevzetí vznikala v jeho duši...

Ale znenáhla počal se v něm ozývati nemilý host, který všechna dobrá předsevzetí rozprášil. Pocítilť krutý hlad. Avšak hněv a stud zbraňovaly mu, aby hospodyni zavolal.

Na štěstí ozvaly se po chodbě pádné kroky a v krátce ozval se tlukot na dvéře a chraptivý hlas: „Pane Laskavče, račte otevřít! Já jsem to!“

Pan Laskavec poznal hlas Hájkův. Otevřel.

V obličeji Hájkově zanechala probděná noc patrné stopy, ale vpadlé jeho oči zářily radostí. „Skutečně, pan Laskavec doma!“ zvolal na prahu.

Za ním objevily se, dva talíře: jeden s kuřátkem, druhý s hlávkovým salátem, a teprve s těmito odporučeními vráščitý obličej hospodyně. Kuřátko se dobře za ni přimluvilo, neboť pan Laskavec umírnil se tak velice, že na její pozdravení — ovšem suše — poděkoval.

„A kde jste byl? Kde jste vězel?“ chraptěl Hájek. „Zkusili jsme pro vás, co snad do smrti nezkusíme!“

Pan Laskavec obrátil se k hospodyni: „Nechte nás samotny. Co spolu promluvíme, nemusí celá vesnice věděti!“

„Ale mladý pane — —“

„Nic ale —! Jděte si po hospodářství!“

Hospodyně odcházela velmi nerada; ve dveřích ale vyměnila významný pohled s Hájkem. Jakmile se dvéře za ní zavřely, uchopil pan Laskavec kuřátko za nohu, odřízl tuto a dal se do ní s chutí podivuhodnou. Hodnou chvíli musel Hájek čekati, nežli se odhodlal pan Laskavec k nejnutnějším vysvětlivkám o včerejších událostech. Při tom zabýval se tak horlivě a zručně pitvou kuřete, že pozornost Hájkova vždy více k poslednímu předmětu zabíhala. Sedě naproti, upínal Hájek pevně své zraky na každé sousto a provázel je na cestě k hltavým ústum. Ovšem platil pohled jeho salátu, když se na kuře díval, a naopak. Posléze zaujalo konání pana Laskavce veškerou jeho pozornost, takže přeslechl i konečnou otázku tohoto: „Nu, a kde vy jste se omeškal?“

Teprve když pan Laskavec dotaz opakoval, odtrhl násilně svuj zrak od vejce, které jak běložluté oko tak svůdně, tak vyzývavě ze salátu vyzíralo —

vlastně se díval na křídlo kuřete, jež pan Laskavec právě nabodal — a odpověděl: „Prosím vás, kdo by nebyl vystřelil na mém místě?! Pět kroků stál přede mnou —“

Umlkl. Patřilť starostlivě, jak se pan Laskavec chystá vypíchnout salátu opět jedno z krásných běložlutých očí, na která měl jaksi zvláště nabroušeno.

Pan Laskavec nemohl ovšem pochopiti souvislost této odpovědi se svou otázkou i zeptal se tedy znovu: „Co to tlacháte o střílení? Ptám se vás, kde jste se včera odpoledne omeškal?“

„Ach tak,“ odpověděl Hájek, nespouštěje očí se salátu, jemuž hrozilo úplné oslepnutí. „Našel jsem tam vaše šatstvo — naložil všecko do pryčky —“

Umlkl opět. Ostrý nůž pana Laskavce odděloval druhou nohu kuřete s takovou neznalostí anatomie, že půl těla za nohou kuřeti se poroučelo.

Pan Laskavec pohlédl na svého hosta a vyčetl mu bezpochyby z pootevřených úst jeho myšlenky, neboť pravil ihned: „Ale, božíčku, zapomněl jsem docela na vás! Zde máte vidličku, s chutí do toho! Nenechal jsem vám sice ani jedno vejce — ale což do vejce?!“

Hájek nebyl sice stejného náhledu, však musel ze zdvořilosti přikývnouti.

Mezitím, co se Hájek do stop kuřete a do slepého salátu zabral, odešel pan Laskavec k zasklené skříni a vyňal odtud láhev se skvostnou etiketou. Vytáhl zátku, nalil do dvou ozdobných kalíšků a postavil z nich jeden s blahosklonným úsměvem před svého hosta.

Ten byl takovou štědrostí téměř ohromen. Stěží vyblebtal několik slov díků.

Nyní teprve vrátila se souvislost v odpovědi jeho na otázky štědrého příznivce.

Objasnili si navzájem všechny události včerejšího dne, odstranili všechny pochybnosti a shodli se v tom, že nejlépe o všem pomlčeti a naproti úsměškům a klepům pohrdáním se obrniti.

Avšak Hájek měl ještě něco v záloze. Vyprázdnil jedním douškem kalíšek na posilněnou a prohodil pak, že by panu Laskavci něco sdělil, kdyby mu tento nezazlil.

„Nu?“ vybídl jej pan Laskavec.

Hájek vypravoval na to celou kroniku klepů nám již známých, která prý v Mnichovicích o panu Laskavci obíhá. Tento naslouchal s napjatou pozorností a vyzýval Hájka k podrobnějším zprávám. Najednou se mu vysvětlilo, proč se slečna Anežka tak náhle od něho odvrátila. Vždyť prý se o něm v Mnichovicích vypravuje, že něco — nějaké dítě — — až se ostýchám opakovati tu pověst.

„A kdo —“ zahřímal pan Laskavec na Hájka, až se tento leknutím zachvěl, „kdo tam ty tlachy roznáší?“

„Kdo?“ odpovídal bázlivě Hájek, „povídá se to všeobecně. Já to slyšel na poště. Ale pramen těch klepů vychází z daleka. Račte znát polesných ženicha?“

„Neznám.“

„Nu, vidíte — on vás prý zná. Bydlil prý s vámi v Praze pod jednou střechou —“

„Lže, v hrdlo lže. Neznám žádného profesora,

který by byl se mnou zůstal v jednom domě. Žádného — pražádného — —" Náhle však se pan Laskavec zarazil.

V jeho paměti vynořil se suchý, bezvousý obličej. Ostrý nos s poboční bradavičkou, pár mžouravých očí; dále zamihla se v paměti jeho plnolící dívka s důlkem na bradě, s úsměvem škádlivým na rtech a s temnou něhou v oku. — Sladká jsouc sama, obklopena byla sladkostmi všeho druhu v podobě dortů, cukroví, ananasů, likérů... Ano, cukrová víla rázem zachvěla se před ním a celá řada rozkošných večerů byla v průvodu jejím...

Ó, ta minulost, ta minulost!

S menším sebevědomím pravil tedy po chvíli pan Laskavec: „A kdybych i byl divokou hrál — ač je to podlá lež — o té blbosti s dítětem škoda promluvit... A kdybych i byl — co komu po tom?! On pak má nejméně příčiny. Pomlouvá mne ze žárlivosti. Ostatně vím o něm jinaké kousky —"

„Však se o něm v Mnichovicích také nepěkně mluví," podotkl Hájek.

„A což teprve, kdybych já mluvil!" zvolal pan Laskavec a jal se na to skutečně mluviti. Poněvadž se ale můj náhled o venkovských klepech doposud nezměnil, nebudu zde opakovati všecky ty zločiny a přečiny, které pan Laskavec profesorovi za vinu kladl. Hájek přikyvoval mezi řečí jeho pilně hlavou, ale jednou zapomněl ji zdvihnouti, a když pan Laskavec bedlivě na něho pohlédl, zpozoroval, že je pohřížen ve spánek spravedlivých...

VI.

Dobré símě, které osudný pobyt v poustevně do srdce páně Laskavcova vložil, ujalo se tam skutečně. Začal bez odkladu život nový — život tichého sebezapírání. Stal se pravým poustevníkem. Ale jeskyně, do níž se uzavíral, bylo vlastní jeho nitro: vymýtil z něho všeliké myšlenky marné, světácké a zasvětil je úplně cnosti, míru nebeskému. Pomluv a úštěpku lidských nedbal; vyhýbal se společnostem a odzbrojoval posměváčky nedůtklivou vážností. Těkavost vytratila se z jeho povahy: po bývalém motýlu nezbylo na něm ani stopy.

Však několik dní po vypravované námi události, stal se tichý příbytek jeho jevištěm bouřlivého výstupu.

Pan Laskavec seděl totiž na pohovce, drže před sebou rozevřené noviny. Ale myšlenky jeho dlely jinde. Již celou hodinu odháněl od sebe hříšnou jednu vzpomínku, která se mermomocí drala do svatyně jeho duše. Vzpomínka ta osvěžovala v něm barvy obrázku dávno v paměti založeného, ale nedávnou zprávou Hájkovou opět vyhrabaného. Vzpomínal na svůj pobyt v Praze, na cukrovou vílu, která mu jej oslazovala, na krásné hodiny, které v jejím cukrovém paláci uprostřed pomerančů, čokolády, mandlových věnečků a jiných sladkostí strávil. Celé kupy zmrzliny zničil u ní a přece neutlumil jimi žár, jaký v něm nítily ohnivé oči její. Kolikráte štípl ji do tváří, bral ji za okrouhlou bradu, políbil ji v dragantová ústa k nesmírné závisti méně šťastného svého soka, onoho suchána s brada-

vicí na nose, kteréhož pokládal za totožného s polesných profesorem!

Najednou zaklepáno bylo hřmotně na dvéře, a nežli pan Laskavec mrzuté: „Vejděte!" pronésti mohl, objevil se na prahu prostředně velký a suchý pán s modrými brejlemi na nose a s jakýmsi nádechem smutku na tváři. V ruce nesl vybledlý deštník.

Nic zlého netuše popošel mu pan Laskavec vstříc, než brzy zahnaly jej výbojné pohyby deštníku o několik kroků zpět. Majetník bojovného deštníku narovnal si brejle a oslovil pana Laskavce tenkým, jaksi smutně znějícím hláskem: „Jsem Hynek Slabika, profesor."

„Nemám čest —"

„Věřím, že nemáte cti," pokračoval profesor týmž jemným, smutným hláskem, „jinak byste nebyl drzým způsobem sáhl na čest jiného — na čest mou. Nevím, pane, jaké pohnutky vás k tomu vedly, abyste právě mne za oběť hanebného svého na cti utrhačství vyvolil, ale mohu vám říci, že jím budoucnost má nikterak změněna nebude. Musíte mi dáti plné zadostiučinění, musíte veškeré ty nestydaté lži, jimiž jste jméno mé pokálel, odvolati. Musíte napraviti křivdu svou — ač může-li vůbec dokonale býti napravena — —" doložil, rovnaje si modré brejle.

Pan Laskavec vyvalil na mluvčího oči. „Nevím, pane, co vás opravňuje k takovým slovům," pravil probrav se z úžasu. „Patřila zajisté na jinou adresu. Nepamatuju věru, že bych se byl kdy na vaší cti, která je mi úplně lhostejná, nějak prohřešil."

„Vy ještě zapíráte?" mluvil profesor s truchli-

vým svým přízvukem. „Však to zajisté nepopřete, že se jmenujete Laskavec. Nepopřete dále, že jste jakéhosi Hájka neobmezenou svou důvěrou poctíval — —“

Panu Laskavci rozbřesklo se pojednou v hlavě. Přistoupil rychle k profesorovi s výrazem tak divokým, že tento o krok ucouvl a i modré brejle si narovnati zapomněl, a obořil se na neno: „Dovolte, pane, vy jste ženichem slečny Lotynky?“

„Jsem,“ odpověděl profesor polohlasně.

„A pak se nestydíte předstoupiti vůbec přede mne?!“ horlil pan Laskavec. „A ještě mi tu něco blábolit o křivdě, o zadostučinění! Víte-li pak, pane Slabiko, že bych měl sto chutí vyhodit vás vlastnoručně přítomným oknem? Víte-li pak, že vás zažaluju pro uražení na cti? Jaká to drzost! Sám o mně sbájí celou spoustu hanebných lží, pošpiní mé dobré jméno před celým okolím, vymyslí si, že se mnou zůstával, že — —“

„Já že jsem s vámi zůstával? Já že to o vás povídal? Já!?“ ozval se užaslý profesor.

„Ovšem, že vy! Kdož pak jiný? Či budete snad ještě zapírat?“

„Popírám — popírám rozhodně. Rád bych věděl, jaké důkazy uvedete pro své obvinění. Řekněte mi, kdo vám takový nesmysl na nos pověsil!“

„Žádný nesmysl! Celé Podolí je toho plno. Slyšel jsem to od lidí hodnověrných —“

Náhle se pan Laskavec odmlčel. Vzpomněl si, že mu Hájek první zprávu o na cti utrhačství pana profesora přinesl. A tento tvrdí, že týž Hájek pomluvy o něm ve jménu pana Laskavce v okolí roz-

nášel. Není v tom nějaká souvislost? Pan Laskavec ponořil se hlouběji do té myšlenky.

Za chvíli pohodil hlavou, uchvátil profesora za knoflík a tázal se s ostrým pohledem: „Vy jste tedy, pane, skutečně nikdy ničeho o mně nepsal a nemluvil k paní polesné? ke svojí nevěstě?“

„Nikdy — ani slovíčka. Přísahám vám to!“

Pan Laskavec pustil zajatý knoflík, položil prst na čelo a jal se přecházeti rychle po pokoji, dávaje časem polohlasným „hm, hm“ své podivení na jevo.

Tím nabyl smutný profesor nanovo odvahy. Narovnal si modré brejle, pozdvihl výbojně svůj deštník a postoupiv k panu Laskavci, oslovil ho s nemalým důrazem: „Pane, vrátíme se k věci, pro kterou jsem přišel. Nyní vidíte, že jsem vám v ničem neukřivdil a neublížil. Řekněte mi, co zavdalo vám příčinu, abyste mne osočoval, lichými klevetami nastávající můj sňatek zmařiti usiloval? Zodpovídejte se!“

„Pane Slabiko,“ pravil pan Laskavec po krátké přestávce, „již vidím, že jsme oba padli za oběť hanebnému pletichářství. Poštvali nás na sebe — bůh ví, z jakých příčin. Hlavního strůjce té pletichy nemohu se ovšem domysliti; že by byl Hájek sám tu věc zosnoval, nezdá se mi při jeho obmezenosti pravdě podobným. Ale falešným chlapem je na každý způsob — tušil jsem to již dávno — nemohl se člověku ani řádně do očí podívat — —“

„Ale —“ a pan profesor ještě leccos namítal, než za krátkou dobu nastalo jasno mezi oběma a vzájemné dorozumění stalo se tak úplným, že profesor odložil výbojný deštník stranou a pan Laska-

vec vytáhl ze skříně láhev a kalíšky, při nichž pak dlouho důvěrně spolu rozmlouvali.

Z důvěrné té rozmluvy vyplynuly bezprostředně dva následky.

Za prvé ten, že za krátko onen v Podolí dosti rozšířený časopis, nad nímž se pan Laskavec před příchodem profesorovým ve sladkých — v plném toho slova smyslu — snech kolébal, obšírné zasláno „ramenářům podolským“ přinesl, v němž pan Laskavec a pan profesor společným podpisem všechny klepy o nich obíhající vyvraceli a svět o vzájemném svém přátelství ujišťovali.

Druhý následek byl ten, že jednou z rána pan Laskavec, když se dvéře jeho pokoje zlehounka otevřely a Hájek jimi proklouzl, tohoto za límec popadl, vyhodil a uvnitř hřmotně závoru pošoupl...

VII.

Čest pana Laskavce zářila teď v bývalém lesku, ale z očí slečny Anežky nezazářilo mu blaho více. Sok jeho byl již celé její srdéčko opanoval a vzdálené příbuzenství nepřekáželo mu nikterak, aby jí svou ruku u oltáře podal.

Také v myslivně slavili za nedlouho svatbu, při níž se Lotynka často zardívala, pan profesor často brejle si opravoval a pan polesný přečasto k oknu pošilhával, v jehož tmavé ploše tmavější obrysy lesních stromů se spatřovaly.

Konečně slitovala se také krásná Apolena nad Hájkem, jenž v očích jejích nemálo získal, když úplnou nepříčetnost jeho zraku poznala a proto všeli-

jaké neslušné pohledy, o nichž jsme se již výše zmínili a které zdánlivě strakatému náprsnímu šátku jejímu nepřátelskými se jevily, zcela jinak vyložiti musela.

A jen pan Laskavec stál tu posud sám jako strom v širokém poli. Motýlí jeho povaha byla nadobro ta tam. Již vymizela i ta pestrost jeho oděvu, ustoupivši vážným, jednotvárným barvám. Nebral více švarné děvečky za bradu, jak druhdy činíval, neobohacoval své album novými fotografiemi, nejezdil v zelené pryčce na zálety, hněval se na celé Podolí a zvláště na obyvatelky jeho. Zdálo se, že láska opustila navždy jeho srdce.

Jednou sice vzplanulo srdce nanovo, mocněji než kdy před tím — ale bylo to vzplanutí kahance před zhasnutím. Odkryl náhodou krásné, svěží kvítko, však nikoli v Podolí ani mezi honorací, na kterou zanevřel, nýbrž za lesy, za horami v klepotavém mlýně — s okrouhlým, smavým obličejem, s řadou dukátů na bílém hrdle. Chodil a jezdil nějaký čas přes hory a lesy, blouznil o čisté prostotě, o půvabu přirozenosti — ale jednou vrátiv se domů, ulehl a ležel celý týden, přikládaje si rozličné obvazky na rozličné části těla, a od té doby nemohl klapot mlýna ani z daleka slyšeti.

Zatáhl se jako hlemýžď do své skořápky. A léta ubíhala. Však pan Laskavec nestárnul — ba mládnul naopak. Čelo jeho rozkvétalo dále, růžový nos obklopil se poupaty a vlasy jeho ku podivu zhoustly a zkrásněly. Po lysině již ani stopy.

Ba najednou začal se pan Laskavec opět po šviháčku strojiti. Stával zase dlouho před zrcadlem, zabýval se něžnými láhvičkami a nádobkami, bral

opět děvečky za bradu a vyjížděl si v pryčce velmi okázale. Celé Podolí vrtělo nad tím hlavou.

Podivení podolské honorace vzrostlo, když listonoš rozhlásil, že nosí panu Laskavci velmi zhusta psaníčka, napojená jemnou vůní růží a fialek.

Ale kdo vypíše udivení jejich, když jednou pan Laskavec v nejvybranější toilettě, s jakýms vítězoslavným úsměvem na tváři do Mnichovic zajel a tam na poště do Prahy se zapsati dal!

Než co nám po řečech podolských, provázejme raději pana Laskavce na jeho cestě.

Když pan Laskavec do Prahy přijel, neubytoval se u strýce, nýbrž v jednom z nejlepších hostinců. Draze počítanou svíčku ve svém pokoji vyžitkoval bezohledně. Dlouho do noci seděl při ní a probíral se v něžných psaníčkách, otvíral je řadou, četl zbožně, ba některá i líbal...

„Ne, to písmo nemůže klamati!" mluvil pološlasně. „Ty drobné černé perličky nasázela tu zajisté jen hebounká ručka sličného děvčete. A jaký duch z těch úhledných řádků vane! Jakoby se vznášela nad nimi krásná, ušlechtilá duše, a ta nebydlí jistě v ohyzdném těle. Vsadil bych se, že skutečnost nezmění mnoho půvabný onen obraz, jaký jsem si z těch psaní utvořil... Neviděl jsem ji posud, obdržel jsem od ní pouze několik lístku a již jakobychom rok byli známi. Ale že neposlala fotografii —? Však lepší jsou tato psaníčka než fotografie. Tyto okazují pouze tělo, zde poznal jsem zároveň ducha. Ostatně není pochybnosti, že těší se má sladká neznámá při nejmenším více vděkům, nežli majetnice všech těch zaslaných fotografií dohro-

mady, z nichž bych mohl sestaviti celé album ženských šeredností.“

„Ale proč vůbec tou cestou muže hledá?“ tázal se pan Laskavec sám sebe starostlivě. Než brzy se upokojil. „Proč? Můj bože! Je teď mnoho krásných, hodných dívek, kterým se nedostává ženichů a které si přece tak rády malují rozkošný okamžik, až jim zrcadlo jednoho rána ukáže nevyspalý obličej v záhybech koketního čepce. Dost možná také, že to dobrodružný nápad mladé dívčiny, provedený snad za zády rodičů — však až mne sezná, může se nevinné srdéčko vzejmouti plamenem, o němž nemělo ani tušení — —“

Upokojiv se takto, lehl pan Laskavec do měkkých peřin. Avšak ještě musel přečísti poslední psaníčko. Četl je s výrazem nevýslovného blaha v líci a činil k němu nadšené poznámky. „Drahý neznámý!“ jak to něžné! „na nábřeží —“ jak pěkné místo zvolila! „Ponesu dvě růže na ňadrech, červenou a bílou,“ krásný svazek nevinnosti a lásky! „Poznám tě po bílém, červeně kropenatém karafiátu v dírce u kabátu,“ — poznáš, ano, poznáš, má holubičko! —‘ „v devět hodin —“ Však se neoloupím ani o minutku!

Na to políbil ještě pan Laskavec vonné psaníčko a shasil svíčku. Však usnouti nemohl.

Rozohněná obraznost obrázek za obrázkem tkala do duše jeho. Sladká neznámá jevila se mu v rozličných podobách, v různých postaveních. Tu viděl ji v rámci jasmínu, s pestrým motýlem v rusých kadeřích, ve světlých šatech veselých barev, slunce třpyt a blaha úsměv hrá na jejím líčku; — tu seděla nad potokem v lese, spuštěné vlasy ma-

jíc protkány divokým kvítím, stín zelených vrcholků a vábného smutku na její tváři a bílá nožka sváží se opatrně do průsvitné vody, k širokým listům vodních bylin, k pestrým na dně kaménkům; tu spatřoval štíhlou, švihlou krasavici s dlouhými, stinnými řasami nad ohnivým okem, s koketním vějířem v ruce a s vítězným úsměvem v líci; tu překvapila jej zase boubelatá hospodyňka v roztomilé domácí úpravě... I usnul.

Ráno časně se probudil, ustrojil se s velikou pečlivostí a vyšel do města. V půl deváté stál již na nábřeží s umluveným karafiátem v dírce u kabátu. „Neškodí trochu dříve," pravil k sobě. „Alespoň nezmeškám."

I procházel se zvolna po nábřeží, poctívaje dámy pohrdlivými a pány útrpnými pohledy. Najednou jakoby byl hrom do něho udeřil, zachvěl se a stanul. A naproti němu neméně ohromena zůstala státi — slečna Emilie. Byla velmi svůdně ustrojena a ňadra její zdobil sňatek nevinnosti s láskou — růže bílá a červená... Jinak se nezměnila od té doby, co jsme ji naposled viděli, leda že se rysy obličeje jejího ještě více zaostřily...

Stáli tak chvíli mlčky, hledíce na sebe.

„Bílá a červená růže —" myslil si pan Laskavec. „Toť podivné! Že by ona byla mojí sladkou neznámou? Ne, není možná!"

A snad si myslila Emilie totéž.

Konečně nahlédl pan Laskavec, žeť slušno něco promluviti.

„Vy v Praze, slečno?" zakoktal.

„Ano, přijela jsem s tetičkou," odpověděla Emilie stísněně.

„Ach! A kdy pojedete?“
„Dnes ještě, v poledne.“
„To snad pojedeme spolu. Je dnes velmi krásně, není-liž pravda?“
„Ano, velmi pěkný den.“
„Má úcta, slečno!“
„Má úcta.“

Rozešli se opačným směrem. Pan Laskavec šel až na konec nábřeží, uvažuje na mysli, jaká to náhoda, že Emilie právě v tu dobu do Prahy přišla a růži červenou i bílou za ňadra si zastrčila. Že by to byla víc než náhoda, tuto myšlenku nechtěl nikterak k sobě připustiti. Když se ale obrátil a popošed kousek, také Emilii s protější strany vraceti se spatřil, tu zmizela všechna pochybnost. Avšak sejíti se s ní více nechtěl; obrátil se ihned a pospíchal odtud.

Nevím, jak se stalo, snad pokládal pan Laskavec ono setkání na nábřeží za řízení vyšší — ale jisto jest, že starou lásku s Emilií obnovil a konečně... však víte, čím se obyčejně takové povídky končívají.

Ale Podoláci vrtěli hlavou a nemohli pochopiti, jak se tak náhle pan Laskavec a Emilie opět do sebe zamilovali a za sebe se dostali; nu ovšem, jsouť obyvatelé ztraceného Podolí velmi pozadu za ostatním světem a noviny jsou u nich řídkým hostem...

Maroušek.

HUMORESKA OD JANA VRANÉHO.

(Slovanský kalendář na rok 1872.)

I.

Byli dva dědečkové a jedna babička; byli otec a matka; byl jeden strejček bohatý, ale skoupý, a jeden štědrý, ale nemající z čeho; byly čtyry tety, z nich jedna stará panna; bylo několik vzdálenějších příbuzných s otcovy, několik s matčiny strany a několik, o kterých se ani nevědělo, s které strany jsou; bylo ještě mnoho všelijakých kmotrů a kmoter, sousedů a sousedek — — a ti všichni pozorovali Marouška starostlivým okem.

Kdo byl Maroušek? Nu, byla to nejtitěrnější nožka, která se kdy v atlasovém střevíčku chytila, k tomu nejpružnější tílko, o jakém kdy plátěné, rypsové, atlasové, hedbávné záhyby, řasy, třásně, varhánky vyprávěly, a nad tím nejkadeřavější hlavinka, jakou si kdy hezká dívčinka postavila. Šestnácte let byla se ta hlavinka trpně skláněla, jako zvonec na stéblu, a teď najednou v sedmnáctém počaly se jí vzdory do rusých prstenců navlékat. Až

*

dotud rozhodovalo se o jejím osudu ve valné hromadě celého příbuzenstva, v němž ona hlasu neměla; a nyní začal najednou líbezný její soprán tou smíšeninou basů, barytonů, tenorů a diskantů pronikat. Nejdříve zpozorovala ten obrat teta Evlálie.

Tato Evlálie budila ve mně vždycky představu útlé květiny, která byla mrazem spálena; všechno na ní jaksi sežloutlo a sbalilo se: krinolina, široká střecha slaměného kloboučku, ba i nos její zahnuly se jaksi dovnitř, vzaly na sebe jakýsi zachlípený tvar. Jediná brada činila v tom výminku: ta zahnula se naopak. Lidé, kteří měli dobrou pamět, vypravovali leccos o mladých jejích letech: a tu se těmi rozprávkami zamihla často štíhlá postava v uniformě husarů, kteří před lety v městečku našem posádkou leželi. Obraz důstojníka toho během času v pamětech velmi se zakalil, a toliko černé stojaté kníry dosud z něho mocně vynikaly. Bezpochyby jsou ty kníry nyní právě tak schlíplé jako Evláliin nos, a srdce jeho uchovalo trosky své lásky pro moudrého pudla, který mu každé ráno tureckou dýmku k posteli aportuje, jako se shrnula všechna láska tety Evlálie — však nikoli. Teta Evlálie byla světice, srdce její neposkvrnila nikdy láska k onomu pohlaví, které jako lev řvoucí cnost dívčí obchází, hledajíc, jak by ji pohltilo. Její panenskost byla čista jako padlý sníh, po němž snad přelétl ošavlený stín — přelétl — ale bělosti jeho nezakalil... Než při tom nebylo srdce tety Evlálie z kamene. Byloť v něm lásky dost pro sedm koček a ještě vybylo na Marouška. Jako anděl strážný rozpínala svá křídla — myslím tu cípy její přizrzavělé man-

tily — nad malou příbuznou, zastírajíc jí ten zlý, ten zkažený svět.

Snadno si tedy představíte bolestné její překvapení, když najednou ucítila, jak se Maroušek zpod ochranných křídel jejích dobývati začíná.

Zmínil jsem se nahoře o jednom strýci, který byl z ničeho štědrý, nyní dodávám k lepšímu jeho označení, že byl člověk, na němž se kabát vždycky, čelo ale nikdy v záhyby neskládalo. Konání jeho neneslo na sobě ani stopy jakéhos vážnějšího pojímání života; žilť on věru jen tak nazdařbůh, tak ledabylo s bezpříkladnou lehkomyslností. Byl vlastně člověk jakoby schválně uzpůsobený osudem ke kajícímu rozjímání, mračnému hloubání, nad sebou zoufání — a hle! on znal všechno to sotva podle jména. Oči mu zrovna hrály veselostí a celý obličej zářil spokojeností tak svrchovanou, jakoby nebyly ty oči ten obličej ani nikdy v zrcadle spatřily. Nosil na sobě trosky obráceného kabátu s takovou nenuceností, jakoby vůbec všichni lidé celistvost šosu za šosáctví a knoflíky za přepych považovali. A jako zevnějšek jeho byly i zásady jeho chatrny — však nejhorší bylo, že s těmi svými zásadami zcela dobře vycházel, že se při nich úplně šťastným cítil. A to právě nejvíce proti němu popuzovalo tetu Evlálii. Z přirozené dobroty své starala se ona horlivě o duševní blaho všech osob, které prozřetelnost v dosah břitkých jejích očí postavila, a pátrala pilně po všech mravních nedostatcích jejich, aby je těchto zbavila a sobě podobnými učinila. Významnými posuňky, pichlavými pohledy stíhala všeliké poklesky kolem sebe. Ač jí ničemný svět nevděkem odplácel, bylo to pro ni již

dostatečným zadostučiněním, když vinník pod šlehem mravních jejích důtek se zachvěl a buď studem nebo spasitelnou zlostí zahořel. Však u strýčka Machuly nedostávalo se jí ani toho zadostučinění. Strýček Machula stížen byl na příklad tou mravní chorobou, že náramně rád u příbuzných jídal. Aby tuto svou vášeň ukojiti mohl, vymýšel si nejrozmanitější záminky. „Ach, to je polívka," pravil kdysi mlaskaje jazykem. „Prosím vás, co pak do ní dáváte, paní švakrová?" Řekla třeba, že všehochuť. „A to není ani možná," divil se šibal, „ono v ní musí ještě něco být — má takovou zvláštní pikantní chuť. Jaktěživ jsem takovou polívku nejedl. Kdybych byl ženat, musela byste dát mé ženě na ni recept, a každý den by ji vařila." Švakrová prohodila, že ji vaří jen každý úterý a ještě že staroušek bručí. Jen jí to z úst proklouzlo, a již se strýček Machula nabídl, že přijde v úterý za starouška zázračnou polívku pojíst. A pak už, jakoby to bylo vyjednáno, přicházel každý týden. Při jídle býval strýček Machula vždy celou duší v rozprávku svou neb cizí zabrán. „Ach bože, mezi řečí pořád beru — a on už talíř div nepřetéká!" — „Či — no, už to na mísu nevrátím — to se tak člověk v hovor zabere a paní kmotra pořád pobízí — —" „Už mi nenalívejte, paní teto — ach, ono již nalito — ale vy také zrovna číháte na minutku, když člověk nedává pozor." Takové a podobné průpovědi stíhaly se na rtech strýčkových obyčejně po celý oběd.

Teta Evlálie bystrým svým zrakem ihned prohlédla kličky strýčkovy a jala se ráznými prostředky hojiti mravní neduh jeho. Kdykoli se s ním u příbuzných při stole setkala — a to stávalo se velmi

zhusta — činila velmi jizlivé a srozumitelné narážky na příbuzenskou nestřídmost jeho. Ale všechny ty šípy odrážely se bez účinku od hladkého jeho čela. „Ne, už mne nezdržujte, tetičko," pronesla onehdy velmi určitě u sekretářky, vstávajíc od čtvrtého šálku kávy, „už mne nezdržujte. Bez žertu, tetičko! — už mi nenalívejte. Víte dobře, že nikdy více nepiju. Vždycky toho navaříte jako k nějaké hostině. Děláte si tím daremné vydání — smetana je drahá —" tu pohlédla teta Evlálie velmi ostře na strýčka Machulu, který požitou kávou celý rozehřátý za stolem jenjen zářil — „beztoho vám způsobuju tak často nepříležitost — —" Nový šíp zasršel zpod široké slaměné střechy po strýčkovi. Než jaký byl účinek? Strýček se za stolem pozdvihl, rozestřel ruce a zašveholil rusalčím hlasem: „Ale, Lálinko! co mluvíte o nepříležitosti? Zrovna, jako byste nebyla ráda viděna. Jděte — jděte! Tohle paní švakrové! No, ještě jeden šálek, Lálinko — hleďte, já vypil již pátý a s dovolením paní švakrové naliju si ještě jeden — —"

Teta Evlálie vždy při takových příležitostech zlostí až zelenčla. Její největší přání bylo, aby se úplného ponížení, zničení, zdrcení strýčkova dožila, aby se jednou pásti mohla na kajícném jeho obličeji, na ztrhaných očích, na zlomené postavě jeho. Pokoušela se o to, aby celé přátelstvo proti němu do zbraně svolala, by tito jako nezdravý úd od sebe jej odvrhli a zoufalství v šanc vydali; avšak setkávala se ve směru tom všude s velikou vlažností. Vyslýchali třeba půl hodiny obžalobu její, v níž celou mravní nahotu strýčka Machuly odhalovala, vyslýchali ji klidně bez nejmenší známky vnitř-

ního pohnutí, kývali třeba hlavami a na konec pokojně doložili: „Ano, on je takový,“ anebo: „On již jiným nebude“ — a tím byla věc odbyta. Však teta Evlálie nevzdávala se naděje, že přece jednou příbuzenstvo z této bezpříkladné shovívavosti vybouří, a stopovala pilně všecky Machulovy kroky doufajíc, že jej někde při ohavném skutku přistihne. A naděje tato, zdálo se, měla se v brzce splniti.

Až dotud byla teta Evlálie alespoň svého Marouška zhoubného vlivu strýčka Machuly šťastně uchovala; bylať ji od něho vysokou hradbou těžkých obvinění oddělila a každý pokus sblížení s jeho strany statečně odrážela. Avšak poslední čas zpozorovala k největšímu zděšení svému, že si oba přes hradbu tuto ruce podávati začínají. Jaké následky mohly z takového sblížení vykvésti? S hrůzou pohlížela teta Evlálie do bezedné propasti, nad níž se nevinný Maroušek vznášel. Blahoplodné ono símě, které v útlou duši své svěřenky ponořila, muselo zajíti morovým dechem Machulovým, v čas-li ku pomoci nepřispěje. Jak zkázyplný musel býti na vychování její vliv člověka, jehož první slova k ní vždycky bývala: „Ale Maroušku, tyť dnes vypadáš jako andílek!“ — „Děvče, děvče, ty mi ještě hlavu popleteš!“ — „No, holoubku, kdy pak půjdeme na svatbu?“

Tetu Evlálii vždycky jakoby had uštknul, když viděla, jak se strýček při stole k Marouškovi kloní, jak za ní k oknu odstupuje, jak se i do pokoje jejího za ní plíží a vždy jí při tom něco do ucha šeptá. A to šeptání a šuškání nemělo konce. Ještě kdyby se mu dívčina byla vyhýbala, ale ona jej patrně vyhledávala a sama mu do ucha bzučela. Jest-

li kde, zajisté zde bylo na místě přísloví: „Co šeptem, to čertem!“

Z počátku chtěla tomu teta Evlálie náhlý konec učiniti. I pravila jednou o samotě k Marouškovi, hledíc jí ostře do očí: „Ale co pak to máte mezi sebou s tím Machulou? Pořád samé šeptání a šišmání — co?“

Maroušek ani muk. Pohodila toliko kadeřavou hlavinkou a oko plaše jen se zamihlo pod brvou — patrně špatné svědomí.

„Děvče, děvče, jaké pak to máš tajnosti před tetou?“ vyčítala Evlálie.

Dívka se jemně zapýřila a zašeptala ve zjevných rozpacích: „Ale vždyť to nic není, tetinko!“

„Proč tedy takové tajnosti, proč se mi nepodíváš do očí?“

Jasná očka dívčina plně utkvěla na tetě, že až tato pátravé své zraky sklonila. „Však to sama uvidíte, tetičko!“ odpověděla a vyklouzla z pokoje.

Všechny další pokusy tety Evlálie, aby se v té věci jistoty domakala, setkaly se s rovným nezdarem.

Že starý hříšník nic kalého s děvčetem nezamýšlí, na to by byla spasení své duše do sázky dala. Ale co? Jako veliké, příšerné stíny stíhaly se před duševním jejím zrakem rozličné ohavnosti, které by v tomto případě strýček Machula zamýšleti mohl. Na chvilku stanul před ní jeden takový stín, největší a nejpříšernější ze všech, ale pouze na chvilku; teta Evlálie zavrtěla v příštím okamžiku hlavou a zamumlala: „Ne, to nemůže být! Ač je ten starý ohavník všeho schopen — takovou myšlenku by mu přece ďábel vnuknouti nemohl. Vždyť

by to bylo proti rozumu. Ne, ne, to nemůže být!" Dlouho tak teta Evlálie přemýšlela, až se konečně jedno podezření k takové pravděpodobnosti před ní ohraničilo, že prozatím na něm přestati sobě umínila. „Ano, tak to je, nejinak," dumala teta s uspokojením. „Chudáček, ubohé dítě — k jakým koncům by se to dostalo? Avšak jsem tu ještě já, čistý pane strýče, a bohdá rozervu tu černou přástvu, kterou vy potají utkáváte! Hanba! Vlastní strýc! A k tomu jsem přesvědčena, že je nenasytný jeho břich jedinou pohnutkou té špatnosti: chce si dívku něčím upoutat, aby tam mohl častěji docházet a mísám ke dnu se dobývat. Však já vám překazím špinavé řemeslo. Dokud tu budu, nevpašujete Marouškovi nikoho do srdce, a kdybyste si ho zlatem ověsil a stříbrem obroubil. Ani jediné psaníčko jí nepodstrčíte, vy ďáblův listonoši... o to se postarám. Ale na čas vám nechám volnou ruku, abyste mi sám nepochybný důkaz své viny zaopatřil, a pak okážu celému příbuzenstvu, jakého to má strýce mezi sebou, pak..."

Již je to svaté, že teta Evlálie dříve neustane, pokud se nedomaká jádra těch vašich štěbotů, strýčku Machulo a rusovlasý Maroušku!

II.

Pan profesor Střízlivý seděl u láhve vody a jezdil tužkou lehce po čtvrtce papíru. Chaos vlnitých čar rodil se pod těkající tužkou, ale kdo by byl bedlivěji na papír pohlížel, byl by seznal, že z té motaniny se něco vyplítá, že se jisté ostřejší črty

pojí k určitému obrysu — obrysu to kadeřavé hlavinky dívčí... Hleďte jen, zde ty dva obloučky — pod tím ťupka — nad nimi celé oblaky vlásčitých čar a v těch oblacích, nastojte! něco jako hvězda nebo lalochatý květ... Však tu začmáral pan profesor obraz napolo vyniklý beztvárnou klikatinou, odložil tužku, vypil jedním douškem sklenici vody a jal se přecházeti rychlými kroky po svém pokoji. Hlava jeho byla nachýlena, obočí staženo, a ruce jeho jevily zimničnou činnost: tu zmocnily se některého knoflíku u kabátu a nedaly si pokoje, dokud postavení jeho povážlivě nezviklaly; tu zabraly se do vousů a neustaly, dokud slušnou profesorskou bradičku ve dva potvorné chuchvalce nepromějily; tu zaluskla některá z nich prsty, nebo se rozmáchla po neviditelné mouše. Najednou se pan profesor zastavil, zasunul oba palce pod ramenama za šle, vypjal prsa a pohodil hlavou. „Ano," počal hovořiti sám k sobě, „takhle to půjde. Františku, tak — hle — to — půjde! Nadejdeš si tu starou škatuli — nějak se tam uvedeš — není pochyby!"

Po této nesouvislé samomluvě zašel pan Střízlivý ke stolu, nalil si druhou sklenici vody a vypiv ji jedním douškem, odebral se k oknu. Ve svěžích barvách jitra kynula mu rozlehlá krajina. Pod samé okno vynášelo mu různé stromoví své zelené hlavy, ověšené třpytivými krupějemi nočního deště. Po straně zatínala štíhlá věž kláštera kapucínského do modrého nebesklonu kamenné zuby, jakoby se do nebe prokousati chtěla. Přes hrbolatou střechu nahlédl též do klášterního dvora, v nádržce vody mihaly se tam stíny červených květů a hnědé kutny

pana kvardiána, který opodál stoje v nábožné snění pohřížen s břicha utroušený tabák si stíral. Často loudívala se závist do duše pana Střízlivého, když se stával mimovolným svědkem bohulibých, tichých radostí pana kvardiána, ale dnes pohlížel velmi skepticky na jeho požehnaný obličej, na němž posvátný mír a mírná blaženost přes bambulatý nos ruce si podávaly, a mumlal pro sebe: „Bože, jaký to život! Rozrůstá se tam každý jako hřib pod kmenem — až hnusno na to hledět. Jaký to život! Těšení se od snídaní na oběd a od oběda na večeři! Ta těžká kutna pohřbívá všechno, co člověka teprv na člověka korunuje: lásku pohlavní, cit rodinný — —"

A pan profesor odvrátil se s ošklivostí od klášterního zátiší a pohleděl před sebe. Bože, jaká krása! Každé ráno stával pan profesor takto u okna, ale nikdy ještě nejevila se mu vyhlídka z něho tak rozkošnou jako dnes. Po noční koupeli jako znovuzrozená, v kypré svěžesti ležela tu před ním a tisíce, tisíce jisker kmitalo řasami zeleného jejího roucha. Zde to vlnění klasů — z něho vyplývá dřevěný kříž s dřevěnou stříškou — a tisíce polních květů tísní se za ním, pne se k němu, chytá se jeho ramen jako roj dětí kolem šedivého kmeta. Onde rybník na slunci blýská jako tekuté zlato, v něm rákosí, u něho starý mlýn párem přívětivých okének ze stromoví vyzírá. Tamo pahrbky mírné, bučím a doubím porostlé, vábí tě ve stinné své záhyby, za nimi výše a výše stoupají vršiny, mohutné duby po dvou, po pěti, v celé háje se sestupují, břízy se bělají, smrky se škaredí a posléze celý obzor zaujímají v šedivý, beztvárný splývajíce mrak...

Pan profesor byl dalek toho, co nazýváme s příhanou básníkem. Zakládalť si na tom, že spatřuje všecky věci tak, jak jsou, v přirozené jich barvitosti, bez oněch laciných tretek a cetek, jakými si je chorobná obrazotvornost přiodívá. Ba, on zjevně pohrdal těmi lidmi, kteří se nad posledním listem se stromu spadlým rozplakati mohli — dokonce pak těmi, kdož nemohli spatřiti motýla na čele spícího dítěte, aniž by o tom dvouslokovou báseň nesložili. „Citlivůstkářství! Dělanost! Nezdravý názor světa!" říkával. Ale dnes byl pan profesor sám v jakémsi chorobném básnickém naladění. Zdálo se mu, že se ty zelené vrcholky pod ním rozechvívají jakýmis blahostnými city, v těch zlatých klasech, v těch zelených hájích že se kryjí sladká tajemství, okénka starého mlýna že významně na něho mrkají a vzduch jakoby naplněn byl směsicí tichých zvuku. A z těch jeden nápěv vždy zřetelněji, mocněji se probíral, vždy hlasněji v uších jeho zněl, nápěv jeden povědomý, ba zdálo se mu, že k němu kdysi i slova uměl — avšak tomu již dávno, tenkráte nemusel si ještě vlasy s obou stran k temeni sčesávat a tenkráte neměl ještě zdravého názoru světa, jako nyní.

Náhle protrhl se pan Střízlivý ze snění. „Kýho ďasa!" zabručel, „mně se zdá, že — tento —" Pohodil hlavou, odešel od okna a vylil do sebe rázem ostatek vody v láhvi. Pak urovnal si před zrcadlem nákrčník, oblékl nový kabát, zastrčil do kapsy knížku a vyšel. Když sestupoval po schodech, uslyšel za sebou šustot šatu a kašel. Obrátil se — byla to teta Evlálie. Zustávalať totiž s panem profesorem pod jednou střechou.

Jindy by se byl Střízlivý mrzutě odvrátil a rychleji po schodech seskakoval. Avšak dnes bylo jinak. Pan profesor se zastavil, sňal již z daleka zdvořile klobouk a přivítal svou sousedku slaďounkým: „Ā, dobré jitro, slečno! Již tak časně na procházku?“

Teta Evlálie byla patrně překvapena zdvořilostí profesorovou. Pohlédla na něho nedůvěřivě, pak sklopila stydlivě oči, jemně se zapýřila a odpověděla: „Jdu na ranní ke kapucínům. Chodívám každý den. Ostatně, vždyť se často v tu dobu potkáváme!“ doložila s jemnou výčitkou.

„Ach, ano!“ odvětil spěšně pan profesor, „a ještě jsem ani nepoužil té příležitosti, abych si byl zjednal čest — abych byl — tento — Jsem tu nedávno v domě. To bývá člověk jako v jiném světě, teprve ponenáhlu se okouká —“

„A kam pak pan profesor tak časně? Do kostela asi sotva. Učení pánové na Pána Boha mnoho nedbávají, není-liž pravda?“

„Mýlíte se, slečno, velmi, jestliže mě vřaďujete do třídy oněch lidí, kteří ve zjevném neznabožství slávu vyhledávají. Jsou to nedoukové — jedním slovem. Kdybych i svým úřadem k tomu povolán nebyl, abych mládež příkladem nábožnosti předcházel, tož věřte mi, že bych se přece nikdy nevzdaloval zúmyslně obřadů církve naší; dokud jsem členem té církve, jest to má povinnost. A konečně, něco jiného je filosofie, vědecké bádání, a něco jiného život skutečný.“

Teta Evlálie hleděla s rostoucím úžasem na pa-

na Střízlivého. Tak si ho nebyla představovala. Po chvíli s velikou živostí pronesla: „Ach, velmi pěkné zásady! Svatá pravda, co jste pravil, že právě lidé malého vzdělání největší pohoršení plodí. Mohla bych vám uvésti za příklad jednoho ze svých příbuzných. On, víte, zpřevracel v několika knihách listy, zachytil několik průpovědí z hovoru učených lidí — a teď už myslí, že jsou kostely jen pro kavky vystavěny. Kde se něco peče anebo smaží, to on zvětří na půl hodiny cesty, ale kde se odbývá nějaká pobožnost, o tom nemívá nikdy ani tušení. A teď se ptám, čím se liší takový člověk od zvířete?!“

„Věru — tento — — Ale prosím vás, slečno, čí pak je to asi — tento — Já vám ondyno stoupám po schodech, a tu vám to na mne udělá oči — Bůh ví! jako dvě pukličky, a jen to z nich sršelo. A hladím to po srsti — myslíte, že sebou pohnul? ani dost málo! Kouká na mne, kouká — a tak rozumně, moudře — Jaktěživ jsem takového kocoura neviděl!“

„A, to byl můj tygr!“ zvolala hrdě teta Evlálie, a celá tvář zářila vnitřním uspokojením. Ó, pan profesor uměl vyhledávat nejzvučnější struny.

Před domem se tetě Evlálii hluboce poklonil, těšil se na brzkou shledanou a zamířil z města ven. Teta Evlálie brala se ke kapucínum. U vchodu se ale obrátila a pohlížela hodnou chvíli za panem Střízlivým. „Slušný človíček!“ zašeptala. On však popošed několik kroků zalusknul si prsty a zašeptal: „Škatuli už mám v kapse! Jen dále —“

III.

Domácí vídali Marouška velmi neradi v jisté doby u jistého okna. Vyhlídka tím oknem nebyla valná: kus hrbaté šindelové střechy, z níž čouhal štíhlý učazený komín, nemotorná dřevěná pavlač, nad níž se obyčejně záplatované prádlo na provaze houpalo a dvě záplatovaná okna zastíralo, pod pavlačí jiná dvě okna, dvéře na polo zasklené, a když jsi se na špičky postavil, ještě chudá zahrádka, a když jsi se z okna nahnul, směsice různých beden, soudků, kamenných láhví — bylť otec Marouškův zámožný kupec — toť bylo všechno, čím ti řečené okno posloužiti mohlo. A přece přistihovali domácí střevíčky Marouškovy u toho okna často v postavení, které jasně dokazovalo, že buď onu zahrádku spatřiti aneb do oněch dvou oken pod pavlačí hlouběji nahlédnouti chce. A tu ji pak obyčejně kárali: „Pořád jen u okna, Maroušku?! Co pak tě ty bedny tak zajímají! Jdi zalít květiny!“ a mívali hned po ruce deset prací, které neodkladně na Marouška čekaly. Časem přistoupili též k oknu, které ona s uzardělou lící a sklopenou hlavinkou opustila, a tu jim mnohdy jedno z dolejších oken představovalo kostrbatý profil hlavy s vynikajícím nosem a mohutnými brejlemi, hluboko skloněný nad nějakou knihou neb nějakým archem...

Nenechám vás dlouho v pochybnosti o tom, komu výše nastíněná hlava náležela. Bylať ona velmi potřebnou, ba nevyhnutelnou částí Jaroslava Rukáva. Takto nebylo na Jaroslavu Rukávovi mnoho. Bylť on venkovský student, tudíž něco, o čem

vlastně v novelle, ba i v humoresce ani mluveno býti nemá. Dopouštím se věru veliké beztaktnosti předváděje vám takového nevyspělého studentíka, který by raději za peníze tatíkovy pilně studovati a nikoli po ledajakých humoreskách se potloukati měl. Ale ono již tak. Již jsem si péro rozskřípal na věčných těch pánech majorech s pudly, pánech hospodských, s dvojatými křídami, starých mládencích s mladými srdci, dědečcích a babičkách se starodávnými hodinami: proč bych si jednou nenakreslil mladou hlavu s nesrovnanými vlasy a nesrovnanými ideami, s jemným chmýřím na bradě a před očima? Ostatně byl můj Jaroslav mezi svými soudruhy v oktávě nejstarším a vynikal nad ně o celou hlavu v každém ohledu. Celé gymnasium od nejmenšího parvána s nejkratším kabátem až k nejstaršímu ze čtyř jeho spoluoktavánů vzhlíželo k němu s obdivem co k ideálu studenta, s nímž na jednu výši se ani nikdy povznésti nemohou. Vtisklť on takřka všem svůj zvláštní ráz: snažiliť se všichni napodobovati jeho způsob chůze, nošení knih, zapínání kabátu, mžourání očima, smíchu a t. d. Každý pohyb jeho byl jim nevyrovnaně obratným, každý vtip k popukání, každé slovo zvěčnění hodným. Byli též přesvědčeni, že se do něho každá dívka zamilovati musí. Jakž by tedy nebyl dávno okouzlil ono srdéčko, které s ním dnem i nocí pod jedním krovem tlouklo, jakž by nebyl dávno do ok svých očí chytil ono rozkošné ptáče, které tam nad ním skákalo a pělo? Že se tak stalo, o tom nebylo mezi nimi žádné pochybnosti více. Jen o tom se mínění jejich rozcházela, jak daleko ta láska mezi oběma dospěla; někteří tvrdili, že prý se on velmi zdrženlivě

naproti ní chová, poněvadž nechce zraditi svou milenku v Okounicích; neboť že tam milenku měl, vyslechli soudruzi dávno z třesavého, rozechvělého hlasu, jakým vždycky sloku „Vzdálená jsi za horami“ zpíval, ač se on sám nikdy o té milence nezmiňoval a Okounice, rodiště jeho, ani jedinou horou od města odděleny nebyly. Jiní pravili, že si oba již vyznání lásky prstem na zadýchaných oknech napsali, opět jiní, že již milostná psaníčka po niti dolů a po kaménku nahoru putovala, a mnozí již i bez ostychu o hubičkách, prstýnku a závitku vlasů hovořili.

Tyto slechy donesly se ovšem také záhy k uším stohlavého příbuzenského draka, který Marouška střežil, a ten upjal všech svých dvě stě očí podezřivě na mladého studenta.

Nu, a což Jaroslav? Bylo-liž pravda, co se o něm povídalo? Jeho chování v té věci naproti soudruhům bylo by věru tomu nasvědčovalo. Nepřisvědčovalť sice nikdy domněnkám jejich o poměru jeho k Marouškovi, ale nebránil se také proti nim. Než kdykoli někdo k němu anebo před ním o tom promluvil, tu prokmitávalo tahy jeho jakési divné světlo, tu brával na sebe jakési blahostně snivé vzezření, jakoby v prsou celý roj sladkých tajemství choval. Ale takto nezavdával žádného podnětu k řečeným pověstem. Bylo-li něco mezi ním a Marouškem, tož bylo to jistě nejhustší rouškou tajemství zakryto. Pravda, sedával často u jednoho z obou oken svého pokojíčku, ale tu vždy pilněji do knihy, než na dvorek pohlížel. Pravda také, že se čas od času v jistém zábavném listě, který se v našem městě hustě odbíral, objevovaly něžné bás-

ničky s nadpisem „Angele!“ a s podpisem „Jaroslav Stuchlý“, a že náš Jaroslav, když se mu ty verše přičítaly, mlčíval významně se při tom usmívaje; tím ale nebylo ještě nikterak dokázáno, že by opěvaná „Angela“ s Marouškem v jedněch střevíčkách chodila. Zkrátka, Jaroslav nepodával protivníkům své lásky k Marouškovi, ač byla-li ta láska v pravdě, proti sobě žádných důkazů.

Tak měly se věci, když jednoho dne — báně města (bylť celkem tři) rděly se večerními červánky, okolo kašny na náměstí utvořilo se křiklavě malebné skupení žen se džbánky nad hlavami, a všechny hostince a hospody byly jako bys je natlouk' — když tedy jednoho dne, který později Marouščin dědeček červeným inkoustem v kalendáři podtrhl, po městě se rozlehlo: „Hoří! hoří!“

Kde kdo co v rukou měl, nechal to ležet anebo běžet a pospíchal na ulici. Teta Evlálie seděla v osudný okamžik právě u sekretářky při pátém šálku; uslyševši pokřik, jednou rukou šálek posledně k ústům přihnula a druhou uchopila zrzavou mantilu a již byla ze dveří; za ní paní sekretářka; toliko strýček Machula zůstal ještě v pokoji. Mumlaje: „Bude to poplach na plano!“ nalil si ještě jeden šálek, vypil jej jedním douškem, schoval rohlík do kapsy a chvátal pak také na ulici. Tam hřmotily stříkačky, tlupy lidí tísnily se kolem, okazujíce si prstem na temnorudou záři, která několik divnotvárných střech a stříšek v pozadí odívala. Machula ptal se nejbližších po místu ohně. Nevěděli nic určitého. Jedni tvrdili, že hoří stará sýpka, jiní, že to v předměstí, třetí, že ani nehoří. Konečně vyšlo na jevo, že nehoří v městě, nýbrž v malé vesničce

*

za předměstím. Na to vrátila se valná část měšťáků nazpět do příbytků, popadli zase, co leželo, a chytili, co běželo, děkujíce pánu bohu za odvrácení kruté pohromy. Nemalá část jich však spěchala dále na místo neštěstí — mezi nimi také strýček Machula.

Když strýc Machula k místu neštěstí dospěl, shlédl tam k nemalému svému podivení v tlupě postav, rudou září požáru obestřených, útlé, něžné obrysy povědomé osůbky. Přistoupil blíže: ano, byl to Maroušek. Pod velkým vlněným šátkem vypouleno stopovalo očko její vzrůst lítého živlu, který jako rudá saň s jiskřivou hřívou nad krovem plamenná křídla rozpínal, proplétaje břevnovím hadité krky, kýklaje a kolébaje nad štítem potvornými hlavami. Strýc přistoupil až k ní a dotkl se jejího ramene. Ona se zachvěla a spatřivši strýce sklopila rozpačitě zraky.

„Ty zde, Maroušku?“ pravil tento s výčitkou.

„Je tu se mnou Valentýn,“ odvětila teď dívčina, probravši se z uleknutí. A jakoby na doklad vynořil se zároveň ze stínu vedle ní podlouhlý nepravidelný obličej, z části zastíněný střechou nemotorného slaměného klobouku.

„Ach, Valentýn —“ zamumlal strýc, patrně upokojen.

Bylť Valentýn jaksi faktotum Márinčina otce, kněhvedoucí, první mládenec, zástupce v obchodu a domovník v jedné osobě. Pan Váhavý — tak se totiž principál jeho jmenoval — nepodnikl v obchodě ničeho, aniž by se byl o tom s Valentýnem poradil; přesně řečeno, nebyla to porada, neboť Valentýn, vyslechnuv návrh principálův, přikývl oby-

čejně hlavou a zamumlal několik nesrozumitelných slov, jakož byl vůbec velmi málomluvný. Nicméně nebyl by se pan Vahavý bez onoho přikývnutí a zamumlání k žádnému důležitějšímu kroku odhodlal. Skládalť ve Valentýna neobmezenou důvěru: spoléhal skalopevně na jeho věrnost a mlčelivost a svěřoval mu nejdůležitější úkoly, věda dobře, že vykonány budou na puntík s největší svědomitostí. Také v domácnosti byl Valentýn osobou nevyhnutelnou. Kouřila-li někde kamna, zavolali Valentýna; spadl-li obraz se stěny, musel zůstati na podlaze, až přišel Valentýn; měly-li se vejce na měkko uvařit, musel se Valentýn otčenáš modlit; bez Valentýna nemohla se žádná zátka vytáhnout; když Maroušek něco vyvedl, musel přijít Valentýn otcovské a mateřské kázání poslouchat — zkrátka, od rána do večera rozléhalo se po domě „Valentýne!" a nic než „Valentýne!" A netoliko domácí, nýbrž celé příbuzenstvo osobovalo si nad ním neobmezenou pravomoc: sekretářce musel vykládat sny, zelí krouhat a mravenčí vajíčka pro ptáka dodávat; z vůle tety Evlálie musel chodit na mši ke kapucínům a každé kázání si pamatovat; strýček Machula sdílel s ním celé hodiny prázdného jeho času v těsné komůrce za skladištěm, udě ho kouřem špatného tabáku (Valentýn sám nekouřil) a bavě ho vyzvídáním, která jídla jsou mu nejmilejší atd. Vyznamenávaje se v rozličných těchto úřadech velikou zručností a pohyblivostí, byl Valentýn v obcování s lidmi velmi nemotorný. Vadila mu ostýchavost, ba stydlivost věru dívčí; kdykoliv se ve společnosti na něho pozornost obracela, klopil oči, pýřil se, přicházel do rozpaků, koktal nesouvislé věci. Z té pří-

činy bylo pro něho pravou mukou, byl-li někde k hostině nebo do zábavy nějaké pozván. Sedal tu jako člověk, který odněkud smrtelnou ránu očekává, avšak neví, odkud ho zasáhne; úzkostlivě rozhlížel se po besednících, jestliže ho snad některý osloviti nehodlá, a jakmile to spozoroval, odvrátil rychle hlavu jinam, nebo se shýbl pod stůl, nebo se zatáhl za svého souseda, a když naň onen přece promluvil, začervenal se, zamumlal nesrozumitelnou odpověď a zapadl pak zdrcen do své židle a do sebe, neosměluje se hodnou chvíli očí pozdvihnouti. Připustila-li k němu v takových dobách smrtelná úzkost vůbec nějakou jinou myšlenku, bylo to zajisté přání, aby se stal neviditelným. Tato jeho ostýchavost, časté rdění, k tomu úplný nedostatek i nejslabší naděje na vous v jeho obličeji, činily ho nepoměrně mladším, nežli skutečně byl. Nakládáno s ním jako s výrostkem — a on byl již skoro muž. Proto snad také nikomu na mysl nepřicházelo, aby s ním byl o ženských mluvil, a stalo-li se tak přece, tož nedostalo se mu od Valentýna mimo temný ruměnec nijaké odpovědi. Poměr jeho k ženským byl čistě obranný: umlčoval je, vyhýbal se jim, a kde se s nimi naprosto stýkati musel — jako v krámě za nepřítomnosti druhého mládence — nevybočoval ani o vlas z mezí nejkrajnější nutnosti. Pravím-li ženské, vyjímám z toho staré a ošklivé, neboť s těmi obcovával Valentýn volněji a ochotněji. Jediná mladá, krásná dívka, které se nevzdaloval, byla Márinka. Té byl již z dětství od rodičů jejích za strážce a soudruha ustanoven; nebylo tomu ani dávno, co ji za blátivého počasí v náruči své do školy nosil. Nyní ovšem, když povyrostla a z poupěte ve vnadnou růži

se rozvíjeti počala, nebylo o takových službách již řeči, ale celkem se dřívější poměr nezměnil.

Proto tedy byl strýc Machula upokojen, když se za Márinkou obličej Valentýnův ze stínu vynořil. Nicméně podotkl, že již čas, aby šli domů, že by chladný noční vzduch Marouškovi uškoditi mohl, a že je sám doprovodí. Valentýn přikývl pouze hlavou, Maroušek se musel poddati — a tak se vrátili domů.

Týž večer seděl pan Rukáv pozdě do noci při pláchnoucí svíčce. Nedbal ani „zlodějů“, kteří se s knotem volně přiživovali, ani komárů, kteří mu citelně svou přítomnost na pamět uváděli, psal a přetrhával bez ustání, probíraje se prsty v bohatých svých vlasech. A když konečně vlasy jeho v jediný plavý chaos se proměnily, ostalo nepřetrženo následujících osm řádkův:

O požáru dne . . . 18 . .

Požárem, aj! blankyt rudne,
říkají, žeť založen,
znám já oči krásné, cudné,
jaké v ráji planou jen.

Jest-li pohledem jich dřevo
chytá, jak já chytl sám,
věděl bych, ó sladká děvo,
kde zlou žhářku chytat mám.

Jaroslav Rukáv.

IV.

Mimo tuto básničku měl onen požár ještě více truchlivých následků v zápětí: Jeden z dědečků Marouškových, který měl velmi huňaté obočí a

modrý kabát s velkými, mosaznými knoflíky, byl tím totiž povzbuzen k sepsání všech požárů a povodní, které prozřetelnost na město seslala neb od něho odvrátila, do veliké knihy vlastnoručně sešité a modrou vazbou opatřené. Valentýn bezpochyby onoho večera nastydl; neboť druhý den byl velmi nevrlý a měl uši jaksi zalehlé; pan Vahavý musel naň dva- až třikráte volati, nežli oko jeho z čirého prázdna, do něhož je ten den zhusta vytřešťoval, na svou plnou osobu upoutal. Další truchlivý následek — avšak o tom musím se šíře rozepsati.

Časně z rána po osudném večeru, když právě Vahavých u snídaně seděli, objevila se u nich teta Evlálie a zvolala, upírajíc na Marouška pichlavé oči, hned ve dveřích: „Aj, hle, Maroušek zdráv a vesel! Myslila jsem, že tě najdu v postýlce a kolem tebe malou apatyku!"

Na to odložila zrzavou mantilu, přijala s rozhodným: „Nebudu pít, ani pomyšlení — právě jsem po snídaní!" šálek kávy z ruky paní Vahavé a srkajíc ji zvolna nechala nějakou chvíli zraky všech tázavě na sobě spočívat. Pak teprve doložila: „Ale má-li pak rozum, ten Machula! vyvede ji do tmavé noci, lehce oděnu, dívat se na oheň. Ani jsem svým očím nechtěla věřit, vidouc ho s ní odtamtud se vracet. Dívala jsem se právě z okna —"

„Ale koho to vyvedl — Marouška?" tázal se pan Vahavý.

„Nu ano; je-li pak to rozum! Slabé děvče do takového poplachu! Plno lidstva po ulicích — stříkačky ujížděly o překot — jak snadno mohla přijít k ourazu! Takové děvče v noci za město — má-li pak jen za mák předložení?"

„Ty's byla u ohně? A nezmínila jsi se o tom ani slovem?" pravil pan Vahavý káravě k Maroučkovi.

„Já — já byla ospalá," odtušila dívka polohlasem.

„A strejček tě tam dovedl?"

„Ne, Valentýn. Neviděla jsem ještě nikdy oheň a tak jsem řekla Valentýnovi, aby mne tam doprovodil. Se strejčkem jsme se teprve u ohně sešli a on nás vybídl k návratu."

Teta Evlálie byla touto obranou Machuly velmi rozmrzena. Nos její učinil křečovitý pokus dotknouti se brady, a zrak její utkvěl jizlivě na Marouškovi, když pravila: „Nu, však on Machula — — A Valentýn nemá také špetky rozumu. Ostatně je to dost hanba, že tak veliká dívka sama neví — musím to říci — co se sluší a patří. Toulat se v noci po ulicích! Jiná dívka tvého stáří nejde krok z domu bez řádného průvodu — musíš se ještě mnoho způsobům učit —"

Toho již Maroušek nesnesl. Pohodila kadeřavou hlavinkou, našpoulila vzdorovitě ret a odsunuvši hřmotně stolici odkvapila z pokoje.

Tím byla teta Evlálie ještě více podrážděna. Vzpřímila se v celé své zohýbané velebnosti a pravila hlasem třesoucím se vnitřním pobouřením: „Tu máte nezpůsobnou! Tak přijímá vlídné poučení! Tak se chová naproti své tetě, která jí vždy tolik lásky prokazovala. Čím dál tím horší způsoby si osvojuje. A věřte mi, že to vliv Machulův. Měli byste jeho obcování s ní zamezit, je to člověk velmi chatrných zásad, zkazí vám ji, úplně zkazí —"

„No, zlý člověk Machula není," namítl pan Vahavý.

„Jen se ho zastávejte — uvidíte! Však —" Tu zarazila teta Evlálie rozlícený proud řeči a pokračovala mírnějším hlasem: „A vůbec byste neměli Marouška takhle nechat. Měla by ještě někam na cvičenou — třeba do Prahy —"

„Z domu ji víc nedám," ozvala se tu paní Vahavá, „teď ať mi raději zůstane na očích. Nepotřebuje toho — má svůj domek — však se někdo najde —"

„Tak nemluv, stará!" vpadl jí pan Vahavý do řeči. „Kousek lepšího vzdělání jí také nemůže škodit. Ale z domu bych ji také nerad dal — mám o tom své náhledy. A na venkově kdež by k něčemu přišla?"

„Pravda!" odvětila teta, „zde je to nesnadné." Na to stavěla se chvíli, jakoby přemýšlela, pak zaluskla náhle prsty a zvolala spěšně: „Vida, ten by snad pomohl! Toho nám sem zrovna nebe seslalo. Snad znáte profesora Střízlivého?"

„Ach, ano!" prohodil pan Vahavý. „Zdá se, že je to velmi usedlý člověk."

„Ano, velmi milý človíček! A má tak uhlazené mravy a velmi krásné zásady. Vidíte, kdyby ten jí chtěl hodinu, dvě denně dávat — bylo by to pravé štěstí. A snad to půjde. Bydlíme spolu v jednom domě, jsem s ním dobře známa a myslím, že u něho také něco zmohu —" pravila, vztyčujíc hrdě hlavu. Byla to přetvářka, neboť v rozmluvě, která se mezi ní a profesorem náhodou o Marouškovi rozpředla, učinil jí sám podobný návrh.

Pan Vahavý přijal ochotně nabídnutí tetino, manželka jeho se sice s počátku jaksi mrzutě tvářila, pak ale se mlčky poddala — a tak objevil se druhý den přičiněním tetiným pan profesor s celou vážností svého stavu u Vahavých a vyhověl prosbě jejich, aby Marouška nějaký čas denně v literárních věcech vyučoval. I začal hodiny své téhož dne. Teta Evlálie byla přítomna a naslouchala pobožně výkladům pana Střízlivého o hudebních nástrojích u starých Egypťanů, jimiž zahájil řadu přednášek o veřejném životě dávných národů.

Však čím větší pozornost teta jevila, tím větší nevnímavost stavěla roztomilá žačka na odiv. Nadarmo snažil se pan Střízlivý smělými obraty a uzavírkami odvrátiti pozornost její od prouhy světla, která od okna jak zlatý koberec po podlaze se stlala, a když na konec nejvyšší trumf vyhodil, vytasiv se s náhledem, že staří Egypťané již kontrapunkt znali; upřela naň sice dívčina oči, ale překlenula zároveň ručkou rozstouplé rtíky.

Pan Střízlivý také na konec hodiny podotkl: „Doufám, slečno, až se lépe ve svatyni vědy ohlédnete, že nabudou pro vás moje přednášky větší zajímavosti, než se osvědčilo dnes."

Od té doby chodíval pan Střízlivý denně k Vahavým, býval častěji též na oběd pozván a domohl se znenáhla v domě velikého vlivu. Teta Evlálie brala obyčejně zbožné účastenství v hodinách Marouškových a po hodině radívala se s panem profesorem velmi horlivě o zásadách, jakými by se vychování půvabné svěřenky říditi mělo. Libovala si velmi v těchto poradách a prodlužovala je pokud možná. Vyjímala tu ze schránky duše svojí vždy

tolik drahocenných zásad, tolik vzácných pokynutí, že byla až ku podivu skromnost, s jakou tyto skvělé poklady před panem profesorem odkrývala. A při tom jevila věru dívčí něžnost a stydlivost: když mluvilo se o nástrahách, které nevinnost dívky nezkušené ohrožují, čemuž se při takových vychovatelských rozprávkách ani vyhnouti nelze: tu klopívala cudně oči a lehounký červánek přelétl její obličej...

Tak bděli tito dva andělé družně nad cností dívky rozkvétající. Ale v jednom se rozcházeli: v straně, odkud tušili úklady nevinnosti její. Teta Evlálie měla výhradně Machulu za strůjce tajných osidel a to tím více, ano šeptání a tuťlání mezi ním a dívkou neustávalo a on se této všemožně sbližovati hleděl. Tím směrem tedy soustředila veškerou bedlivost a bystrozrakost svoji.

Pan Střízlivý naproti tomu větřil nebezpečí jinde. Bylť často pozoroval, že Maroušek při vstoupení jeho od okna odskočil a tím přiveden byl záhy na pravou stopu. Odkryl totiž v jednom z přízemních oken naproti nesrovnanou hlavu a dvé zdvižených očí, které se zamilovanými tolik podobnosti jako mezi sebou měly.

Od té chvíle Rukáv ve studiích svých nápadně se spouštěl, zvláště v oněch předmětech, které pan profesor Střízlivý přednášel. Tento divil se velmi, odkud při studujícím jindy tak bedlivém najednou taková nedbalost se vzala, a vyvolával ho velmi zhusta i zkoušel ho s náramnou přísností, aby ho k dřívější pilnosti přiměl. Náš básník však skláněl matně nesrovnanou hlavu a sděloval kolegům svým s melancholickým úsměvem, že ho pan

Střízlivý pronásleduje a že ví proč. A jeho soudruzi mu velmi dobře porozuměli.

Ba jednou povolal pan Střízlivý po hodině Rukáva za sebou na chodbu a pravil k němu, opíraje o tvář jeho pronikavě oči: „Rukáve, je mi líto, že k vám musím takto mluvit. Měl jsem vás vždycky rád a stavěl jsem vás jiným za vzor. Ale v posledním čase jste hluboko, hluboko klesl—“

Rukáv tu pohlédl karateli pevně do očí.

„Či jste snad neklesl?“ pokračoval pan Střízlivý, hledě stranou. „Všichni profesoři si na vás stěžují. Ujímám se vás při konferencích, ačkoliv i mé předměty velmi zanedbáváte. Však já vím, odkud vítr věje, a varuju vás v čas co upřímný přítel. Zaměstnáváte se věcmi, které k ničemu nevedou. Taková sentimentálnost, takové liché blouznění vám v ničem neprospěje, ba odvádí vás od pravých cílů života. Obraťte, pokud čas. Blíží se konec běhu, nevím — nevím, jak bude vaše vysvědčení vypadat.“

Rukáv pohodil vzdorovitě hlavou a šel.

Kolegové ihned ho obstoupili a vyptávali se ho na předmět rozmluvy s profesorem. „Nu co,“ pravil on, vyhrnuv si vlasy s obličeje, „ať mne zkazí, ať zkazí!“

Kolegové pohlédli na něho s tichým obdivem, ba mnozí i se závistí. Vždyť byl sokem a — jak pevně za to měli — šťastnějším sokem pana profesora.

V.

Bylo nedělní odpoledne. Strýc Machula byl někde u hostiny, a tak mohl Valentýn ve své komůrce užívati čerstvého vzduchu, který otevřeným okénkem sem ze zahrady plynul. Skládal si věci ve svém kufru. Víko jeho bylo uvnitř celé polepeno rozmanitými obrázky. Svorně lpěli tu strakatí svatí a světice vedle sežloutlých mocnářů a generálů ze starých kalendářů; uprostřed pak odděleny pozlátkovými rámečky od pestrého toho množství černaly se dvě prosté silhouetty, dosti neumělé: na jedné rozeznal jsi vlastně jen nízký staromódní klobouk a odstávající knoflíky a na druhé varhánky mohutného čepce. Však Valentýn viděl v nich své rodiče tak věrně vypodobněné, jakoby stáli živi před ním, jak v oné chvíli, kdy loučil se s nimi a naposled v životě do milých jejich tváří slzami pohlížel. V kufru panoval vzorný pořádek. Vše bylo tu náležitě roztříděno a srovnáno, a bylo tu věcí, že by se nebyl nikdo takového bohatství do Valentýna a do té nemotorné, odřené schrány nadál. Tu mocná vrstva sněhobílého prádla, tam nové šatstvo, které Valentýn ani o největší svátek nenosil, onde řinul skulinou ozdobného pouzdra vábný lesk, zlaté to hodinky s řetízkem, který se nikdy na prsou jeho nekolébal. A mezi tím rukavičky, švižná hůlka, různobarvé láhvičky se štíhlými hrdélky a rozmanitých tretek více. Ó, nikdo netušil, jaké šperky Valentýn ve svém kufru schrání a střádá, jaký tam švihák vzkříšení svého očekává — kdyby ten někdy z dřevěného svého hrobu povstal, ač sluší prá-

vem pochybovati, že se tak brzo stane, oslnil by, naplnil úžasem celé město. Odpočívá tam Valentýnova lepší část, stránka bytosti jeho, které ještě nikomu neodhalil, kterou skrýval ostražitě před celým světem. On sám jediný kochával se v pokladech nashromážděných, v prázdných dobách při zavřených dveřích, přehrabávaje se v nich, proti světlu je stavě, na zkoušku jimi se zdobě. A měl tam také vzácné starožitnosti. Jako zde tu modlicí knihu s okovanými rohy, s vazbou odchlípenou, na jejíž listy tři zbožná pokolení prsty své otiskla, a když jsi jí zatřepal, vysypala se z ní celá oblaka svatých obrázků dotýkaných v pravém slova smyslu, neboť se na nich rýsovaly stopy mnohých palců. —

Právě rozevřel Valentýn ty modlicí knížky, když uslyšel jemné zaťukání na dvéře. Rychle položil knížky na místo, spustil víko, otočil klíč a strčil do kapsy. Pak šel otevřít.

Udiven ucouvl, když spatřil ve dveřích spoušť vlasů a pod nimi dumavou tvář pana Rukáva.

„Snad nevytrhuju —?“ pravil tento.

„Ne, nevytrhujete,“ odtušil Valentýn, stavě před hosta svého židli.

„Myslil jsem, že máte snad právě tak dlouhou chvíli jako já. Člověk v neděli odpoledne neví co dělat. Zkrátíme si ji dohromady, pomyslil jsem sobě. Beztoho jsme sousedé a posud se takřka ani neznáme.“

„Ano, neznáme,“ dosvědčil Valentýn s nezbytným zapýřením.

Na to mlčeli oba hodnou chvíli. Valentýn držel se oběma rukama židlice a díval se na špičky svých

bot. Rukáv pak probíral se ve vlasech a v obličeji jeho jevilo se napnuté jakés přemýšlení.

Konečně pravil poslední: „Býváte nahoře u Vahavých, pane Valentýne?"

„Bývám, ano."

„Zdá se, že to hodná rodina?"

„Hodná je."

„Svou dcerušku chovají asi jako v bavlnce. Je jediná."

„Ano, jediná je."

A znova se zamlčeli. Valentýn se opět chytil oběma rukama židlice a svěsil hlavu, a Rukáv ponořil se znova do myšlenek.

Uplynulo tak několik minut, než se studující ozval: „Míváte asi ty doby dlouhou chvíli?"

„Někdy ano."

„Čítáte snad zábavné knihy?"

„Nemám žádných."

Rukáv tu sáhl do kapsy a vyňal malou knížku v úhledné vazbě. „Snad bych vám mohl touhle posloužiti," pravil, podávaje ji Valentýnovi. „Je velmi zábavná."

Valentýn chvilku váhal, pak vztáhl ruku po knížce. „Nemám mnoho času na čtení. Četl jsem dosud velmi málo," prohodil.

„Nebudete toho litovat, je velmi napínavá," ujišťoval studující.

A zase ticho. Však nyní neutkvěly více zraky Valentýnovy na špičkách bot, nýbrž probíraly se volně počátečními řádkami knížky, kterouž byl na koleně otevřel. Díval se do ní bez myšlenek. Viděl jen tvar písmen, splývavé jejich šiky: tu a tam však prodralo se přece některé slovo do jeho mysli, jako

‚vlhká růže', ‚kmit', ‚chaloupka', ‚stín rákosí ve vodách', a budilo v něm příjemné představy.

Pan Rukáv se konečně zdvihl, sáhl po klobouku a řekl: „Mám doma práci. Odpusťte, že jsem vás obtěžoval."

„Ani dost málo," zašeptal Valentýn vstávaje.

„Bude mne těšit, jestliže se mou knihou pobavíte."

„Ó, prosím."

Když Valentýn osamotněl, usedl k oknu, položil knihu do stínu révoví zvenčí po okenici se pnoucího a jal se čísti. Zprvu četl nedbale, roztržitě, často přelétal zrak jeho přes knihu ven; ale znenáhla upoutala knížka veškerou jeho pozornost a ve tváři jeho zračily se jasně dojmy, způsobované dějem povídky.

Byl to příběh lásky, jak se tak často od desky k desce přede, plný přesládlého citu, divného blouznění, obrazů a obratů vypáchlých, zevšednělých. Ale Valentýn vstupoval tu ponejprv do světa neznámého, a všechno jevilo se mu tak pěkné, svěží, jímalo jej neodolatelným kouzlem novosti. Byla tu dívka s vypáchlým pomněnkovým okem, s otřeným korálovým rtíkem, s lacinou zlatou kadeří; byl tu mladík štíhlý, bledý, zkrátka jak si jej romanopisci a novelisté podávají. Ti dva se ovšem na smrt do sebe zamilovali a celý svět spikl se proti lásce jejich. Ona je bohatá — on chudý. Však on cítí v sobě sílu tvůrčího genia, mohutné nadání malířské; i vydává se do světa, aby se tam uměním svým proslavil a prostředků nabyl k obměkčení milenčiných rodičů. Však i tam za horami nenávist a nepřízeň mu uvíjejí trnový věnec; nadání jeho se ne-

uznává, výsměch a potupa tlumí zápal jeho. S krvácejícím srdcem zříká se dráhy, kterouž byl s tolika nadějemi nastoupil, a žene se za jměním onou rozejetou, blátivou cestou, na níž člověk krásnější půl sebe nechává. Konečně jest u cíle, k němuž se byl tak dlouho klopotil. S nabytým bohatstvím a smutnou upomínkou na zmařenou mladost vrací se do vlasti, do tichého, krásného údolí, kde zanechal svou milenku. Zdaž zachovala přísahu svou? zdaž mu ostala věrna? Ach, ostala; než výčitky tvrdých rodičů, bol zmařené lásky sklály ji ve květu let. Přišel ještě v čas, aby spatřil naposled drahý obličej, obložený růžemi, obetkaný třesavým svitem dvou mohutných, černým flórem ovitých svící, krásný i po smrti se ztrnulým úsměvem bolesti v líci. Ten obraz zaryl se tahy nezrušitelnými do jeho duše; krásný ten obličej hrob mu urval; však on vykouzlil znovu na plátno bledé kouzlo jeho. Vypodobnil ji co mučennici, tonoucí v moři, s hvězdnou září kol ovlněné hlavy... Obraz ten rázem zjednává mu přední místo mezi souvěkými malíři. Uznání, obdiv světa, vítězství genia — všechno, po čem toužil za mladých let, splňuje se nyní. Však nyní — co mu sláva, co bohatství?! Od obrazu své milenky odkládá štětec navždy a peníze své rozhazuje plnýma rukama, v šíleném hýření k předčasnému hrobu se potáceje.

Valentýn přečetl knihu v jednom proudu a odložil ji s hlubokým povzdechem a zrakem zarosenýn. A znovu přebíral se v ní, znovu četl některá místa, která ho byla zvláště dojala. Byl to nový, dosud netušený svět, do něhož jej kniha tato pojednou uvedla. Opojen, omámen novými pocity, ná-

hle v něm probuzenými, svěsil hlavu, přivřel oči a pohřížil se do divného snění. Pozdě do noci seděl nad knihou u svého stolku, a před ním tkal se do vzduchu onen obličej růžemi obklopený, avšak tahy jeho se měnily a místo bolestného pohrával rozmarný úsměv jeho rtoma...

Druhý den, jda do krámu, potkal v průjezdě Márinku. Ona se naň čtveračivě usmála, však shlédnuvši bledou jeho líc, oko nevyspalé, zvolala: „Jste nemocen, Valentýne?"

„Nejsem," odvětil on, pýře se lehounce. Po chvíli pak doložil chvějícím se hlasem: „Četl jsem pozdě do noci — zde tu knížku. Je velmi, velmi krásná!"

Márinka vzala knížku z jeho ruky, pohlédla na titulní list a nadpis první kapitoly a zašeptala: „Půjčte mi ji!"

„Ale snad ji nesmíte čísti, Márinko. Snad by se pan otec zlobil."

„Proč bych ji nemohla čísti? Povídáte, že je krásná —"

„Ach ano — velmi krásná!"

„Půjčte mi ji — budu ji čísti, aby to doma neviděli. Půjčíte — ano?"

„Nu, nechte si ji."

Když Valentýn druhý den na to, odevzdav Rukávovi vypůjčenou knihu, tomuto sdělil že ji Márince půjčil a že se jí rovně jako jemu líbila, zazářily snivé oči pod rozcuchaným vlasem radostným pohnutím a ruka studujícího vztáhla se po jiné knize. „Zde máte druhou, pane Valentýne," pravil. „A bude-li se vám líbit, můžete ji zase půjčit slečince."

*

Neostalo při druhé. Třetí, čtvrtá cestovala ze skříně Rukávovy k Valentýnovi a odtud k Márince.

A čtení toto způsobilo v obou posledních patrnou změnu. Maroušek byl teď v hodinách pána Střízlivého ještě roztržitější než prve, ztrácel svou dětskou skotačivost, oči jeho přivíraly se často k tichému, blahostnému snění. U Valentýna však jevil se pravý opak: stával se veselejším, zmužilejším, ve způsobech svých uhlazenějším — ba najednou začal svému zevnějšku velikou péči věnovati a celé okolí různými ozdobami svého těla v podobě bílých vest, rukaviček, nákrčníků a p. překvapovati. Švihák začal se probírati z kufru.

VI.

Jednou, když pan Střízlivý do hodiny k Vahavým přišel a Marouška právě doma nebylo, padl zrak jeho maně na ozdobné desky, které z pootevřeného šuplátka vykukovaly. Sáhl tam a vyňal knížku se zlatou ořízkou. Pohlédl na titul — a zarazil se. „Aj! aj! tedy tajná zábava!" zamumlal. „A k tomu knížka téměř nemravná — ba vskutku nemravná!" Pan profesor ji totiž co malý gymnasista četl a mohl tedy obsah její posouditi, ač byl úsudek jeho poněkud přehnaný. „Pěkné, velmi pěkné. Dívka — takovou knihu. Proto ona roztržitost — tedy proto —"

V tom zahlédl pan Střízlivý jméno Jaroslav Rukáv, uvnitř na desce vepsané. „Oho, nemýlil jsem se tedy. Ten hoch jí tedy půjčuje knihy. Pěkné, velmi pěkné! Toť poměr mezi nimi dosti daleko do-

spěl! Věru, byl čas, že jsem ten corpus delicti do rukou dostal, nejvyšší čas!"

Však pan profesor vypátral ještě horší věc. Napadlo mu na první stránce jedno podtržené slovo. Ihned vzniklo v něm strašné podezření. Šel po stopě dále — a vskutku, našel ještě více podtržených slov, kteráž tvořila dohromady následující větu: „Anděli! miluju Tě více nežli své spasení; kdybys Ty mou lásku opětovala, byl bych nejšťastnějším člověkem pod oblohou." Tedy tím způsobem si dopisovali.

Tu již pan Střízlivý déle neváhal, nýbrž pospíchal přímo k rodičům a sdělil jim se soucitným pohledem, s náležitou šetrností hrozný svůj nález. Tito byli velmi překvapeni. Nikdy by se nebyli nadáli, že nevinný, téměř dětinský Maroušek, kteréhož pořád na očích měli, nad nímž bdělo celé příbuzenstvo, jemuž teta Evlálie stále v patách byla, za jejich zády milostný poměr upřede.

Jakmile Márinka do pokoje vstoupila, vyčetla z mračného čela otcova a z lítostného pohledu matčina cos nedobrého. Nenechali jí dlouho v nejistotě.

Pan Vahavý vstrčil jí knížku těsně pod oči a zahřměl: „Nezdárná, co je tohle!"

Maroušek sklopil hlavu a zašeptal: „Nemyslela jsem, že je to něco špatného."

„Co, špatného? Je to nemravné, záhubné čtení. Ale na tom není dosti. Vím všecko!"

Tu vrhla se Márinka otci k nohoum, objala jeho kolena a štkala: „Odpusť, odpusť, tatínku, že jsem to posud před tebou tajila. Teď to víš. Ano, my se milujeme, my od sebe neupustíme!"

„Toho jsem se tedy na tobě dočkal! Nezvedená dcero!“

„Ach, otče! což je láska tak těžký hřích? Miluju ho nevýslovně, a také on mi přísahal věrnost až do hrobu —“

„Takový chlapec, školák —“ bědoval pan Vahavý dále.

„Valentýn školák —?“ namítala udiveně Márinka.

Pan Vahavý pohlédl na ni neméně udiven. „Valentýn? Co s Valentýnem?“ zvolal.

„Nu, Valentýna miluju — koho jiného?“ odvětila polohlasně Márinka.

Můžete si pomysliti úžas pana Vahavého a jeho drahé polovice. Tedy nemluvný, ostýchavý, stydlivý Valentýn — a ten že by byl ona slova tak důmyslně vyhledal?!

„A tak jste si tedy dopisovali?“ ptal se otec dále, okazuje na podtržená slova.

„Dopisovali?“ divil se Maroušek. „To snad podtrhl pan Rukáv — od toho si ji Valentýn vypůjčil!“ — —

* *

*

Nu, a jak se všechno skončilo? S počátku bylo celé příbuzenstvo poděšeno a vyplašeno. Horlili velmi na Valentýna a mezi nimi nejvíce teta Evlálie, která by jej byla na místě pana Vahavého ihned z domu vyhnala.

Ponenáhlu však se bouře utišila a pan Vahavý probrav se z hněvu svého uvážil, žeť Valentýn řád-

ný a hodný člověk a že by mu jednou obchod s plnou důvěrou přenechati mohl. V této myšlence potvrdil jej také onen bohatý strýc, který byl sice velmi skoupý, ale konečně velmi štědrý kšaft učiniti mohl.

Když byl tedy pan Vahavý Valentýna slušně vyplísnil, oznámil mu, že jej doporučí do hlavního města k známému obchodníkovi, aby se tam řádně v kupectví vzdělal, a jestli tam dvě léta k spokojenosti nového chefa se zachová, jestli ani on, ani Maroušek se nezmění, pak že — — dále pan Vahavý nedopověděl. Ke konci však si ještě vymínil, aby Valentýn po ten čas Marouškovi žádných listů neposílal.

Teta Evlálie byla s takovým koncem velmi nespokojena. K tomu zranila ji nápadná, až hrubá nevšímavost, s jakou se pan Střízlivý od té doby naproti ní choval. Všechna její nevole obrátila se nyní na strýce Machulu. Bylať pevně přesvědčena, že on to všechno nastrojil, že oba ty nezkušené lidičky dohromady svedl, a datovala ten zločin jeho od onoho požáru, kdy jej s nimi spatřila. Neustávající šeptání mezi ním a Marouškem ji dále dotvrdilo v podezření, že dívce proti zákazu otcovskému psaníčka od Valentýna dodává. Jednou, když oba do vedlejšího pokoje odešli, vrazila za nimi a zabavila s vítězoslavným pohledem velikou krabici, nad níž oni stáli. Doběhla s ní nazpět k Vahavým a vytáhla — vkusně vyšívaný polštářík s nápisem: „Tetiččině kocourovi“ a velmi ozdobně z drátu a lepenky vyrobenou klec s nápisem: „Tetiččině kanárkovi“. Pod tím byla ještě cedulka, na níž bylo rukou Machulovou napsáno: „Vlastnoručně zhoto-

vili a k padesátým narozeninám tetě Evlálii věnují Maroušek. Machula.“ — —

Jaroslav Rukáv při zkouškách propadl a dostal také z mravů špatnou známku. Odešel však s povznášejícím vědomím, že byl sokem pana profesora, a vynášel z nešťastné své lásky ještě dlouho potom perly citů, ba ještě po dvou letech napsal do „Lýry“ báseň s nápisem: „Ztracené Marii“, která začínala:

„Zvony znějí — jásot svatební —
mně ach! hrana — písně pohřební . . .“

Strýc.

(Národní Listy 1880, č. 302. a 303.)

Ano, strýc — (vypravoval mi ondy v přátelské důvěře pan Číž) — Pěkný strýc! Již několikrát pokusil jsem se o sestavení rodokmene, z něhož bych seznal stupeň záhadného svého příbuzenství s Boleslavem Čížem, ale pokaždé ustoupil jsem bez výsledku od této zapletené práce. A přece nemohu pochybovati o příbuzenství vůbec. Nasvědčujeť mu, nehledě ani ku stejnosti příjmení, zvláštní příchylnost řečeného soujmenovce ke mně, — příchylnost, kterou právě jen tajemným svazkem příbuzenství vysvětliti lze. Kdykoliv jej Bůh obdařuje dítkem — a to stává se zhusta — bývám zván za kmotra, a kdykoli se ociťuje v nějaké peněžité nebo jiné tísni — a to stává se bezmála ještě častěji — volívá mne za svého důvěrníka a pomocníka.

Jsou tomu dvě léta, co mi přinesl listonoš opět dopis od mého milého Boleslava. Když jsem spatřil zlatou obrubu obálky a známou pečeť, ozdobenou pluhem, kosou a písmenami B. Č. ve věnci klasů, odstrčil jsem psaní nevrle a teprve po hodné chvíli

rozlomil jsem s trpkým úsměvem ozdobnou pečeť, za níž jsem netušil nic příjemného. Tušení mě nesklamalo. Vím prý zajisté, jaká neúroda stíhá hospodáře již několik roků za sebou — — (Nic nevím, pranic!) — — Mezi dobytkem řádila houba — — (Každý rok houba! Trochu střídání by věru neškodilo. A nyní přijde obligátní brouk) — — Ovoce pomrzlo — — (Toť se rozumí! Ale brouk? brouk?) — — Nesnesitelné břímě daní — Nepředvídané výdaje na všechny strany — Přečetná rodina — Nákladné vychování dítek, zejména Jarmily — Břetislávek a Jitka upadají z nemoci do nemoci — A málem byl by zapomněl na brouka — — (Vida, tu je!) — — který zničil zemčata nadobro — Lichvářští upíři — — A tak potácí se na pokraji děsné propasti, zevšad obklopen zkázonosnými mraky, jimiž se mu kmitá jediná spásná hvězda — — (Můj soujmenovec projevuje v podobných případech slušné básnické nadání) — — naděje v útrpné srdce dobrého strýce, který ubohé rodině již tolikrát upřímnou, obětovnou lásku svou dokázal a zajisté ani tentokrát, v největší tísni, své pomoci jim neodepře...

Mrštil jsem psaním prudce na stůl. Mám toho již po krk dost! Proč mám právě já a pouze já stále snášeti následky bezpříkladné lehkomyslnosti toho člověka, k němuž nemám, uvážím-li věc chladně, vlastně pražádného závazku?! Učinil jsem pro ně již více, než bych byl povinen učiniti pro nejbližší své příbuzné, a má dobrota posiluje toliko Boleslava v jeho bezedné lehkovážnosti. Prohlásil jsem již posledně, že na mou pomoc nadále spoléhati nesmí. Ať přiloží sám ruce k nápravě! Ať zví,

že není člověk úplně cizí povinen podporovati jeho nepořádnost a nerozvážnost těžce vyzískaným jměním svým. Nepošlu mu tentokrát ničeho. Co je mi po něm!

Opakoval jsem si ještě před usnutím několikrát pevné toto rozhodnutí, ale z rána ubíral jsem se v cestovním kostýmu do hostince, odkud vyjíždí nemotorný dostavník, tvořící posud jediný dopravní prostředek do malého venkovského města, v jehož okresu leží dvorec mého drahého příbuzného. Bylť jsem se v noci probudil a nepříjemnou záležitost znovu rozvážil. Po delším přemítání ustanovil jsem se na tom, že ještě jednou, naposledy, nezdárnému svému „synovci", jehož záhadným příbuzenstvím mne zajisté bůh pro hříchy mé mladosti pokutuje, dle potřeby v tísni jeho přispěju. Ale neučiním mu alespoň věc tak snadnou, jako jindy, — nepošlu mu peníze, nýbrž dojedu si k němu sám, aby mi všechno do očí opakoval a vysvětlil... přesvědčím se osobně o stavu věcí, prohlédnu si celé to krásné hospodářství — A pak uvidíme!

Cestou byl jsem v rozmaru velmi špatném. Nejsem přítelem cestování a nechuť tuto nedovedli zmírniti ani čtyři hovorní Hebreové, kteří se o prostor dostavníku svorně se mnou dělili a velmi přítulně ke mně se chovali. Odvraceje mrzutý pohled do pusté ploché krajiny, přemítal jsem chvílemi o Boleslavově lehkomyslnosti a své vlastní slabosti a chvílemi počítal jsem zívaje kmeny topolů, které nekonečným husím pochodem v okně dostavníku se stíhaly...

Ale když jsem za jitra následujícího dne, přespav noc v jediném kloudném hostinci tichého ven-

kovského města, pěšky ku dvorci milého příbuzného putoval, bylo mi tak volno a milo, jako vyléčenému břicháči známé německé povídky na sklonku jeho pouti k zázračnému lékaři. Šlo se to jako po peří hladce vyšlapanou stezkou podél skromné okresní silnice, v jejíchž kolejích se tu a tam ještě třpytila vláha nočního deště, ve stínu košatých lip, v jejichž korunách dovádělo a štěbetalo veselé ptactvo. Čistý vzduch dýchal svěží lahodou krásného letního jitra a jasně modrá obloha usmívala se jako v čirém zalíbení na půvabnou krajinu, která se teprve začínala zvolna probouzeti k dennímu ruchu. Zapomněl jsem docela nemilé záležitosti, která mne sem přivedla, a oddával se úplně líbeznému, již tak dávno nevnímanému kouzlu rozkošné této procházky.

Po delší chůzi podle silnice odbočil jsem na známou pěšinu, abych si nadešel přes les ku dvorci nešťastného Boleslava. Nebudu vám líčiti, jak milé pocity ve mně vzbudila krátká chůze pod šeptavými vrcholky buků a borovic, měkkými závějemi opadalého sežloutlého lupení a jehličí, v kořenité vůni pryskyřice a lesních květů, kterou jsem tak dávno nevdýchal. Litoval jsem věru krátkého trvání té pouti, když se mi mezi kmeny objevila červená vížka na kleci mého smutného Číže.

Tento pohled uvedl mi teprve opět na mysl celou tíhu mého strýcovství. Hle, jak přívětivě se tam usmívá zelení stromů ten trpasličí zámeček, jako by v něm byly jen rozkoš a blaho domovem! Prožluklý zámeček! Od chvíle, kdy jsem spatřil červenou jeho vížku, nemá pokladna moje pokoje. Kolikrát musil jsem přispěti značnou částí obsahu

jejího, abych zachoval tuto roztomilou hračku v naší rodině. Naší rodině! Udeřil bych se věru přes ústa, že papouškuju jako na posměch tato slova kruté ironie, která mi lehkomyslný Boleslav v každém svém žebronivém dopise předříkává. — A přece — nemohu si pomoci — vábí mne cosi k zámečku tomu, jakoby byl skutečně mým rodným sídlem. Zažil jsem tam mnoho dní, na něž si vzpomínám s potěšením. Přese všechny chyby Boleslavovy musím přiznati, že mi se švarnou žínkou svojí umí pokaždé zpříjemniti pobyt v tomto domku a že nemám v širém světě místa, kde by mne obklopovala stejně laskavá a něžná úslužnost. Pro člověka bez choti, bez dítek, bez upřímných blízkých příbuzných spočívá v takovém — ať již strojeně, ať upřímně — přítulném kruhu mocné kouzlo. Bohužel!

Avšak dnes — dodal jsem v duchu — objevím se před nimi s tváří inkvisitora. Jsem žádostiv, s jakým obličejem uvítá Boleslav nečekaného hosta!

Abych nebyl ze zámečku viděn, blížil jsem se k němu ze zadu, stezkou, která se vinula do stráně úžlabinou, zastíněnou ovocnými stromy. Již touto cestou konal jsem rozličná užitečná pozorování. Obilí stojí pěkně. Ovoce, zdá se, bude také v pořádku. Ale stromy obvazují se nedbale, jak vidím. A zde ten zkácený plot parku — vzletným tímto názvem lichotí vskutku té dlani země, zastíněné tuctem stromů a pokryté divokou směsí angreštu a rybízu, zaprášených topolovek a jiřinek — mohl by se věru bez velkého namáhání napraviti. Nu, alespoň se tam dostanu bez obtíže!

Vešel jsem nepozorován do zámečku a zaklepal v chodbě na první dvéře. Uvnitř ticho. Když ani druhé a třetí zaklepání nezpomohlo, vešel jsem. Vidím prázdný, neuklizený pokoj se směsí mužských a ženských šatů, rozházených po stole, židlicích a podlaze. Chtěl jsem se bráti ke dveřím vedlejšího pokoje, ale v tom vylétla jimi švižná dívčí postava v rozkošně nepořádných nedbalkách . . . Zarazila se na chvilku, upřela na mne s úžasem velké temné oči, a než jsem se nadál, visela mi na prsou, volajíc radostně: „Strýček! Strýček! Strýček!“ (Musím zde podotknouti, že jsem strýčkem pro všechny členy Boleslavovy rodiny, velké i malé.)

Hledím v malý, čilý, poněkud přisnědlý (po matce) obličej, kolem něhož splývá k poodhaleným raménkům nevázaná spousta černých kadeří. — Opravdu, Jarmila! Bože, jak vyrostla! Jak hezká dívčina se z ní vyklubala! Inu, ovšem: viděl jsem ji naposled před pěti roky.

„A kde je tatínek a maminka?“ tážu se, když jsem ji šťastně se sebe dostal.

„Právě odjeli do —“ jmenovala okresní město, „což jste nepotkal jejich kočár?“

„Minuli jsme se patrně. Přišel jsem lesní stezkou. A za jakou příčinou jedou do města?“

„Za jakou příčinou?“ smála se dívčina. „Za kterou tam jezdí obyčejně. Tatínek se pobaví se známými při plzeňském — matinka si koupí nový klobouk té samé fasony, jakou se minulou neděli paní ředitelová o mši blýskala, a zastaví se na malý klep u tety Fanynky . . .“

„Ah, vy tam máte tetu?“ prohodil jsem. (Mimochodem řečeno: Boleslav zatajuje mou existenci

pečlivě před svými bližšími příbuznými, as jako kalifornský zlatokop před svými soudruhy vydatnou zlatou hrudu, kterou byl náhodou nalezl.) Pak jsem doložil maně: „A kdy se vrátí?“

„Obávám se, že velmi pozdě. Nepřijíždějí nikdy před nocí a dnes právě dává tam kočující divadelní společnost první představení —“

„Tá—á—á—ák? Tedy půjdou do divadla?“

„Ah, ovšem — jakž by nešli!“

„Nu, pěkně, pěkně —“

V tom vbatolily se dveřmi, které Jarmila za sebou jen zpola přivřela, dvě košilaté dětské podůbky, s tvářemi jako pivoňky a s tvary tak nevázaně kypícími, že jsem jaktěživ párek tak buclatých andílků nespatřil. Jarmila poučila mne, že jsou to Břetislávek a Jitka.

Sahal jsem do šosu pro ohromný kornout cukroví, kterým jsem se byl na cestu do této požehnané domácnosti vyzbrojil, ale nežli jsem se s ním vytasiti mohl, zahnala Jarmila obě mnohoslibná Čížata nazpět do vedlejšího pokoje, načež přistavivši ke mně lenošku a zašveholivši: „Odpusť na chvilku! Vrátím se hned!“ za nimi vyklouzla.

Usedl sem si do lenošky a zažíval zvolna první dojmy. Vskutku, roztomilé! To je tedy ta propast zoufalství, nad kterou se potácí?! Jede si vesele na plzeňské a divadlo, a jeho ženuška musí míti klobouk nejnovější façony. Inu, proč by nejeli, proč by se starali?! Dobrý blázínek strýc pošle peníze a těmi ukrotí se nejdravější věřitelé, i zbude ještě na nové darebnosti. Toť přímo nestoudné! Přísahal bych, že byl zoufalý jeho dopis přástvou nejdrzejších lží — Břetislávkovi a Jitce

na příklad jde ta ustavičná churavost podivuhodně k duhu — Nu, jsem zde a promluvím jednou tomu ničemovi náležitě do duše. Bude pamatovat na dnešní konce veselé pitky a divadelního představení. Zahanbím ho jako klouče, přistižené ve lži. S listem jeho v ruce konati budu přísnou prohlídku — vidět musím to zmrzlé ovoce — ohledat musím vlastníma rukama tu tvrdošíjnou dobytčí houbu — a toho zemákového brouka si musím odnésti pěkně na špendlíku, abych si mohl alespoň pro věčnou památku schovati nenasytného toho netvora, který mne již stál tak nekřesťanské peníze!

Z těchto myšlenek vyrušil mne návrat Jarmily, která na rychlo rozházené po světnici šatstvo odstranila a na to s koketním úsměvem přede mnou stanula, přelétajíc sklopenýma očima celou svou postavu, jako by mne vyzývala, abych si ji náležitě prohlédl. Poznal jsem nyní, proč se z pokoje vzdálila. Bylať si lehce přičísla a červenou stužkou spoutala bujné černé kadeře a na rychlo se oblékla v nové šaty z šedého hedbáví, které slušely výborně jejímu pružnému, ztepilému tílku. Pohlížela na mne okamžik, smějíc se drobounkými svěžími rtíky, velkým, jiskrným okem i celým malým obličejem, jehož vděk spíše zvyšoval než zastiňoval lehký olivově-snědý nádech, a v tom — nevím ani, jak se to stalo — mám ji na kolenou, cítím její ruku kolem své šíje a shlížím jí rozpačitě v hezký obličej, opírající se důvěrně o má prsa a vzhlížející ke mně párem čtveračivých temných očí...

Inu, pravím vám, sedí mi zcela krotce na kolenou, směje se a tulí se ke mně s kočičí úlisností, jaká vězí v krvi celé té bohaprázdné rodiny. Snad

rozuměla mému laskavému pohledu a bezděčnému pozdvižení rukou v ten smysl, jako bych ji zval do svého objetí, jako druhdy, když bývala malým děvčátkem. Jaké to má způsoby! Slyšel-li kdo, aby si vzrostlé, dobře vychované děvče takto z čista jasna bez okolků sedlo na klín muži, třeba byl vzdáleným jejím strýcem?!

Buď jak buď, seděla mi chvilku na kolenou a pak vyskočivši náhle zvolala: „Ale vždyť musím především obstarati snídaní. Budete zajisté hladov po té ranní procházce. Pijete kávu, či snad raději čokoládu nebo čaj?“

„Cokoli!“

Vida! Vida! Jsou zařízeni jako v kavárně.

Jarmila přivolala děvečku Kačenku a chůvu Barušku a udělila jim rozkazy vzhledem k snídaní a přistrojení dítek, aby se mohly důstojně představiti panu strýci. Na to obrátila se dívčina ke mně s žertovně vážnými slovy: „Ah, vím již, proč jste přijel. Zajisté k mým dnešním narozeninám, abyste mne překvapil nějakým obzvláště pěkným dárkem.“

„Ah, ty slavíš dnes narozeniny?“

„Ovšem. Je mi dnes právě sedmnáct let.“

Zamyslil jsem se. Jak čas ubíhá! Když jsem po chvilce zraky opět zdvihl, viděl jsem ji stojící přede mnou, s úsměvem na rtu, s významně nataženou rukou.

„Ah, dárek? Ano, nesu ti něco,“ prohodil jsem bezděky.

„Opravdu? — Okažte — okažte!“ Tleskala v ruce a zraky její se jiskřily. Bože, jak je posud dětinská! A já nesu pouze kornout cukroví; s takovým zobem bylo by as toto Číže již málo spo-

kojeno. Ale nemám srdce, abych zkazil tuto dětinskou, v jejím pohledu a posunku tak roztomile se jevící radost, kterou jsem vzbudil nerozvážným svým slovem. Snad to přes den přece nějak vykličkuju.

„Ano, nesu ti dárek,“ pravil jsem tedy. „Ale dám ti ho teprv na večer, až se vrátí otec s matinkou.“

„Nuže, buď si! Ah, jak se těším!“

Při snídaní pokusil jsem se o zběžné vyšetření „nákladného vychování“, kteréž Boleslav ve svém dopise tak důrazně vytkl. Příležitost k tomu poskytla mi stříbrná ozdoba v podobě půlměsíce, která se třpytila v černých vlnách Jarmilina vlasu.

„Tyť vypadáš jako Diana!“ zvolal jsem, okazuje na tuto ozdobu.

Jarmila zazvonila upřímným, nezbedným smíchem.

„Proč se směješ?“ ptám se udiven. „Či nalézáš mé přirovnání komickým?“

„Ó, vím — Diana byla tuším nějakou pohanskou bohyní — četla jsem někde něco o ní — Ale mně přišel právě na mysl Karlův honicí pes —“

„Čí?“

„Chci říci — pes pana Břízy —“ koktala dívka s okem sklopeným a snědý její obličej zahořel v temně nachovém plápolu.

„A kdo je ten pan Bříza?“ vyzvídal jsem podezřivě.

„Ah, polesný — na sousedním knížecím panství —“

„Mlád? Svoboden?“

„Ano, svoboden — Rozárko, ukliďte v hostinském pokoji!“ Obrátila se s tímto rozkazem k služce,

objevivší se právě v pokoji, a vyvázla tak z mých inkvisitorských klepet.

Rozárka — tři služebné v domě — toť věru přepych!

Dopoledne ztrávil jsem na výzvědách ve chlévě, zahradách a polích, z nichž jsem se vrátil o polednách s rozjitřujícím přesvědčením, že bylo hospodářství Boleslavovo sice velmi zanedbáno, ale že náležely při nejmenším houba a brouk mezi výtvory básnivé jeho obraznosti. Než za oběda mizely znenáhla mraky s mého čela nad lákavým souborem zamilovaných mých jídel, před usmívající se Jarmilou a zástupem boubelatých dítek, nacpávajících si hltavě buclaté tvářičky, že vypadaly jako troubící andílkové na varhanách vesnických kostelu.

Když mi Jarmila po odchodu dítek z pokoje rozžala doutník a přede mne postavila v pravém čínském porceláně — bohužel! — kouřící se černou kávu, položil jsem se pohodlně na zad do lenošky, pohlédl laskavě na dívku a povznesl lehce ruce...

„Jsi dnes tedy sama paní v domě," prohodil jsem po chvíli, spouštěje ruce opět na opěradla. „Role hospodyňky sluší ti velmi pěkně."

„Věru, zdá se mi, jako bych byla vdanou a obsluhovala svého muže," zvolala se smíchem.

„A chtěla bys se zajisté vdáti, viď?"

„Ah, vy —! O tom nemluvme. Ale, hleďte, otec mne chce opravdu vdáti — brzy zasnoubiti —"

„Tak — a s kým?"

„S jedním statkářem ze sousedstva... A já se utrápím, jestli na to dojde... Považte si, je málem tak starý jako vy —"

*

„Nu, což — to by nebylo tak zlé — je-li jen jinak slušný a hodný —“

„Je ošklivý břicháč... Nemohu se naň ani podívati a utrápím se, opravdu utrápím...“

„A což tě otec k tomu sňatku nutí?“

„Ovšem že nutí... Statkář ten nežádá prý žádného věna a ještě mu půjčí peníze do hospodářství. Je to hrozné!“

„Nu, nu, ještě to není!“ chlácholil jsem dívku, dívaje se v myšlenkách na líbeznou její postavu. Kdybych vám řekl, jaké myšlenky táhly v oné chvíli mou starou hlavou, vysmáli byste se mi. Díval jsem se tedy na ni zamženým okem a povznesl konečně znovu ruce s žertovnou — trochu nuceně — otázkou: „A což, mne na příklad bys nechtěla za muže?“

Dívka odskočila a hleděla na mne chvíli vytřeštěnýma očima. Pak vypukla v hlasitý, nevázaný smích. „Vás? Vás za muže? Vás?“ volala ve smíchu, tančíc při tom rozpustile na špičkách svých liliputánských nočních pantoflíčků, které si byla při spěšné úpravě toiletty na nohou ponechala.

Spustil jsem nadzdvižené ruce, vysrkal jedním douškem kávu a vstav prudce, přecházel jsem s chmurným čelem po pokoji. K rozjasnění mé nálady nepřispělo přivolání jakési Lidušky, aby odklidila nádobí se stolu. Toť vrchol všeho! mumlal jsem mezi zuby. Kačenka, Baruška, Rozárka, Liduška — ten prožluklý dům hemží se služebnictvem jako knížecí dvůr a celé to komonstvo tyje z mých peněz, ano, z mých, mých!

Tak jsem chodil dlouho, neodpovídaje ku žvatlání dětinské Jarmily, a posléze vzal jsem maní

skvostné album, ležící na ozdobném stolku. Probíral jsem se jím — ona, stojíc na špičkách, hleděla mi přes rameno — až jsem se zastavil u fotografie mladého, hezkého muže sympathické tváře, v mysliveckém oděvu. Obrátiv fotografii, přečetl jsem na rubu jejím rázný autograf „Karel Bříza“ a pohlédl bystře na Jarmilu. Sklopila oči — zapálila se.

Po večeři navrátil se mi úplně veselý rozmar. Ba, na konec hrál jsem si s Jarmilou a dětmi na slepou bábu! Bylo to boží dopuštění. S očima zavázanýma potácel jsem se pokojem — dítky se pletly v smíchu a křiku kolem mých nohou, ale já jsem tápal výše do vzduchu, sleduje směr lehce přidušeného, zvonkového smíchu. Pojednou klapla klika u dveří... hoj! chce mi vyklouznouti z pokoje... rychle... však tě lapneme, nezbedný smíšku — —

A skutečně, v otevřených dveřích obemkl jsem dvě ramena. „Muj bože, pan strýc! Pohleď jen, ženo — náš drahý, drahý strýček!“ Poznal jsem ten hlas a strhl šátek s očí. Ale bylo bohužel po effektu, jaký jsem chtěl zpusobiti svým nenadálým objevením se před nezdárným „synovcem“. Smích rozlehl se kolem a já sám jsem se musil usmívati. V Boleslavu věží nejen slušný talent básnický, nýbrž i překvapující herecké nadání. Okamžik, než jsem strhl šátek s očí, mu postačil. Spatřil jsem před sebou obličej, obestřený clonou hluboké melancholie, a když mne po desáté do náručí tiskl, zdálo se mi, jako by se třpytily slzy v jeho očích. —

Ale co vám budu líčiti dále tu komedii. Skončila po druhé večeři o půlnoci tím, že zvolal roz-

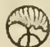
jařený Boleslav: „Verunko, doskoč do sklepa pro tu nejzadnější láhev!“

A jak by nebyl obětoval tu láhev, bez toho mými penězi zaplacenou — vždyť jsem mu já, starý hlupec, poskytl nejen všechno, zač v dopise žádal, nýbrž přislíbil i slušné věno pro Jarmilu s podmínkou, zasnoubí-li ji polesnému Břízovi...

Obdržela věru slušný dar k narozeninám — a kdož ví, nebyla-li ke všemu ta historie o škaredém a bohatém statkáři ze sousedstva pouhou báchorkou!

Jaktěživ už nechci osobně vyšetřovati Čížovy bohopusté poměry!

Nyní se mé proklaté strýcovství rozšířilo i na polesného Břízu, který si mne již také vyžádal za kmotra a jehož roztomilá ženuška se osvědčuje vzhledem „k milému strýci“ důstojnou dcerou a žačkou svého otce!

Hůl Petra Kašpara Světeckého.

(„Paleček" 1881, roč. IX.)

Pan Václav Světecký náležel k zámožnému patriciatu malého venkovského města, snícího ve stínu starožitné brány a rozvalených zdí hradebních o bývalé slávě. Jméno Světeckých bylo s touto slávou těsně spojeno; neboť vyskytovalo se zhusta v sežloutlých listinách archivu městského, a několik členů rodiny dosáhlo i hodnosti konšelské.

Tyto stíny minulosti působily na vnímavou mysl pana Světeckého tou měrou, že dal do pachtu pole otecká, jež předkové jeho — jako většina tamějšího měšťanstva — zcela po klassicku „volky svými zorávali", a věnoval se úplně zpytování slavné minulosti rodu svého. Sestavoval pracně košatý rodokmen a na jeden z lístků jeho napsal jméno: Petr Kašpar Světecký. Toto jméno stalo se nadále téměř vůdčí hvězdou jeho života.

Horror vacui je také srdci lidskému nesnesitelný. Nezamyká-li ono v sobě milou tvář ženskou, nebo kadeřavé hlavinky dítek, vyplní prázdnotu

svou z nouze ledačíms. Vždyť známy jsou vrtochy stárnoucích mládenců. Jeden vyrábí z lepenky a pozlátka dětské hříčky, druhý sbírá staré mince, třetí ochočuje myši — náš hrdina měl svého Petra Kašpara Světeckého. Tento zasloužilý, ale nedosti známý vlastenec předešlého století stal se pro něho idolem, jemuž zasvětil všechno své snažení a konání. S velikým nákladem času, píle i peněz snášel a sbíral všechno, co mělo jakýkoli vztah k tomuto jeho miláčkovi. Konečně po letech měl tolik skutečných a domnělých relikvií pohromadě, že mohl jimi vyplniti jeden ze svých pokojů, kam s pýchou každého hosta uváděl.

Stál tu podivný nábytek minulého věku, skoupený od rozličných přechovavatelů starožitností, jaký asi zdobiti mohl komnatu znamenitého předka. Na jednom stolku leželo několik vetchých foliantův a tiskopisů — díla to Petra Kašpara, zejména: „Böhmische Arithmetica“ a „P. K. Světeckého prv hrubě vážené, nyní ale zavržené neboližto reformirované zemoměření“, obojí r. 1738 v Jindřichově Hradci vydané, pak „Rafika česká, na bezpečné a dokázané historicko-genealogické paměti ukazující“, konečně plánek bývalé pevnosti Hluboké, jejž oslavenec r. 1741 za vpádu Francouzů do Čech s nasazením života zhotovil. Po jedné straně těchto papírů ležela jeho tabatěrka, na víčku obrazem prince Karla ozdobená, a po druhé prsten se znakem šlechtického rodu Světeckých z Černčic, za jehož schudlou větev rodina Petra Kašpara se považovala. Se stěny pak shlížela na to vše vetchá olejová podobizna autora „zreformirovaného zemoměření“ a „české rafiky“, bohužel tak do temna ma-

lovaná, že divák v hustém soumraku jejím ledva mohl rozeznati obrysy lidské tváře.

Jednou dověděl se pan Václav Světecký o jiné drahocenné relikvii.

Na obvyklé procházce kolem hradeb potkal souseda truhláře, který se vracel od Šimona Vrchoty, majitele malého panského statku nedaleko města. Dal se s ním blahosklonně do řeči a zvěděl mezi jiným, že chová pan Vrchota jakousi starožitnou velikou hůl se zlatými třapečky a pozlacenou hlavicí, na níž jest vyryt nějaký šlechtický znak.

„A nevšimnul jste si, co představuje ten znak?“ tázal se dychtivě Světecký.

„O, pan Vrchota nepopřává mnoho času k prohlížení,“ odpověděl truhlář. „Vždyť víte... Zahlédl jsem pouze něco jako lilii a tři hvězdy —“

Světecký věděl dosti. Stříbrnou lilii a tři zlaté hvězdy mají v erbu Světečtí z Černčic! Málem byl by se ihned rovnou cestou rozběhl k panu Vrchotovi pro vzácnou hůl. Ale chladnější rozvaha jej zadržela.

Byltě pan Vrchota zvláštní pavouk, rozhlášený pro své podivínství po celém okolí. Žil ve svém osamělém dvorci jako zbujný rytíř středověku na svém loupežnickém hrádku. Již obrovská jeho postava, dunivě hřmotný bas a posupné vzezření připomínaly dobu pěstního práva. Přepadal také rád nevinné měšťany, kteří v poblíží jeho dvorce zabloudili; neuřezával jim arci měšce, nýbrž zavlékal je do svého doupěte k šumným pitkám, jichž řetězem téměř nepřetržitým byl bohopustý jeho život. O zpupných žertech, jimiž si tyto hostiny kořenil, obíhalo v okolí množství anekdot. Leckterý ten žer-

tík upomínal rázem svým na onoho Rožmberka, jenž posly nejvyššího purkrabství, přišedší k němu na Krumlov s nemilými listy obrannými, kyjem přinutil, aby snědli pergamenové ty listiny i s velikou pečetí svatováclavskou, k nim přivěšenou.

Chůze k takovému člověku nebyla ovšem zábavným výletem pro tichého a rozšafného občana, jenž nenáviděl z hloubi duše každou nestřídmost a nevázanost. Bylť pan Světecký vzorem střízlivého a pořádného člověka. Nepil, nekouřil, nešňupal, nehrál, vyhýbal se všem šumnějším zábavám, a mládenecká jeho domácnost byla do nejmenších podrobností uspořádána s úzkostlivou přesností jako kolečka v hodinách.

Mimo to radila i jiná věc k rozvážlivému postupování. Pan Vrchota měl také pověst člověka prudkého, svéhlavého a tvrdošijného, jenž zuby nehty drží se toho, co si jednou usmyslil. Bylo tudíž třeba jednati s největší opatrností.

Světecký odložil následkem toho svou výpravu do jámy lví pro vzácný poklad na druhý den a rozváživ zatím vše náležitě, ustanovil se na tom, že jakožto záminky použije nepatrné hospodářské záležitosti, vyplývající ze sousedství jednoho jeho pole s pozemky páně Vrchotovými. Oholiv pečlivě okrouhlou tvář, lehkým ruměncem zdobenou, a vzav na sebe zelený sváteční kabát, ubíral se s nepokojně tlukoucím srdcem k šedé, střízlivé dolince, v níž stál uprostřed polí dvorec podivínův s několika vysokými topoly.

Cestou přicházely mu na mysl rozličné ty anekdoty, které kolovaly o majiteli dvorce.

Nedávno vlákal prý na příklad ve své doupě mladého podučitele, pro svou skromnost a mravní bezúhonnost ve městě velmi oblíbeného, jenž za botanickými studiemi v okolí dvorce zabloudil. Nutil jej při zamčených dveřích do pití tak dlouho, až udolaná oběť se židlice v náručí tvrdého spánku sklesla. Na to dal ji svléci a navléci na ni své obrovské myslivecké boty a svůj kalmuk, jenž sahal drobnému paedagogovi až na paty. Když se učitel nazejtří v tomto přestrojení probudil, sháněl se marně po svých šatech a musil přese všechny prosby a protesty s panem Vrchotou opět popíjeti až do noci. Uniknutí zamezoval mu jednak nemožný kostým, jednak pár zběsilých fen, které hostitel jeho na dvoře s řetězu pustil. Teprve třetí den spasil se host odvážným skokem s okna a připlopýtal do města v pouhém kalmuku k nemalému pohoršení mládeže. Pan Vrchota poslal pak za ním jeho šaty a botanickou torbu, vyplněnou na místě bylin salámy a lahvemi s vínem, s pozváním, aby jej brzy opět navštívil.

Chmury těchto a podobných vzpomínek rozháněla Světeckému představa starožitné třpytné hole, vznášející se před ním jako sloup ohnivý před Mojžíšem na poušti.

Konečně přiblížil se jednopatrovému stavení tou měrou, že uviděl pana Vrchotu vyloženého daleko z okna, s dlouhanánskou dýmkou v ústech, Znali se oba již dříve od vidění. Byl to skutečně člověk strašlivý: pleti snědolesklé, téměř bronzové a havraních vousu i vlasů, splývajících jako černé mračno kolem kalibanské tváře.

Pan Vrchota vyložil se ještě dále z okna a za-

čal kývati na příchozího rukou i dýmkou tak prudce, jako by záviselo spasení na jeho spěchu. Zároveň doletěl k uchu Světeckého hřímavý bas: „Hej, šosáku! Honem! Honem!“

Šosáku! Pěkný začátek! — pomyslil si náš hrdina. — A proč tak zběsile kývá a volá? Sluší-li se, aby snad vážný měštěnín změnil svůj důstojný krok v úprk nezbedného školáka?! A bůh ví, proč! Či stalo se opravdu něco —? Volání a kývání pana Vrchoty bylo tak důtklivé a velitelské, že pan Světecký skutečně zrychlil krok a dal se až do mírného klusu.

Když dospěl k vratům, vyskočil mu vstříc ohromný černý pes s vyceněnými zuby. Ale za ním objevila se také hned herkulská postava jeho pána, jenž fenu nazpět zavolal a stisknuv příchozímu tak prudce ruku, že tento tiše zaúpěl, táhl jej za sebou do stavení.

„Přicházím —“ začal nesměle host.

„Vidím, že přicházíš,“ vskočil mu statkář do řeči. „Těší mne, šosáku, že přicházíš. Ale jen rychle, rychle — sic nadobro vyčichne!“

Vyčichne! Tedy bylo to kývání a volání pouze jedním z nečesaných jeho žertů. A hrubec ten osmčluje se přezdívati mu šosáků, tykati mu ihned při první rozmluvě jako čeledínovi —

Rozhněván a stísněn stoupal Světecký po vrzavých dřevěných schodech vzhůru za podivínem, zahaleným v ošumělý strakatý župan a klapajícím starými trepkami.

Vešli do prostranného pokoje, v němž se vznášely obláčky tabákového dýmu a jehož začazené stěny byly ověšeny dýmkami nejrozličnějších tva-

rů a rozměrů. Uprostřed stál dlouhý stůl, obklopený židlicemi, a na hořejším jeho konci bylo již jako v kouzelném zámku prostřeno pro dvě osoby. Stála tam studená vepřová kýta, kaviár a jiné zákusky, jakož i veliký džbán a dvě sklenice, naplněné pěnivým pivem. Bylť majitel dvorce zahlédl pana Světeckého již z daleka a přichystal po svém způsobu hned všechno k jeho uvítání.

„Tak, sedni si, jez a pij," pobízel Vrchota bez okolku hosta. „Což se mračíš? Či není ti po chuti mé tykání? Tykám každému, kdo překročí můj práh. Pod mojí střechou jsi mým bratrem. Tykej mi také a chceš-li, oplať mi šosáka kobylkářem nebo čím ti libo. — Ale nyní především sedni, jez a pij — naložil jsem si soudek plzeňského — je výtečné — — Tisíc rohatých ďábluv aby — —! Zase tu není pepřenka! Počkej, bratře, musím opět jednou svuj domácí vzduch očistit malým hromobitím!" A vyrazil jako bouře dveřmi, nad nimiž se rozpínaly mohutné jelení parohy.

Z dola zaznívalo sem jeho látrosení opravdu jako dunění hromu. Ustrašený pan Světecký rozhlížel se zatím po holi nám známé — avšak nespatřil jí v pokoji.

Pojednou vlétla do světnice švižná dívka, s pepřenkou v ruce. Byla to Vrchotova dcera Lidunka. Pan Světecký slýchal o ní, ale nyní spatřil ji poprvé. Lidé nepřechválili mu její krásu. Měla sice po otci přisnědlou tvář, ale tento pikantní zákal slušel výborně pěknému oválnému obličeji jižního téměř rázu. Tvary mladistvého těla, ač svůdně kypící zdravím, byly jemné a směrné. Postavila pepřenku na stul, uklonila lehce před hostem hlavinku

s rojem černolesklých kadeří, okázala mu v přívětivém úsměvu řadu stkvoucích zoubkův a zmizela zas jako vzdušná vidina.

Před panem Světeckým stál již opět hostitel a pobízel: „Nuže, bratře, přijmi za vděk, čím ti mohu posloužit —"

„Díky! Přišel jsem pouze v záležitosti vašeho a svého pole na křižovatkách — —"

„Co mně po mých polích?! O těch si promluv s mým šafářem. Ale nyní především — na tvé zdraví!"

„Ne, děkuji, mám za pravidlo nepít nikdy před polednem."

„Co mně po tvých pravidlech?! Doma žij si třeba jako mlok — zde platí můj zákonník, jehož první paragraf zní: Pij, bratře!"

Pan Světecký, vida nezbytí, přiťuknul si váhavě a dotekl se rtoma téměř jen obruby sklenice.

Chtě nechtě musil se také dáti do jídla; nakládal arci s každým soustem tak opatrně a delikátně jako veverka, chrupající lískový oříšek! Ale což to bylo platno! Vrchota plnil mu vždy znovu talíř a bděl také s přísností drakonskou nad plněním svého prvního paragrafu.

Host zabočil tedy raději k pravému cíli své návštěvy. Postupoval ovšem s diplomatickou obezřelostí. Použiv zmínky o popelnicích, které byly nedávno u dvorce vykopány, rozhovořil se o českém starožitnictví a dějepisectví a vylíčil také zásluhy svého domnělého předka o tuto větev domácí vědy.

„Nerozumím hrubě těm věcem," pravil Vrchota; „ale zdá se mi opravdu, že byl tvůj Petr Kašpar

chlapík. Vzdáme zajisté nejlepší hold jeho památce, vypijeme-li číši na počest jeho."

Pan Světecký, rozjařen hovorem o miláčku svém, vyprázdnil tentokrát sklenici až na dno.

„Ano, byl to muž znamenitý," pokračoval pak, „nejen horlivý badatel v dějinách vlasti, nýbrž i výborný inženýr. Nejvyšší osoby oceňovaly jeho schopnosti. Sám velkovévoda toskánský, pozdější císař František I., svěřil mu r. 1741 nebezpečný úkol, aby nakreslil plán zámku Hlubockého, tehdáž od Francouzuv obsazeného —"

„Tohle se mi líbí již méně," prohodil Vrchota; „nejsem přítelem vyzvědačů."

„Vyzvědačů? Nikoli! Ani stín vyzvědačství nekalí jeho památku. Nepřihlásil se k podniknutí tomu sám, nýbrž byl k němu donucen od velitele rakouského vojska, jenž poznal, že jediný Světecký způsobilým jest k vykonání věci takové. Po mnohých teprve domluvách odhodlal se k této a k druhé, ještě nebezpečnější výpravě. Měl vyzkoumati, jak daleko Francouzové od Pasova do Čech vnikli. V tuhé zimě dostal se z Třeboně až do Horní Vltavice, kde leželo již vojsko francouzské. Zůstal tam noclehem uprostřed nepřátelských zbraní a druhý den vracel se v najatém povoze, s hotovými nákresy v kapse k Drslavicům, kdež hodlal ztráviti u šafáře, svého známého, štědrý večer. Byl to trapný štědrý den. Mrazivý vichr vnikal do povozu, sníh se jen chumelil a skřehlý Světecký vyhlédal úzkostlivě, nezakmitne-li se někde v husté metelici zbraň francouzská. A nepřítel, zvěděv o přítomnosti vyzvědače, stíhal jej skutečně k Drslavicům; ale

šťastnou náhodou zbloudil kočí jeho ve sněhové vánici a zavezl jej do Husince místo do Drslavic — —"

„Věru, byl to muž statečný! Sluší se, abychom vyprázdnili tuto druhou číši na jeho počest."

Pan Světecký musil vypíti znova plnou sklenici a stal se následkem toho opatrnějším u vychvalování svého miláčka. Podotkl jen zchytrale, že byl Petr Kašpar, pokud souditi možno dle zachované podobizny, též tváře i postavy pěkné a že poskytoval zajisté důstojný pohled ve svém zeleném, premovaném kabátě, s třírohým kloboukem na pudrované kadeřavé hlavě a s velikou, na vrchu pozlacenou a zlatými střapečky vyfintěnou holí v ruce —

„Takovou hůl že nosil?" zvolal pan Vrchota. „Podívejme se! Můj pradědeček měl právě takovou. Snad byly tehdáž v modě."

„Aj, hůl vašeho praděda se zachovala?"

„Arciže. Mám tu bakuli někde na půdě."

„Těšilo by mne velice, kdybych si ji mohl prohlédnouti. Jsem obzvláštním přítelem takových věcí."

„Počkej trochu; hned ji přinesu."

Vrchota odešel pro hůl a hledal ji dosti dlouho. Zatím vklouzla do pokoje opět Lidunka a sklízela se stolu. Pan Světecký hleděl na ni s neobvyklým pocitem. Pamatoval se, že jej dovedla před lety nadchnouti každá ženština, která byla trochu k světu podobná. Ale byl to čas dávno minulý. Vznětlivost ona ustupovala chladnosti a po léta již neviděl žádné krasavice, která by jej byla vyrušila z duševní rovnováhy. Teprve dcerka Vrchotova učinila naň opět mocný, neobyčejně mocný dojem. Srdce mu prudce zabušilo, krev zahrála mladistvým ohněm.

Měl-li vůbec nějaký ideál dívčí krásy, zde stál před ním ztělesněn. Stopoval s vroucím obdivem každý pohyb švižné postavy a snažil se zachytit několik paprsků z těch velikých černých očí, zastíněných skromně dlouhou řasou.

„Přicházíte málo do města, slečno?“

Jak dlouho neoslovil již s podobným chvěním žádnou bytost ženskou!

„Málo. Jsem tu jako zakletá.“

— princezna, doplnil v duchu Světecký a vzpomněl si na báchorky, jež rozohňovaly druhdy dětskou jeho obraznost. Nyní se po drahné době opět básnivě rozechvěla. Utkávala z prusvitného mramoru čarovný zámek a kladla do něho v nádherné lože, zastíněné oblakem báječných ruží, tuto dívku jako spící kněžku, čekající na rytíře, který ji probudí vroucím políbením z kouzelné, mnoholeté dřímoty.

Poetické tyto sny zaplašil klapot Vrchotových pantoflů. Vstoupil do pokoje a dívka s nádobím vyklouzla ze dveří.

„Nuže, zde máš to ctihodné haraburdí!“

Host sáhl dychtivě po veliké, trochu již červotočí zastižené holi a pohlédl především na pozlacenou hlavici. Oči jeho zajiskřily se radostí. Byl tu skutečně vyryt znak Světeckých z Černčic. Lilie šikmo od levé strany k pravé ležící, přes ni od pravé k levé tolikéž šikmo pruh s třemi zlatými hvězdami — mýlka není možna. V tu chvíli přísahal Světecký sám sobě, že musí holí tou stůj co stůj obohatiti svou sbírku. Přemítal jen, obraceje vzácnou relikvii chvějící se rukou na všechny strany, jak by vše nejlépe navlékl.

Konečně rozhodl se, že pokusí se nejprve o nabytí hole bez vyvrácení Vrchotovy liché domněnky, jako by to byla hůl jeho pradědečka.

„Vzácná, velice vzácná starožitnost!“ začal opatrně. „Dal bych za to nevím co, kdybych ji mohl postaviti do svého pokoje.“

Kmitala se před ním nesmělá naděje, že mu ji Vrchota sám nabídne.

Ale ten zasmál se drsně: „Tyť si ji prohlížíš jako zamilovaný kocour hezkou panenku! Což pak máš, brachu, na tom kuse červotočiny s tím troškem počernalého zlata —!“

„Nuže, když jí přikládáte cenu tak malou, prodejte mi ji. Zaplatím vám ji královsky.“

„Hoho, — což jsem nějaký vetešník? Kdybych ji chtěl dáti, dám ji zadarmo.“

„Darujte mi ji tedy! Zavážete mne tím k veliké vděčnosti. U vás válí se na půdě — já ji budu opatrovati jak oko v hlavě...“

„Nikoli, bratře! Nedám ji — kdybys mi za ni nabízel svůj dům. Toho na mně nežádej! Je to rodinná památka, kterou nedám z ruky za žádnou cenu. A již o tom nemluvme!“

Poslední větu pronesl tak důrazně, že další naléhavá prosba uvázla Světeckému v hrdle. Sklonil rozmrzen hlavu. Zatím co podivín rozmluvu na jiné předměty obracel, uvažoval v duchu, jakým způsobem by měl obnoviti odražený útok. Zdálo se mu nejvhodnějším, aby nyní vyvrátil již planou domněnku Vrchotovu. Odvolává se na to, že je hůl rodinná památka. Nuže, bude-li usvědčen, že nepatřila jeho pradědečkovi, pozbude jediné závažné námitky.

Pan Světecký vzal jako náhodou hůl, již hostitel na vedlejší židlici položil, opětně do ruky a tvářil se, jako by si byl teprve nyní povšiml znaku, na hlavici vyrytého.

„Aj, aj! Toť povědomý znak!“ zvolal jako pro sebe.

„Co máš zase s tou prožluklou holí!“ durdil se Vrchota.

„Hleďte, pane Vrchoto, zde je šlechtický erb!“

„Nu —?“

„Vaše rodina není přec šlechtická; nezdá se tedy, že by hůl ta byla vskutku vaší rodinnou památkou.“

„Dobře, že se ti to jenom zdá. Oh, lišáku! Když se ti nepodařilo s jedním, popadáš věc za jiný konec. Což jsi se opravdu po té holi ztřeštil?! Nedostaneš jí, brachu; na mne nevyzraješ.“

„Což jsem já zde vyryl tento znak? Je to erb Světeckých z Černčic, jejichž vzdálenou, zapomenutou haluzí jest, jak se na jisto domnívám, také moje rodina, právě jako rodina Petra Kašpara Světeckého, o němž jsem právě vypravoval. Račte se přesvědčiti: hle, zde jest jeho prsten!“ Vyňal z kapsy starožitný prsten, jejž byl vzal k vůli zjištění znaku s sebou.

Vrchota přehlédl zběžným pohledem znaky na prstenu a holi a máchl odmítavě rukou.

„Schovej si svuj prsten a nezlob mě! Možná, že jsou ty znaky stejné, než co z toho následuje? Leda, že patřil ten prsten k té holi a ta byla majetkem mého pradědečka!“

„Ale vždyť je zjištěno, že náležel ten prsten Petru Kašparu Světeckému, a každý heraldik do-

svědčí vám, že je tento erb znakem Světeckých z Černčic —"

„I dej mi svatý pokoj se svou heraldikou! Nestarám se o ni. Vím jen, že tohle je hůl mého pradědečka a že ji nedostaneš. Punctum a basta!"

Světecký, popuzen touto tvrdošijností, vstal a chtěl se poroučeti. Ale tyran hostitel donutil ho, že zůstal přes oběd. Když se po něm zdvihl, zakolísal se trochu a pocítil jakési mdloby. Vrchota vysvětloval tyto úkazy dusností pokoje a vyzval dceru, aby donesla černou kávu a dýmky dolů do zahrádky.

Černou kávu a dýmky! Pan Světecký byl úhlavním nepřítelem nikotinu a černou kávu nepil nikdy, z obavy, že by jej mohla ranit mrtvice. Ale nyní nedostávalo se mu již síly k odporu; s tupou resignací obětoval dnešní den již nepravosti a hleděl tesklivě vstříc jeho zakončení.

Na dvoře při stavení byla miniaturní zahrádka, v níž vypínaly se vysoké topolnice, obsypané velikými červenými květy. Tam usedli si domácí pán s hostem na březová sedadla k okrouhlému stolku, na nějž Lidunčiny něžné ruce postavily plechový, růžovými hrozny a modrými slívami pomalovaný podstavec s párem malinkých porcelánových šálků kouřící se mokky.

„Černá jako ďábel a silná jako jed," odporučoval ji Vrchota. „Lepší nedostaneš v samém Cařihradě."

Světecký srkal ji skutečně s posvátnou úctou; již téměř pouhou vůní její ustoupila mdloba milému zjaření smyslův a obraznost jeho duhovitě se rozehrála. Hledě na růžové prstíky spanilé dívky,

jež z rozkazu otcova dýmky zlatým kadeřavým tabákem nacpávala, představoval si, že sedí opravdu na růžové terase některého východního paláce, a pravil sám sobě, že by snad po boku takové hurisky za vděk přijal rájem Mohamedovým.

Lidunka podala mu jakési monstrum z říše dýmek s velikou pitvornou hlavicí, sáhovým troubelem a s dlouhou, několika prsténky obepjatou špičkou. Z takových ruček musil ovšem i tuto obludu přijmouti. Ale přijal ji přece s posunkem ošklivosti a hned po prvním doušku kouře zakuckal se a tvář jeho zčerveněla jako laloch krocaní.

Přes to vše ocitoval se znenáhla v rozmaru neobyčejně příjemném. Pocit neznámé rozkoše rozvlňoval jeho krev, i bylo mu, jako by se všechno kolem svudně, vesele smálo: ty ruměné květy topolnic, celý ten sluncem ozářený dvůr, po němž si pyšně vykračoval nádherný paša kohout uprostřed pestrého svého haremu, to plané víno, pnoucí se vzhůru po dřevěné pavlači, s níž pohlíželo do zahrádky chvílemi kradmo černé oko usmívající se Lidunky. Také tvář pana Vrchoty naproti němu stkvěla se celá slunným veselím.

Pojednou utkvěl zrak Světeckého na starožitné holi, kterou podivín s sebou dolů vzal a s níž si nyní nedbale pohrával. Zdálo se mu, že nyní Vrchota v růžovém rozmaru svém prosbu jeho jistě vyslyší.

Cítil sice jakousi tíži na jazyku, ale zároveň dar neobyčejné výmluvnosti.

„Pane Vrchoto,“ začal úlisně, „doufám, že na konec přece snažné mojí žádosti vyhovíte a hůl mi přenecháte.“

„Jdi mi k šípku s tou zpropadenou holí,“ zvolal Vrchota a tvář jeho se zachmuřila. „Což jsi se po ní nadobro zfantil?“

„Jediným rozumným důvodem odepření,“ pokračoval neohroženě host, „byla by úcta k památce pradědově. Ale tomu hůl buď nikdy neb alespoň původně nepatřila. Znak tento dokazuje nad slunce jasněji, že náležela některému členu rodiny Světeckých z Černčic, bezpochyby Petru Kašparovi —“

„A jak se tedy dostala naší rodině? Myslíš snad, že jsme ji ukradli?“

„Nikoli. Vždyť se to mohlo státi tisícerým počestným způsobem. Petr Kašpar býval někdy v peněžité tísni — možná, že hůl prodal — možná, že teprve po jeho smrti — —“

„Prosím tě, nech již toho Petra Kašpara na pokoji! Mám ho již právě po krk. Co ti po holi jeho? Či myslíš snad, že pocházíš skutečně z jeho rodu —?“

„Jsem o tom přesvědčen.“

„Ty ze šlechtického rodu? Ty? Ve tvých žilách modrá krev? Hahaha!“

Vrchota vstal a smál se z plna hrdla, pohlížeje s urážlivým posunkem na hosta a odfukuje mu přímo do tváře oblaka dýmu. Také Světecký vstal a pohodil dýmku na sedadlo. Krev rázem vstoupila mu do hlavy. Mírný ten človíček byl jako divem přeměněn. Stáli proti sobě jako dva bojovní kohouti.

„Proč bych nemohl být ze šlechtického rodu?“ zvolal Světecký prudce. „Mám listiny, které —“

„Není třeba listin. Tvůj obličej je nejlepší svě-

dectví, psané opravdu na pergameně, že tvoji předkové leda záplatovali rytířské nohavice — —"

„Neurážejte mé předky! Byli snad lepší než vaši —"

„Ani slova dále! Sice zapomenu, žes mým hostem —"

„Kdyby nebylo této hole, nikdy bych se nebyl vydal v šanc takovému způsobu pohostinství. Půjdu. Ale hůl přece dostanu, dříve nebo později!"

„Hůl nikoli — ale holí snad —"

„Mravem takovým dokazujete nejlépe, že nejste hoden, aby se ruka vaše dotýkala této relikvie. Kdyby věděl ubohý Petr Kašpar —"

„Tu máš Petra! — tu máš Kašpara!"

A na záda pana Světeckého, jenž za toho bouřlivého dialogu před panem Vrchotou, prudce naň dorážejícím, zvolna a s pěstmi zaťatými ke vratům ustupoval a v okamžiku tom již — napolo odvrácen — ze dvora vykročil, dopadla vzácná hůl dvakráte tak pádně, že se rozrazila ve dví a že pan Světecký na zemi se ocítil. Ostatně napomáhaly snad pádu tomu také jiné okolnosti. Vrata za vyvrženým hostem s rachotem se zavřela.

Pan Světecký sáhl bezděky po dolejší polovici přeražené holi, která ležela vedle něho, a zdvihl se s nemalou obtíží. Pohrozil troskou holi několikráte zavřeným vratům, vydávaje ze sebe nesouvislé zvuky, ba skřípaje i zuby. Pak dal se na zpáteční cestu k domovu.

Tato pouť měla ráz velmi tajemný. Pan Světecký ztrávil na ní několik hodin až do čiré tmy, ač byl dvorec od města jen malou půlhodinku vzdálen. Co robil touto cestou, nezvěděl nikdo, po-

něvadž pan Světecký později každou narážku na ni s uzarděním odmítal. Jen to vešlo v obecnou známost, že jej někdo spatřil k večeru za můstkem v polích, stojícího před starou vrbou a máchajícího proti ní hrozivě úlomkem nějaké holi. Prohyboval prý se při tom podivně do předu a do zadu a tvářil se způsobem, jenž nesrovnával se nikterak s jeho vůbec známou holubičí povahou.

Jak se dostal tehdáž do postele, nevěděl snad ani sám. Ví jen, že se probudil v posteli té druhého dne o polednách, úplně oblečen a svíraje v ruce křečovitě polovičku holi, po níž byl tak velice toužil. Ostatní podrobnosti obrazu toho zahaleny jsou clonou nad závoj obrazu saidského hustější, již ani stará hospodyně jeho neodvážila se nikdy poodhrnouti zvědavému městu.

V první chvíli umínil si náš hrdina, že dojde zítra k advokátovi a podá na Šimona Vrchotu žalobu, k níž přiloží trosku holi o záda žalobcova rozražené. Ale do druhého dne zmizely i poslední stopy hněvu jeho. Odpustil vinníkovi všecko a připojil hůl ke sbírce svých relikvií, upevniv na ni cedulku s nápisem: „Polovička holi Petra Kašpara Světeckého.“ Ale i tuto poslední památku na pohostinství páně Vrchotovo poslal mu, rozmysliv si věc jinak, třetího dne nazpět po bezpečném poslu.

Minul týden. Návštěva ve dvorci jevila se panu Světeckému jako pustý sen. Ale chmury toho snu rozptyloval růžovým svitem jeden zjev — švižná postava sličné Lidunky. Její přisnědlá tvář, jiskřivé oko a laškovný úsměv míhaly se často před okem jeho duševním, a kdykoli stará hospodyně, vklouznuvši do pokoje, šustěním svých nemotorných

bačkor půvabné vidění zaplašila, zakabonil čelo a máchl nevrle rukou.

Jednou vyhlédal na ulici, rozložen pohodlně v okně. Pojednou ozval se rachot po hrbolatém dláždění, a za rohem vynořil se nestvůrný „buřt" pana Vrchoty, známý celému městu. Světecký odstoupil rychle od okna. Ale rachot povozu utichl právě pod okny jeho.

Bylo slyšeti vrzání schodů pod těžkými kroky. Nežli se ještě ustanoviti mohl na způsobu, jakým by přijal nezvaného hosta, otevřely se bez okolků dvéře a do pokoje vrazila hřmotně obrovská postava pana Vrchoty.

Tvář domácího pána zahořela temným ruměncem.

„Splácím ti návštěvu, bratříčku," začal nezvaný host, vrhaje sebou volně na křeslo, jež zasténalo pod nezvyklou tíží. „Očekával jsem, že bez této formality opět ke mně zavítáš — ale vidím, že si musí člověk pro tebe přijeti. Jinak zapomněl bys docela na své přátele!"

Vzácná to nestoudnost! — pomyslil si pan Světecký — neostýchá se činit mi ještě výčitky!

„Či snad se dokonce hněváš?" pokračoval statkář. „Snad k vůli té malé neshodě, s kterou jsme se rozešli? — Bylo by to zpozdilé! — Podej mi ruku —! Hej, bez okolků — ruku mi podej, bratře!"

Holubičí dobrota pana Světeckého slavila stkvělé vítězství. Přijal nejen ruku, jež se k němu nedávno tak nešlechetně zachovala, nýbrž nechal se i vtáhnouti do „buřtu" a odjel s panem Vrchotou hlavní ulicí na odiv celému městu, kteréž nad párkem tím povážlivě kroutilo hlavami.

Odtud býval náš hrdina často hostem v osamělém dvorci. Zdálo se, že jsou mravní jeho základy nebezpečně zviklány. Střízlivý jindy ctitel vody ponořoval se nyní časem dosti hluboko do svůdně šumící vlny opojných nápojův a nepřítel nikotinu měl v domě hostitele svého vyhraženu zvláštní dýmku, jejíž fantastickou hlavici mu pokaždé růžové prsty Lidunčiny pečlivě nacpávaly libovonným kořáním, dříve tak opovrženým a nenáviděným. Jemnocitný muž stával se povolným posluchačem neomalených žertů prostopášného podivína. O starožitné holi nemluvili teď spolu nikdy; upadla v zapomenutí.

Spanilá čtenářka uhodla již asi, jaký to magnet zatahoval usedlého mládence v sídlo nepravostí, jichž se jindy tak úzkostlivě vystříhal. Do podzimního luhu jeho citů slavilo svůj vítězný vjezd — jaro lásky. Rozvážlivý, chladný rozum činil sice smavému útočníku houževnatý odpor; na straně jeho bojovala hluboko zakořenělá nedůvěra k ženám, nechuť ke každé novotě, obava před úplným zvrácením milého domácího pořádku — ale proti nim stálo mocné kouzlo Lidunčiny krásy, slušný statek otce jejího, pomyšlení na možnou nemoc, na stáří a něžné ošetřování rukou milující bytosti. Mluvil sice dosud s Lidunkou jen málo, přestávaje většinou na výmluvných pohledech; ale z jejích vždy úsměvných, vždy přívětivých očí vytušil, že jí není alespoň odporným. Po dlouhém, urputném zápase zvítězily zlaté šípy Milkovy.

Jednou dal se pan Světecký po šviháckcu nakadeřit a vystrojil se jako do plesu, neopomenuv ani vtěsnat vzpouzející se ruce do nezvyklých bílých

rukaviček. Pak zamířil k známému dvorci. Cestou ještě napínal genius staromládenectví všechny síly, aby odvrátil kněze svého od zrádného úmyslu. Nepodařilo se mu to. Pan Světecký dostihl dvorce v pevném odhodlání, že požádá o krásnou ruku Lidunčinu.

Srdce bušilo prudce v ňadrech našeho hrdiny, když vstupoval do pokoje Vrchotova. Seděl tam statkář samoten — ovšem ve společnosti dobře vysmoleného lipového korbele. Přijal hosta nad obyčej přívětivě, což zdálo se tomuto předzvěstí šťastného výsledku.

Usednuv, začal odhodlaně: „Dovolte, pane Vrchoto, abych vám přednesl žádost, kterou delší již dobu v srdci chovám a jejíž splnění by mne učinilo velice šťastným.“

„Mluv jen, bez okolků!“ povzbudil jej laskavě podivín a bronzovým jeho obličejem rozložil se slunný úsměv.

„Nuže, snad jste pozoroval — —“

„Inu ovšem. Pomyslil jsem si, ferino, že není moje osoba jedinou příčinou tvých častých návštěv. Pozoroval jsem také dobře, kterak jsi se kradmo po ní ohlížel —“

„Ah, víte již tedy všechno,“ zvolal Světecký s hlubokým uzarděním. „Nuže, smím doufati?“

„Smím doufati! Haha! Tyť, brachu, činíš, jako by na ní záviselo tvé spasení. Jest mi s podivením, jak se může rozumný člověk takhle poblázniti — ve tvých letech —“

„Myslím, že nejsem příliš stár. A lepší je usedlý muž než lecjaký floutek. Bude u mne v do-

brých rukou. Chci ji opatrovati jako svou zřítelnici —"

„Nemám o ni tak přílišný strach, jak se domníváš. Vím ostatně, že si nemůže přáti něžnějšího ošetřovatele."

„Budu ji nositi na —"

„To ti neradím. K nošení je příliš těžká."

„Mně bude břemenem nejsladším."

„Pochybyju, brachu, již opravdu o tvém rozumu. Mluvíš jako v apokalyptickém blouznění. Snad se jí budeš dokonce klanět jako černoch fetiši?"

„Budu se honosit její krásou — budu s ní choditi do vybraných společností —"

„Mnoho krásy na ní nevidím a ve společnosti s ní velké cti nedobudeš. Je příliš starosvětská."

„Právě tím se mi nejvíce líbí. Nemiluju povrchní novověký nátěr, pod nímž se mnohdy skrývá hniloba. Ostatně nejsem přítelem hlučných zábav. Budu blažen ve své domácnosti, kochaje se pohledem na ni, moha ji hladiti, s ní se těšiti —"

„Blázen, hotový blázen! Nuže, měj si ji."

S hlasitým smíchem vyběhl podivín ze světnice. Venku bylo slyšeti, jak volá Lidunku. Panu Světeckému prudce bušilo srdce v radostném očekávání. Ale tou radostí mihl se přece jakýsi stín, jakýsi náhlý záchvěv hrůzy nad rozhodným krokem, jejž právě učinil.

V tom rozlétly se dvéře a do světnice vrazil pan Vrchota, podávaje mu již z daleka — hůl Petra Kašpara Světeckého.

„Tu ji máš a nyní snad bude konec tvému třeštění! Divíš se, jak dovedně je sklížena? Nikdo by neuvěřil, že se před krátkou dobou ztroskotala na

tvých zádech. Tehdáž po tvém odchodu litoval jsem své prudkosti. Zachoval jsem se k tobě jako hostu šeredně. Umínil jsem si hned, že ti za náhradu vydám tuto hůl, po níž tak vřele toužíš. Čekal jsem pouze, až o ni znova požádáš."

Pan Světecký neslyšel, co hostitel jeho povídá. Pohlížel tupě na starožitnou hůl, která se tak z nenadání ocitila v jeho rukou...

A když se s ní vracel odpoledne k městu, bylo mu, jako by procitoval z divného snu. Vystřízlivěl z těžkého opojení a pravil sám sobě, že by byl bezmála vyvedl velikou hloupost. Ba, hůl mu patřila, jen hůl! Čelo jeho se vyjasnilo, přitiskl drahocennou relikvii k srdci a zvolal polohlasně: „Ano, takováhle dřevěná družka je mi přece milejší nežli — Ďas jim věř!"

Budoucí tchánové barona Fučíka.

HUMORESKA.

(Vilímkův Humoristický kalendář 1886.)

Baron Fučík, majitel statků Větrova a Kočičího Hrádku, měl snad více věřitelů nežli šindelů na své obstárlé a schátralé residenci, diskretně poukryté skupením zanedbaných stromů, jemuž za odměnu udělen titul parku. K upokojení čtenářů pravím hned, že to mračno věřitelů ani dost málo nekalilo životní obzor barona Fučíka, který byl obdařen nejšťastnější letorou sanguinickou. Ba, po čase objevil v té rozmanité a napínavé hře s věřiteli také vděčnou humoristickou stránku, z níž kořistil pro zpestření své venkovské idylly.

Dva v této legii věřitelů baronových vynikali zvláštní houževnatostí a dojemně pevnou vírou v dobytnost své pohledávky. Byl to Robert Beránek, majitel „modní síně pro pány" v L., a Prokop Bařtipán, „vyrábitel mužské obuvi" v P.

L. a P. byla dvě venkovská města, z nichž jedno leželo dobré tři míle na sever a druhé asi to-

likéž mil na jih od Větrova, sídla baronova. Náš hrdina totiž vyčerpal bližší okolí tak důkladně, že musil ve své honbě na nové věřitele zacházet již dosti daleko.

Tito dva nevinní řemeslníci, z nichž jeden o existenci druhého neměl ani tušení, dali se okouzlujícím zjevem baronovým, jeho šlechtictvím a dvojnásobným statkářstvím zaslepiti tou měrou, že mu dodali na celoroční účet pravou spoustu šatstva a obuvi. Jeden obohatil garderobu baronovu množstvím elegantních oděvů z nejjemnějších látek a zhotovil také jeho lokajovi trojí livreji různé barvy, bohatě ozdobenou třpytnými knoflíky a zlatým premováním. Druhý pak dodal na Větrov přebohatou kollekci různotvárné obuvi od lehkých salonních pérek až po vysoké jízdecké boty s ostruhami; ba, svěřeno mu také zhotovení třicíti párů zimních střevíců pro chudou školní mládež Větrovskou, za kterýžto baronův dar se dostalo šlechetnému dobrodinci od učitelstva a občanstva vroucího díkuvzdání v novinách.

Ku konci roku poslali oba mistři své účty „s prosbou o další ctěné zakázky" a těšili se na vyrovnání. Ale den míjel po dni a z Větrova nic. Konečně jednoho dne hodil se Beránek do parády a zajel si drahou na stanici, od níž byla do Větrova malá hodinka. Lokaj ve známé skvostné livreji uvedl jej v elegantně zařízený kabinet pana barona.

Živá upomínka vstoupila s hlubokými poklonami, s ruměncem studu v rozpačitém obličeji.

„Ah, pan mistr," povzbudil ho blahosklonně Větrovský pán. „Co pak nám nesete, pane mistře, co?"

„Dovolil jsem si, baronská milosti — přicházím se pozeptat — jestli by snad nebylo libo opět nějaký šat —“ vykoktal Beránek.

„Hm — jsem nyní dostatečně zásoben — ale počkejte! Ach, ano! Chtěl jsem s tím jet do Prahy, ale vaše mistrná jehla to zajisté také svede.“

„Ó prosím — budu velice potěšen —“

Baron přinesl barvitý obrázek kostymní a podal jej mistrovi, který pohlížel překvapen na jakési strakaté monstrum oděvu, plné podivných cípů a výběžků, z nichž dva od ramenou na obě strany se kývaly jako veliká fantastická křídla. — „Chci se v letošním masopustě kdesi zastkvěti originalní maskou,“ vysvětloval baron Fučík, „a zvolil jsem si hrdinský kostým čínského herce. — Je to arci oděv trochu spletitý, ale máte-li do toho chuť —“

„Ó, vynasnažím se, aby ráčil být pan baron spokojen. Šil jsem také kostýmy pro divadelní společnost —“

„Dobrá — a připojte pak účet za všechny posavadní dodávky. Velmi rád bych se s vámi vypořádal — miluji v té věci pořádek nade všechno.“

„Dovolil jsem si už — poslal jsem účet za lonský rok,“ ozval se mistr překvapen.

„Jak že? Vy jste už poslal účet? A já nevím o ničem. Bude to zase nový nepořádek mého tajemníka. Ale nic neškodí. Až zhotovíte kostým — času máte arci přes měsíc — dodejte zároveň s ním nový účet a můj tajemník vám pak celou sumu hned vyplatí.“

Skoro na vlas stejná scéna odehrála se na Větrově některý den později s mistrem Baťtipánem, který si odnesl objednávku na podivné boty s vy-

hnutými špičkami a hojnými střapci, doplněk to čínského kostýmu hereckého.

Asi týden na to budil na silnici, vedoucí od P. ku Větrovu, živou pozornost vážný člověk, s prošedivělým věncem vousů na krku pod rozšafným, ledabylo oholeným obličejem, jenž vyšlapoval si hrdě s párem nevídaných, červených, zlatými střapci a hvězdičkami ozdobených bot v ruce. Byl to mistr Baťtipán s čínskou obuví. Ale na Větrov přišel v nečas. Pan baron meškal i s tajemníkem na Kočičím Hrádku. Na Kočičím Hrádku meškával baron Fučík téměř pokaždé, kdykoli zavítal některý věřitel na Větrov. Tento Hrádek byla malebná zřícenina uprostřed hluchých lesů, starobylé někdejší sídlo pánů Fučíků z Větrova, dobré dvě míle na západ od Větrova. Kdyby se některý podnikavý věřitel touto vzdáleností nebyl dal zastrašit, byl by tam našel bezpochyby dosti netopýrů a kavek, ale ani stopy po panu baronovi.

Lokaj přijal výstřední obuv s účtem a ujistil mistra, že mu budou peníze bez prodlení zaslány.

O týden později pochodil stejně mistr Beránek s křídlatým čínským talárem.

Avšak nebudu čtenářstvo dále týrati podrobnostmi. Nastíním jen v hlavních rysech Větrovské martyrium obou řemeslníků, jehož počátek jsem tuto vylíčil. Dopisy střídaly se s osobními návštěvami. Jestliže byl pan baron příhodně naladěn, roztáhl se pohodlně na pohovce, nasadil si elegantní skřipec a bavil se zvláštnostmi písma i slohu v L—ské a P—ské korrespondenci; jinak odhodil s lehkým zívnutím nečtené psaní do koše. Při osobních návštěvách stíhala oba mistry tvrdošíjně ta

nehoda, že nebýval pan baron právě doma. I jeho tajemník, věren svému titulu, halil se v neproniknutelnou mysteriosní roušku; zůstal pro ně navždy pouhou neurčitou představou. Jestliže se mistrům výminkou poštěstilo spatřit opět ušlechtilou tvář baronovu, zmizel jim v okamžiku příštím jako prchavý přelud, nebo vyslechnuv jejich nářky s účastenstvím, poslal je s poukázkou na svého výborného, bohužel však nedostižného tajemníka. Později rozplynul se mlhavý tajemník na dobro a místo jeho zaujal nastávající tchán barona Fučíka. Baron napověděl totiž konečně mistrům, což tito arci během svého martyria již odjinud zvěděli, že není stav jeho financí brillantní; ale dodal zároveň, že tuto nehodu co nevidět úplně napraví malou mesalliancí, arci s hotovým andělem v lidské podobě, majícím za přídavek báječné věno. Jméno budoucího tchána nesmí však prozraditi; různé okolnosti vyžadují, aby věc byla tajena až do samého zasnoubení. Mistrové uvěřili; baron Fučík byl člověk, který mohl snadno ženské srdce okouzliti, a proč by se nenašel bláhový boháč, který by pomohl schudlému větroplachovi věnem své dcery za čest, že se stane tchánem šlechtice?! Na čas byli tedy oba věřitelé uchlácholeni a čekali trpělivě na spasný sňatek.

Ale trpělivost jejich byla trpce zkoušena: sňatek odkládán stále pro některé vrtochy budoucí tchyně, jak baron svým věřitelům byl sdělil. Tito začali se viklati ve své důvěře v nastávajícího tchána a konečně vloudila se jim do duší dravá skepse ...

Čtenář se táže, proč nepodali prostě žaloby a

nevedli exekuci? Odpověď je snadna. Když oba, pozdě bycha honíce, po dlužníkových poměrech důkladněji se poptávali, nabyli bolestného přesvědčení, že by exekucí ani zbla nedobyli, poněvadž byly nemovitosti barona Fučíka dávno již prodluženy a movitosti jeho až na poslední knoflík buď již pro jiné pohledávky zabaveny, nebo jenom pomocí nastrčených lživlastníků z pazourů věřitelských vybaveny. Zkrátka nad celou slávou Větrovskou vznášel se Damoklův meč úplné miziny, jehož pád zadržovala jen nějaká, mně neznámá tenká nitka, na níž nám ostatně pranic nezáleží.

Soudní kroky byly by tedy přinesly prospěch jen advokátům, a oba věřitelé jednali rozhodně moudřeji, že přestávali na cestě soukromé, snažíce se všelikým mravním nátlakem oblomiti zatvrzelého dlužníka.

Náhoda tomu chtěla, že se posud na svých výletech do Větrova nesetkali, a když se to konečně jednou stalo, tu —

Avšak zde začíná vlastně naše historie.

Jednoho dne uchvácen byl krejčí Beránek svou Fučíkovskou manií v takové míře, že sobě přísahal, nasaditi tentokrát všechny páky a neustoupiti z Větrova dříve, dokud nedobude alespoň část nešťastné pohledávky.

V poslední době nepřicházel již do Větrova obyčejnou cestou, kterou bylo lze přehlédnouti z oken baronovy residence, nýbrž plížil se pěšinami od zadu; dnes pokročil v této strategické lsti ještě o krok dále a skryl se v houštině „parku“, odkud mohl nepozorován střežiti vchod obydlí. Zde vyčíhal okamžik, kdy bdělý lokaj ze stavení kamsi do dvora

odešel; v tu chvíli vklouzl hbitě do residence, spěchal tiše po schodech a zaklepal s tlukoucím srdcem na dvéře známé komnaty. Ač se nikdo uvnitř neozval, vrazil bez okolků do pokoje. Sláva! Zastihl jezevce v brlohu.

Baron hověl si tu v elegantním hedbávném županu, výtvoru Beránkovy jehly, na ozdobném houpacím křesle a bavil se tím, že vysílal ke stropu přesně zaokrouhlené obláčky vonného tabákového dýmu. Právě rodil se nový vzdušný prsten, když byl baron nenadálým klepáním vyrušen. Zakabonil se trochu, ale podržel pramlhu v našpoulených ústech a hleděl klidně neznámému vetřelci vstříc; když pak se objevila ve dveřích vytáhlá postava krejčího, rozjasnil znova obličej a dokončoval pokojně své dílo. Teprve když lehounký útvar, podobný kruhu Saturnovu, zvolna ve výši se rozplynul, vzpřímil se Větrovský pán ze své téměř vodorovné polohy a přivítal mistra laskavým pokynem ruky. Při tom objevil mu také fantastickou pokrývku hlavy, jakousi podivnou, třpytnými cetami posetou čapku, od níž skláněl se nazad pár dlouhých pozlacených přívěsků, podobných tykadlům kobylky nebo vousům rybím. Čapka, kterou as obletovaly trpké upomínky některého poctivého čepičáře, byla původně příslušenstvím známého čínského obleku a zalíbila se baronovi tou měrou, že ji — arci poněkud již ošumělou — někdy v rozpustilé náladě nosíval místo domácí čepičky. A dnes byl, jak věštila zářící jeho tvář, v rozmaru nejrůžovějším.

K náladě mistra Beránka hodil se arci ten masopustní živel pramálo. Nastudoval si cestou řeč neobyčejně tklivou, která musila pohnout i srdcem

z kamene. Začal ji teď skutečně přednášeti s tváří hotového rozervance.

Dlužník naslouchal jeho slovům tiše a pozorně, přecházeje sem tam po komnatě, při čemž dlouhé přívěsky malebné čapky vesele za ním poletovaly vzduchem.

Konečně stanul v okně a zadíval se do krajiny. Náhle zalesklo se mu oko živěji a rtoma škublo něco jako stěží zažehnaný záchvat rozpustilé veselosti. Zahlédl totiž na cestě mistra Bařtipána. Obuvník blížil se k Větrovu s hlavou na prsa svěšenou, šermuje prudce v povětří mohutnou rukou; patrně odhodlal se i on toho dne k rozhodnému kroku a v rozhořčeném duchu sestavoval již oslovení, kterým po svém ráznějším způsobu oblomí nepodajného dlužníka.

Tento pohled vnukl baronovi zvláštní myšlenku. Obrátil se rychle od okna, pohodil fantastickou čapkou do kouta a promluvil vážně k Beránkovi: „Milý mistře, tentokráte zvolil jste ku své návštěvě dobu šťastnou. Přicházíte jako na zavolanou. Pozdržíte-li se trochu, mohu vám vyplatit vaši pohledávku i s úroky do posledního haléře.“

Zoufalý výraz krejčího rázem ustoupil radostnému úžasu. Ale hned zase vloudil se do zjasněných jeho zraků jakýsi stín nedůvěry.

„Povím krátce, jak se věci mají,“ pokračoval baron. „Mám na krku několik nestydatých věřitelů“ — Beránek se zapýřil do krvava — „několik knihovních věřitelů“ — dodal však rychle baron — „kteří mi ztrpčují život. Jsem syt jejich špatností a kromě toho, vyznávám upřímně, nemám hrubě smyslu pro hospodářství. Zkrátka, chci se obou

statků zbavit prodejem. Kdyby nebylo nešťastných vrtochů mé budoucí tchyně, odložil bych věc až po sňatku; leč tak oddaluje se sňatek na dobu, do které nemohu čekati. Nabídlo se mi několik slušných kupců; ale nastávající tchán, zvěděv o mém úmyslu, vytasil se s návrhem, že koupí oba statky sám. Vzal si do hlavy, že musí zůstati při mém rodu půda, která je kolébkou a mnohověkým sídlem pánů z Větrova; mimo to má náklonnost k hospodářství a živý smysl pro romantickou krajinu, kterou vyniká zvláště Kočičí Hrádek. Po mém sňatku bude zde hospodařiti, zatím co já s chotí se ponořím do stkvělého života velkoměstského. Časem dostanou se arci oba statky dědictvím nazpět do mých rukou. Smlouva jest již vlastně hotova a dnes vyplatí mi budoucí tchán kupní cenu. — Až potud je všechno v pořádku. Ale můj tchán in spe má některé zvláštnosti. Je v peněžitých záležitostech náramný pedant. I v této věci jedná se mnou jako s člověkem úplně cizím. Poslal mi sem svého důvěrníka, nějakého hospodářského radu, který tu prohledal a prošťáral každý kout. Ačkoli pak má můj příští tchán více zlaťáků, nežli prošlo kdy knoflíků vaší rukou, rád by mi ještě k závěrku s kupní ceny uškubl nějaký tisíc. Chce si také ještě jednou všechno sám prohlédnouti. — Nu — a vidíte, tu byste mi mohl prokázati službu. Musím za neodkladnou záležitostí do okresního města a můj příští tchán přibude co nevidět. — I hleďme! tamhle již skutečně přichází! — Nuže, nechtěl byste se s ním do mého návratu projíti trochu po hospodářství a vylítnouti si na Kočičí Hrádek?“

„Ale — ale — já s takovým pánem!“ namítal

překvapený Beránek. „Předně se to nehodí a pak nevím, jestli by mu moje společnost byla po chuti —“

„Ó, můj budoucí tchán — když poznáte již jeho osobu, sdělím vám pod pečetí tajemství též jeho jméno — pan Bařtipán je až na své bohatství člověk zcela obyčejný, velmi jednoduchý. Má způsoby prostého hospodáře. Šatíte se mnohem elegantněji než on. A hleďte! přichází pěšky — do kočáru by nevlezl za žádnou cenu, nejvýše do nějaké rachotivé bryčky. A pobavíte se s ním zcela nenuceně... Ostatně, mám ještě cosi jiného za lubem. Můžete se tvářiti, jako byste měl sám zálusk na moje statky a jako byste si je také za účelem koupě prohlížel —“

„Ale to by přece —“

„Snad že by dokonce bylo podvodem, ne?“ smál se baron. „Ale, ale, pane mistře! Vždyť se nemusíte ani přímo prohlásit za kupce. Řeknu jen, že jste můj známý, pan Beránek, a že si chcete také trochu prohlédnout mé hospodářství. Vy pak budete všechno chválit a dáte jen prostě na jevo, že byste měl na moje panství laskominy — to přece může každý a není v tom ani stínu špatnosti! Že konečně ani mou osobní povahu před budoucím tchánem v žádném ohledu neočerníte, vím bezpečně.“

„Ó prosím, prosím, pane barone!“ zašeptal krejčí a dal jen vytrženým pohledem na jevo, jak nesmírnou úctu chová k osobnosti a povaze baronově; ale pak namítl: „Musím však vyznati, že nerozumím hospodářství ani za mák.“

„Oves od žita přece rozeznáte. A pak — mezi námi — při všem nadšení pro ekonomii nezdá se mi Bařtipán také příliš velikým znalcem hospodářství.

Ostatně, jde mi jen o to, aby jste to zkrátka chválil — aby byl spíše naladěn ku přidání onoho pakatýlku, o který se posud hrdlíme. — Nuže, ujednáno. Dám lokajovi instrukce a on vás oba provede po Větrově. Trochu se arci zapotíte, neboť můj budoucí tchán proleze jistě každý kurník a chlívek; ale aspoň něco poznáte a beztoho — co byste zde dělal celý den! Potom se projedete na Kočičí Hrádek, užijete lesního vzduchu a romantiky, vylezete na cimbuří staré věže — to vám Bařtipán jistě neodpustí! — a pokocháte se rozkošnou vyhlídkou. Zejména západ a východ slunce jsou tam čarokrásny! Ty arci nespatříte, ale za to dopřejete si nahoře slušného občerstvení, o které se lokaj postará. Takový oběd na výsostech zvětralého cimbuří bude zcela po romantickém vkusu mého tchána. Já zatím obstarám své záležitosti v městě a přivezu s sebou notáře se smlouvou. Až se pak z vyjížďky vrátíte, podepíše se smlouva, peníze se vyplatí, vy obdržíte, co vám patří, a budete pít s námi litkup — arci v šampaňském.“

Vyhlídka na konečné zaplacení nešťastné pohledávky přemohla všechen odpor pana mistra. I kvas na staré věži a litkup v šampaňském učinily svou povinnost. Ani projížďka v baronské ekypáži po boku milionáře nebyla bez půvabu. Konečně i trochu polehtalo marnivost Beránkovu zahráti si několik hodin na člověka, který může pomýšlet na koupi dvou panských statků. Byl ochoten ke všemu.

„Ale neprozraďte ani slovem, že znáte jeho poměr ke mně,“ napomínal ještě baron. „Víte, že obmýšlený sňatek má prozatím zůstati tajemstvím. Chovejte se k němu, jakoby byl pouze můj známý

a prohlížel si mé statky za týmž účelem jako vy. — Nyní však odpusťte — musím pospíšiti budoucímu tchánovi naproti.“

Mistr Baťtipán došel zatím k residenci a rozpaloval se u vchodu k ráznému útoku. Široká ruka cuchala v rozčilení prošedivělou, žíňovitou třáseň pod oholenou bradou, rozšafný obličej skládal se v záhyby spravedlivé nevole a rty velikých úst pohybovaly se tak výrazně, že jsi mohl z nich takořka již čísti důtklivá slova na barona chystaná, jež si v duchu odříkával.

Ale jak se podivil, když spatřil náhle barona, an mu chvátá až před stavení v ústrety a div ho nevítá přátelským obejmutím!

„Jen dále, pane mistře,“ pobízel ho přívětivě Větrovský pán. „Přicházíte si pro svou pohledávku? Výborně! Dnes mohu vám ji zaplatit i s úroky do posledního krejcaru.“

Mistr pohlížel na mluvícího v tupém úžasu a jen zvolna vpravoval nepodajné záhyby přísného obličeje v mírnější, přívětivější výraz.

Baron uvedl jej do domu a měl k němu na chodbě řeč, shodující se téměř do slova s onou, které před chvílí krejčí naslouchal. Jen že nyní baron příštího svého tchána jmenoval panem Beránkem a pravil, že Krésus ten již k němu zavítal a že sedí nahoře v pokoji.

Mimo to dal také tvrdý a skromný obuvník trochu více práce, nežli se uvolil ztráviti den ve společnosti báječného boháče a při tom se tvářiti, jakoby měl sám chuť a peníze na Větrov s Kočičím Hrádkem.

Pak uvedl baron svého hosta nahoru do komnaty a stručně odbyl vzájemné představení: „Pan Beránek — pan Bařtipán!“

Krejčí poklonil se Bařtipánovi hluboce; také obuvník vysekl Beránkovi stejně uctivou, ač nemotornou poklonu.

V prvním okamžiku netroufali si téměř pozvednouti k sobě zraků. Pak se druh na druha po straně zadívali s uctivou zvědavostí. Vždyť hrál nastávající tchán baronův v jejich Větrovském mučednictví tak vynikající roli, tak často již již spasně se přibližoval a zase v neurčité dálce mizel, že ho na konec již odkázali do říše mythů. A teď stojí zde tělesně, ve blaživé skutečnosti a chová kdesi na prsou objemnou tobolku, z níž vyrovnána bude konečně i neblahá, tolikrát prokletá pohledávka.

Vyčouhlý, hubený Beránek se svou dlouhou kozí bradou a vyzývavou chocholkou nad čelem, v pěkném, skoro švihácké oděvu, učinil na obuvníka dosti silný dojem. „Tak jednoduchý přece není, jak baron povídal,“ pomyslil si Bařtipán. „Ale mamonářství je na něm vidět. Nedopřeje si snad ani pořádného sousta; vypadá, jakoby cvrčky louskal.“

Krejčí povídal si zatím v duchu:

„Vypadá vskutku prostě. V tom šosatém, starosvětském, skoro ošumělém kabátě bych si ani sám netroufal na ulici. A ruce má — jakoby zacházel se smolou.“ Ale přes to imponoval mu Bařtipán svým košutovským vousem pod bradou a budil neobmezenou úctu zlatým nimbem bohatství, jenž neúhlednou, neohrabanou tuto postavu zářivě obklopoval.

Baron Fučík opustil na chvíli své hosty, aby zařídil dole, čeho potřebí. Dal si zapřáhnouti do krásné kolesky a udělil patřičné instrukce lokajovi, prohnanému chlapíku, který byl jeho důvěrníkem a pravou rukou ve všech, i nejdelikátnějších záležitostech.

Nahoře v komnatě seděli zatím oba nastávající tchánové v rozpačitém mlčení. Ten i onen se ostýchal zahájiti rozmluvu, čekaje uctivě na oslovení se strany vznešeného společníka.

Konečně vzmužil se krejčí k nesmělé poznámce, že je dnes ukrutné horko a že by svědčilo člověku nejlíp orleanové sako.

Bařtipán zajíkavě přisvědčil a dodal, že suchem až půda praská jako stará kůže.

Po chvíli opětného ticha upozornil obuvník na krásné zařízení pokoje.

„Velmi krásné!“ souhlasil nadšeně Beránek. „Všechna čest! Takový vkus a comfort zřídka se najde i ve šlechtickém domě. Však je pan baron kavalír, jakých málo.“

„Roztomilý pán!“ potvrdil nuceně obuvník. „Krásný pán a vlídný ke každému —“

„A rozšafný, pořádný,“ chvalořečil dále krejčí.

Této lži nedovedl poctivý Bařtipán hlasitě přisvědčit, nýbrž kývl jenom násilně hlavou.

„Myslím, že bude šťastna dívka, které podá svou ruku,“ pokračoval diplomaticky Beránek.

„To si myslím,“ zamumlal mistr kopyt.

Vychválený baron vrátil se konečně s lokajem. -- Rozloučil se s pány, odevzdav je péči svého sluhy.

Ve dveřích nastal tuhý zápas zdvořilosti. „Ó prosím!“ „Jen račte!“ „To by bylo pěkné!“ Ani

Beránek, ani vládce dratví nechtěl napřed vykročiti.

Naposled poddal se Baťtipán, všecek zahanben ctí, jaké se mu dostalo.

Dole práskl kočí do koní a baron Fučík pozdravil ještě na odjezdu z elegantní kolesky oba budoucí tchány přívětivým pokynem ruky.

Lokaj prováděl pány především po dvoře, plném rumu, kamení a kopřiv, rozházených hnijících otepí slámy a sem tam rozvlečeného hnoje, s neladnou směsí polámaného a rezavého polního nářadí.

„Krásný dvůr!“ chválil Beránek. „Všude je vidět výborného hospodáře.“

„A také výstavnost je pěkná!“ doložil Baťtipán, ukazuje na několik sešlých hospodářských stavení s děravými střechami, s omítkou napolo opadalou, s porouchaným zdivem.

Lokaj kráčel před nimi ku chlévu.

„Jak je ten chlapík naparáděn!“ pošeptal obuvník soudruhovi. „Samá borta a šňůra. Jen se třpytí!“

„Ano, nákladná livrej,“ pravil muž jehly a poněkud se zasmušil, ač mu lichotila chvála vzdaná jeho dílu. Avšak stín onen zaplašila ihned myšlenka, že bude dnes i ta lokajská nádhera zaplacena s úroky.

Přede dveřmi chléva vzplanul zase zdvořilý boj; tentokráte musil vstoupiti napřed Beránek.

Ve chlévě vzbudilo několik chudých, nečistotou oplývajících kravek hlasný obdiv krejčího a soudruh jeho mínil, že jsou jistě z nejlepšího plemene. Kozel, který tu také kdesi stál, projevil zvláštní sympathii k mistru Beránkovi a třel se k němu

vousatou hlavou tak přítulně, že ho lokaj násilím musil odkázati do patřičných mezí.

Nemalým zadostučiněním pro oba mistry byla úcta, jakou jim dnes lokaj prokazoval. Jindy, když je odbýval na chodbě nebo v předpokoji, že pan baron není doma, tahal se při tom nadutě za licousy nebo ořezával si urážlivě nehty, shlížeje k nim leda přes rameno. A skoro jako s posměchem pronášel své nedbalé: „Pane mistře“, „pane Beránku“, „pane Bařřřřtipáne!“ Za to dnes div se před nimi nerozplynul samou ponížeností. „Račte, milosti,“ „prosím, panstvo“ atd. pokorně ševelilo z jeho rtů a záda div se nezlámala hlubokými poklonami. Každý z obou mistrů vysvětloval si tuto změnu vzhledem k sobě instrukcemi pana barona; vzhledem k soudruhovi pak pokládal za přirozené, že lokaj, bezpochyby v tajemství blízkého sňatku zasvěcený, uctivě se má k budoucímu tchánovi svého pána.

Z kravína vedl je úslužný lokaj do bídné konírny, pak do prázdného ovčína, kde si odbyli malé cvičení na bradlech, přeskákavše asi půl kopy lís, načež zašli k malé zřícenince, která ostatně vypadala jako residence užitečných štětináčů. Lokaj odšoupl dřevěnou závoru malých dvířek a když po zdvořilém sporu Baťtipán, hluboko shrben, první do vnitř prolezl, přivítalo jej skutečně významné chrochtání.

„Toť prohlídka věru důkladná!“ — myslil si obuvník — „ten člověk vleze skutečně do všeho!“

A krejčí, vecpávaje se za ním do chlívku, pravil si v duchu asi totéž. —

Lokaj, který zůstal venku, upozornil je pak

uctivým vztažením ruky na řebřík, který vedl nahoru do kurníku.

Beránek pohlédl tázavě na Bařtipána, mysle si: tam snad přece nepolezeme? A Bařtipán se stejnou myšlenkou podíval se na Beránka.

Na neštěstí vyložil si ten i onen soudruhův pohled jako němý dotaz, kdo poleze napřed; nastal obyčejný zápol zdvořilosti a konečně drápal se Beránek, sledován Bařtipánem, vzhůru do říše pernatců. V prázdném kurníku se oba rozkýchali.

Když slezli opět dolů, prohodil obuvník, škrabaje se vytrvale po rukou: „Je to radost zabývat se hospodářstvím."

„Obzvláště je-li všechno v takovém pořádku jako zde," doložil krejčí, škrabaje se s nemenší vytrvalostí. Byl to účinek čmelíků, jimiž se kurník jen hemžil.

Prolezli ještě stodoly a jiné hospodářské místnosti, pak prázdný špejchar a stanuli před vysokým řebříkem, který vedl kamsi na půdu. Zde došla obuvníkovi, který měl již dosti onoho cvičení na lísách a následujícího lezení do kurníku, málem nit trpělivosti. Škaredil se opravdu a vylézaje napřed po řebříku. bručel pro sebe: „Kam až toho chlapa čerti nesou!"

A Beránek, který s tváří zakaboněnou za ním vystupoval, ulevoval v duchu své nevoli: „Není-li pak ten člověk blázen, že se při svém bohatství takhle zbytečně trmácí!"

Nahoře přelezli oba za lokajem hromady sena a vyšplhali se namáhavě i do vzdušného sídla holubů.

Po tomto krkolomném výletu zavedl je lokaj do jakési zahrady s několika polouschlými stromy a spoustou báječně vysokých kopřiv. Musili tam arci přelézti přes plot, poněvadž přístup ke dvířkám byl právě zavalen hromadou kamení.

Les kopřiv, jímž se prodírali, požehal jim trochu ruce; ale za to byli odměněni pohledem na řadu různobarvých úlů, jejichž zařízení jim lokaj z blízka ukazoval. Bohužel vzbudily tyto demonstrace nelibost včel, jež začaly na oba hosty zuřivě útočit. Mistrům nezbývalo, než hledati spásu v útěku. Včely vztekle letěly za nimi a bzučely jim hrozivě kolem hlav. Hbitější krejčí šťastně přeskočil plot, ale obuvník roztrhnul si o suk plotu nohavici zánovních kalhot od kotníku až nad koleno. Za to žblunkl prchající krejčí na dvoře do skryté tůně hnojůvky, která mu nepěkně zbarvila bělavé švihácké spodky. Stěží unikli oba rozlíceným včelám do stáje. Ale dvě si na nich přece schladily žáhu: jedna píchla obuvníka do nosu a druhá krejčího ve spodní pysk.

„Proklaté včely!" zlořečil Bařtipán, drže si nos a shlížeje lítostivě na roztrženou nohavici; jedinou útěchou byl mu pohled na Beránka, jenž ve svých znešvařených spodkách, s hojností slámy, řezanky, sena, kozlích chlupů a prachu po celém oděvu a se svým otékajícím pyskem poskytoval v pravdě žalostný obraz.

„Dobře ti tak, chlape!" — myslil si obuvník — „dobře ti tak, že musíš do všeho strčit nos!"

Beránek navzájem utěšoval se nehodou soudruhovou a v duchu mu strouhal mrkvičku: „Hleď! máš za svou mamonářskou slídivost! Věru, kdy-

bych nebyl dal slovo baronovi a kdyby nešlo o mou pohledávku, ani krok dále bych s tím hrozným člověkem neudělal!“

Přes to, prohlížeje s přetvářenou soustrastí úraz nohavice, těšil Baťipána: „Malér! Ale trochu nití spraví to za minutku!“ Již sahal také v úkryt kabátu, kde přechovával jehly a niti pro všechny příhody; ale v čas ještě připomněl si svou dnešní důstojnost a doložil rychle: „Však se tu někdo najde, kdo dovede udělat několik stehů! Ale mé spodky, mé spodky!“

Lokaj, přichvátav za panstvem, projevil nejhlubší lítost nad tím, co se stalo, a staral se horlivě o nápravu. Krejčímu očištěny dle možnosti spodky a kartáč odstranil ostatní nepříslušnosti s oděvů. Šafářka dala se do sešívání nohavice, ale tak, že se Beránek jen stěží zdržel, aby jí nevytrhnul dílo z neobratných rukou.

Veliká oteklina po jedné straně dolejšího rtu porušila znatelně symetrii Beránkova obličeje a také napuchlý nos Baťipánův vybíhal z mezí krásna. Čerstvé bláto, které si k radě zkušené šafářky na rány přiložili, zvyšovalo dobrodružnost jejich vzezření.

Dokončivše takto inspekci dvora, vydali se s povzdechem za premovaným sluhou na obhlídku polností. V úmorném žáru slunečním obcházeli každé jednotlivé pole kolem dokola po neschůdných mezích.

„Rozkoš dívati se na takovou úrodu!“ vzdychl krejčí, škrabaje se na rukou a proklínaje v duchu důkladnost svého soudruha.

„Hospodářství je přece jen pěkná věc," brumlal obuvník, mna si oteklý nos a spílaje v duchu boháčovi hotových bláznů.

„Měl bych sám chuť —" dovedl ještě ze sebe vypraviti Beránek; ale nedokončil, poněvadž si musil s obličeje setříti řinoucí potůčky potu.

„Uf! Uf!" odfukoval si vedrem strmácený Baťtipán, ztrativ nadobro chuť k dalšímu rozhovoru. — Nejvíce se divili pánové rozlehlosti Větrovského statku; musím arci podotknouti, že obešli leckteré pole dvakrát, ba některé snad i třikrát, a že obcházeli snad také lány, jež ani baronovi nepatřily. Ten i onen mistr byl by ze srdce rád zmírnil horlivost lokajovu a nejraději obchůzku přetrhl; ale netroufal si tak učiniti, vida nastávajícího tchána baronova pachtiti se za sluhou s němým souhlasem.

Konečně — bylo již dlouho po poledni — vrátili se z té křížové cesty do dvora, kde byl již koník zapřažen do povozu, který měl hosty dovézti na Kočičí Hrádek. Vzezření povozu sklamalo oba mistry velice. Bylť se těšili na třpytný panský kočár, v jehož polštářích si řádně pohoví po předešlém trmácení, ale spatřili jen zcela obyčejný košinový vozík, s velikou otepí slámy a hrubou pytlovinou místo sedadla. Už vyčítali v duchu trpce baronovi, že špatně uctívá a vnadí nastávajícího tchána, když si vzpomněli na výrok baronův, že budoucí tchán ze zásady pohrdá kočárem. Tedy prostě nový bláznivý vrtoch bohatého podivína! Ale že dal baron zapřáhnouti tchánovi ubohou kobylku, kdežto sám odjel s párem statných běloušů, nejevilo přece pravý takt.

Z těchto mravokárných úvah vytrhl hosty lokaj, přinášeje z residence velice objemný balík, jenž obsahoval patrně „studenou kuchyni" k romantickému kvasu na věži. Tento slibný balík rozjasnil jejich náladu a také dvě velikánské láhve, jedna se zlatým a druhá se stříbrným čepečkem, které lokaj vedle balíku opatrně v povoze umístil, uvítány vděčným pohledem.

Ale žízeň, roznícená obchůzkou v žáru slunečním, domahala se již nyní ukojení. Že mu nenapadne, abychom načali hned jednu láhev — on jako budoucí tchán může to přece učinit bez okolků, vyčítal v duchu obuvník Beránkovi, který myslil totéž o rytíři potěhu.

„Nemohl byste mi opatřit sklenici vody? Mám pořádnou žízeň!" pravil krejčí nesměle.

Bařtipán se na něho po straně zaškaredil a pak dodal: „Mně také!"

Teď se zase Beránek zamračil na okrasu verpánku a oba si pomyslili: Ten pavouk si ani kapky vína nedopřeje! A kdyby to šlo z jeho!

„Okamžitě, milosti! Máme zde výbornou vodu — pravý nektar!" pravil úslužný lokaj a za chvilku přichvátal se sklenicí. — Panstvo odebralo se k omšené, vetché pumpě na dvoře a domestik podal jim s hlubokou poklonou po sklenici vody, která měla sice příchuť po stuchlině, ale žízni přece odpomohla.

Poněkud osvěženi vyškrábali se budoucí tchánové barona Fučíka na forku, kterou neostýchal se lokaj titulovat „bryčkou".

Když byl zdvořilý spor o sezení na lavici urovnán, napadla krejčímu pokročilost času i vyslovil obavu stran pozdního návratu.

„Jedná se také o pana notáře —“ podotkl obuvník.

„Ó, pan notář je dobrým známým našeho milostpána; leckdy s ním na Větrově při dobrém vínku beseduje až do rána,“ upokojil je lokaj. „Ostatně mi pan baron sám řekl, že asi milostpánové pozdě přijedou, pak teprv že se bude psát nějaká smlouva a že se tedy hostina protáhne do noci. Poručil mi také, abych milostpánům uchystal postele na noc, v zeleném a modrém pokoji...“

Tak tedy vyjeli budoucí tchánové baronovi s Pánem Bohem ze dvora.

Měli sice oba také již notný hlad; ale chránili se učiniti zmínku o pozdním obědu, vědouce z doslechu, že vznešený svět neobědvá sprostě o polednách jako obyčejní měšťáčkové.

Jízda byla rozkošná. Slunce shora pálilo jako horoucí výheň a kamenitá polní cesta dole byla až na Kočičí Hrádek nepřetržitým pásmem malých pahorků a roklin, které pečovaly neunavně o rozmanitou zábavu panstva. Beránek a Baťtipán lítali nahoru a dolů jako dva pružcové míče, vráželi do sebe, zmítali se tu na pravo, tu na levo, chytali se úzkostlivě jeden druhého... A potměšilá sedačka propadala se tu pod krejčím, tu pod ševcem, až se konečně proměnila v beztvárnou směs slámy a pytloviny, v níž seděli oba pánové na bobku držíce se křečovitě postranic „bryčky“.

Ustavičné drkotání a cvakání zubů při nárazech vozíku dopouštělo jen tu a tam nějakou pře-

*

rývanou poznámku o výtečnosti pana barona a krá- se jeho statku.

Jeti takto dvě míle pustou, holou krajinou jest zajisté dosti příjemné. Když urazili asi tři čtvrtiny cesty — lokaj s kočím kráčeli právě pěšky po jedné straně vozu — překotila se náhle „bryčka“ na stranu druhou a vyhodila oba budoucí tchány nešetrně na kamenitou půdu. Na štěstí způsobil tento pád Beránkovi jen velikou bouli nad pravým okem, která — vzhledem k naběhlému pysku na straně levé — zase poněkud obnovila symetrii jeho obličeje; Bařtipán pak rozbil si toliko do krvava napuchlý nos a odnesl k tomu několik modřin.

Lokaj pomohl pánům šetrně na nohy, litoval opětně nehody převelice a udělil před nimi ne- opatrnému vozatajovi nejpřísnější důtku, k níž se však tupý tento chlap jen do hrsti zubil.

Štěstí bylo, že obě slibné láhve, jejichž zlatá a stříbrná hlavice za trampotné jízdy mistrům tě- šivě zářila jako nebeští Dioskurové plavcům bouří zmítaným — štěstí, pravím, bylo, že opatrný lo- kaj při svém sestoupení s vozu tyto dvě láhve jako v předtuše blízkého neštěstí s sebou vzal a pod paždí nesl — jinak byla by romantická hostina na věži ztratila polovici svého půvabu.

Ranec se zákuskami nedoznal arci pádem žád- né pohromy a byl znova šetrně do vozu uložen.

Ostatní část cesty dokončili pánové pěšky. Ko- nečně přijaly je Hrádecké hvozdy ve svůj pří- jemný stín. Mistři, kteří dávno nebyli v lese, okřáli vskutku při pohledu na zelené husté jehličí, na kypré podušky mechu a pestré kvítí, jež vydycho- valo silnou, lahodnou vůni. Zveseleni také vyhlíd-

kou na brzký odpočinek a kvas, stoupali chutě po srázné, skalnaté stráni do údolí a odtud zase vzhůru na strmou skalinu, na níž osaměle trůnila uprostřed hluché, lesnaté kotliny malebná zřícenina Kočičího Hrádku s okrouhlou, vysokou, stářím zčernalou věží. Duše jejich obestřelo nezvyklé kouzlo romantiky.

Před nimi kráčel premovaný sluha, nesa balík se „studenou kuchyní" a drahocenné láhve; povoz s kočím zastavil se na pokraji lesa.

Že v údolí, jdouce po kládě polozetlelé přes široký potok, ač jim úslužný lokaj tu lávku držel, náhlým jejím zvratem do bahna spadli a boty se spodky šeredně si zablátili, nestojí už ani za zmínku. U sesuté branky hradní uvítal příchozí uctivě člověk, jenž vypadal jako hajný. Přejal od lokaje polovici nákladu a sdělil mu, že je kadečka na vodu již přichystána, jak pan baron, jeda kolem Kočičího Hrádku do okresního města, po zvláštním poslu jemu (hajnému) rozkázal.

Udivený pohled pánů projevil, že té kadečce na vodu nerozumějí; lokaj vysvětlil jim, že se jedná o vodu na chlazení vína, kteráž musí být nahoru na věž dopravena.

Že láhve s vínem musí být chlazeny vodou, o tom netroufali sobě mistři vysloviti pochybnost.

„Ale bude to kus perné práce," řekl jen Baťtipán, pohlížeje s tajemnou úctou vzhůru k závratnému cimbuří věže.

„Snad by —" začal Beránek, jenž pohlížel do výše ještě teskněji. Chtěl navrhnouti, aby raději odbyli kvas dole ve stínu rozvalin nebo pod stromy na hebkém mechu; ale nedořekl, připomenuv

sobě z řeči baronovy romantickou blouznivost jeho budoucího tchána a že jim beztoho slezení věže neodpustí.

„I, jsme na to dva a pomůžeme si provazem," mínil hajný k poznámce ševcově.

„A hradní studánka je odtud několik kroků," dodal lokaj. „Chová dosud vodu studenou jako led."

Všichni vstoupili vchodem polosříceným do vnitřku věže. Zde obechvěl oba pány pochmurný stín středověku; uprostřed zeje tmavá hluboká prohlubeň, snad bývalý podzemní brloh, kde ubohé oběti barbarství očekávala děsná smrt hladem, a kolem vystupuje černé zdivo v kruhu do závratné výše; střecha již dávno spadla a nahoře modrá se jen malý ókrouhlý kus blankytu. Prosté dřevěné schůdky, v novém čase uvnitř lehce sbité, vedou při stěně v klikatých odstavcích vzhůru as do polovice věže; odtud vystupuje se jen po vysokánském obyčejném řebříku až k těsnému otvoru, bývalému oknu, blízko vrchního okraje cimbuří. Otvorem tím vystupuje se na lehkou dřevěnou pavlač, která je zvenčí nad závratnou propastí zřízena.

Obuvník pohlédl na krejčího a krejčí na obuvníka. Ó žel, že neporozuměli navzájem tomu pohledu, plnému tesknoty, nevole a trpké výčitky!

Krejčí měl již na jazyku prohlášení, že o vyhlídku nedbá a že počká dole; ale přemohl se přece. K výsledku tomu přispěly také láhve, s nimiž lokaj za hajným po schůdkách již vesele vystupoval: hlavičky jejich shlížely z pod paží lokajových k Beránkovi jako dvé třpytných zraků magické síly.

Baťtipán kousl první do trpkého sousta a s temnou resignací stoupal vzhůru, bruče pro sebe: „Mají to ti boháčové znamenité zábavy! Oběd na vrcholku staré věže, mezi netopýry a kavkami! Je to zrovna k smíchu!“

Krejčí za ním nemyslil už nic; držel se jen křečovitě lehkého zábradlí a lekal se při každém vrznutí chatrného stupně...

A což teprve, když dostoupil řebříku! Obuvník chtěl zase krejčímu postoupiti přednost; ale tentokrát byla zdvořilost Beránkova neoblomná. Jen si lez napřed! — mluvil k němu v duchu. — Srážíš-li vaz, stane se ti dobře, a jestli tě řebřík udrží, polezu alespoň s větší jistotou...

Srdnatější Baťtipán, požehnav se potají křížem, dal se do lezení a provedl obtěžkací zkoušku bez úrazu. Teprve když byl nahoře, pustil se za ním s malou dušičkou krejčí, chráně se úzkostlivě, aby nepohlédl pod sebe do strašné hloubky.

Cent jim spadl s prsou, když se protáhli konečně úzkým otvorem ven na pavlač, kam již lokaj postavil obě láhve k balíku. Oddychovali sobě z hluboka a vydali obnažené hlavy svěžímu větérku, který jim příjemně chladil hojně zpocená čela. Sňatý klobouk Beránkův a placatou čepici ševcovu přijal úslužný lokaj s poznámkou, že je uloží uvnitř věže na výstupku před otvorem, aby je snad vítr s pavlače neodnesl. Na to sestupoval lokaj s hajným opět dolů pro kadečku s vodou.

Mistrům bylo sice mnohem lépe než na řebříku, leč celkem nebyla pavlač přece dle jejich vkusu. Chránili se přistoupiti k nízkému zábradlí, aby se jim hlava nezatočila; tiskli se v pozadí vedle

sebe těsně ke zdivu věže a neradi pohlíželi dolů k prkenné podlaze, kde děrami a štěrbinami viděti bylo děsnou propast, nad níž se ta lehká pavláčka pod samým cimbuřím věže vznášela jako visuté lešení zednické.

„Co jsme dnes už slezli, vydalo by jistě Štěpánskou věž ve Vídni," s tajnou trpkostí zažertoval obuvník, škrabaje se zuřivě na ruce.

„Ale vyhlídka je odtud rozkošná," vzdechl krejčí, mna si znetvořený pysk.

„Škoda, že se tu nedočkáme západu slunce," s odporem pokračoval Bařtipán, drbaje se na rozbitém, báječně zvětšeném nose.

„A východ slunce je prý tu ještě velkolepější," doložil Beránek, ohmatávaje si bouli nad okem.

V tom bylo již uvnitř věže slyšeti šramot, praskání schůdků a řebříku, šplýchot vody a hlasy: „Okno je příliš úzké —". „Vytáhneme ji provazem na vrch věže a spustíme ji pak dolů na pavlač."

Panstvo venku pokračovalo ve své rozprávce.

„Co je pravda," mínil obuvník, „ti staří rytířové mívali pěkný rozhled. Našinec sedí na svém verp — našinec sedí na své pohovce a je rád, vidí-li oknem kousek ulice —"

„Pravda," dosvědčil krejčí. „Poetičtější je věru hnízdit až někde pod oblaky a dívat se na širý, boží — —"

Básnický zápal panstva byl pojednou netušeným způsobem důkladně ochlazen.

Mocný vodopád snesl se na oba těsně vedle sebe stojící mistry a zaplavil je ledově studenou vláhou tak vydatně, že byli v příštím okamžiku po celém těle mokří až na kůži.

„A tohle — tohle je — Co se to pro pána boha děje?“ volal krejčí třepaje sebou jako pudl z koupele vytažený, že voda na všechny strany daleko stříkala.

„Hrom aby už do toho!“ ulevil si jadrnější obuvník, s jehož šosatého kabátu splývala voda potoky. Pohleděl zuřivě vzhůru.

Na cimbuří, právě nad jejich hlavami, stáli lokaj a hajný, držíce každý s jedné strany prázdnou kadečku.

„Ach bože, bože, to je neštěstí!“ bědoval lokaj. „Že jste mohl jen tak nešikovně —“

„Nešikovnost je na vaší straně,“ bránil se hajný.

Lokaj pospíšil k pánům na pavlač a prosil je úpěnlivě za odpuštění. Žebronil, aby milostpánové nic panu baronovi neřekli, že by jej okamžitě propustil ze služby.

„Nu, což —“ bručel obuvník. „Ale nenadál jsem se, že si tu na věži vedle oběda odbudu i takovou pořádnou koupel. Místo lahví ochladili jste nás!“

„A co si teď počneme?“ naříkal Beránek.

„Není jiné rady, než aby se milostpánové svlékli,“ skroušeně radil lokaj. „Donesu to všechno dolů na stráň a tam to na slunci oschne co nevidět. Zde není místo a třeba by vítr něco odnesl. Také zablácené boty a spodky tam řádně očistím. A milostpánové zde oschnou za chvilku — v tom teplu je nahota na čtvrthodinku příjemná...“

Byla to vskutku rada nejmoudřejší. Bručíce začali se milostpánové svlékat. K nemalému překvapení soudruha vytáhl při tom Beránek z kabátu

pouze prahubeňoučkou, pošpiněnou, dvacetikrejcarovou peněženku a Bařtipán vyšťáral z kapsy promoklé vesty toliko něco měďáků a stříbrných desetníků, které vedle sebe opatrně narovnal v malý sloupeček. Kde je veliký portefeuille s tisícovkami? Šaty jsou svlečeny a po schráně tisícovek ani stopy... Chvíli trnuli ohromeni, ale pak se jakžtakž uspokojili, že s penězi přijde pokladník nebo že je má u sebe notář — a podobně. Když byli čistonitě nazí (autor doufá, že toto místo jeho práce nebude illustrováno), odnesli lokaj a hajný jejich oděv, prádlo a obuv dolů k sušení a čištění.

Nastávající tchánové barona Fučíka seděli zatím nahoře na pavlači, zády o zeď opřeni, vedle sebe v rajské nevinnosti jako dva Adamité nebo austrálští divoši.

„Pan baron je hodný pán, ale —" začal obuvník.

„Ano, spořádaný a roztomilý pán," souhlasil krejčí.

„— ale lidi má okolo sebe všelijaké," vytýkal Bařtipán. „Kočí nás převrhne a lokaj s hajným nám vychrstnou džber vody na hlavu."

„Pravda, nešikové jsou. A loudalové také. Musím upřímně vyznati, že mám již řádný hlad."

„A já pekelnou žízeň k tomu," vyhrkl obuvník. „Snad abychom —"

„Lokaj bude servirovat," důstojně namítl Beránek.

Bařtipán, ač slyšel o „servirování" poprvé v životě, zapýřil se studem, že zapomněl na věc tak samozřejmou.

Avšak lokaj nešel dlouho, příliš dlouho.

Krejčí, jenž také trpěl žízní, vytasil se s oním servirováním jen proto, aby ukázal svou honěnost ve vyšších kruzích. Teď učinil sám návrh: „Mohli bychom snad přece — alespoň krapet — vína — vývrtku zde lokaj nechal —“

Obuvník arci s radostí souhlasil a hned se uchopil vývrtky. Zvolil stříbrohlavou láhev, mysle si, že bude k uhašení první žízně méně vzácné víno vhodnější. S namáháním vytrhl zátku a s poznámkou: „Ani skleničku nám sem nedali,“ podával láhev krejčímu. Ale ten vyhražoval si zdvořile druhé místo. Obuvník si trochu nahnul — a tvářil se jaksi podivně, hýbaje v ústech zkoumavě jazykem a svíraje rty. Napil se ještě jednou a zvolal již rozhodně, s výrazem nemilého zklamání: „Voda! Čistá voda! A k tomu teplá jako louh.“

Beránek přesvědčil se ochutnáním o pravdě jeho slov. Chvíli hleděli v ustrnutí mlčky na sebe.

„Ah, arci,“ zvolal posléze světa znalejší krejčí, „je to voda k míchání s vínem — někdo rád přimíchává k vínu vody. Volili jsme nepravou láhev.“

A hned chopil se sám vývrtky a druhé, zlatohlavé láhve. Obuvník zatím obrátil se již bez okolků k balíku zákusek.

Beránek vytáhl zátku a přihnul si z láhve; ale hned ji odtrhnul prudce od úst, která se zároveň s celým obličejem zkřivila v posunku největší ošklivosti. Prskal a všecek se prohybal, tiskna ruku na žaludek. Chtěl láhev odhodit, ale zlomyslný nápad ho zadržel. Beztoho tu romantiku sám spískal! řekl si v duchu na omluvu.

„Okuste tohle, vašnosti,“ pravil s nevinným obličejem a tónem k soudruhovi, který se dosud

pachtil se špagátem, jímž byl ranec pevně ovázán. Obuvník, sveden klidným výrazem tváře Beránkovy, očekával teď najisto víno a přihnul si pořádně. Ale v příštím okamžiku vyplivl prudce nápoj, pokud ho ještě nespolkl, a mrštil zuřivě láhví přes zábradlí pavlače, že se dole rozbila na tisíc střípků. Dlouhé: „Brrrrrr — fuj!“ dobylo se z jeho úžasně zkroucených rtů, plival, otřásal se a třepetal rukama... Co v láhvi bylo, nevím; snad petrolej, ne-li něco horšího.

Oba byli v nejvyšší míře zaraženi a jakési strašné podezření vznikalo nejasně v jejich duších. Ale ještě proti němu bojovali myšlenkou: Vždyť je tu také jeho budoucí tchán!

Obuvník vrátil se pak bezděčně k balíku, serval spěšně špagát a zajel rukou pod látku obálky.

„A tohleto — tohleto — I ty má umučená hodinko!“ vzkřikl, tahaje z balíku jakýs ohnivě strakatý cíp se zlatými střapečky. „A na mou tě —! To jsou krásné zákusky! To je čistá studená kuchyň! Snad nám chtěl ten tatrman po obědě provozovat nějakou komedii s maškarami — chachacha!“

Za vzteklého smíchu vytáhl z balíku a rozestřel široko před sebou jakýs křídlatý, cípatý, křiklavě barevný ornát nevídaného střihu.

Udivený krejčí vztáhl ruku, jakoby chtěl něco říci — ale v čas zadržel. Poznal nešťastný kostým čínského herce.

„Ajajaj!“ pokračoval švec ve svých zuřivých žertech, muchlaje třpytnou čapku s dlouhými pozlacenými tykadly. „Také nějaká bláznovská karkulice! I ty můj knejpe! A podívejme se — na moutě — to jsou —“ nedořekl, hledě vypouleným

zrakem na divnou zobákovitou obuv s třapečky a hvězdičkami.

Konečně vykopl ještě z otevřeného balíku malý bochníček černého chleba. Tím byl obsah zavazadla vyčerpán.

„A ty můj patrone! Tohle jsou tedy bažantí stehýnka a studená zvěřina!“ křičel Baťtipán, kopaje znova vztekle po bochníčku. „Co všemu tomu bláznovství říkáte? Co? Nepáchne to už nějakou čertovinou, he?“

Ustrnulý Beránek vyrazil jen ze sebe: „Musíme zavolat lokaje. Hej, lokaji!“

„Lokaji! Hajný!“ houkal dolů Baťtipán plnou silou svých výborných plic. Z dola ani muk.

Krejčí vešel v otvor, aby pohlédl do vnitřku věže. Ale obrátil se s bledým, vyjeveným obličejem. „Řebřík — řebřík je pryč!“ vykoktal.

„Cože — řebřík?“ odpověděl obuvník a podíval se sám. Skutečně, řebřík byl ten tam.

Teď se obráželo ve tvářích mistrů opravdové zděšení.

„No, teď už přestávají všechny žerty! Řebřík pryč, naše šaty pryč — a ten chlap lokaj s hajným také pryč!“ vyrážel ze sebe Baťtipán. „A my tu nahatí na té pra — pra — bůh mi odpusť hříchy — věži, na kterou jsme se dali vyvést jako blázni... Lo—o—kaji! Hajný—ý—ý!“ hulákal znova řevem lvím. Dole hrobové ticho.

„Ale snad by si přece nedovolili — s vašnostmi — nějaké hloupé šprýmy —“ chytal se krejčí stébla. — „Vždyť račíte být —“

„Nechte si své raky a vašnosti,“ vyhrknul švec, u něhož zloba již přemohla všechny ohledy. „Mám

po krk té komedie a řeknu vám přímo: Nejsem, zač mne máte, nejsem žádný boháč, žádný kupec statků a s hospodářstvím nechci mít do smrti nic — to zůstanu stokrát raději u svých kopyt!"

„U kopyt!" zvolal užaslý krejčí. „Vy jste tedy —"

„Švec, zkrátka švec a je mi to milejší, než abych byl ledajakým prodluženým floutkem jako —"

„Obuvníkem je tedy tchán barona Fučíka!"

„Jaký tchán?" vzkřikl zmaten Bařtipán.

„Nezapírejte! Vy jste přece — no, už je to venku — vy jste přece nastávající tchán pana barona."

„Já? Já? Já tchán takového —?! Já Bařtipán tchánem —? Prosím vás, netropte si ze mne šašky! Tím budoucím tchánem jste přece — vy!"

„Já?" žasl zase Beránek. „Já tchánem —? Ale pro pána — vždyť nemám ani žádnou dceru. Jak mohu být pak tchánem?!"

Švec vypoulil na krejčího nepřirozeně zvětšený zrak. „Co? Vy že nemáte žádnou dceru, vy že nejste budoucím tchánem barona Fučíka! Já nejsem — vy nejste — Ale řekněte mi pak, pro pána boha, kde pak je tedy ten tchán — kde je?"

Ano — kde je? Toť byla ta veliká otázka, k níž neměl širý vesmír odpovědi.

Krejčímu zatím vzcházelo strašné světlo. „A kdo vám řekl, že já jsem tím tchánem?" pravil k obuvníkovi, chytiv se oběma rukama za hlavu.

„Kdo? Baron mi to řekl. Přišel jsem ho dnes upomínat a on mi povídal, že jste jeho tchán, že koupíte jeho statky a že mi z kupní ceny zaplatí

mou za — za — bůh mě netrestej! — pohledávku — a zatím se mi zdá — tisíc láter — mně se zdá..."

„Mně se už nic nezdá," zoufale povzdechl krejčí. „Milý příteli, napálil nás oba, udělal si z nás blázny a jaké! Jsem krejčí Beránek z L. a mám u něho také pohledávku. Také mně slíbil dnes zaplacení a vydával mi za tchána vás!"

Obuvník se udeřil zaťatými pěstěmi do čela. I jemu se nyní úplně a strašně rozbřesklo.

„Ale slyšte, takové lotrovství není ani možné!" řičel, vrtaje se pěstěmi do čela. „Vždyť by z toho už koukal hotový kriminál! Vždyť by za to musil být potrestán dle občanského zákona!"

„Zákon nám už nepomůže!" namítal krejčí s bolestnou resignací. „Dali jsme se chytit jako dva hejlové. Baron Fučík nevypadá podle toho, aby nechal své věřitele jen tak pro nic za nic provádět po dvoře, dovézt na dvě míle cesty a ukázat jim tu jen pěknou vyhlídku s věže... To byl všechno jeden plán, ďábelsky vymyšlený plán! Lokaj, kočí, hajný — všichni byli v tom. A my jako slepí, jako pitomé ovce necháme sebou smýkat, kam chtějí, neprohlédneme, když nás převrhnou, hodí do potoka, vylejou nám džber vody na hlavu... A ještě se jim sami svlékneme do naha!"

Hněv ševcův byl těmi vzpomínkami rozpálen do míry nejvyšší. „Zabiju toho chlapa, bůh ví, zabiju!" soptil. „Rozkrájím ho na kusy! Nabodnu ho jako —" při tom chopil se vývrtky a dorážel jí na krejčího tak vztekle, že tento dostal opravdu strach a žalostivě upozorňoval, že je také ubohou žertvou baronovou.

Bařtipán hledal jinou oběť svého hněvu a zarazil vývrtku vztekle do bochníčku na podlaze. Usednuv pak, začal bochníček zuřivě sápat jako dravé zvíře svou porci syrového masa a drtil neforemná sousta mohutnými zuby. Turgeněv líčí tuším kdesi vesnickou ženu, která ve chvíli nejvyššího žalu s chutí pojídá polévky — zde byl pendant; člověk hořící hněvem a polykající při tom lakotně sousto za soustem. Pokud pracující dásně dovolovaly, ulevoval sopce svého nitra výbuchy: „A my blázni lezeme do chlívků a do kurníku, do kurníku! — člověku by pukla žluč! — Těšíme se na víno a na zvěřinu — lotr, prasprostý lotr! — drápeme se na věž jako náměsíčníci, sami těm loupežníkům svlékneme své šaty a sedíme tu teď — až — hanba pomyslit! A čert ví, jak se odtud dostaneme. — Lokaji! Hajný! Lidé, kde jste kdo? Hó hó! Hú hú hú! Prokletá poušť!“

Beránek, použiv toho výbuchu, vymknul jemně zuřivci od zadu zbytek bochníčku a pojídal ho hltavě za hlubokých vzdechů...

Nebudu líčit podrobně, jak se mistrům dále na věži vedlo. Na hlad jejich byl ten bochníček pravou mouchou do pekla. A pekelná žízeň přiměla je, že vyprázdnili i tu láhev s teplou vodou. Chvílemi houkali, jako před věky hlásní té věže, ochraptělými již hlasy bez žádoucí ozvěny do hluchých lesů okolních. Chvílemi oddával se cholerický obuvník výbuchům svého vzteku. A nejsmutnější bylo, že musil tyto výbuchy násilně mírnit; neboť krejčí prosil jej úpěnlivě, aby měl zřetel k chatrnosti pavláčky, která se vskutku povážlivě houpala při každém kroku.

Později začal foukat chladný větřík. Beránek sáhl po svém fantastickém křídlatém výrobku; ale Bařtipán vyškubl mu jej z ruky a se šibeničním humorem začal se do něho oblékat, škubaje a potřásaje při tom zlostně jeho cípy a třásněmi. „Není-li pak to nad Enšpigla, co?“ syčel v jizlivém smíchu. „Nevím, jak může člověk se špetkou zdravého rozumu... Rád bych věděl, který osel krejčí...“

„Oho!“ ozval se Beránek. „Tu věc ušil jsem já sám pro barona. Je to kostým čínského herce.“

„A třeba čínského papeže — bláznovství je to přece. A což tohleto? Člověk by zrovna puk’! I ty pramilionská...“ švec praštil při tom zářivým čínským kašketem vší silou o podlahu, zdvihl jej a praštil jím znova, šlapal po něm nohama a odkopl jej pak ještě do kouta pavlače. V podivnou zobákovitou obuv se za to obul bez poznámky.

Mistři dočkali se na věži nádherného západu slunce. Poslední jeho rudé svity ozářily pod šedým cimbuřím utrápený obličej krejčího, kryjícího svou nahotu jen z malé části kusem režného plátna, kterým byly „zákusky“ obaleny, a pekelně zamračenou tvář obuvníka, jenž sedě na bobku vedle něho ve svém čínském ornátě křečovitým škubáním rukou prozrazoval sopečný žár, vroucí v jeho nitru...

I skvostného východu slunce dočkali se na věži. Po dlouhé bezsenné noci, kdy netopýři s nočním ptactvem vedli na věži své reje a vítr chvílemi potřásal chatrnou pavláčkou, zarděly se daleké hory a plamenný terč sluneční vynořil se na blankyt v okouzlující kráse. —

Mistři zahájili znova své hlásnické produkce a opět bez úspěchu. Ty lesy kolem zrovna jakoby byly zakleté. Baťtipán byl již sopka vyhaslá. Na barona, v noci stokrát zakletého, téměř již zapomněl. Choval jediný cit — zuřivý hlad a jedinou touhu, aby byl daleko od té věže a doma na svém verpánku. Na štěstí našel na výstupku uvnitř věže, odkud i pokrývky obou těžce zkoušených hlav zmizely — provaz, jímž lokaj s hajným kadečku vzhůru vytahovali. Byl dosti dlouhý, že dosahoval až dolů ke schůdkům ve věži. Obuvník se odhodlal, že užije spasného toho prostředku. „Lépe padnout s rozbitou hlavou do lidomorny, nežli umříti tady nahoře zvolna hladem,“ pravil hrdinně. Krejčí však prohlásil, že za žádnou cenu krkolomného podniknutí se nesúčastní, a zapřísahal jen obuvníka, dostane-li se šťastně dolů, aby mu poslal brzkou pomoc.

Baťtipán uvázal konec provazu pevně na kládu pavlače, hodil druhý konec do hlubiny uvnitř věže, zdvihl pošlapanou čínskou čapku, mrštil jí ještě jednou zlostně o podlahu, narazil si ji pak přece na hlavu, pokřižoval se a nastoupil svoji odvážnou pouť do hlubiny. Dostal se šťastně na schůdky a za chvilku objevil se venku, na skalině pod věží, máchaje vítězně vzhůru blýštivou čapkou. Krejčí zaúpěl ještě dolů, aby obuvník na něho nezapomněl, a malebně pestrý zjev zmizel v útrobách lesa . . .

* *
*

K večeru téhož dne bylo městečko P. pobouřeno neslýchanou událostí. Četník, nedávno na zdejší stanici ustanovený, vraceje se z delší obchůzky, zahlédl v houštině na pokraji lesa, as hodinu od městečka, něco nápadně pestrého. Popošel blíže a tu vyskočila z houštiny postava v nikdy nevídaném, strakatém přepodivném oděvu a pádila hlouběji do lesa. Strážce bezpečnosti pustil se za ní.

S takovým zjevem nesetkal se ještě ve své praxi. Do takové kukle neoblékl by se ani cikán ani komediant — doba maškar není — je to tedy buď nějaký exotický divoch, jenž utekl odněkud z výstavní boudy, nebo člověk choromyslný, který by patřil do blázince. Tak myslil si četník. A zatím byl to mistr Baťtipán. Jak se sem dostal, jak se mu cestou vedlo, jak ten den svůj zuřivý hlad ukojil, nedověděl se nikdo. Zde na pokraji lesa patrně buď na někoho číhal, aby si poslal domů pro šaty — ve své čínské slávě nechtěl se totiž nižádným způsobem za dne v rodném městě objevit — anebo čekal, až se setmí. Četník zmařil jeho plán.

V zobákovité obuvi se špatně utíkalo. Obuvník brzy klopýtl a padl.

„Co to robíte? Kdo jste?“ osopil se naň četník, dostihnuv ho.

„Nechte mne!“ bručel mistr vstávaje. „Jsem obuvník Baťtipán z P.“

Četník dosud neznal obyvatelstvo městečka.

„Obuvník?“ pravil posměšně. „Obuvník bude strašit po lesích v takové bláznivé maškaře? — Máte nějaké průkazy?“

Baťtipán se již rozzlobil. „K čemu bych nosil průkazy u sebe? Já, poctivý řemeslník, který státu

platí daně! Jděte si raději pro Větrovského barona — ten lotr beztoho musí přijít do kriminálu — a pomozte krejčímu Beránkovi, který tam chudák sedí na Kočičím Hrádku nahý, jak ho Pánbůh stvořil —“

To divné spřežení barona, Kočičího Hrádku a nahého krejčího přesvědčilo četníka nadobro, že má před sebou blázna. Je-li to vskutku švec, je alespoň už více než potrhlý.

„Jdu do P.,“ pravil. „Půjdete se mnou a tam se věc vyšetří.“

„Já, Prokop Bařtipán, já poctivý řemeslník — s četníkem —?“

„Žádné řeči a pojďte!“

„Počkejte alespoň do soumraku a slyšte přece, jak jsem —“

„Nechte marných řečí. Hybaj!“

Vstup mistra Bařtipána do rodného města byl triumfální.

Již před městečkem sbíhali se lidé z polí k nevídanému divadlu a mládež i s odrostlými hrnula se z městečka naproti. Bařtipána arci v tom bizarním zakuklení nepoznali; zakrývalť si také ze studu obličej křídlatým výběžkem svého ornátu. U mýta při vchodu do městečka uvítal je už pekelným křikem, chechtotem a hlukem četný zástup i s obecním strážníkem. Se všech stran voláno se smíchem: „A pro pána boha! Podívejte se, lidičky! Maškara! Číňan!“

Ten „Číňan“ už mistra dopálil. Strhnul cíp s obličeje, skrčil se, opřel ruce o kolena a točil

se k zástupu na všechny strany, ceně na ně zlostně zuby a paroduje udivení a veselost davu: „Checheche! Tak se koukejte, hlupáci! Vždyť jsem to já, Bařtipán! Koukejte se, chechecheche!"

„Bařtipán! Švec Bařtipán!" volalo užaslé množství.

„Ale Bařtipáne! Pro pána boha! Co vám to napadlo? Do čeho pak jste to vlezl?" ptal se obecní strážník.

„Všechno vám zítra povím — jen ať mne četník pustí!" odvětil Bařtipán.

Četník vida, že je to skutečně obuvník z městečka, pustil jej prozatím a švec dal se do běhu dlouhou ulicí — věru „ulicí" v nejhorším slova smyslu. Pokud jeho čínská obuv dovolovala, pádil úprkem po nerovném dláždění, až všechny cípy jeho kostýmu kolem něho poletovaly; v patách za ním pak běžela povykující mládež, lidé na ulici se zastavovali a spráskali ruce nad hlavami, okna se všude otvírala a na všech stranách ozýval se křik a smích: „Bařtipán! Švec Bařtipán se zbláznil!"

Když konečně mistr zamířil tryskem do otevřených dveří svého domku, z nichž právě mistrová vyhlédala, co se to děje, uskočila rychle nazpět a zabouchla divné maškaře dvéře před nosem.

„Otevři, hloupá!" hřímal Bařtipán, bouchaje pěstmi do dveří. „Vždyť jsem to já! Otevři! Sic rozbořím chalupu!"

Žena, poznavši po hlase svého velitele, otevřela mu a zatarasila za ním dvéře před hlučícím davem...

Ale že měl Baťtipán z toho jednodenního čínanství ostudu pro celý život, netřeba dokládati.

Jak se dostal nahý krejčí domů, nevím. Vím jen, že oba mistři našli po svém návratu doma balík se svým šatstvem a při tom visitku barona Fučíka z Větrova, na níž je laskavě zval k opětné brzké návštěvě. Zda pozvání užili, není mi známo...

Kukačka.

LETNÍ OBRÁZEK.

(Národní Listy 1886, č. 163.)

Kuku... Kuku...

Malá dvířka nad ciferníkem starých nástěnných hodin s vrzotem se otevřela, pestře obarvená dřevěná kukačka vyskočila z otvoru a odkukala hlasem trochu ochraptělým jedenáctou hodinu před polednem.

Jaksi cize zněl ten hlas do střízlivé kanceláře, obsahující vedle neozdobných stolů a seslí jen spoustu zaprášených akt. Poetická kukačka zabloudila do úřadní prózy následkem libůstky jednoho z dřívějších chéfů kanceláře, a byvši po jeho odchodu z náčelnické místnosti vyhostěna, našla z milosti trvalý útulek v oddělení officiála Matouše Brkoslava.

Hnízdila právě nad jeho hlavou a vnášela svým kukáním pokaždé krátkou, dumnou přestávku do jeho úřadní činnosti: povznesl vždy hlavu z akt, odložil péro, vyšoupl si brejle na čelo a naslouchal vnímavě známému hlasu. Nemyslil při tom arci nic

zvláštního. Oddechl si pouze na okamžik od jednotvárné práce, počítaje prošlé hodiny a pociťuje při neúřadních těch zvucích cosi jako chvilkové osvěžení v kancelářském suchopáru.

Ale dnes bylo tomu jinak. Dnes vdechla oprýskaná kukačka do svého chraptivého zpěvu jakési neobyčejné, tajemné kouzlo. Dávno již doznělo poslední „kuku" a pan officiál dosud nechopil se brku, dosud pohlížel snivě na protější holou stěnu. A když konečně péro opět zdvihl, nepokračoval v rozepsaném výkazu, nýbrž začal čmárati cos na podložce: udělal kolmou čáru a připojil k ní s hora na každé straně řadu šikmých čárek. Kdo zná illustrace ve starých švabachových knížkách o Genovéfě, Štilfridovi a Meluzině, byl by v tom nákresu snadno poznal statnou, štíhlou jedli...

Pan officiál smazal ovšem ihned tento výstřelek pobloudilé fantasie, ale zůstal i dále roztržitým a zamyšleným, až konečně nová produkce kukačky umořený personál kanceláře propustila k obědu.

Ale ani odpoledne nedovedl pan officiál zapřáhnouti své myšlenky do úřadního jha. Těkaly bujně do dálky, a kdykoli je poněkud ukrotil, plašily se kukáním či správněji kuňkáním rachotivých hodin k novým výstřednostem.

Dvacet služebních let pokrylo sice bytost pana Brkoslava silnou, pevně přilnulou vrstvou kancelářského prachu, ale pod ní zachovalo se v duši jeho místo, kde lahodně pučel svěží kvítek poesie, jako sněženka pod mrazivou závějí. A do této skrýše proniklo dnes ono žežhulčino volání. Bůh ví, jak se to stalo: pan officiál uslyšel dnes poprvé v bídné parodii toho lesního hlasu zpěv skutečné, živé ku-

kačky, teskně lahodný zpěv, loudivě volající z tajemné hloubi zeleného lesa, jehož silný a vonný dech divem zavanul v dusné kancelářské ovzduší. Brkoslav náležel k těm citlivým duším, které blouzní o svaté, věčně krásné přírodě jako třeštivý jinoch o své první milence. Blouznil o ní tím výstředněji, poněvadž již řadu let o ni téměř nezavadil, trávě den jako den bez proměny v dusné kanceláři, ve střízlivém mládeneckém příbytku s vyhlídkou na holou zeď sousedního domu a ve svém vyvoleném hostinci s věčně stejnými tvářemi a strašně ošuntělými vtipy.

Samet mechu, vonný vřes, šumění borovic, kmitavé vážky ve stínu zadumaných olší nad potokem, stádo bělorouných beránků na vysokém blankytu, daleký obzor s modravou silhouettou horstva a steré jiné půvaby přírody vynořily se rázem před jeho toužebnou duší. Ach, pohroužiti se jednou všecek do její božské náruče, lokati plnými doušky svěží její dech, toulati se volně nivou a lesem — jaká by to byla rozkoš! Naslouchati jednou snivě-toužebnému volání kukačky, pravé živoucí kukačky, ne nad kupami suchopárných akt, ale ve stínu omšených buků, ve sladkém, bezstarostném odpočinku na kvetoucí trávě!

Pan officiál neodolal. Vymohl si dovolenou na týden.

A teď hahoj ... Ne, nebudu líčiti mladistvé vzrušení citů, s jakým se připravoval na rozkošnou potulku.

Podotknu jen, že ho vrozená důkladnost neopustila ani v tomto radostném rozčilení. Koupil si Řivnáčova „Průvodce po Čechách“ a kolosální ma-

pu, a pomocí jich vyhledal si tiché, odlehlé zákoutí, plné vrchů a lesů, hovící zcela jeho blouznivým záměrům. K tomu pořídil si s bedlivým ohledem na všechny požadavky pohodlnosti, esthetiky a zdravovědy vhodný cestovní oděv, řádný deštník, dosti pevný, aby sloužil zároveň za hůl, a vkusnou kabelu, do které mu stará hospodyně vecpala potřebnou zásobu límců, manšet, šátků, punčoch a bavlnky, kterouž si ode dávna svědomitě zacpával uši. Košile stačila mu pouze jediná, poněvadž byl přívržencem systému Jägerova.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Avšak pozorujme již pana Brkoslava, an vystupuje z nádražního domku na malé venkovské stanici.

Stěží poznáváte v tom vysokém, až skoro vyčouhlém muži, držícím se téměř zrovna a šermujícím čile hedvábným deštníkem, v lehkém, světlém obleku, s kostkovaným plaidem na rameně, s elegantním cestovním vakem po boku a s novomodním, modře opentleným slaměným kloboukem nad zářivou tváří — stěží, pravím, poznáváte v zázračné této metamorfose pana officiála, jehož jste si posud nedovedli představiti jinak než shrbeného nad úředními spisy, v ošumělém kancelářském kabátě a s modrými plátěnými rukávci na ochranu manšet.

Svižným krokem kráčí mezi dvěma řadami štíhlých topolů po silnici, táhnoucí se k podálným lesnatým vrchům.

Chvílemi se zastavuje, vypíná prsa a pootvírá ústa, dychtivě lokaje čistý vzduch. Nebo se rozhlíží po čerstvé zeleni luk a mladého osení; nebo vznáší roznícený zrak vzhůru k obloze, klenoucí se

nad krajinou jak ohromná zářící báně z čistého safíru, bez jediné třásně obláčkové.

V příkopě válejí se dvě opálené, umouněné děti, hoch a děvčátko. Pan Brkoslav zahleděl se na ně s pohnutím. Hle, to jsou přece pravé děti, pomyslil si. Ne ta bledá, chorobná, zimomřivá kvítka městských pařenišť!

„Chcete něco na cukroví, dětičky?“ oslovil je něžně.

Děti vytřeštily oči na podivného cizince a šklebily se jen, držíce prsty v ústech.

Pan officiál vložil každému stříbrný desetník do špinavé ručky a kráčel dále, sledován vyjeveným jejich pohledem.

Podám alespoň úryvky z měňavého pásma jeho myšlenek.

„Jaký vzduch! Toť nektar. Toť lazur a zlato... Jaké teploučko, jak čarokrásná pohoda!... Přece mi neudělal ty boty, jak jsem poručil. Tolik jsem mu přikazoval, že nehledím na formu, že chci především volné, docela volné... Hle! svlačec doplazil se tady až na silnici — prostý, všední svlačec, a co je krásy v jeho bílých, řasnatých květech! Princezna nemusila by pohrdnouti takovým šperkem do vlasů... Ba, jsou trochu těsné. Pravá mě tlačí v rysu. Chlap nasypal do nich libru fedrvajzu... O přirozené skladbě nohy nemají naši ševci ani ponětí... Měli by věru studovat anatomii... Těším se na les, na ty vrchy tam, které tak vábně kynou v rozmanitých odstínech zeleni a modravém zamlžení... Teplo je pořádně. Mohl bych svléknout kabát a nésti jej s plaidem na rameně...“ Pan officiál uskutečnil hned dobrý nápad. „Tak! teď je mi volno... Jen

ty prožluklé boty! I levá je těsná; prsty mám jako v kleštích — Aj hle! zase něco nového: Kus originální romantiky. Zbytek divoké, nespoutané, volné poesie v našem krotkém, střízlivém věku. Ubohý nárůdek věčných tuláků! Duch neskrocené volnosti pohání jej z kraje do kraje, uprostřed cizího lidu, který s opovržením a nenávistí pohlíží na divoké, zubožené poběhlíky ve strakatých cárech...“

Poslední myšlenky vztahovaly se k cikánské tlupě, jež nedaleko silnice na palouku rozbíjela svůj bídný, ale malebný tábor.

Než mohl řádně obhlédnouti cikánské ležení, zarazil jej zběsilý štěkot. Veliký ježatý pes několika skoky octnul se před ním a dorážeje naň zuřivě, cenil špičaté vlčí zuby. Pan officiál měl navzdor Pasteurovi posvátnou úctu před každým psem bez náhubku, neřku-li před takovým cikánským vlkodlakem. V zoufalém odhodlání nastavil proti němu deštník, a když hafan vždy prudčeji dorážel, udeřil vší silou po něm. Ale místo psa zasáhl deštník peň topolu a bestie vrhla se na svou oběť — —

Na štěstí roztrhla panu officiálovi vzteklým špičákem jen nohavici a pro větší ještě štěstí odehnal šelmu v kritickém okamžiku ramenatý cikán, černý jako ďábel a ověšený řetězy, které na něm děsivě řinčely při každém pohybu. Patrně cikán kovář. Vděčně vložil pan Brkoslav do jeho vztažené mohutné pravice stříbrný peníz. Hned za cikánem přichvátala cikánka a chopila se cizincovy ruky: „Dejte si hádat, panáčku — zlatý panáčku — dejte hádat —!“

Mocí vyškubl se megéře a chvátá dále. Avšak za ním ženou se úprkem jiné postavy — rozcuchané

copy poletují jako černí lesní hadové kolem snědých obličejů s bělostkvoucími zuby, chtivé ruce vztahují se zevšad k němu a skuhraví hlasové žebroní: „Dejte krejcar, panáčku — pro boha — dejte krejcar na chléb — dejte — pro to ubohé děcko —“

Rozhodil mezi ně hrst měďáků, a zatím co daň tuto sbíraly, zrychlil krok. Ale již je měl opět v patách: „Dejte krejcar — dejte — pro to ubohé děcko —“ Hodil mezi ně ještě něco, ale když ani to nepomohlo, osopil se na ně již hněvivě a oháněl se prudce deštníkem, jakoby zaplašoval roj vzteklých vos.

Konečně jim šťastně unikl. Octnuv se v bezpečí, obhlížel následky prvního dobrodružství. V krásných nových spodkách zeje šeredná trhlina — prokletý pes! Spravil ji prozatím jakž tak pomocí špendlíků, které mu pečlivá hospodyně neopomenula vložiti do vaku pro všechny případy. V nejbližším hostinci dá si trhlinu spraviti důkladněji. Ale škoda zůstane přece!

A deštník — čistá solidnost našich řemeslníků! Jediný náraz o topol přerazil mu tři žebra. Nemůže se již ani roztáhnouti. Je to věru nehoda. Je teď bezbranným proti dešti a konečně i proti slunci, které pálí vskutku nemilosrdně.

„Jaká pomoc!“ přemítal pan Brkoslav dále. „Prozatím neprší a slunce snesu. Je ovšem notné vedro. A kdyby mne alespoň nemučila zpropadená obuv! Španělské boty středověkých mučíren nemohly být horší... Matouši, tohle je rozumný nápad! K čemu se máš zbůhdarma trápit? Zuj ty mučící nástroje a pověs je s kabátem pěkně vzadu na deštník, který si položíš na rameno.“ Provedeno bez

odkladu. „Zlatý nápad! Kráčí se to teď jako po peří. Ó, venkované vědí, proč chodí nejraději na boso. Jak noha okřívá, když se vyprostí z těsného žaláře těch našich nemotorných škorní... Ani se nezdá, jak daleko je od stanice k těm vrchům. Jdu již dobrou hodinu... Jen co budu seděti na mechu, pod zeleným jehličím... Ouha! Prožluklý křemínek — je ostrý jako břitva... Tihle cikáni jsou přece jen dotěrná chasa a v lese bych je nechtěl potkat. Dobře, že se usadili tam u stanice. Zvláště ten chlap s řetězy vypadá jako... Zatrolené kamení! Div mi palce neuřízlo..." —

Pan officiál hmoždil se ještě půl hodiny na silnici. Klel na broušené křemeny, na pichlavý písek, věšel si kabelu hned do předu, hned do zadu, přendával plaid a deštník s botami a kabátem s ramena na rameno a neustával si otírati krk, čelo a hubené tváře, po nichž splývaly ustavičně potůčky potu do bledých, žíňovitých, tu a tam již prošedivělých vousů...

Konečně, konečně dostihl toužebně želaného lesa. Šel ještě hodný kus ve stínu jeho po silnici volným krokem, aby se příliš náhle neochladil, a zašel pak mezi kmeny buků...

Složil deštník, boty a klobouk na zem, rozestřel široký plaid na hebký koberec mechový a upravil si z vaku a kabátu vyvýšenou podušku. Sladký, rozkošný odpočinek! Chladě ztýrané bosé nohy ve kvetoucí trávě, dýchal kořenitý lesní vzduch a pohlížel s rozkoší vzhůru do zelených, přerozmanitě odstíněných oblaků lupení a jehličí, jejichž mezerami tu a tam prokmitala zářivá modř nebeská. Kdyby ještě lahodně teskné volání žežhulice zaznělo z ta-

jemné lesní hloubi, byl by dokonale splněn jeho nejkrásnější sen.

Hle! tu zlaté trubky petrklíčů září na útlém stonku právě u jeho hlavy — ach, jak svěží, jak líbezné a něžné! Až se mu oko zarosilo. Tamo pilný mravenec kousek stébla vleče — tam pestrolesklá muška na listě se houpá — tichý, rozmanitý bzukot zní ze všech stran a splývá s šepotem a šuměním stromů v tichou, tajeplnou, čarovnou ukolébavku...

Pan officiál skutečně usnul.

Když se probudil, poškrábal se nejdříve na nose a rozhlédl se pak tupým zrakem. Teprv po chvilce si připamatoval, kde jest a jak se zde octnul. Poškrábal se na ruce — vida, stopa nějakého štípnutí! Škrabe se na tváři, na čele, na krku — všude samé hrbolky a puchýřky; i pravé víčko jej pálí, a čím více škrábe a mne, tím více to pálí a svědí. Vytáhl zrcadélko: tvář je plna zardělých stop. Toť pásla se na něm celá armáda komárů, tiplic a podobné havědi. Ba že. Vidí je vztekle poletovat kolem a slyší jejich tichounký, jako kovový zvuk. I nohy a lýtka jsou plna červených, palčivých sledů — tam snad zase pracovali pilní mravenci. Zdá se mu, že jich celý roj dosud pobíhá po jeho zádech a ostatním těle.

Vyskočil spěšně a otřepal se pečlivě. Jest o jednu zkušenost bohatší. Lesní půda je měkká, ale za postel se přece každému nehodí.

Škrábaje se vytrvale, pohlédl na hodinky. Nastojte! prospal celé dopoledne. Skromné městečko, vyhlídnutá poslední stanice dnešní jeho pouti, je dle mapy ještě asi tři hodiny vzdáleno. Ale od sil-

nice vede na levo lesní stezka přes vrch do skrytého úvalu, kde mapa zaznamenává osamělý mlýn. Tam by mohl doraziti za hodinu. Představil si idyllický starý mlýn pod olšemi, s omšeným kolem a snad i švarnou mlynářkou nebo mlynářovou dcerou — tam ho jistě rádi pohostí, alespoň domácím chlebem, máslem a smetanou... A to mu prozatím dostačí.

Chutě dále! Pan officiál shýbl se pro své věci — ale pojednou jakoby blesk do něho udeřil. Kde jsou boty? Pro Pánaboha — kde jsou? Postavil je přece sem vedle deštníku. Ohlíží se na všechny strany — po botách ani památky. Již není pochyby, že je nějaký pobuda spícímu odnesl. Pěkné nadělení!

Co si počne bez bot? Lesem by to ještě šlo — beztoho jej tlačily nekřesťansky — ale jak vejde bez bot do mlýna, do městečka? A pak byly z brusu nové a stály ho celých šest zlatých. Mrzutá, velmi mrzutá věc.

Konečně vzpřímil se pan officiál myšlenkou, že v mlýně věc náležitě vysvětlí a že mu tam snad prodají nebo zapůjčí nějakou obuv na cestu do městečka, kde si pak koupí boty nové.

S těžkým povzdechem vydal se, tentokráte nuceně bos, na další cestu. Kráčel silnicí k místu, kde podle mapy stezka odbočovala. Ale když ušel kus cesty, stanul náhle jako přimrazen. Spatřilť nedaleko před sebou podivný vozík s děravou plachtou a divoké postavy v pestrých cárech. Zatím co spal, nabažili se patrně cikáni ležení u stanice a táhli teď dále do městečka. Možná, ba skoro jistě, že putovaly s nimi také jeho nové boty...

V tom obrátil se jeden chlap z tlupy a kráčel rychle nazpět. Veliký pes běžel za ním. Mžikem poznal pan officiál cikána s řetězy a jeho vlkodlaka. Bleskem prošlehla mu hlavou myšlenka: Lituje, že ti ukradl jen boty, a vrací se, aby — —

Brkoslav nedomyslil. Jako střela přeskočil příkop silniční a vběhl přímo do houštiny lesní. Nedbaje, že větve šlehají ho do tváře, že suky rvou oděv jeho v cáry, že ostré kameny a pahýly zraňují bosé jeho nohy, běžel úprkem houštinou a drápal se chvatně vzhůru do lesnaté stráně, při čemž se mu zdálo, že slyší ustavičně za sebou zuřivý štěkot, řinčení řetězů, křik a hvízdání. Dosáhnuv hřebene vrchu, spouštěl či spíše řítil se protější příkrou strání do hloubi — až klesl dole téměř bezduch na zem, naraziv v prudkém pádu čelem na ostrý suk, až se mu v očích zajiskřilo. Chvíli ležel tu bez hnutí, jen těžce oddychuje. Pak se zvolna sebral a naslouchal. Vůkol hluboké ticho. Je snad po nebezpečí.

Ohledával se úzkostlivě. Na čele, nad okem vyrůstala veliká boule: i stopy po komárech se zvětšily a pokrývaly celý obličej; nohy byly plny modřin a krvavých odřenin.

„Kuku, kuku!" ozvalo se z hloubi lesa nyvě i lahodně a z opačné strany jako ozvěna zaznělo hlubším tonem: „Kuku, kuku!"

Z lehkého letního kabátu páně officiálova vlály dlouhé útržky a poškozenou nohavici i s prozatímní správkou urval nadobro nějaký potměšilý pahýl. —

„Kuku, kuku!"

Deštník byl přeražen v půli; v ruce majitelově zůstala pouze rukověť s troskou hůlky. „Řivnáč"

byl ten tam. Ale nejvíce dotkla se pana officiála ztráta kolosální mapy —

„Kuku, kuku!“

Mapu musí najít. Odhodiv zbytek deštníku, bral se opatrně nazpět směrem, kterým před chvilkou tak nesmyslně pádil. Ale osud zapřisáhl se proti němu. Ztratil úplně směr a zabloudil nadobro v rozsáhlých lesích. Jako zlým duchem zaváděn, chodil ustavičně do kola, drápal se bez výsledku na stráně, zamotával se zoufale do spletené sítě lesních pěšin, nenalézaje nikde východu, nepotkávaje živé bytosti, neslyše nic, než tu z té, tu z oné strany sladce snivé: „Kuku, kuku!“

Ostatní požitky letní potulky páně officiálovy nastíním jen několika rysy. Téhož odpoledne strhla se po vedru denním strašlivá bouře. Blesky se křižovaly bez ustání, hrom rachotil děsně mezi vrchy a naposled spustil se silný, dlouho trvající liják.

Když se k večeru vyjasnilo, přikulhal k osamělému mlýnu v lesnatém údolí nějaký pobuda bez klobouku a bez bot, s utrženou jednou nohavicí, celý postříkán blátem a zahalen v rozedranou látku, s níž stékala voda proudem. Vlasy a vousy měl rozmočené a v divokém neladu, na čele ohromnou bouli a tvář plnou modřin a nádorů.

Žádal naléhavě o trochu mléka s chlebem a skrovný nocleh, a když mu zabouchli dvéře před nosem, volal, že je „officiál Brkoslav z Prahy“ (officiál bez klobouku, bez bot a s utrženou nohavicí!). Když mu pak odpověděli titulem, jaký mu náležel, a radou, aby táhl dále, rozzlobil se a začal do zavřených dveří bušiti pěstmi; mlynářská chasa vypla-

tila za to nestydu holemi a pes, který jim přiběhl na pomoc, utrhl mu k vůli symetrii i druhou nohavici...

Trochu později vezl kmotr Jouza na svém trakaři poblácený a vodou napitý plaid, v němž bylo zaobaleno cosi nehrubě lidskému tvoru podobného. Sebral to umučení kdesi v příkopě a uvolil se, dovézti je za dar stříbrných hodinek (NB.: I tobolku pan officiál v bouři ztratil) na železniční stanici. Kráčel, vrtě hlavou, za svým neobyčejným pasažérem po namoklé silnici mezi lesnatými stráněmi, osvěženými deštěm a lesknoucími se vesele ve slunci večerním, z nichž ozývalo se každou chvilku příjemné: „Kuku, kuku!“

*   *
*

Pan officiál Brkoslav strávil zbytek své dovolené v posteli, všecek obalen a zavázán, srkaje rozličné léčivé odvary, které mu pečlivá hospodyně podávala.

Po týdnu dostavil se do kanceláře ráno první, ještě před úřadní hodinou.

Černý obvazek kolem naběhlé tváře a jiné známky svědčily, že má silné bolení zubů a rýmu; mimo to byl v obličeji jaksi skvrnitý a měl na čele velikou modřinu. Trochu také pokulhával.

Když si oblékal plátěné rukávce na ochranu manšet, otevřela se dvířka nad ciferníkem starých hodin, vyskočila dřevěná kukačka a zachraptila: „Kuku, kuku.“

*

Ale než mohla v kukání svém pokračovati, uchopil pan officiál železné těžítko, vyskočil jako šílenec na židlici a udeřil těžítkem vší silou do ubohé žežulky, že rozdrcena jen zakvikla a pak navždy umlkla.

Nesvede již žádný pana officiála k horování o božské přírodě.

Brejle strýce Tomáše.

(Národní Listy 1886, č. 225.)

Brejle strýce Tomáše byly pověstny po celém sousedstvu.

Mohu o nich z vlastní zkušenosti vypravovat. Najal jsem si pokoj, který byl od bytu strýce Tomáše oddělen pouze zamčenými a nějakou skříní zastavenými dveřmi. Pro klepny mohl býti ten pokoj neocenitelnou perlou. Jako ve známém „uchu tyrana Dionysia" mohl jsi tu špehovat každý vzdech vedlejších obyvatelův.

Áčkoliv nejsem přítelem takového akustického zařízení, najal jsem pokoj přece; úskočný pronajímatel mi totiž řekl, že bydlí v sousední místnosti pouze tichý obstárlý vdovec, a mimo to zdržoval jsem se toho času málo doma.

Ano, můj soused, strýc Tomáš, byl opravdu obstárlý tichý vdovec, ale — měl brejle.

Tyto brejle vystupovaly na scénu den co den mezi druhou a třetí hodinou odpolední a měnily na nějaký čas tichého vdovce ve řvoucího lva.

Vlastně nevystupovaly na scénu — strýc Tomáš je hledal.

A nešťastnou náhodou byla ona hodina právě tou, kterou mi kancelářské a jiné zaměstnání ponechávalo k uctění domácích Larů.

Pokusím se vylíčiti jednu z těch brejlatých episod, pokud jsem ji mohl sluchem stopovati a domyslem doplňovat ze svého Dionysiova ucha.

Čas, jak řečeno, mezi druhou a třetí hodinou odpolední.

Vrznutí dveří.

Zvonivý hlásek: „Strýčku, odpoledník!“

„Dobrá.“

Pohodlné kroky, šustění papíru, pak ticho.

„Kde pak zase jsou? Kde pak jsou?“ Strýc Tomáš prohledává patrně nadarmo své kapsy.

„Ah, už vím! už vím!“

Několik kroků, vrznutí — patrně otvírá se šatník.

„Co to? Ani tady —“

Šustění, nesrozumitelné brumlání, kroky rozličným směrem, šramot otvíraných šuplíkův a skříní, přehazování mnoha předmětů, cupané vystupování na židlice, odšupování nábytku; kroky jsou čím dále rychlejší a hřmotnější, různorodé ony zvuky se proplítají a sesilují...

Dupnutí.

„Zase pryč! Jako by se propadly. Je to pořádek! Kdyby jednou, jedinkrát —“

Rázné vrznutí dveřmi.

„Terezko!“

Ostrý hlas z povzdálí: „Co chceš?“

„Pojď sem!“

Druhé, čilé kroky.

„Co pak se stalo?“

„Kde jsou zase mé brejle?“

„Kam's je dal, tam jsou.“

„Kam jsem je dal! Do šedivého kabátu jsem je dal. Pamatuju se určitě, že jsem je uložil do futrálu a strčil do kapsy.“

„Budou tedy v kapse. Kamž by se poděly?“

„Nejsou tam! Nejsou nikde. Prohledal jsem už celý pokoj. Nikde po nich ani památky. Je to u nás zlatý pořádek!“

„Co, jaký pořádek? To je tvá věc. Povídám ti pořád, abys je dával vždycky na určité místo —“

„Což neslyšíš? Řekl jsem přece, že se pamatuju, jak jsem je strkal do futrálu a s futrálem do šedivého kabátu, ještě ti povím: do vnitřní levé kapsy. To je přece určité místo!“

„Pěkné určité místo — když tam nejsou.“

„Prosím tě, Terezo, nezlob mě! Nech si své rozumy a podívej se raději do druhých pokojů! Beztoho jste mi je někam zatáhli.“

„Ale, nedělej se směšným! Kdo pak se stará o tvé brejle! Řekni mi, prosím tě, co bychom dělali s tvými brejlemi?“

„Jaroslav mi tu slídí, jak paty vytáhnu. Každou chvíli mi něco odnese. A hodí se mu všechno. Povaluje se celý den v okně a zevluje na tu herečku naproti. Už jsem ti povídal, abys to netrpěla. Kdož ví, jest-li si při tom k vůli většímu effektu nenaráží mé brejle — tomu floutkovi je to zcela podobno —“

(V závorce musím zde podotknouti, že osudné brejle svojí fasonou velmi se blížily těm, jimiž venkovské babičky slabikují své švabachem tištěné modlitby.)

„Prosím tě — již mlč a nech mě hledat!“

Dle zvuků, které následují, lze soudit, že paní Terezie klidně a soustavně hledá, strýc Tomáš pak šatstvo v almaře s kolíků strhuje a zlostně na podlahu metá.

„Blaženo! Blaženo!“

Zvonkový hlásek: „Hned, strýčku, hned!“

Třetí, lehounké a hopkavé krůčky.

„Blaženo, nevíš o mých brejlích? Neviděla's je? Slyšíš, že tu hledáme, a nestaráš se o nic. Celý deň vězíš jen ve svých hloupých románech —“

„Ale, strýčku, což nesmím čísti? Vždyť nečtu tak příliš mnoho a volím jen věci dobré.“

„A já ti pravím, že všechno to čtení nestojí za nic. Je to marné zabíjení času. Přísahám ti, že jednou všechny ty knihy vyházím oknem. Je-li tvoje matka tak nemoudrá a slabá, že ti ponechává ve všem vůli, musím já zakročiti, já, tvůj strýc a poručník!“

Terezie: „Tak jedná poručník? Tak mluví bratr o své sestře před její dcerou? — Tu máš, tu máš si své brejle a zastyď se! Podívej se, kde byly: zde, na tvém psacím stole, ve tvé skřínce na doutníky, které se mimo tebe živá duše nedotkne!“

Pausa.

Strýc Tomáš: „A já budu dávat brejle do skřínky na doutníky! Vidíš, to je nejlepší důkaz, že — — Tak! To scházelo! Prázdný futrál: Teď abychom začali hledat znovu! A já vím určitě, zcela určitě, že jsem je schoval do futrálu —“

Vchází někdo čtvrtý.

Terezie: „Tys tu ještě chyběl! Hleď si raději svého učení!“

Strýc Tomáš: „Pojď sem, Jaroslave! Blíž, ještě blíž! Dechni na mne!“

Terezie: „Snad nemyslíš —?“

Strýc Tomáš: „Vypláchl si třeba ústa. — Jaroslave, přiznej se upřímně: nechodíš mi na doutníky?“

Jaroslav: „Ale strýčku — Snad se nedomníváte — Nikdy jsem se vašich doutníkův ani nedotekl.“

Strýc Tomáš: „Nu buďsi! Věřím ti, musím ti věřit — bylo by smutné, abych tě musil pokládat ještě za lháře. Ale vysvětli mi pak, jak se dostal tento prázdný futrál do této skřínky! A vůbec — myslíš-li, že ti brejle sluší, jsi šeredně na omylu. Brejle takovému holobrádkovi! Ostatně ti jednou pro vždy zakazuji to zevlování z okna — snad dokonce nějaké pletky — takový nezralý hoch —“

Jaroslav: „Jaké pletky?“

Terezie: „Teď toho mám dost! Ještě mu podkládat darebnosti, na které si ani ve snu nepomyslí!“

Strýc Tomáš: „Ty že toho máš dost? Já, já toho mám dost, po krk dost, rozumíš? Mám dost celého toho krásného hospodářství, kde si nemohu ani přečíst odpolední noviny, poněvadž nic není na svém místě... A hleďme zdárného synovce! Ještě se smát — vysmívat se starému strýci! Nezapírej! Zahlédl jsem to dobře. Jen mladík zkaženého srdce je schopen takové ničemnosti. Pamatuj si: Mládež, která dovede potupit vážné šediny — —“

Terezie: „Nedělej z komára velblouda! Jestli se usmál, není to ještě žádný zločin. Vždyť je umění, nesmát se při té komedii s brejlemi, která se opakuje skoro každý den. Sám tím podkopáváš svoji

vážnost. Brejle jsou tvoje, hlídej si je sám! Nejméně pak máš právo svalovat vinu své roztržitosti na domácnost — je-li tu nějaký nepořádek, způsobuješ ho sám, jak dokazují nejlépe ty tvé začarované brejle."

Strýc Tomáš: „Ááá! Tak se mluví o starším bratru a hlavě rodiny? Tak? Tedy komedie? A já dělám nepořádek? Já tu překážím? Nu dobrá, dobrá... Je konec, všemu konec! Adié! Hospodařte si tu sami!"

Prudké kroky, vrzot skříně — strýc Tomáš bere patrně klobouk.

„Kde je můj deštník? Tuhle! A jak se zdá, opět jedna hůlka přeražena. — Nosil jsem ho celé dopoledne s sebou — aby tak bylo sprchlo, mohl jsem utržit trochu posměchu. Inu, vzorná domácnost!"

Cvakot — strýc patrně ve zlobném chvatu rozpíná deštník —

Cink!

„Brejle! brejle! Vypadly ti z deštníku, strýčku!"...

Tato komedie s brejlemi opakovala se, jak řečeno, s různými variacemi každý den. Někdy se nalezly šťastnou náhodou dříve, někdy později. Bouře byla někdy mírnější, někdy prudší; časem mísil se s křikem a hlomozem vzlykot a pláč. Ba, nejednou hrozila sousední domácnosti osudná katastrofa, úplný rozvrat a rozpadnutí se v atomy.

Prožluklé brejle! Bez nich byla by ona domácnost poskytovala obraz nezkaleného míru. Svorně žil tu strýc Tomáš se svým mladším bratrem Josefem, tichým a skromným starým mládencem, při

společném krbu — mimochodem, strýc Josef neměl s brejlemi co činiti, poněvadž odcházel brzy po obědě do kanceláře. Domácnost obou vzorně obstarávala ovdovělá jejich sestra Terezie, obklopujíc mateřskou něžností svou kvetoucí dcerušku Blaženu a svého nadějného syna Jaroslava. Zkrátka, byla to jinak utěšená rodinná idylla — — Jen ty brejle, ty nešťastné brejle!

Z počátku mne brejle strýce Tomáše bavily; ale brzy nasytil jsem se jich tak důkladně, že jsem dal o nejbližším termině výpověď. Při té příležitosti dověděl jsem se, že přede mnou již tři nájemníci v nejkratší zákonité lhůtě unikli brejlím strýce Tomáše.

Avšak po mně dohodil Amor ohroženému pokojíku stálejšího obyvatele. Jeden z mých známých zamiloval se kdesi na plese do sličné Blaženky a s radostí, trpělivě snášel výstupy s brejlemi k vůli jiným neocenitelným výhodám, které mu Dionysiovo ucho poskytovalo.

Tento přítel, stav se manželem své vyvolené, vypravoval mi později jednou další osudy zlopověstných brejlí.

Ztrácely se po mém odchodu se stejnou pravidelností jako dříve. Ostatní členové rodiny dávali již sami na ně pozor a bedlivě hlídali roztržitého strýce Tomáše; ale nic naplat! Jen zřídka podařilo se jim odvrátit odpolední mrzutost.

Roztržitý strýc jako by schválně slídil po vhodné příležitosti, aby své brejle nepozorován někam zašantročil; a nebylo již v celé domácnosti ni jediné skrýše, sebe absurdnější a podivnější, kde by

se po zvyklém křiku a hřmotu — někdy k hotovému ustrnutí všech — na konec nebyly objevily.

Oblíbeným nalezištěm jejich býval koš na odhozené papíry a truhlík na uhlí; jednou v létě zalezly si do štuclu paní Terezy; několikrát vyskytly se ve skřínce starých rodinných šperků, uložených nejspodněji v prádelníku; jednou by je byla kuchařka málem rozemlela v kávovém mlýnku; jindy přinesl je z vedlejšího domu obchodník s uhlím, jemuž zabloudily do vyvěšené schránky pro písemní objednávky; ba jednou, zmizevše na několik dní a způsobivše okolí strýce Tomáše dlouhou řadu nejtrpčích muk a svízelů, došly v nejkritičtější chvíli poštou od jednoho venkovského přítele s poznámkou, že byly asi jen omylem připakovány ku pražské šunce, kterou mu strýc Tomáš darem poslal —

Zkrátka, uslyšel jsem pravé báchorky o té rozmarné hře na schovávanou.

Jednou o svátek strýce Tomáše překvapila ho sestra Terezie diplomatickým dárkem: skřipcem s dlouhou šňůrkou. Ale ani tato lest se nezdařila. Strýc Tomáš pohodil dárkem nevrle a prohlásil, že na stará kolena nebude dělat ze sebe blázna.

Můj přítel hnal zatím své milostné záležitosti parou — ale tu jeho kapitolu lásky nechám stranou; vypadáť až do poslední růžičky a hvězdičky zcela tak, jako všechny ostatní milostné nesmysly.

Povím jen, že šťastný milenec jednoho dne, smluviv se již úplně s Blaženkou i její matkou, naposled také vstoupil do pokoje strýce Tomáše, aby i jeho jakožto poručníka a hlavu rodiny formálně požádal o ruku milované dívky.

Strýc Tomáš uvítal ho vlídně.

Přítel přednesl mu svoji žádost a vytasil se pak s jakousi listinou.

„Právě bylo mi uděleno tímto dekretem pěkné, výnosné místo,“ pravil hrdě, „které pojišťuje mně i budoucí mé choti slušný blahobyt a bezstarostnou budoucnost.“

„V tom případě arci —“ začal strýc Tomáš, přijímaje dekret — „v tom případě by — Kde pak zase jsou?“

Položil dekret na stůl, prohledával kapsy, pak zašel k šatníku a mumlaje cosi začal se hrabati v jeho obsahu.

Můj přítel pozoroval jeho konání s rostoucím nepokojem.

„Nikde ani stopy!“ zvolal strýc Tomáš. „Kam, kam je zase rarach odnesl? Terezo!“

Volaná přichvátala i s Blaženou do pokoje.

Paní Tereza, vidouc bratra řáditi v šatníku, zalomila hned ve dveřích rukama nad hlavou a zabědovala: „Brejle! Nešťastné brejle!“

„Ovšem že brejle!“ huboval strýc Tomáš a začal vyhazovat šaty ze šatníku. „Což jiného? Vždycky se ztratí jen moje brejle. Vím určitě, že jsem je zastrčil do kapsy modrého kabátu — ale což platno ukládat a schovávat, kde je tolik všetečných ruk!“

„Teď jen hledat, jen rychle hledat!“ vyzvala paní Terezie dívku a začala horlivě šukat v jednom rohu světnice. Blažena, jež rázem pochopila vážnost okamžiku, následovala jejího příkladu v rohu protějším. Sám přítel účastnil se pilně hledání.

Strýc Tomáš, který zatím vyprázdnil půl šatníku, jal se po té prudce přecházeti mezi nimi. „O

bože, bože!" bědoval, spínaje ruce, „takové věci nedějou se nikde jinde na světě! Teď nemohu přečíst ani ten dekret — Ostatně, milý pane — dekret je arci pěkná věc a dobré místo také — ale jsou zde ještě jiné věci. Řeknu vám upřímně — Pane na výsostech, tenhle nepořádek připraví mě do hrobu! Co se napovídám, co se namluvím — — Ano, řeknu vám upřímně, pane, že jsou zde vážné překážky, které mi brání — —"

„Ne, to již přesahuje všechny meze!" vzkřikla pojednou paní Terezie, stojíc jako ztrnulá před strýcem Tomášem a ukazujíc na něho.

Hlučný smích ostatních následoval.

Spatřiliť hrozné brejle, které by byly málem plány mého přítele zhatily, na vlastním nose strýce Tomáše.

Vrtíš hlavou, usmíváš se? — obrátil se ke mně vypravující přítel. — Myslíš si, že přeháním, že je to věc nemožná. Avšak považ, příteli, že jsem já byl v tu dobu oslepen láskou; že strýc Tomáš při vstoupení sestry a neteře řádil, od nich odvrácen, v útrobách šatníku; že jsme pak pro samé hledání o něho ani okem nezavadili... Ale čtu ti ještě něco jiného v očích. Vzpomínáš si snad na některé anekdoty a literární plody, které jsou těm hledaným brejlím na nose velmi podobny. No, možná!

Ale slyš konec těch brejlí! Tomu originálnosti neupřeš.

O první štědrý večer v manželství byli jsme se ženou pozváni ve společnou domácnost obou strýců a tchyně. Když jsme tam večer přišli, zarazil nás hrozný nelad a zmatek. Tchyně měla oči za-

rdělé pláčem. Strýc Josef tiskl se jako hříšník do kouta. Jaroslav ukryl se bůh ví kde za větrem. Strýc Tomáš pak seděl za stolem již prostřeným, tiskna posupný obličej do rukou...

Rozumí se, že byly příčinou všeho brejle. Propadly se na dobro. Hledáno dvě plné hodiny bez výsledku. Marně poukazovali ostatní členové rodiny na svou nepřítomnost v době a na místě ztráty: tchyně až do odpoledne kupovala vánoční dárky, strýc Josef byl v kanceláři a na procházce, Jaroslav podnikl se soudruhy zimní výlet a kuchařka měla plné ruce práce v kuchyni. Nic naplat! Strýc Tomáš vylil na ostatní rodinu plnou nádobu svého hněvu.

Nyní se přece trochu utišil.

„Mám pěkný štědrý večer," pravil ke mně tonem elegickým a ret se mu třásl. „Nemohl jsem si ani přečíst odpolední noviny."

Rybí polévky pojedl jen několik lžic, ač jsme ji všichni nadšeně chválili. Nedávno přijatá kuchařka, zdravá, kyprá krasavice s černým ohnivým okem a s koketními pohyby, byla až zmatena naším chvalozpěvem.

Po polévce přinesla na ohromné míse obligátní jablkový kotouč s krásnou, zlatově naběhlou a cukrem hustě posypanou korou. Tchyně, chtíc „štrudl" rozkrájeti, zajela do něho nožem; však cosi pod nožem zaskřípělo — můj bože, co to? — ze „štrudlu" vydobyty na světlo boží zubožené brejle strýce Tomáše...

Chvilku pohlíželi jsme na ně jako zkamenělí, s nehorázným smíchem pohlédli jsme pak na strýce Tomáše; byl neobyčejně rozpačitý, bledl a čer-

venal střídavě, klopil oči, pokašlával. Kuchařka, kteráž byla čekala na novou chválu, všecka zapálena rychle vytratila se do kuchyně. —

Jak se brejle do kotouče dostaly, zůstalo nám navždy nevysvětlenou hádankou. Myslím jen, že snad pomáhal tehdáž strýc při — ale ne, nemyslím nic. A zdá-li se ti vůbec nemožné, aby brejle do „štrudlu“ se dostaly, odpovídám: Při brejlích strýce Tomáše bylo všechno možné!

Bylo! Neboť strýc sobě místo zkažených nové brejle nekoupil. Odhodlal se přece „na stará kolena dělat blázna“ a nosí skřipec, pevně na šňůrce přivázaný; ztratí-li ho někdy přece, hledá jej potichu sám...

Moře.

HUMORESKA.

(Národní Listy 1886, č. 288.)

Ve společnosti denních hostů, scházejících se na oběd u Boubínských, nemívá obstárlý listovní Kadeřábek mnoho řeči. Ale soustolovníci znají kouzelný klíč, jenž bezpečně otvírá mlčenlivá jeho ústa. Jest to slovo: moře. Není li jiné vděčné látky k hovoru nebo chtějí-li se právě tímto způsobem pobaviti, vyloudí na něm oním slovem cestopisnou vzpomínku, kterou Kadeřábek s malými proměnami pokaždé vypravuje tak, jak dole položeno.

Jest po obědě a Karolina přináší kávu, černou a vřelou jako její oči.

Administrátor Poupě, užívaje párátka, zadíval se do kouta na veliký plakát nějaké severoněmecké paroplavební společnosti, ozdobený vyobrazením pyšné lodi s vesele nadmutými plachtami, a pojednou ruší ticho: „Bůh ví, slyším-li písknutí lokomotivy nebo vidím-li někde takový namalovaný koráb, vždy mne to chytne jako nemoc. Mám hned cestovní horečku ve všech kloubech. Ó, cesto-

vání, to by tak bylo mým živlem — a zatím je člověk od rána do večera, den co den, rok co rok zabedněn mezi čtyřmi holými stěnami a přikován k administračním účtům!“

Při tom vzdechu mrká na ostatní, kteří mu rozveseleným pohledem projevují tajné srozumění kromě listovního, jenž při slově „koráb“ rázem vypjal hlavu jako starý vojenský kůň, uslyší-li zvuk polní trubky.

„I ba, také bych se rád podíval do světa,“ prohlašuje mladistvý tajemník Chocholouš. „Nejraději někam na moře — Moře! Toť můj ideál! Ničeho nepřeju si vřeleji, než abych mohl alespoň jednou v životě pohlédnouti na tu velebnou, ohromnou hladinu vodní!“

„Jen aby vás šeredně nesklamala!“ míní revident Salaba. „Cestopiscům nelze věřiti. Každý myslí, že nesmí o moři mluviti jinak než v obvyklých superlativech. Sám třeba nad mořem zíval, ale pro čtenářstvo musí plýtvati nadšenými Ach! a Ó!, úchvatnými dojmy, zdrcující a povznášející nekonečností a tak dále. Vždyť to známe. Mohu si moře snadno představiti: voda, nad ní kus oblohy a — basta!“

„Ó vtělená prózo!“ volá Chocholouš. „Voda — arci že voda; ale jaká voda! kolik vody! Pomyslete si jen, že vidíte na pravo, na levo, na všech stranách do bezmezné dálky samou vodu, nic než vodu, nepřehlednou spoustu zelenavých, modravých, bělohřivých vln, na ní leda racky nebo někde osamělou plachtu —“

„Všechno fráze, které papouškujete po knihách,“ vede svou Salaba. „Což můžete mluvit o mo-

ři vy, jehož celá mořská zkušenost se obmezuje na matjesového slanečka nebo krabici sardinek! Ještě kdyby tuhle pan listovní —"

Kadeřábek natahoval za debaty sousedův čile a netrpělivě hlavu pokaždé směrem, odkud nová poznámka zazněla, a patrně bránila mu jen vrozená skromnost a řečnická nehotovost, že se dosud nevmísil do rozprávky. Nyní, z nenadání osloven, zapýřil se lehce a sklopil v rozpacích oči.

„Cože? Vy že jste viděl moře, šťastný smrtelníku? Opravdu?" doráží naň Chocholouš.

„Nejen viděl — cestoval jsem také po něm — ze Štětína do Kodaně," oznamuje Kadeřábek s líčenou lhostejností, kterou však zřejmě kárá ze lži záblesk pýchy v uzardělém obličeji.

„Ó šťastný, přešťastný člověče!" vzdychá tajemník. „Vy jste cestoval po moři — Ach, ano, teď si vzpomínám, že jste onehdy začal o nějaké cestě. Ale byl jsem u kulečníku; zaslechl jsem jen cosi o Štětínč... Vy jste tedy cestoval po moři do Kodaně! Tu cestu mi musíte vylíčit, zevrubně vylíčit —"

„Ale — vypravoval jsem to pánům tuším již několikrát," brání se na oko listovní.

„Pěkně vypravoval!" odpírá Poupě. „Nadhodil několik lákavých drobtů, a když jsme byli nejlépe navnaděni, zamluvil celou věc, nebo se poroučel. Je svatou vaší povinností vypověděti nám jednou tu historii pořádně od začátku až do konce."

„Já jsem neslyšel ani začátek," hlásí se domácí Bedrník.

„Byl mnohoslibný," podotýká Salaba.

*

„Pochybuju, že bude celá ta věc pány zajímati," šeptá skromně Kadeřábek, rovnaje si zaryšavělou paruku. „Viděl jsem arci dost zajímavého, ale neumím to náležitě podati, a nějaké zvláštní dobrodružství marně byste očekávali —"

„Mně je právě suchá a střízlivá pravda stokrát milejší nežli přepjatá líčení cestopisných knih a pestré příhody, které mají znak drzé smyšlenky na čele," odpovídá revident.

„Těším se zvláště na dojem, jaký na vás učinilo moře," dodává Chocholouš. „Ten musíte vylíčit do podrobna. Ale prosím, jen už začněte, pane listovní, máme-li se před osudnou druhou dostati šťastně do Kodaně."

Kadeřábek ještě chvíli lehce odporuje a pak začíná: „No, tedy — bude tomu skoro deset let — ba věru, již na desátý rok. — Měl jsem tehdáž za příčinou nemoci delší dovolenou a po nemoci odhodlal jsem se, že podniknu k vůli zotavení malou cestu. Přemluvil mne k ní vlastně nebožtík dvojí doktor Kvoch — pánům snad je povědomo, že měl doktorát filosofie a práv — můj důvěrný přítel —" Kadeřábek pronesl tato slova s patrnou hrdostí — „který se právě chystal na cestu do Dánska. Jeli jsme tedy spolu přes Drážďany a Berlín bez zastávky do Štětína. Tam hodlali jsme si odpočinouti dva nebo tři dni a posilnit se na další cestu.

Když jsme přijížděli ke Štětínu, podával konduktér do každého kupé zadarmo několik čísel malého časopisu, který se nazýval „Stettiner Eisenbahnzeitung" nebo tak nějak. Vlastně obsahoval jen inseráty štětínských obchodníků a hôtelierů, seznam památností města, divadelní ceduli a návěští

o jiných zábavách, které toho dne Štětín cizinci mohl poskytnouti. Dvojí doktor Kvoch velmi chválil praktické to zařízení. Vyhledali jsme si hned z inserovaných hôtelů jeden, který se odporučoval všemožným pohodlím, elegancí, výbornou kuchyní a vzornou obsluhou, lácí a výhodnou polohou v ohnisku města. Ale pánové dovolí, abych si trochu —“

Ostatní patrně již očekávali tuto přestávku; mrkli na sebe významně s přitlumeným úsměvem.

Po některých obtížích dobyl Kadeřábek z hluboké vnitřní kapsy svého kabátu podlouhlý balíček, stočený ze starých novin. Oba konce byly tak pevně zakrouceny, že trvalo hezkou chvíli, nežli je rozdělal; pak bylo ještě třeba rozvinouti několik obálek, než konečně třesoucí se ruce rozhrnuly poslední slupku a vyňaly jádro té papírové cibule — vydatný doutník.

Chocholouš úslužně mu rozžehl sirku, ale musel rozžehnouti ještě druhou a třetí, neboť Kadeřábek potřeboval delšího času, nežli doutník se všech stran řádně ohledal, a na konec tahal ještě nadarmo, poněvadž zapomněl ukousnouti špičku.

Posléze chytil doutník modravým plamínkem a listovní, vypouštěje spokojeně mračna žlutavěšedého dýmu, vypravoval dále: „V nádraží přijal od nás posluha zavazadla a dovedl nás do zvoleného hostince. Hôtelier byl bodrý Pomořan přívětivé tváře a zalíbil se dvojímu doktoru Kvochovi na první pohled. Uvítal nás beze vší škrobenosti sousedským stisknutím ruky a pravil, že spatřuje v každém hostu milého přítele a že o ně pečuje jako rodný otec o své dítky. V průvodu pokojné — kch kch — která

na černých vlasech velmi koketně nesla malilinký, zvláštní, sněhobílý čepeček — kch kch — uvedl nás do pokoje, jehož zařízení jsme nemohli dobře rozeznati, poněvadž tam padalo oknem, jdoucím do nějaké začazené soutěsky mezi čtyřmi vysokými zdmi, příliš nejisté světlo. Byli bychom zajisté protestovali proti té kameře obskuře a proti vyhlídce do komína — kch kch — ale hostinský podotkl hned, že si tu můžeme zatím jen ponechat věci a do večera že se uprázdní velmi krásný — kch kch kch — pokoj s vyhlídkou na „bolverk“ — kch kch kch — a na Odru. Dvojí doktor Kvoch — kch kch kch kch — ech!“

Kadeřábek zakuckal se dýmem svého doutníku; musel se napíti vody a řádně si odkašlati.

„Vešli jsme do restaurace,“ pokračoval na to, mačkaje usilovně doutník se všech stran, od špičky až ke konci, „která se nalézala vedle řečeného pokoje a skládala se z dvou skrovně zařízených, však útulných komnatek, z nichž jedna hostila zároveň výčep a kredenc, na němž pod skleněnými poklopy chovaly se syrečky a jakési rosoly nepříliš svůdného vzezření.

Poručili jsme si jídelní lístek. Hôtelier se omlouval, že už mají po obědě, ale že můžeme ještě dostati výtečnou „šolu“ nebo „biftek na německý způsob“. Jelikož jsme měli notný hlad, objednali jsme si každý obojí.

„Šola“ — tuším, že to tak jmenovali — jest široká, tence připlesklá ryba s oběma očima po jedné straně. Přinesli ji prostě vařenou a politou rozpuštěným máslem. Dvojímu doktoru Kvochovi chutnala jak náleží. Zabýval se při tom důmyslnými

úvahami, proč asi dobrotivá příroda umístila obě oči po jedné straně toho tvora. „Biftek na německý způsob“ vypadá a chutná skoro jako karbonátl.

Odpoledne jsme si prohlíželi pamětihodnosti Štětína. Mně se nejvíce líbily staré hodiny na věži zámecké, jejichž ciferník představuje obličej, koulící očima.

K večeru vrátili jsme se na „bolverk“. Je to naše nábřeží. Zde panuje stále čilý ruch. Hemží se plavci, obchodníky a pasažéry, rozmanité zboží se tu skládá i nakládá, v řece před tebou je plno velkých i malých lodí, jejichžto stěžně, lanoví a ráhna ustavičně se třesou, kolébají a kýklají — sem tam, sem tam — jako zmítány tajemným, bezhlasým větrem — a za tím pohyblivým, pestrým obrazem strmí vážně na protějším břehu Odry řada podivných, velikým špýcharům podobných budov s ohromnými, širokými, zvolna do špičky vybíhajícími a po stranách rozličně prolamovanými štíty. Dvojí doktor Kvoch povídal, že jsou to stará skladiště zboží a malebný pozůstatek z dob Hanzy.

Z restaurace našeho hôtelu byla na to vše pěkná vyhlídka, jen že tam pohříchu z „bolverku“ vnikaly zároveň šeredné zápachy rybího trhu, právě pod okny usídleného, a báječné spousty much, které měnily někdy strop v jediné bzučící mračno.

K našemu dotazu po večerním jídelním lístku sdělil nám přívětivý hostinský, že mají výtečný „biftek na německý způsob“ a „šolu“. Poněvadž jsou ryby na noc těžké, zvolili jsme si beefsteak.

Za vedlejším stolem seděla společnost námořníků, statných to chlapíků s osmahlými tvářemi.

Dvojí doktor Kvoch studoval se zálibou ty za-

jímavé typy a naslouchal pozorně hlučnému jejich rozhovoru o rozličných dobrodružstvích na moři, který nám byl arci jen z malé části srozumitelný, poněvadž námořníci většinou mluvili „plat“.

Když jsme zaplatili večeři, mínil doktor, že bychom tuto noc mohli přespati každý ve zvláštním pokoji; mluvívá prý časem ze spaní a nerad by tentokrát po dvoudenních cestovních trampotách rušil můj spánek. Ale hostinský sdělil nám s výrazy největší lítosti, že se krásný pokoj na ulici náhodou dosud neuprázdnil a že kromě známé „kamery obskury“ nemá žádné jiné místnosti k disposici.

Což dělat? Pokojná s koketním čepečkem uvedla nás do sousedství komína a postavivši na stůl rozžatou svíčku, přála nám sladce dobrou noc. Při světle poznali jsme, že nevyniká zařízení pokoje ani čistotou, ani elegancí. Dvojí doktor Kvoch scházel se své postele všechny peřiny, posypal prostěradlo hustě perským práškem a ulehl zahalen pouze do svého plédu. Ale zdá se, že ani to nepomohlo; zmítal sebou a vzdychal bez konce. K tomu bavili se rozjaření marináři vedle čím dále hlučněji a začali konečně hulákat námořnické písně. Usnuli jsme teprve k ránu a vstali hezky pozdě.

Hostinský přál nám srdečně dobrého jitra a ptal se starostlivě, jestli nás nerušila snad veselost pánů kapitánů, kteří k němu včera zavítali náhodou; jinak prý bývá u něho námořník bílou vranou. Zvěstoval nám zároveň, že je slíbený krásný pokoj již uprázdněn, a dal tam hned přenésti naše věci; pokoj byl skutečně pěkný a smířil zase rozhněvaného doktora.

V restauraci žádali jsme snídaní na vidličku. Měli šolu a beefsteak na německý způsob. Poručili jsme si šolu. Doktorovi zdála se fádnější nežli včera. Ostatně pokoušel se znova vysvětliti záhadnou jednostrannost jejích očí. Potom jsme se vydali opět na potulky Štětínem; dvojí doktor Kvoch koupil si revolver, dalekohled, mapu ostrovů dánských, „Průvodce po Dánsku" a trychtýř, jímž za 24 hodin hravě se proměníš v dokonalého Dána. V jednom tabáčním obchodě, kde posluhovaly dvě mladé hezké dámy, zásobil se konečně doutníky; zvláště mu zachutnala jedna štětínská specialita, ‚námořnické havanna'. — Avšak dovolte, pánové, abych si znovu zapálil; tuším, že bafám již asi deset minut na prázdno."

Listovní promačkal opět doutník, proklepal jej střenkou nože, pečlivě přilepil odchlíplé cáry svrchního listu a zapáliv roztřepený konec tahal, seč byly jeho plíce.

„Pf pf — Vrátili jsme se do hôtelu po jedné hodině. Poněvadž bylo ostatní již rozebráno, mohli nám posloužiti buď beefsteakem — pf pf — na německý způsob nebo — pf pf — šolou. Já jsem si vyvolil beefsteak a dvojí doktor Kvoch — kch kch — Zpropadený doutník! Prosím vás, Karolinko, půjčte mi drát!"

„Směl bych snad posloužiti svými doutníky," nabízel se administrátor Poupě.

„Díky," odpíral Kadeřábek. „Kouřím jediný druh. Je to štětínská ona specialita, o které jsem se zmínil. Dvojí doktor Kvoch navštívil krátce před svou smrtí po druhé Štětín a koupil tam při té příležitosti dvě bedničky ‚námořnických havan', kte-

ré šťastně do Čech propašoval a z nichž jednu přenechal mně. Nespotřeboval jsem z té zásoby dosud ani polovici. Vždyť víte, pánové, že kouřím jednou za uherský měsíc. (Listovní kouřil skutečně skoro jen tehdá, když vypravoval o své cestě do Kodaně.) Tyto doutníky jsou velmi laciné a při tom výborné. Jenom tenhle se jaksi nevydařil. Však ho přece naučíme moresům."

Probodl zpurný doutník nemilosrdně drátem, jako by narážel zločince na kůl, a pokračoval po té exekuci: „Pfff — ff. — Po obědě jsme si — fu — ff — opět vyšli — —"

„— prohlédnout památnosti štětínské," doplnil Chocholouš. „Ale ty vám odpustíme. Hořím již netrpělivou touhou po moři."

„Však tam hned budeme. Pf pf. Ale napřed vám musím načrtnouti malý plán."

Kadeřábek použil k nárysu tomu několik loužiček vody, které se rozlily na stole. Pomocí prstu spojil je stružkami a vysvětloval: „Vidíte, pánové, zde je Odra — tuhle leží na ní Štětín. Tadyhle nad Štětínem ústí Odra v širší vodu, která se nazývá „das Papenwasser". Od Štětína vede kratší cestou do Papenwasseru tu ten umělý průplav. A nad Papenwasserem je veliká, skoro již malému moři podobná voda, „das Haff", z které kolem dvou ostrovů, Volína a Uznojmu, vedou tři úzké průtoky do Baltického moře.

Ale teď se musím ještě rozloučiti se Štětínem. Večer jsme měli beefsteak na německý způsob. Když jsme poslední sousto zmohli, všustěla s hostinským do restaurace mladá dáma, kterou dvojí doktor Kvoch šeptem prohlásil za skutečnou kra-

savici. Hostinský se jí omlouval, že kromě onoho pokoje — patrně naší dnešní ložnice — nemá žádné jiné místnosti k disposici, a dovolával se našeho svědectví, že nám přenechal jediný prázdný pokoj na ulici. Dáma upřela na nás snivé temné oči a — běda! tento kouzelný pohled pomátl dvojího doktora Kvocha tou měrou, že jí galantně přepustil náš nový pěkný pokoj a spokojil se opět kumbálem s vyhlídkou do komína. Nebudu vám líčit utrpení té noci. Jedno vám dostačí: Sotva jsme ulehli, ozvaly se vedle známé hlasy námořníků; dnes přidali k námořnickým zpěvům i tanec, který mohl v nezasvěcenci snadno vzbudit myšlenku, že to vedle hrochové se slony odbývají masopustní věneček.

Usnuli jsme zase až k ránu a mně se zdálo, že jsme se oba proměnili v šoly a že dvojí doktor Kvoch nadarmo přemítal, jakým způsobem by si nasadil své brejle na jednostranné oči.

Ráno oznamoval nám hostinský marně, že bude hned hotov výtečný německý beefsteak, nebo, chceme-li chvilku počkati, že dá upraviti čerstvou — Nedali jsme mu ani domluviti, zaplatili řád a pádili téměř na loď, ač měla teprv za hodinu odplouti směrem ke Kodani.

Vypluli jsme šťastně a dvojí doktor Kvoch liboval si v té jízdě nad míru. Povětrnost byla překrásná, loď plula klidně jasnou vodou, kolem smály se lučinaté břehy a na palubě bylo několik sličných dam, mezi nimi zvláště jedna roztomilá mladá Dánka s bohatým bělorusým vlasem a velikýma, blankytnýma očima. Doktor mne ujišťoval, že jí do večera vyzná lásku, a zabýval se pilně svým

„dánským trychtýřem". Při tom těšil se nesmírně na okamžik, až vyplujeme do širého moře.

Konečně dorazili jsme do Svinemünde a před večerem vjeli do Baltu —"

„Sláva!" zvolal Chocholouš. „Konečně! A k tomu před večerem. Západ slunce na moři! Teď nám, pane listovní, vylíčte hodně do podrobna to nebeské divadlo!"

„Hned! Hned! Počkejte jen, co si opět zapálím ten prožluklý doutník." (Kadeřábek zapaloval chvějící se rukou cigaro, kolem něhož již toliko zbytky svrchního listu volně zavlávaly jako větrem zdmuté cáry žebráckého pláště.) „Tak — pch pch — Mám vám tedy povědět, jak vypadá moře — pch, pch — Inu, to máte — jedna vlna takhle — pch pch! — a druhá takhle — kch kch — nahoru dolů — pff pf — sem tam — pf pf pch kch — Dvojí doktor Kvoch byl v nadšení a povídal, že je to nejkrásnější okamžik jeho života — Tak, teď dokonce prská — čertovský doutník! Položil jsem ho na stůl a konec namočil se bezpochyby tuhle v Papenwasseru — snad pomůže malá amputace!" (Listovní uřízl konec doutníku a znovu zapaluje.) „Sláva! Tedy vlny sem tam — a koráb sem tam — pch pch — všechno začíná s námi tancovat — v hlavě mám mlýnské kolo — kch kch — dámy ty tam — a dvojí doktor Kvoch, bledý jako smrt, s rukama na zábradlí a s hlavou dolů — a — I ďas aby to spral! Podívejte se, pánové, teď se mi to pra — prazpropadené cigaro na konec skroutí jako martinský rohlík! Hybaj!"

Rozezlený Kadeřábek mrštil zbytkem umučeného doutníku vší silou na podlahu a šlapal po

něm vztekle nohama. Pak vytáhl hodinky a zvolal: „Již dvě, pánové! Mám nejvyšší čas do kanceláře!“

Všichni vstávají se smíchem a Salaba praví k tajemníkovi: „Nu, konečně víte, jak vypadá vskutku moře. Příště, dá-li Pánbůh, dospěje snad pan listovní i k západu slunce do Baltu. Začátek byl výborný. Ovšem je k takovému realistickému líčení třeba i námořnického havanna!“

Dva dopisy.

DROBNÁ HUMORESKA.

(„Paleček" 1887, roč. XV.)

Dva venkovští páni učitelé z různých končin Čech, přátelé z mládí, meškající současně za svými záležitostmi v Praze, sešli se náhodou večer v hostinci.

Oba přátelé rozjařili se příjemně upomínkami ze školských let a snad také výtečnou chmelovinou. Za hovoru vylíčil druh druhu též okolí svého působiště. Učitel z Podbořan rozhovořil se o krásných a rozsáhlých lesích své krajiny, pak i o hojnosti zvěře srstnaté a pernaté, kterou jest tamější okolí požehnáno. Kollega z Čeřenova vychloubal se navzájem množstvím velikých, krásných rybníků a bohatstvím rozmanitých ryb, jímž vyniká jednotvárná jinak krajina jeho působiště. Příteli podbořanskému uklouzlo, že jsou ryby zamilovaným jeho pokrmem. Kollega čeřenovský ihned prohlásil, že přítele zajisté neurazí, pošle-li mu skrovný dárek v podobě pořádné štiky a pěkného kapra. Soudruh sice odmítal rozhodně dar tak veliký, avšak onen trval na svém, až podbořanský kollega přátelský

jeho slib mlčky sice, ale s pohledem vděčným přijal.

Pak mluvili ještě o jiných věcech a vyšli konečně z hostince v náladě nejdružnější. Na ulici opakoval ještě čeřenovský přítel určitý slib, že pošle v několika dnech štiku a kapra. Po vřelém obejmutí a políbení rozešli se po svých bytech.

Pan učitel v Podbořanech těšil se po svém návratu z Prahy skutečně na slíbené ryby. Slib kollegův byl příliš určitý, než aby jej pokládal za pouhou frási. Měl poněkud vlohy k labužnictví, a ryby náležely opravdu k nejmilejším jeho lahůdkám. Tvář jeho zářila tedy po několik dní předtuchou blahého požitku, a paní učitelová studovala již kuchařskou knihu, aby uctila manželovy miláčky způsobem nejdůstojnějším. Ale nadějná tato nálada začala se kaliti a na vrch klubala se nemilá myšlenka, že soudruh čeřenovský náleží k těm přečetným lidem našeho bezcharakterního věku, kteří se řídí příslovím, že „slibovati je pansky, ale plniti chlapsky". „Několik dnů" přítelem ustanovených již se proměnilo v týdny, a slíbený rým na „sliby chyby" proháněl se asi dosud vesele bůh ví kterým rybníkem čeřenovským.

Podbořanský kollega snažil se přes to zachovat si víru v ryzost přítelova charakteru a omlouval ho tím, že asi na daný slib jen pozapomněl. Aby paměť jeho osvěžil, napsal mu konečně dopis, jehož hlavní obsah byl asi ten: Dávno nepotěšil se tak, jako přátelskou jejich besedou v Praze; každé slovo tehdejší rozmluvy tane mu posud živě na mysli a budí v jeho srdci blahé ohlasy zašlých zlatých dob. Rád by zůstal se starým přítelem ve stá-

lém osvěžujícím styku a navrhuje, aby sobě co nejčastěji dopisovali.

Z Čeřenova došla odpověď, provanutá stejnou srdečností a souhlasící radostně s myšlenkou přítelovou — ale o štice a kapru nebylo v ní ani potuchy.

A zatím představovali se oba tito vodožilci fantasii podbořanského pana učitele den ode dne v podobě lákavější, a víra jeho v ryzost povahy přítelovy klesala víc a více. V listu následujícím učinil již dosti zřetelnou narážku na nezdravost krajin, hojností vody oplývajících, která ho vůči blížící se choleře naplňovala starostí o přítele čeřenovského; ale i tato narážka zůstala bez účinku.

Tu chopil se péra do třetice a napsal tyto řádky:

„Milý příteli!

Každý Tvůj dopis působí na mne jako svěží vánek na poutníka, vlekoucího se v dusném, mrtvém vzduchu pustým krajem, prostým stinné zeleni a chladivých vod. Společenské poměry v naší krajině jsou bídné nad pomyšlení. Bylo by třeba nějaké bystré štiky, aby vpravila trochu života do toho mrtvého, hnijícího rybníka. Ale našinec — což může činit? Nechce-li upadnouti do sítí všude nastražených, musí nevoli svou zavírati v nejtajnější nitro a mlčeti jako kapr.

Vidíš-li k tomu, jak rozliční nepoctivci a sobci loví v tom kalnu, jak opestřují své mlzké ludice klamnými vnadidly a vrhají otravné kebule mezi

lehkověrný, neuvědomělý lid: vidíš-li to vše, musil bys míti rybí krev, aby nevzkypěla spravedlivým hněvem.

Avšak pomoci prozatím není. Nám učitelům nezbývá, než pečovati, aby mládež rukám našim svěřená vzrostla v pokolení zdárnější, které by z toho bahna vyplulo do čerstvějších a jasnějších vod a dovedlo se vyhnouti veškerým potměšilým keserům a vrším. —

Nemaje zde sourodé společnosti, trávím prázdné chvíle hudbou a četbou. Z politických časopisů odbírám „Národní Listy", v nichž se mi zvláště líbí feuilletony dra. Ryby. Leckdy mne arci naše politika zlobí; zdá se mi, že by celému národnímu životu našemu dobře posloužila ona štika, o níž jsem se zmínil nahoře...

Ve svých svízelích a starostech těším se ještě tím, že jsem zdráv jako ryba. Přeju si jen, abych mohl rozmnožiti své skrovné služné jako Kristus oněch pět chlebů a dvé rybiček písma.

Leč musím již odložiti péro. Svíčka dohořívá, v domě všechno spí a půlnoc je blízka. Venku svítí měsíc jako rybí oko a kolem mléčné dráhy třpytí se hustě hvězdiček jako zlatých jiker — víš, že nemám básnického talentu, a promineš mi tedy ono málo poetické porovnání.

Buď zdráv!

Těší se na Tvůj nový list a pozdravuje Tě srdečně

Tvůj starý přítel

A. B.

Douška: Nemáš snad náhodou Rybičkovu knihu „Přední křisitelé národa českého“? Rád bych do ní nahlédl k vůli některým datům.“

Málo dní na to došla podbořanského učitele zásilka z Čeřenova, obsahující vedle krásné štiky a tučného kapra následující řádky:

„Milý příteli!

Přijmi skrovnou ukázku čeřenovské vodní fauny, kterou jsem Ti slíbil při naší nezapomenutelné přátelské besedě „u bažanta“ v Praze; opozdění laskavě omluv tím, že jsem čekal na lovení našich rybníků, které nastalo teprve v těchto dnech.

Co píšeš o smutných poměrech u vás, mohl bych s malými variacemi opakovati o naší krajině. Také v našem revíru je mnoho škodné zvěře, z níž bych leckterý kus chutě vzal na mušku, kdyby takové pytlačení pro nás ubohé učitele nebylo nebezpečné. Ač se chovám velmi opatrně, mám zde dosti nepřátel — a, jak víš, mnoho psů je zajícova smrť.

Ještě za mého příchodu do Čeřenova byl zde společenský život v pěkném květu; ale přišlo několik divokých vepřů a spustošili nadějný sad.

Což dělat? Skutečný život jest jiný, nežli si jej představuje jinošská obraznost. Kupujeme si své budoucí povolání jako zajíce v pytli. Když jsem byl nezkušeným mladým zajícem, viděl jsem v učitelském stavu jen samé světlé stránky; nyní arci poznávám, že má i trampot a lopoty víc než dosti. Avšak těším se tím, že konám práci záslužnou, a že ani v jiných stavech nelítají pečené koroptve do úst.

Že jsi stále zdráv, působí mi upřímnou radost. Mne v posledním čase pokoušejí „běhy“; obávám se, aby to nebyl hostec. Býval jsem jindy na nohy jako jelen. Arci, pružnost mládí je ta tam! Svízele stáří úž a úže zatahují kolem nás svoji léč, smečka starostí je nám stále v patách a z nenadání vynoří se před námi krutý lovec, Smrť, aby nelítostnou ranou skolil uštvanou zvěř.

Z dítek svých mám za to radost. Všechny jsou zdravé a svižné až milo. Nejstarší, Lidunka, je dívčina švarná a čiperná jako srnka a mladší prohánějí se vesele kolem nás jako křepelky. Trhají mi teď právě péro z ruky a ukazují na vůz, který čeká již před školou. Pojedu s rodinou do okresního města. Tam přece udržuje několik intelligentních mužů trochu svižnější společenský ruch; mezi nimi vynikají zvláště tajemník Zvěřina, lékárník Macek a dr. Tetřívek. Dnes odbývá se tam akademie, při níž bude účinkovati také vzácný pražský host, výtečný Slukov. Mně by ovšem byl ještě milejší zábavou takový večer, jaký jsme spolu strávili tehdáž „u bažanta“.

Těší se upřímně na nový Tvůj dopis a v duchu objímá Tě vřele

Tvůj věrný přítel

B. C.

Douška: Rybičkův spis jsem někomu půjčil; pošlu jej v několika dnech. Nemohl bys mi půjčiti navzájem „Lovcovy zápisky“ od Turgeněva?

*

Právě čtu, že se dostane konečně do sněmu návrh Kvíčalův*) — byl věru již nejvyšší čas!“

Byl-li podbořanský pan učitel stejně chápavým jako čeřenovský jeho kollega, není mi povědomo.

*) Vztahuje se arci na původní návrh Kvíčalův.

Pantofle.

HUMORESKA OD VÁCLAVA KALINY.

(Květy 1892, roč. XIV. kniha XXIX.)

Přezrálý panic jest oblíbená figurka humoristů. Postupem času ustálil se (podobně jako Pantaleone nebo Pulcinello staré vlašské komedie) zvláštní typ starého mládence, mající svou utkvělou povahu i masku: ten pak přechází se svou šafránovou parukou a svým županem s červenými střapci z humoresky do humoresky, krmí kanárka neb zakuřuje pěnovou dýmku a mívá na konec nějakou spletku s ženskými, která končí buď blamáží nebo sňatkem — tedy pro starého mládence každým zpusobem nešťastně.

Ujišťuju, že můj pan Jermář není tou známou loutkou humoresek, ale skutečný člověk z masa a krve, s nímž se snad leckterý z vás v životě setkává. Má-li některý čtenář náhodou byt naproti jeho úřadu, možná dost, že každý den ráno vyhlédá, brzo-li se vynoří za rohem povědomá vyčouhlá postava, aby si nařídil hodinky přesně na půl deváté v okamžiku, kdy tato osoba vstupuje do prů-

jezdu úřední budovy. Možná, že jiný z vás obědvá v hostinci, kam přesně o půl jedné přichází táž osoba, postrach kuchařky a sklepníka: Ubrousek sklouzá tak vytrvale mezi zuby vidličky, až se objeví na něm přece alespoň zdání nějaké skvrny; bystrý jeho zrak vyslídí na talíři vždy nějaký prášek a právě do jeho polévky zabloudí nejspíše něco, co tam nepatří. Málem vzniká podezření, že nevězí v tom pouze nepříznivá náhoda; neboť myslím, že by omrzelo konečně každého hostinského poslouchati den co den, že je dnes polévka čistá voda, maso tvrdé jako houžev a výběr pokrmů již nesnesitelně jednotvárný a špatný. Přes to vše vrací se pan Jermář již několik let den co den, jakoby nebylo žádného jiného hostince v městě, na své vyhražené sedadlo v rohu u kamen, jediné místo, kde řádí poměrně ještě nejmenší průvan v této nezdravé místnosti.

Odpoledne tráví opět v kanceláři a jeho kollegové v úřadě, kdyby četli následující řádky, poznali by zajisté navzdor nepravému jménu, které mu diskretně udílím, svého nejpořádnějšího, ale trochu podivínského soudruha, který denně na vlas týmž způsobem svůj pouliční černý kabát starým kancelářským kaputem zaměňuje, přes manšety modré plátěné rukávce navléká a stoje (ze zdravotních ohledů) před vysokým pultem tak odměřeně práci svou vykonává, jakoby byl pouhým výtečně zařízeným psacím strojem. I v dobách, kdy ostatní volným rozhovorem kancelářskou jednotvárnost na chvíli přerušují, on zřídka kdy zvedá hlavu od papíru a vůbec bývají nevrlé postranní pohledy na sousední pulty a kousavé krátké poznám-

ky o špatném větrání kanceláře a zlomyslnosti „starého“ jeho jedinými mimoúředními projevy.

Po šesté hodině můžete jej pravidelně potkati na procházce za Kravínem, kde právě dvacetkrát projde třešňovým stromořadím ode dvora k vinohradskému vodojemu a nazpět, načež se ubírá do svého hostince na večeři a tři sklenice piva. Vede si tam samotářsky; k jeho stolu přisedá jen jednou za týden a to ob dvě židlice jakýs officiál, ještě nemluvnější nežli pan Jermář. Pozdravují se vždy dosti cize, ačkoliv se tu setkávají bezmála již plný rok; s počátku oba jen vzdychají a mlčky pohlížejí na hráče u kulečníku, později postěžuje si leda pan Jermář officiálovi (na pohled vlastně dru. Riegrovi, jehož obraz visí na protější stěně) na přesolenou skopovou nebo vyčichlé pivo, a teprve při třetí sklenici roztají tou měrou, že vymění své náhledy o povětrnosti a denních událostech.

Dosti spokojen odchází Jermář z hostince a právě o desáté zachrastí pokaždé klíč ve dveřích pokoje se zvláštním vchodem, jejž sobě byl před lety od paní Rubešové najal. Tam zabývá se deset minut činkami, které si po přečtení nějaké zdravovědy koupil, a v posteli před usnutím čte stránku Šubertova historického románu „Král Jiří Poděbrad“ — že čte právě tuto knihu, jest pouhá náhoda: dostalť ji, pěkně vázanou, darem k novému roku od svého synovce, knihařského tovaryše, který podobnými pozornostmi vůbec celou zábavnou část Jermářovy skrovné knihovny zřídil, ale jinak svému strýci pramalý užitek přinášel. Rovněž není onomu pěknému románu na újmu, že jej pan Jermář zažívá v takových homeopatických dávkách a

že sfoukne někdy svíčku i dříve, nežli každodenní jednu stránku do konce pročte; neboť týmž způsobem přečetl i všechny ostatní dárky svého synovce a to nikoli přirozeným stránek pořadem, nýbrž leckdy prostě tu stránku, která se mu namátla.

Ujistil jsem shora, že můj pan Jermář je věrnou studií dle skutečnosti. Přes to se obávám, že ten či onen čtenář shledá na něm příznaky upřílišenosti, karrikovanosti, šablonovitosti a že jej prohlásí alespoň za variaci oné utkvělé staromládenecké figury humoresek. Učiní tak tím spíše, poněvadž zapříti nemohu, že můj hrdina nemá sice ani paruky ani kanárka ani pěnkové dýmky, ale má župan a pantofle, kteréžto poslední jsou vlastně hlavním předmětem mého vypravování...

Jermář vrátil se jednoho večera v dobrém rozmaru z hostince do svého pokoje, zapsal do své notiční knihy vydání toho dne se záhadným vykřičníkem za položkou „řetkvička, 2 kr.", tužil po deset minut své svaly činkami, odstrojil se a kráčel k posteli. Najednou se však zarazil —

Na vysvětlenou toho, co bude následovati, podotýkám, že pan Jermář najímaje byt od paní Rubešové dal jí určité instrukce a že úslužná matrona na základě jeho pozdějších pokynů a vlastního důvtipu do zvláštností a libůstek svého podnájemníka průběhem času tou měrou se vpravila, že ve své domácnosti neměl skoro nač si stěžovati, což bylo při člověku jeho povahy pravým zázrakem. K jeho nejvíce vynikajícím vlastnostem náležel kromě houževnaté konservativnosti neobyčejně, téměř chorobně vyvinutý smysl pro pořádek a symetrii. Totiž pro svůj pořádek. A tento zachovávala mu paní

Rubešová s úzkostlivou svědomitostí. Kdykoliv se vracel domů, nacházel vždy týž přesně souměrný obraz pokoje, hovící ve všem jeho potřebám a vkusu. Každá věc měla v obraze tom již po leta své určité, nezměnitelné místo a proto není nikterak podivné, že se dnes pan Jermář před svou postelí ve zmatku zarazil, jakoby se stal náhle svědkem události, odporující pravidelnému běhu přírody: místo u nohou jeho postele, kde po leta den co den nacházel večer své pantofle, jako dva věrné sluhy, čekající poníženě na jeho rozkazy — místo toto bylo dnes prázdné! Vždy čekaly tam v témž postavení, souměrně vedle sebe jako dva vojáci, umístěny jako po přesném výpočtu tak, aby nohy s postele se svážející ani jinam než do nich zajeti nemohly — a dnes nebylo tu po nich stopy!

Myslím, že by taková věc, ač na pohled maličkost, zarazila i jiného člověka, než jakým byl Jermář. Takové vybočení z pořádku po několikaleté naprosté pravidelnosti!

Jak čtenáři zajisté již poznali, nebyl Jermář člověkem společenským. Uměl si bydlení zaříditi tak, aby se co možná nejméně stýkal se svou domácí paní. Dal jí hned ze začátku zřejmě na jevo, že nechce býti nijakým způsobem vyrušován, a paní Rubešová, sama dosti samotářská, dbala přání nájemcova tou měrou, že se mu skorem ani neukazovala. Měla druhý klíč od jeho pokoje a činila tam pořádek ráno teprve po jeho odchodu, večer pak odestýlala před jeho návratem.

Kdyby nebyla sama byt jeho obstarávala, byl by si dnešní nepořádek vysvětlil změnou v osobě služky. Ale tak! Co způsobilo tento poklesek osoby

málem stejně pořádné a konservativní jak Jermář sám? Okamžik zapomětlivosti? Nějaké nenadálé vyrušení? Či co?

Že pantofle na konec přece u postele objevil, a to u hlav pod židlí, určenou pro svíčku, hodinky a uspávací četbu, neuchlácholilo jej nikterak, nýbrž dávalo věci spíše tvářnost ještě povážlivější. „U hlav!" zabručel hněvivě. „Jaký nápad! Toť věru, jakoby dal noční čepici k nohám. Co pak se té osobě popletla kolečka?!"

Pan Jermář dnes ani nezpozoroval, že držel také svého „Jiřího z Poděbrad" nohama vzhůru, a hodnou chvíli před usnutím obracel se neklidně s boku na bok. —

Příštího dne, když po návratu z hostince do dveří svého pokoje vstupoval, padl první jeho pohled na podlahu u postele. Opět nebyly na svém místě! Opět stály, jako na posměch vší logice, u hlav! A jak tam stály — jeden rovně, druhý šourem, jakoby ani k sobě nepatřily!

To ho již rozdráždilo. Činky dnes odpočívaly. Místo paží tužily se nohy prudkými pochody sem tam po pokoji a myšlenky jeho obviňovaly již určitě paní Rubešovou z nepořádnosti, nedbalosti a jiných nepěkných vlastností.

„Toť zrovna jako naschvál!" — pravil k sobě naposled. — „Jakoby chtěla zaváděti nějaké nové pořádky po své hlavě! Podle toho počátku dočkal bych se asi pěkných věcí, nějakého obráceného světa! Co se to s ní jen děje!"

Četby se dnes ani nedotekl a před usnutím uvažoval, má-li hned ráno něco učiniti, či ještě den posečkati, nebyla-li snad dvoudenní převrácenost

přece jen pomíjející vlnou nějakého zvláštního, jemu neznámého poruchu v domácnosti paní Rubešové. Kdyby byla na pantofle zcela zapomněla, byl by zanechal prostě ráno, před odchodem do kanceláře, na posteli nebo na jiném nápadném místě čtvrtku papíru s tučným nápisem „Pantofle“, provázeným dvěma vykřičníky; ale napsati jí tímto způsobem, aby dávala pantofle na pravé a přirozené jejich místo — toho se mu přece nechtělo: tanulať mu na mysli představa, že by taková „litera scripta“ snadno mohla po jeho odchodu blouditi z ruky paní Rubešové do rukou všech ostatních nájemníků po celém domě.

Přestal tudíž ráno před odchodem na němé důtce: postaviv totiž pantofle s náležitou symetrií na řádné místo u postele, umístil k nim s jedné strany svůj nový a s druhé svůj vysloužilý zuvák tím způsobem, že se oba ty dvourohé přístroje podobaly ukazujícím ručkám v inserátech, obracejícím pozornost čtenářovu na místo zvláště povšimnutí hodné. —

Druhého dne večer vrátil se domů s oprávněným napjetím. A co shledal? Pantofle stály opět u hlav postele a na jejich pravém místě tulily se k sobě — oba jeho zuváky, vzpurně obracejíce proti němu své rohy jako dva trkaví býčkové. Jermáři zdály se spíše dvěma potupně se šklebícími šetky.

Myslím, že by taková věc i beránka rozlítila.

Nebudu tentokrát líčiti konání a myšlení Jermářovo před usnutím. Řeknu jen, že usnul s pevným předsevzetím, dáti paní Rubešové výpověď, ale že nějaký této příznivý duch ve snu obměkčil jeho mysl k mírnějšímu rozhodnutí.

Ráno, odcházeje ze svého pokoje, nezamířil hned ke schodům, nýbrž chodbičkou ke dveřím vedlejším. Šel opět jednou po dlouhé době k paní Rubešové, aby s ní vyřídil trepkovou záležitost ústní domluvou, když obrazné důtce neporozuměla nebo rozuměti nechtěla. Měl podrobně sestavenu ostrou řeč, v níž si bude stěžovati na některé vážné nepořádky poslední doby — sklenice s vodou, na příklad, nebývá náležitě čista (což při svém večerním hněvném výbuchu šťastně také konstatoval) — starý zuvák patří do kamen a ne vedle nového k posteli, kde jsou dva zuváky zcela zbytečné a člověk přes takovou barrikádu darmo klopýtá — po pantoflích za to musí se sháněti po celém pokoji, poněvadž jsou spíše všude jinde než tam, kam patří a kde od jakživa stávaly — někomu se snad takové věci budou zdáti maličkostmi, ale on musí státi na svém pořádku ve všem, a kdyby toho zde nemohl docíliti — musel by se ohlédnouti po bytě jiném — ač by měnil nerad — byl zde spokojen dosti dlouhou dobu — a teprve v poslední čas zpozoroval nenadálé zhoršení...

V pevném odhodlání zazvonil u vedlejších dveří. Zazněly spěšné kroky, dvéře se pootevřely a mezi nimi objevila se místo šedovlasé hlavy s černým háčkovaným čepečkem mladá tvář hezké černovlásky, s očima plnýma ohně a života, s malou bradavičkou vedle usmívavých rtů, která dodávala tím větší pikantnosti důlkovatému přisnědlému líčku.

Jermář byl netušeným zjevem tou měrou překvapen, že bezděky ucouvl a znovu na dvéře pohleděl v domnění, že se v nich zmýlil.

Ale neznámá slečna již zvolala: „Ah, pan Jermář — není-li pravda?“

Jak ho zná tato osoba, kterou jaktěživ neviděl?

Přisvědčil a dodal trhaně: „Chtěl jsem — s paní Rubešovou — několik slov —“

„Tetička je sic trochu nemocná — ale nic nevadí — Prosím, račte jen dál, pane Jermáři!“ A již přeběhnuvši malou kuchyni, otevřela dvéře do pokoje a zvala graciósním pohybem ruky tak neodolatelně, že Jermář beze slova vešel, ač měl na jazyku námitku, že vzhledem k churavosti paní Rubešové návštěvu svou na jiný den odloží.

Světnička byla již ve vzorném pořádku a dubnové slunce, plně svítící čistě vydrhnutými okny s řadami květin v bohatém, zářivě pestrém květu, dodávalo jí svěžího a veselého vzezření. V kožené lenošce seděla tu paní Rubešová, jednu patrně oteklou nohu v neforemné bačkoře majíc položenu na stoličce.

„Pan Jermář, tetičko — Chce s tebou mluvit —“ oznamovala dívka.

Paní Rubešová učinila pohyb, jakoby chtěla vstáti, ale vzpomenuvši hned na churavou nohu, vztáhla k nájemníkovi na uvítanou jen ruku a pravila s přívětivým úsměvem: „Pěkně vítám... Odpusťte, nemohu vstát pro tu nešťastnou nohu — Pepinko, podej panu Jermářovi sesli!“

Pan Jermář zabručel poděkování a že hned zase odejde, ale usedl přece na židlici, kterou k němu Pepinka přišoupla.

„Ach, milý pane Jermáři,“ postěžovala si matróna, „mám to kříž s nohou. Otekla mi najednou a všechno mazání není nic platno. Nemohu udě-

lat pořádný krok a musela jsem požádat Pepinku, aby mě trochu v domácnosti zastala a taky Vašnostin pokoj uklízela. Snad tam nevyvedla nějakou hloupost?"

Jermář za její řeči díval se na špičky svých bot a poslouchal tak roztržitě, že ho nenadálá otázka uvedla v rozpaky. Rozuměl jí sice, avšak přece vzhlédl nejistě k očím paní Rubešové, které se naň tázavě upíraly a pak na chvilku s výrazem zpytavým zaletěly k té, o jejímž možném poklesku mluvila. Také Jermář pohlédl bezděky směrem k oknu, kde vedle květů, k nimž se tak dobře hodila, v jasném proudu jarních paprsků stála postava dívčí, ani příliš útlá, ani rozhodně plná, nýbrž právě taková, jak se nejlépe sluší na zdravou dívku asi devatenáctiletou, obdařená tou zvláštní okouzlující pružností a svěžestí mladistvých ženských tvarů, tím zvláštním čerstvým, rozkošným nádechem a pelem — zkrátka tím nevypsatelným něčím, co dovedeme nejlépe oceniti právě my staří mládenci. Její vesele jiskřící oči byly zrovna v tu chvíli upřeny na něho s výrazem polo prosebným, polo žertovně hrozícím, aby se neopovážil obžalovat ji u tety pro nějaký nepořádek.

Poněvadž pan Jermář dosud neodpovídal, opakovala matróna starostlivěji svou otázku: „Bezpochyby že tam něco vyvedla?"

„Hm, hm — Ó ne — nic —" odpověděl Jermář, popotahuje usilovně levou manšetu.

„No, to jsem ráda! Tedy žádná stížnost? Všechno v pořádku?"

„Hm — všechno — hm, hm —" potvrzoval

Jermář, přemáhaje náhlý kašel a popotahuje k vůli symetrii i pravou manšetu.

„No, na tom si může Pepinka zakládat, že panu Jermáři vyhověla. Řekla jsem jí arci, jak pán všechno chce mít. Vím, že takoví pánové jsou přísní na svůj pořádek a že neradi vidí, když se jim třeba nějaká maličkost položí jinam, než jak jsou zvyklí —"

Jermáři nebylo dnes nějak milé, že ho paní Rubešová řadí k „takovým pánům", kteří s puntíčkářskou akuratessou chtějí míti všechno na svém místě.

Zakašlal a dal posuňkem na srozuměnou, že paní Rubešová jeho pořádkumilovnost přece trochu přepíná.

„Jsem ráda," pokračovala matróna, „že Pepinka přijela jako na zavolanou do Prahy právě v tu dobu, kdy mě nešťastná noha začala pokoušet, a že si dala říci, aby se tu zdržela do toho času, než mi bude zase líp. Ostatně — bez toho tam venku žije jako na poušti. Zrovna jako lesní ženka, uprostřed samých lesů — a jakých lesů! Táhnou se od Strašecí v jednom kuse až skoro k Rakovníku a bratrova myslivna je zrovna uprostřed lesa — na hodinu cesty, na dvě kolem do kola ani živé duše."

„A nelíbilo se ti tam, tetičko? Řekni?"

„No, což o to — takhle na nějaký čas, v létě — to je arci radost, vyjít jen přes práh a už být pod vysokými smrky, břízami a buky, projít se tím jako nejkrásnějším parkem a sednout si někde v chládku na mech jako na podušku — kolem do kola všechno zelené, všude plno květin a jahod,

vzduch samá pryskyřice a vůně... To člověk arci okřeje. Ale na dlouho by se mi přece zastesklo, být pořád v takové samotě jako zakletá. A v zimě teprv! Zvláště když je tak dlouhá, jako byla letos. To jste se asi zaradovali, když konečně zahřálo sluníčko a mohli jste si zase někam po suchu vyjít!"

„I což, v zimě je někdy taky pěkně. Takhle o vánocích, když je v lese všecko bílé, země umrzlá jako zvon a na větvích samý sníh a jinovatka. A my doma sedíme hezky v teple, posloucháme, jak v kamnech praská dříví, čteme nebo si něco vypravujeme... A časem si také někam vyjdeme nebo vyjedeme — Ale nejkrásněji bývá u nás ovšem v létě —"

V tom, jako v souhlase s lesními vzpomínkami, ozvalo se kukání a Jermář pohlédl stranou na staré hodiny s kukačkou. V leknutí vyskočil, shledav, že je už devět. Dnes byla neděle a v ten den přidával si půlhodinku prázdně: objevoval se totiž v kanceláři teprve udeřením deváté. Dnes zmešká, poprvé, co se pamatuje! Jak se jen tak mohl zapomenout s těmi hloupými řečmi!

„Už mám nejvyšší čas do kanceláře —" oznámil a chtěl se rychle poroučet.

„Ale snad bylo něco libo —?" upamatovala jej paní Rubešová, která dobře věděla, že její nájemník nebyl člověkem, který by se u ní zastavil jen tak na přátelskou besedu.

Tento dotaz uvedl Jermáře do velikých rozpaků. Pochopoval, že musí udati nějakou příčinu své neobyčejné návštěvy (pravou teď již udati nemohl), ale nenapadlo mu nic, pranic. Zarděl se,

přešlapoval, těkal očima zmateně po světnici a konečně jako tonoucí stébla chytil se první ledabylé myšlenky, která se mu namanula.

„Myslel jsem — tento — stran obrazů —“ vykoktal.

„Stran obrazů?“

„Chtěl jsem je — tento — převěsit —“

„A, převěsit obrazy,“ zvolala paní Rubešová s patrným udivením nad jeho nenadálým novotářským vrtochem. „A někdo aby snad pomohl? I toť se rozumí. S radostí to Pepička za mne obstará. Bezpochyby odpoledne? Dnes v neděli ráčíte po obědě spávat — tedy asi v pět snad?“

„Třeba —“

A pan Jermář, který byl už jako na jehlách, rozloučil se na kvap a skoro běžel do kanceláře. Přijde jistě až ve čtvrt a sám šéf bude už na svém místě. Jak se jen tak mohl zapomenout!

V kanceláři bylo arci veliké podivení, když ručička přešla přes devátou a místo před Jermářovým pultem bylo dosud prázdno. Bezděky porovnal každý své hodinky s kancelářskými pendlovkami, nejdou-li tyto napřed, a když zjištěna jejich správnost, chopili se druhého jedině možného vysvětlení: že Jermář onemocněl.

Když pak mimo vše nadání ve čtvrt na deset zpocen a udýchán do kanceláře vrazil, zněly mu vstříc dotazy: „Co to, pane Jermáři, že dnes o celou čtvrthodinu —?“ — „Snad jste dokonce zaspal?“ — „Nebo nějaká nehoda na ulici?“ — „Či milostné zastaveníčko?“

Jermář nevšímal si všetečných otázek a vyslal jen rychlý pohled na místo, vyhražené „starému“.

Když shledal, že je dosud prázdno, poněkud si oddechl, přistoupil ke svému pultu a mechanicky vytáhl ze zásuvky plátěné rukávce. Ale hned si vzpomněl, že nemá dosud svůj kancelářský kaput; zašel tedy do kouta, svlékl nedělní kabát a oblékaje si kaput, zastrčil nevědomky do jeho kapsy rukávce, které posud sbalené držel v ruce. Pak se vrátil k pultu, urovnal papíry a psací náčiní, pootevřel zásuvku, hmátl do ní, prudce vytáhl ji více a prohledával ji celou očima i rukama; po té odklopil víko pultu, zrevidoval i tam vnitřek a nevrle spustil opět víko, že hřmotně zaklaplo; konečně, broukaje cosi, zašilhal podezřivě po sousedech na pravo i na levo...

„Co pak hledáte, pane Jermáři?" tázal se ho jeden z nich.

Místo odpovědi sáhl Jermář do kapsy pro šátek, aby si především utřel pot, řinoucí mu s čela, a — tu spatřil s ustrnutím, že místo kapesníku drží v ruce hledané rukávce.

Vůbec jevil celé to nedělní dopoledne velikou roztržitost. Ač byl uhřát, neprotestoval ani slovem, když nejmladší kollega otevřel nejbližší u jeho pultu okno dokořán nebezpečnému dubnovému vanu. Péro jeho uvázlo každou chvíli nehybně ve vzduchu, zatím co jeho oči zamyšleně se upíraly do prouhy jarního světla, která vnikala oknem na spousty akt a prozlacovala tančící v ní kancelářský prach. Ba, v jednom suchopárném konceptu objevil se pod Jermářovou rukou i jakýs pokus illustrace: kolmá čára, opatřená s každé strany řadou postranních, šikmo svislých čárek, tak že celek dosti se podobal některé z těch jedlí, jimiž na

starých dřevorytinkách ve švabachové historii o Jenovefě bývají ozdobeny skály lesní pustiny. —

Při obědě upozornil jej udivený sklepník, že se zmýlil v místě, ale pan Jermář odtrumfnul, že není s koutem svým srostlý a že dovede také jinde seděti. Neprotahoval ubrousek mezi špicemi vidličky, v polévce nenašel ničeho, maso snědl bez poznámky — zkrátka, jakoby to dnes ani nebyl pan Jermář.

Čtenář si asi v myšlenkách pohvizduje: Ani se nemusíš tolik namáhat. Vždyť už víme, že se tvuj starý panic podle předpisu z nenadání horem pádem zamiloval a že jde již pouze o to, skončí-li jeho pantoflová historie pod pantoflem sličné Pepinky či potupným jeho odbytím za pomoci nějakého švarného mysliveckého mládence, kterému se dívka v lesní samotě dávno zaslíbila.

Já však prosím čtenáře, aby si úsudky ponechal na konec, a prozatím podotýkám, že dnešní roztržitost a rozčilenost Jermářova souvisela jen částečně s Pepinkou. Hlavní její příčinou byla změna. Každá změna v zevnějších okolnostech pusobila rušivě na duševní rovnováhu našeho konservativce a nynější změny byly příliš četné a pronikavé. Revoluce ta začala pošinutím jeho pantoflí z pravého místa; pak objevilo se, že paní Rubešová je churava a že její nemoc delší dobu může potrvati; místo ní pak vnikl do jeho domácnosti nenadále živel naprosto nesourodý: mladá a hezká dívka; k tomu přidružilo se neslýchané zmeškání kancelářské hodiny; a na odpoledne kynulo převěšování obrazu za přispění nerozumného mladého stvoření. Ráno u paní Rubešové byl arci rád, že mu vůbec něco

napadlo; ale nyní poznával, že to byl právě nejzpozdilejší ze všech nápadů, které mu mohly přijíti na mysl. Co má převěšovati? Nad postelí visí obraz anděla strážného, kterému od nepaměti již tak uvykl, že by snad ani neusnul bez ochrany jeho liliových křídel; protější stěnu zdobí alpská krajina, kterouž by svízelno bylo stěhovati pro značný její objem a velmi těžký rám; jeho vlastní malá podobizna nad psacím stolem mohla by si leda vyměniti místo s hejlem nade dveřmi, urobeným z nalepeného obarveného peří — ale bylo by nedůstojné, aby sebe sama odstěhoval za svá záda, na místo navštěvovatelům pokoje nejméně nápadné a za to měl při psaní před očima hloupého ptáka; konečně jsou tu ještě čtyři roční počasí, znázorněná ženskými postavami s příslušnými emblemy — má snad zvrátiti odvěký přírody řád a Zimu přeložiti za Jaro, Léto za Podzim?

Přes to vše rozčilenost Jermářova nebyla pouze nepříjemná; byl to pocit smísený též do některé, ovšem nepříliš vysoké míry s libým rozjařením fantasie. V pozadí jeho myšlenek míhaly se, arci toliko v nejistých a mlhavých obrysech, rozličné milé obrazy a představy z dávných vzpomínek, z četby i z vlastního tvoření jaksi básnivě naladěné obraznosti. I krok jeho, když z hostince ubíral se domů, byl poněkud pružnější než jindy, a když spatřil nad šedivou zdí jedné přídomní zahrádky vyniklou větvici broskvovou, rdící se v časném květu, zašeptal si s teskně-sladkým povzdechem: Jaro!

Doma neměl dnes pomyšlení na nedělní odpolední spánek. Dlouho přecházel, tu volněji, tu rychleji, sem tam po pokoji, s rukama na zad, s hla-

vou svěšenou, zabrán do neurčitého snění. Pak se z něho pojednou vytrhnul a přemítavě zahleděl se na stěny. Prohlížel zkoumavě obrazy, přecházel nerozhodně od jednoho ke druhému, vrtěl hlavou a máchal nevrle rukou. Pak pohřížil se zase do svých peripatetických meditací. A týmž způsobem pokračoval dále, střídavě v myšlenkách přecházeje a zase před obrazy se zastavuje, jenže chůze jeho stávala se čím dále rychlejší, posuňky rozčilenější a že častěji díval se na hodiny.

Náhoda, že se na chvíli zasstavil před zrcadlem, přinesla mu alespoň jakés takés rozřešení obrazové otázky. Zrcadlo bylo dosti objemné a těžké, tak že mohlo býti vyměněno s alpskou krajinou bez nového zatloukání skob a zbytečného rozrýpání stěn. Rozhodl se, přestati na té výměně, a zamnul si téměř s uspokojením ruce, načež rozhlédl se ještě pokojem a povšimnuv si kávového mlýnku na polici (Jermář vařívá si kávu sám), odklidil jej s toho obvyklého místa do ukrytého výklenku za záclonkou.

V tom ozvalo se již zaťukání na dvéře.

„Dále!“

Dvéře otevřely se napolo a do vnitř lehce naklonil se přisnědlý, hezký, usměvavý obličej, těkaje jiskrnýma očima po pokoji, jakoby dívka vyzvídala, nepřichází-li snad nevhod. Pak vklouzla celá svižná, čerstvým pelem mladosti zářící postava s laškovným: „Má úcta!“

„Má úcta, slečno!“ zabručel navzájem pan Jermář.

Pepinka rozhlédla se po stěnách a připomenula: „Přicházím tedy stran těch obrazů — jak jste si, vašnosti, přál —“

„Jedná se vlastně jen o zrcadlo — odpusťte, že vás pro takovou hloupost obtěžuju — ale je trochu těžké —"

„I vždyť není tak těžké!" namítla čilá dívka, pohlédnuvši na zrcadlo, a jako na důkaz již přišoupla ke stěně židli, vyhupla lehce na ni a chopila se opatrně rámu zrcadla.

„Ale slečno — Snad by bylo přece líp, abych sám — Nevím, nebude-li pro vás trochu —"

„Neračte mít žádných starostí... Přenášívám doma jinší věci..."

Jermář stoupl si tedy za ni a bezděky přitiskl ruku na roh židle, aby stála pevněji. Při tom všiml si malé ženské botky, s filigránským podpatkem a řadou drobounkých, lesklých knoflíčků. Obrátil oči vzhůru a viděl, kterak okrouhlá dívčí ramena vzpínala se vzhůru k zrcadlu, že div nepraskala v podpáží lehká látka těsného živůtku.

Zrcadlo viselo tak, že bylo poněkud šikmo nakloněno do pokoje a hořejší, od stěny odchýlená obruba rámu byla ke skobě připoutána spletenými, zadrhnutými provázky. Jemné prstíky měly dosti práce, nežli provázky rozpletly a rozuzlily. Jermář sledoval s účastenstvím tuto manipulaci, při níž linie pružných paží a ramen různo se vlnily, vypjaté bílé hrdlo s pozdviženou bradou lehko se chvělo, malé rty se těsně svíraly nebo špoulily nebo v rozpačitém úsměvu propouštěly zákmit bílých zubů a tváře v horlivé práci se barvily živou červení, která překrásně slušela ku přisnědlé pleti. Chvilkami přihlížel také pan Jermář, spočívá-li jeho ruka pevně na rohu židle, a při tom zavadil opět

maně okem o malou botku, která poněkud se pozdvihla na špičku.

Konečně byla manipulace šťastně skončena a se spokojeným úsměvem podávala mu Pepinka dolů odpoutané zrcadlo.

Jermář uložil prozatím zrcadlo opatrně do kouta a chtěl sám přikročiti ku snětí těžší ještě alpské krajiny; ale čiperná dívka byla již s židlicí před ní, vyhoupla se mrštně nahoru a sňavši se skoby obraz, volala: „Ó, ten je opravdu těžký!“

A skutečně kolísala se trochu na židlici se svou tíží. Jermář musel honem přiskočiti a zbavit ji nepřiměřeného břemene. Přes to zavěsila za dozoru jeho nejen zrcadlo na skobu nyní uprázdněnou, nýbrž i alpskou krajinu na bývalé místo zrcadla, při čemž jí pan Jermář pouze přidržoval židli a obraz vzhůru podával.

„Už tedy hotovo?“ obrátila se dívka vesele k němu, když s židlice sestoupila.

Jermář trochu vázl s odpovědí, pokašlával, začervenal se a pak pravil zajíkavě: „Chtěl jsem ještě — tuhle svou podobiznu — nade dvéře — —“

„A tam ten obrázek snad sem nad psací stůl?“ doplnila Pepinka a již chopila se podobizny, která visela nízko, tak že nebylo ani potřebí židlice.

Větší obtíž byla s hejlem nade dveřmi. Jermář, změřiv okem výši, uznal za dobré, postaviti na židli ještě stoličku, načež pevně položil ruce na obě s němým ujištěním, že možno vystoupiti bez bázně. Avšak Pepinka učinila totéž s druhé strany a prohodila: „Vašnost by snad nepotřebovala ani stoličku.“

Jermář vystoupil tedy sám na židlici a při své čapí vytáhlosti mohl vskutku již odtud pohodlně sejmouti ptačí obraz. Podal jej dolů dívce, která mu navzájem podávala vzhůru podobiznu; ale hodnou chvíli musela ji natažená dívčí ruka držeti ve vzduchu, neboť Jermář v jakémsi záchvatu roztržitosti zadíval se kamsi doleji.

Po výměně hejla s podobiznou dal Jermář ještě změniti pořad ročních počasí: Místo jara, jímž ten cyklus začínal, dal pověsit zimu a přestěhoval ostatní počasí vždy o skobu dále.

Pak se rozhlédl zkoumavě pokojem; ale nebylo zde už praničeho, co by se bylo mohlo převěsiti.

„Tedy hotovi?" otázala se Pepinka.

„Hm, hotovi."

„Teď je to opravdu hezčí," dodala dívka, rozhlížejíc se veselým okem po stěnách.

„Už tedy mohu jít? Má úcta, pane Jermáři," poroučela se po chvíli s čipernou poklonou.

„Má úcta, slečno," zahučel zdvořile Jermář, a když byla již za dveřmi, dodal: „Děkuju pěkně."

Pak začal opět přecházeti pokojem a bylo již notně šero, když se vypravil do hostince. Obvyklou procházku za Kravín vynechal. V hostinci setkal se s officiálem a začal s ním hned rozprávku. Mluvil dnes ku podivu živě o rozličných věcech a konečně líčil mu nějaké staré, rozsáhlé lesy, v nichž za mlada meškával, s takovým zápalem, že officiál jeho blouznění zcela nesprávně přičetl čtvrté sklenici, kterou si dnes pan Jermář k obvyklé trojici přidal.

Když pak náš starý panic rozjařen domů přišel, uvítal ho sice pokoj s proměněnou dekorací

poněkud cize, avšak Jermář máchl jen lehkomyslně rukou, a když pantofle tentokrát našel dokonce na židli u postele, zahrál mu na líci místo hněvného pošklebku skoro pokus úsměvu. Ulehaje zaletěl zrakem na protější stěnu, kde kochával se pohledem na ledovce v purpurové záři, ale dnes překvapil ho vlastní obličej, hledící mu vstříc z umístěného tam zrcadla. Shledal, že vypadá dosti slušně: mělť tváře lehce zardělé a v očích živý, skoro veselý lesk.

Spokojen zhasil svíčku a představa huňatých zelených větví jehličí, chvějících se a šumících nad jeho hlavou, ukolébala jej brzy v libý spánek...

Následující dva dni byly sice méně ruchu a změny plny a také duševní nálada Jermářova stala se v nich opět střízlivější, leč přes to spočíval na nich odlesk památné neděle. Z proměn v pokoji mrzela ho pouze jedna: kdykoliv usedl ke psacímu stolku a pozdvihl zrak na stěnu za ním, zakabonil se nevrle, zočiv tam na místě své podobizny nešťastného hejla...

Ale když se třetího dne večer ubíral na lože, zarazil se skoro tak, jako na začátku našeho vypravování: Pantofle stály zcela v pořádku, u noh postele, souměrně vedle sebe, jak tam od jakživa stávaly, než cizorodý živel zvrátil dávný řád jeho domácnosti.

„Á, noha paní Rubešové se bezpochyby už zahojila," usoudil Jermář a zakývav několikráte hlavou, uložil se do postele. Zaletěl pohledem na protější stěnu; ale tentokrát ho zrcadlo neuspokojilo: okázalo mu tvář jaksi protáhlou a mdlé oči pod svraštělým čelem.

Z jitra vyčíhala jej na chodbě paní Rubešová a potvrdila jeho domněnku. Může již zase na nohu a je jí to dvojnásob milé, poněvadž právě také Pepinka byla na rychlo povolána domů. Nemohla se ani panu Jermáři osobně poroučeti a činí to jejím prostřednictvím.

Jermář zabručel nějaký dík a že ho těší uzdravení paní Rubešové.

A poznenáhlu vrátilo se všechno do předešlých kolejí. Ještě téhož dne převěsil pan Jermář svou podobiznu a hejla na stará místa; po týdnu pak učinil totéž s alpskou krajinou a zrcadlem, a než uplynul měsíc, visela již i roční počasí v bývalém pořadu. Kávový mlýnek stál zase bez ostychu na polici — zkrátka, status quo ante byl úplně obnoven v pokoji, obyčejích i nitru našeho hrdiny.

Krátká revoluce v jeho domácnosti je málem již nadobro zapomenuta. Jen onehdy, když ubíraje se na lože zavadil zrakem o pěkně sdružené pantofle u noh postele, kmitla se mu ještě hlavou představa malé botky s filigránským podpatkem a řadou drobných, lesklých knoflíčků.

Sáně.

(Národní Listy 1893, č. 22.)

Doktor, chtěje dopřáti zrakům krátkého odpočinku, sňal brejle, odstrčil právnický spis a v myšlenkách zadíval se před sebe. Z počátku zabýval se dále sporným výkladem zákona, o němž dočtená právě kapitola pojednávala. Ale poznenáhlu začaly myšlenky odskakovati k jiným věcem a konečně zabraly se zcela do zamrzlé tabule okenní, na níž zrak maně utkvěl. Celá tabule byla pokryta ledovými těmi útvary, které upomínají na palmové listy a jiné formy říše rostlinné; v hustém jich pletivu nebylo ani skulinky, která by byla propouštěla oči na venek, takže těmto nezbývalo, než procházeti se tím ledovým sadem, zahražujícím vyhlídku do světa.

Myšlenky doktorovy počínaly si tam způsobem nezcela důstojným střízlivého, vážného právníka. Z počátku prohlížel se zalíbením ledovou květenu a přemítal, kterým tvarům skutečného rostlinstva se nejspíše podobá; pak rozvažoval, jak je to zvláštní, že příroda udílí tak pěkné tvary i tomu nicotné-

mu a prchavému povlaku oken; vzpomněl při tom na krásy, jaké objevuje drobnohled i v leckteré plísni, a jak rozkošné by teprve bylo pohledění, kdyby tu ty ledové pně a listy vzrostly v rozměry skutečných stromů a rozestoupily se v kouzelný křišťálový les; konečně si pravil, kdož ví, není-li takový les více než pouhou fantasií, neexistuje-li opravdu na některé vzdálené planetě... Je-li vesmír nekonečný, musí být i nekonečně rozmanitý: všechno, pravšechno v něm musí někde být, i to nejbizarrnější a nejabsurdnější, co si lidská fantasie dovede představiti...

Na štěstí spadly jeho zdivočilé myšlenky s dalekých planet opět na zeměkouli a představily mu skutečný, pozemský les, v němž sněhem obtěžkané větve klonily se k zaváté půdě.

A do toho lesa dostal se takto:

Byl tehdáž mladičký koncipient a přijel jednoho rána po dráze do malého venkovského města, kdež odbyl si dopoledne stání, své první stání vůbec. Kdo ví, co to znamená, pochopí důstojné vzezření, s jakým v poledne v maloměstském hostinci pojídal ohřívanou skopovou, kterou rozkrajoval tak rázně, jakoby to byl nedávný jeho odpůrce v soudní síni.

Vlak odjížděl ku Praze teprve večer; napadlo mu tedy, že by si na oslavu dnešního velkého dne mohl dopřáti sanice, které již dávno neužil a jejíž půvaby s průvodem rolničkové hudby svůdně vyvstaly v jeho fantasii. Zajisté tu bude nějaký povozník, který ho nepříliš draze na saních doveze do sousedního města, odkud pak možno večerním vlakem dále do Prahy.

Hostinský opatřil skutečně příležitost a doktor učinil s povozníkem stručnou ústní smlouvu, v níž hlavní důraz položil na sáně.

„Ovšem že sáně," ubezpečil ho povozník. „Mám pěkné sáně po nebožtíku panu lékárníkovi, ale jsou ještě jako nové."

Doktor slyše, že cesta hned za městečkem vede samým lesem, usmyslel si, že doby potřebné k nakrmení koní a vypravení povozu užije ku krátké procházce zimní přírodou. Povozník ujistil, že jeho čeledín se saněmi dohoní pana doktora co nevidět.

Doktor vydal se chutě na cestu. Požitek procházky zasněženým lesem, dávno již nekonané, splnil jeho očekávání. Vesele vykračoval si po skřípajícím umrzlém sněhu a kochal se pohledem na půvabné efekty, jimiž ho bavily různé odstíny a skvostné záblesky zimní běli na půdě i na stromech, ostříbřených jinovatkou.

Zašel již hodně daleko do lesa, když konečně zaslechl za sebou veselý cinkot. Byly to skutečně sáně, s nimiž dvé běloušů střelhbitě uhánělo po umrzlé cestě. Ale když sáně přiletěly blíže, zarazilo doktora, že v nich spatřil za vozkou ještě jinou podobu. Již rozeznal zřetelně jakéhos pasažéra, ač bylo vlastně viděti jen huňatou čepici a mohutný kožich, vyplňující celý vnitřek saní. Bezpochyby není to moje příležitost — pomyslil si.

Kočí obrátil se nazad do saní a hovoře cosi ukazoval bičem na místo, kde stál mladý právník. Hned na to se kožich oživil: začal sebou škubat a dvě ruce, vypadající v neforemných rukávech jako tlapy, prudce šermovaly vzduchem. Bylo patrno, že

majitel kožichu zlobí se na kočího, který krčil rameny a potřásal hlavou.

Již zaslechl doktor i hlas rozzlobeného pasažéra: „To bych se podíval! Najmu si sáně, zaplatím si je a budu snad sbírat ledakohos po silnici... Jen jeďte!"

Avšak vozka zastavil u právníka a zeptal se: „Pan doktor, prosím?"

„Ano," potvrdil koncipient sebevědomě a mrskl ostrým pohledem do saní po člověku, který před chvílí mluvil o sbírání l e d a k o h o s.

Ale na pasažéru nebylo viděti žádného zahanbení. Naopak, jeho vysoká a široká postava vztyčila se hrozivě v saních a z nepatrné části zrudlého zimou obličeje, kterou nepokrývaly husté vousy a k nerozeznání s nimi pomíchané chlupy huňaté čepice a vyhrnutého kožešinového límce, svítily hněvem rozjiskřené oči.

„Ať je kdo chce," volal neznámý na kočího, jenž slezl se své sedačky a doktora mlčky vybízel, aby do saní přisedl. „Já jsem si sáně najal a zaplatil... Já, rozumíte?... a nepřijmu do nich nikoho!"

„Ale jemnostpane," chlácholil jej vozka, „já za to nemohu... Já dělám jen, co mi pán poručil. Řekl mi: Zastavíš se nejdřív pro jednoho pána ‚u věnce' a potom dohoníš v lese toho pražského pana doktora, který byl na obědě ‚u labutě'... Já musím dělat, co se mi poručí."

„Také já jsem si sáně najal a zaplatil a nenapadlo mi ani ve snu, že budu obdařen neznámým společníkem," prohlásil koncipient důrazně, s pich-

lavou odvetou v posledních slovech: „Neměl jsem ani tušení, že —“

„A proč jste mi to hned neřekl?“ přerušil ho ramenáč v kožichu, obraceje se s tou otázkou na kočího, jako by doktora neměl za hodna diskusse. „Byl bych si na vašeho pána došel a pověděl mu, jak se jedná mezi slušnými lidmi.“

„Já myslil, že páni o sobě vědí,“ omlouval se pokorně čeledín. „A můj pán si asi myslil, že nebudou mít nic proti tomu a že se jim veselej' pojede ve společnosti... Počítal tu jízdu dost lacino a dvoje sáně by v městečku nebyli sehnali...“

„Darebáctví je to,“ horlil ramenáč dále. „Řekl jsem mu přece, že přibereme v haberské myslivně jednu osobu, a do téhle skořápky vejdu se sotva sám.“

„Ale vždyť je tu místa dost,“ namítal vozka, zdvíhaje koženou pokrývku v saních a ukazuje na nizounkou dřevěnou sedačku protější. „Dáme na to houni a —“

„A snad mám si na to dokonce sednouti já?“ obořil se naň pán v kožichu s posupným úšklebkem. „Nechte hloupých řečí a prásknete do koní! S vaším čistým pánem ať si to vyjedná tenhle pán jak chce!“

V doktorovi vzkypěla krev a vyzván v boj, podjal se ho s celou řízností mladého, ohnivého právníka, vysloužívšího si právě v soudní síni první ostruhy.

„Oho, milý pane!“ zvolal s jiskřícím se okem. „Nevím, v jakém právním poměru vy se nalézáte ku pronájemci těchto saní, ale to vím určitě, že já jsem je od něho k této jízdě najal a smluvený obnos

zaplatil, následkem čehož mám nedotknutelné právo, užiti jich k vytknutému účelu. Dle občanského zákona —"

„I podívejme se! Pan doktor hned s paragrafy!" vskočil mu odpůrce posměšně do řeči.

Rozezlený právník rázně ukončil nechutnou scénu. Vzpomněv si bezpochyby na přísloví „beati possidentes", vskočil zkrátka do saní, a poněvadž ramenáč v nich za celé debatty stál, mohl doktor snadno zaujmouti polovici prázdného hlavního sedadla. Usadil se na něm velmi pevně s vítězným vzezřením člověka, který si obratně pojistil všechny výhody faktického držení.

Kočí uznav, že spletitá situace takto nejlépe bude rozuzlena, vyhoupl se na kozlík a švihl do koní.

Sáně rozjely se tak náhle, že huňáč celou tíhou těla upadl nazpět na sedadlo vedle doktora, či s dobré polovice vlastně na doktora, takže ho div nezamáčkl. Doktoru zdařilo se sice, vyhrabati se z pod kožichu, ale ramenáč uveleboval se tak pohodlně, že právě jen tak štíhlý člověk, jakým byl mladý právník, dovedl se směstnati na zbytku sedadla, na který jej hrabivý soused zatlačil. Marně zkoušel ubohý svou expansivnost; spíše byl by hnul žulovým balvanem.

Avšak ráznost doktorova nezůstala přece bez účinku. Nemilý jeho soused láteřil sice dále na majitele saní, na kočího, ba i na lidi, kteří myslí, že jsou něco lepšího nežli jiní a že si mohou všechno dovolit; ale všeobecné náhledy své o takových lidech neadressoval přímo na určitou osobu a zjevně nepokoušel se o vypuzení nevítaného společníka. Ale

své nepřátelské smýšlení dával mu všemi způsoby na jevo, zejména také tím, že objemnou houni, která stačila zcela dobře pro oba a patrně také povozníkem pro oba byla určena, celou omotal kolem svých nohou, ač byly dostatečně již chráněny důkladnými, uvnitř huňatou kožešinou opatřenými bůtami. Vůbec počínal si, jakoby doktor byl pouhým z milosti trpěným slepým pasažérem.

Koncipient nechtěl se rváti o houni a proto spokojoval se s vybojovaným spoludržením sedadla. Byl arci „possidens“, ale „beatus“ nikoli! Nohy v lehkých botách zábly ho pořádně; kolena chránila málo kožená pokrývka a také zimník nebyl dostatečným brněním proti krutému mrazu, který štípal do zrudlých uší a vousy i vlasy ověšoval bílou jinovatkou. K tomu ke všemu seděl velmi nepohodlně v úzké štěrbině, kterou mu rozpínavý soused zůstavil.

Tento po chvíli umlknul. V takovém mraze přechází chuť k řečnění. Zalezl raději nadobro do svého kožichu.

Jeli dále v posupném mlčení, do něhož zazníval jen cinkot rolniček. Ale doktor ztratil jaksi smysl pro ten poetický zvuk; ba v duchu pravil si, že i sanice má své nepříjemnosti.

Po levici na malé mýtině objevilo se za skromným sadem pojíněných jabloní stavení s jeleními parohy na štítu.

Vozka zastavil. Ramenáč, zhostiv se kožichu a bůt, vystoupil ze saní a zamířil kolem zahrady k myslivně, na jejíž zápraží mu již, upozorněn bezpochyby cinkotem saní, povyšel v ústrety lesník.

„Dlouhé zastávky dělat nemůžeme!“ zvolal doktor na kočího tak, aby to odcházející slyšel. Ramenáč se však neohlédl a vešel, uvítán lesníkem, do myslivny.

Koncipient odšoupl kožich, rozložil se nyní pohodlně na sedačce, přitáhl k sobě uvolněnou houni a s tvrdým výrazem zadostučinění ovinul si ji celou kolem nohou tak pevně, jakoby si chtěl nechat urvati spíše nohy nežli cípek té obálky. Na krutém úsměvu jeho bylo znáti, jak se těší na účinek své odvety.

Pak pozoroval protější úzkou sedačku a přemýšlel: Jsem věru žádostiv, jak se zde třetí osoba umístí. Rád bych věděl, kde by se tu nabralo místa ještě pro jedny nohy. Ale co mně po tom!

„Toť je doba!“ oslovil po chvilce vozku netrpělivě.

„Pan správec došel tam jen pro slečnu... To vědí, než se ženské vypraví...“ chlácholil kočí.

„Pro dceru?“

„Ano... Už jdou.“

Z myslivny vyšel správce s dívkou, ustrojenou na cestu. Provázel je lesník s dvěma ženskými, patrně ženou a dcerou. Chvíli pozdrželi se v rozprávce na zápraží. Doktor zpozoroval dobře, jak správce směrem k němu hodil palcem i zlobně výsměšným pohledem a jak se potom všichni do saní zadívali; patrně vypravoval jim se strannickým zabarvením nedávný výstup na silnici.

Pohodlně mohl si také právník prohlédnouti onu třetí osobu, jejíž umístění v saních bylo tak záhadným problemem. Viděl dívku kolem dvaceti let, pěkného štíhlého vzrůstu, s černou huňatou čapkou,

koketně sedící na lesklých tmavohnědých vlasech, které lemovaly podlouhlý obličej, honosící se jemně utvořeným tenkým nosem s něžnými, malými chřípěmi a krásně rozklenutým tenkým obočím, pod nímž se usmívaly zářící hnědé oči; méně krásna, ale přece pěkna byla brada i ústa, kterážto poslední vábila zvláště z pola výbojným a z pola ostýchavým úsměvem, hrajícím kolem zdravě červených rtů. Pučící poprsí objímal přilehavý kabátec s lesklou černou kožešinou dlouhé srsti na dolejší obrubě a kolem krku.

Rozloučila se s lesníkovou, jež zůstala na zápraží. a kráčela za otcem k saním, trochu zimomřivě se choulíc a ruce trouc o sebe v huňatém rukávníku, ale při tom s veselým vzezřením, jakoby ji spíše bavil tuhý mráz, který čistou pleť jejích lící začal barviti nejkrásnější červení. Lesník s dcerou provázeli hosty až k saním a zde teprve loučili se s nimi.

Doktor byl již dříve své nohy zase vymotal z houně a vystoupil nyní ze saní do umrzlého sněhu. Když správcova dcera plaše se strany na něho pohlédla, bezděky ji pozdravil malou úklonou, začež ona stejným způsobem zdrželivě poděkovala.

Správce, nezavadiv o právníka ani okem, s bezohledným sobectvím vstoupil první do saní, zahnízdil se opět v bůtách a kožichu co nejpohodlněji na prázdném sedadle a ukázav rukou v tlusté kožené rukavici vedle sebe na místo doktorem opuštěné, řekl nedbale: „Tak pojď, Slávko!“

Ale dívka váhajíc, pohlédla na mladého muže. „A což ten pán?“ pravila ostýchavě.

Správce mlčky učinil posuněk, jakoby ji káral: Proč se o toho staráš? Co je nám po něm?

„Jen račte, slečno,“ pobízel koncipient zdvořile. „O mne nemějte žádných starostí. Však si tu najdu nějaké místo.“

„Sednu si semhle,“ prohlásila Slávka, ukazujíc na nízkou protější sedačku.

„Ó, to by bylo pěkné!“ protestoval galantně právník.

„Tedy vám sem dáme alespoň houni.“

„Ach, ne! Uvnitř není pro třetího naprosto místa. Seděli bychom všickni nepohodlně. Ale zde vzadu budu seděti zcela dobře.“

A doktor již se vyhoupl na úzký dřevěný výběžek za saněmi, kdež usadil se rozkročmo jako na koni.

Po některých ještě námitkách vstoupila slečna neochotně do saní a usedla vedle otce do půjčeného lesníkem kožichu, jejž hostitel dívce na cestu vnutil. Doktor se divil, že správce alespoň dceři postoupil část houně, přehodiv ji přes její nohy. Vozka švihl bičem a sáně letěly dále, provázeny ještě přátelským: „s bohem!“ a „na shledanou!“ lesníka a jeho dcery.

Za chvíli poobrátila dívka hlavu na zad a poznamenala soucitně: „Sedíte asi velmi špatně, pane doktore?“

„Ó nikoli. Výborně!“ odvětil právník veselým hlasem, který však vycházel trochu drkotavě ze ztuhlých zimou rtů. „K řádné sanici patří taková stafáž v pozadí — jen bych měl míti důkladný karabáč a provázet naši jízdu veselým práskáním.“

Ve skutečnosti měl doktor pramalé pohodlí a

byl zimou všecek prokřehlý. Přešlapoval zábnoucími nohami, uši jeho byly červené jako laloch krocaní a modravě rudý jeho obličej vroubily zledovatělé vlasy a vousy. Přes to naslouchal nyní v poetické náladě zvonění rolniček a spokojeně pohlížel před sebe na hnědý vlas, pudrovaný jinovatkou, a na profil pěkné, mrazem do ruměnna zlíbané dívčí tváře, obracené stranou k lesu, jehož zasněžené stromy v nastávajícím soumraku míhaly se kolem jako bílé fantomy.

Po nějakém čase začal správce sebou vrtět, pokašlával a konečně obrátil se k doktorovi: „Kam pak, pane doktore?“

„Na stanici do P.,“ odpověděl právník s chladnou úsečností.

„A proč jste nepočkal na večerní vlak?“

„Chtěl jsem užít sanice,“ vysvětlil neochotně doktor.

„No, užijete jí pořádně,“ zasmál se správce. „Ale snad byste si mohl přisednout přece sem k nám — nějak bychom se tu směstnali — Slávka by vám přenechala fořtův kožich — můj by stačil pro nás oba —“

„Děkuji.“

„Snad se na mne nehněváte — pro tu tento —? Anděl by se byl rozzlobil na mém místě. Považte jen: Vyjedu si s dcerou po dráze do toho hnízda — pro nějaké hloupé jednání zmeškám dopolední vlak — poněvadž bych se tam do večera dlouhou chvílí okousal, najmu si na odpoledne sáně — dcera mne přemluví, abych ji pustil zatím pěšky do myslivny, kde má přítelkyni — nuž, odpoledne jedu za ní v tom dřeváku, kde je sotva pro mne dost

místa — a tu z nenadání — — No, pohádali jsme se trochu, což na tom, milý doktore! Povím vám něco: V naší špatné nádražní restauraci byste se musil do odjezdu vlaku nudit dobré tři hodiny... Nuže, počkejte u nás — zámek je zrovna vedle nádraží. — Zahřejete se náležitě u našich kamen a na smířenou vypijeme spolu nějakou sklenici punče, který vám pomůže roztáti také uvnitř. Vždyť budete hotový rampouch, než tam dojedeme..."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Advokáta vyrušilo z upomínek vrznutí dveří. Vešla hezká ještě paní, s dvěma roztomilými dítkami, nesouc choti černou kávu.

Když si dítky usadil na kolena, položil ruku ženě kolem pasu a přivinuv ji k sobě pravil: „Zdaž bys uhodla, Slávko, nač jsem právě vzpomínal?"

Démon knihy.

(Národní Listy 1894, č. 305, 312, 319 a 326.)

I.

Pan Bašta byl dlouho nejrozšafnější, nejspořádanější člověk, jakého si lze pomysliti. Zdědil po rodičích výnosný dům na předměstí, zdvojnásobil rozumnou ženitbou své jmění a staral se pečlivě o budoucnost svých dvou dětí, určiv syna hned v kolébce ke karriéře státního úřadníka a skládaje pro dceru věno, které by jí pojistilo skvělou partii. Způsob jeho života byl přímo vzorný: žádná vášeň, žádná výstřednost nerušila klidný soulad jeho každodenního konání, v němž bylo všechno účelně odměřeno, na svém místě a v pravidelném chodu jako kolečka v hodinách. Rozmnožoval solidní spekulací své jmění, vedl zevrubné, přesné účty o každém svém příjmu a vydání, zařídil si slušnou a pohodlnou domácnost bez jakéhokoli přepychu, přestával na prosté dobré měšťanské kuchyni a jedinou zábavu mimo dům poskytovala mu každodenní partie taroků s trojlístkem stejně solidních pánů, s nimiž

se již několik let každého večera scházel v útulné plzeňské pivnici.

Ale osudný okamžik zvrátil všechno. Neštěstí číhalo na pana Baštu tam, kde by se ho byl nadál nejméně. Skoro bych řekl, že v každé, i nejnevinnější na pohled věci ukryt jest démon, který tam zákeřnicky čeká na oběť, předurčenou mu osudem. Pro tisíce jiných lidí jest táž věc zdrojem užitku nebo milé zábavy, ale jednou namátne se k ní někdo, jemuž pojednou démon v ní ukrytý skočí do týla a nepustí ho již ze svých drápů až do konce života.

Na pana Baštu číhal takový démon v knize. Číhal v něčem, s čím se pan Bašta stýkal nejřídčeji. Nezbytný k vůli denním a tržním zprávám žurnál, kalendář, poštovní knížka — toť byla asi celá jeho literární zásoba.

Ale tu stalo se, že pan Bašta, nechtěl-li nadobro přeškrtnouti jednu svou pohledávku, musel vzíti za vděk svrchky nepořádného dlužníka. Jak pohledávka vznikla, je pro nás lhostejno; jen tolik podotýkám, že nedostal se k tomuto dlužníku z vlastní iniciativy a volby, neboť sotva by byl věnoval nějakou důvěru vychrtlému člověku náměsíční fysiognomie, dlouhých neurovnaných vlasů a vousů, s nepořádně uvázaným nákrčníkem a v divné čamaře — zkrátka, člověku, který činil hned na první shlédnutí dojem nepraktického blázna. Buď jak buď, nemilým sběhem okolností stal se tento člověk jeho dlužníkem a k jeho upomínkám omlouval se nemocí, žádaje o poshovění na nějakou dobu; když pak věřitel, ztrativ trpělivost, osobně k němu zavítal, přesvědčil se sice, že dlužníkova omluva nebyla

pouhou vytáčkou, neboť hubená jeho postava scvrkla se již jen v pouhý stín člověka, jemuž smrt hleděla z očí a jenž byl právě uchystán na cestu do nemocnice — ale zároveň musil pan Bašta uslyšeti, že jeho dlužník nemá nežli to šatstvo na sobě a trochu toho nábytku v pokoji, jehož cennou částí je prý však dosti bohatá knihovna, po leta s velikými obětmi nakupená a dosud i v cenách antikvárních prý representující vyšší hodnotu peněžitou, nežli obnáší nešťastná pohledávka. Tu knihovnu že ochotně panu Baštovi na zaplacení dluhu přenechá.

Pan Bašta změřil sice chatrnou skříň, plnou neladně a nepořádně promíchaných a naházených knih, pohledem hlubokého opovržení — ale což měl dělat za takových okolností?! Něco je konečně vždy lepší nežli nic a krátké ohlédnutí pokoje přesvědčilo jej, že dlužník kromě té knihovny nemá vskutku ničeho — neboť bídný stolek, dvě židle a vetchý prázdný šatník nestály ani za přenešení. Nezbylo tedy než se zlostí přistoupiti na dlužníkův návrh.

Tak octla se v domácnosti pana Bašty — prozatím v síni jeho příbytku — stará skříň s několika bednami knih po nepraktickém bláznu, o němž pan Bašta brzy doslechl, že v nemocnici zemřel.

První den byl ten přírůstek inventáře pro nového majitele jen předmětem hněvivého opovržení; kdykoli pohledem o bedny na síni zavadil, zkřivil rty polo zlostným a polo potupným úšklebkem, připomínaje si smutný konec své spravedlivé pohledávky. Že dlužníkem udaná domnělá cena knihovny byla pouhou chimérou, o tom byl hned z předu přesvědčen a řekl mu to také do očí. Bude rád,

vytluče-li z té hromady starého potištěného papíru jen skrovnou část své pohledávky.

Potvrdili mu to také hned první večer v hostinci oni tři známí pánové, když se jim před taroky — ovšem sám již ironicky se usmívaje — se svou novou akvisicí pochlubil.

„A, knihy — čistá věc!" zvolal pan rada. „Za báječné peníze to člověk koupí, a chce-li se toho zbavit, aby to hodil někomu zadarmo. Knihy nemají žádnou cenu!" dodal se znaleckým důrazem.

„Ovšem že," souhlasil pan inspektor. „Ondyno stěhovala se jedna moje příbuzná na venek — zemřel jí muž a zůstala po něm halda knih — co s nimi? — Pánové, žasl jsem, když mi povídala, co jí nabízel antikvář ku příkladu za celý krásně vázaný Meyerův konversační leksikon!"

„A prohlédl jste to trochu?" otázal se pana Bašty zlověstně doktor.

„Jaké pak prohlížení? Prohlížení by mi bylo málo pomohlo. Musel jsem zkrátka vzít, co tu bylo... Vždyť vám povídám, že jsem si myslel: Lepší konečně pakatel než docela nic! Že z toho moc nekouká, vím také."

„Zvláště jsou-li tam snad samé básně a takové věci. A potom, takový nepořádný člověk měl asi bibliotéku podle toho: jistě tam najdete nedobraná díla sešitová, první díly bez druhých, kusé věci, scházející listy a tak dále — Ale škoda o tom mluvit. Pane Ignác, taroky!" — —

Vraceje se potom z hostince, zakopl pan Bašta v šeré síni svého bytu o jednu z beden knih, což stupňovalo jeho nevrlost tou měrou, že usnul s pevným odhodláním, zbaviti se zlořečených knih hned

ráno, kdyby je měl třeba všechny darovat městské knihovně.

Do rána se mu ovšem vykouřil z hlavy šlechetný ten úmysl. Ale knihovna by byla málem způsobila domácí šarvátku.

Paní Baštová — která pohlížela, jako v předtuše budoucích věcí, na skříň a bedny s velikou nelibostí — prohlásila, že to v síni zůstati nemůže, poněvadž to celý den překáží, a že by bylo nejlépe odstraniti tu veteš hned na půdu nebo do sklepa.

Ale manžel nevrle namítal, že by přenášení bylo zhola zbytečné, poněvadž si hodlá na ty knihy dnes nebo zejtra zavolati antikváře, před tím však že musí obsah beden trochu prohlédnouti, aby věděl, co vlastně prodává.

Proti tomu namítala zase podrážděně paní Baštová, že přece nemůže připustiti, aby rozložil hromady knih po síni a zabarikádoval přístup k pokojům a kuchyni, nehledě ani k oblakům prachu a jiným neřestem, které se jistě vyhrnou z těch starých, bezpochyby plesnivých a moli rozežraných šartek.

Konečně učiněno jakési narovnání v ten způsob, že pan Bašta osudné bedny dal dopraviti do své „pracovny" — nepřidávám ty husí nožičky bez jistého úmyslu —, která prostotou svého zařízení ještě nejspíše se snášela s bibliotékářskými, či lépe antikvářskými výkony.

Uzavřev se s pochybnými svými poklady, otevřel jednu bednu, ponořil do ní nazdařbůh ruku, skoro s takovým výrazem, jakoby sahal do skrýše plné skorpionů, a vytáhl první knihu, která se mu namátla.

Přečetl titul „Básně Františka Táborského“ — a hodil knihou prudce na podlahu.

Autor její nemusí se však proto trápiti, neboť hned na to letěly za ní týmž způsobem „Eklogy a písně“ Jaroslava Vrchlického, k nimž možno-li ještě nešetrněji pohozen Zeyerův kruh epických básní „Vyšehrad“.

Pak již pan Bašta vyjímal knihy po hrstích a mrkaje toliko zběžně po titulech, házel je na hromady vedle bedny za posupných pošklebků a poznámek: „Básně — zas básně — ještě básně — samá báseň — Hezky to začíná! — Selské písně — Starosvětské písničky — Písně života — Zapadlé hvězdy, ajajaj! — Zaváté listy — Prvosenky — Petrklíče — I jděte mi ke všem — —!“

Vyprázdniv takto asi třetinu bedny, hrábl již jenom na zkoušku ke dnu, a když se mu tam zakmitly „Plovoucí oblaka“ a „Zpívající labutě“, udělal ve vzduchu nad bednou veliký kříž a zašel k umývadlu, aby si očistil zaprášené ruce.

Při tom bručel: „Pěkný začátek! Budou-li ostatní bedny také takové — Ale snad ten člověk přece nečetl jen samé veršíčky — Ostatně, podle toho, jak vypadal, kdož ví — — No, hned uvidíme!“

A pan Bašta odebral se k bedně druhé.

II.

Zběžná prohlídka ostatních beden poučila pana Baštu, že jsou tam vedle básní a povídek také věci onačejší, zejména několik rozsáhlých spisů illustrovaných. Tato díla, jakož i skvostné, v pravdě oslňu-

jící vazby některých knih byly malou krůpějí sladkosti do jeho roztrpčení. Ale brzy otrávilo mu ji zase poznání, že v prvním nádherném díle, které začal prohlížeti, chybělo několik sešitů.

„Snad jsou v tom Babylonu někde jinde zastrčeny,“ pravil si pro útěchu a nabyl vůbec přesvědčení, že bude především třeba roztříditi a spořádati celou tu chaotickou směs.

Obyčejně věnovával pan Bašta své dopoledne dobrovolné inspekci obecních prací, procházeje ledabyle ulicemi a čině dlouhé zkoumavé zastávky u každé hromady vytrhaných dlaždiček, u každé vyňaté roury vodovodu, u každého hloučku metařů a u každého schnoucího stromu v uličních stromořadích. Své dojmy zpracovával potom kriticky ve vinárně, kde se pravidelně stavíval před obědem.

Touha, aby se co možná nejdříve zbavil spousty ve své pracovně, přiměla ho dnes ku změně programu. Pořádal knihy a sepisoval jich seznam. Horlivost jeho byla tak veliká, že i po obědě, probudiv se nad obyčej brzy z odpoledního spánku, ve své práci pokračoval.

Poněvadž knihy také list po listu prohlížel, aby oddělil spisy neúplné, zaujalo toto zaměstnání i následující dni a protáhlo se nade vše očekávání. Když byl konečně hotov, předložil svůj seznam antikváři, přidav na omluvu stručné vysvětlení, jak se k tolika knihám dostal. Antikvář přijal seznam tak neochotně, jakoby to byl prosebný arch nějakého „lepšího“ žebráka, a nahlédl do listiny jen jako z milosti. Odvraceje stále netrpělivý zrak do rozličných koutů svého krámu, jakoby mu vůbec bylo líto chvíle, kterou té četbě věnuje, přelétl škrtající tužkou celé

sloupce titulů a na konec pokrčil soucitně ramenoma. Ze všeho mohl prý by potřebovat nejvýše jen několik věcí; ostatní je šmejd, kterým by si darmo zastavil místo.

„A co já bych si s tím počal?“ namítl Bašta. „Ne, ne! Jednotlivé knihy neprodám. Chci to míti s krku všechno najednou.“

Antikvář odskočil obsloužit nějakého zákazníka, ač stáli za pultem dva příruční, a pak začal cosi hledati v různých policích svého skladu. Na pana Baštu, zdálo se, zapomněl zcela. Ten ho musel konečně upozorniti na sebe nesmělým: „Jak tedy — koupíte tu knihovnu?“

„Ah, tak —!“ protáhl antikvář, mna si čelo, jakoby se rozpomínal na věc, dávno zapomenutou. „Tedy tu knihovnu. Ano, kdyby to byla aspoň slušná knihovna — ale taková směsice bezcenného braku — co bych s tím dělal? Prosím vás, kdo pak čte ještě básně? A povídek válejí se mi tu celé stohy — lituju každého krejcaru, který jsem do toho strčil. A co by mezi tou smetí mělo nějakou cenu, máte zas neúplné. A ke všemu je to asi všechno potrhané a zašpiněné.“

„Jsou tam také knihy v krásných, drahých vazbách,“ poznamenal Bašta.

Antikvář máchl pohrdlivě rukou. „V krásné vazbě! Vazba nemá pro našince pražádné ceny. Pro salon si nikdo nekupuje knihy v antikvariátu —“

„A co byste mi tedy za to všechno dal?“ zkrátil jednání pan Bašta.

„Ale vždyť vám pravím — Ostatně —“ a tu měl antikvář vzezření člověka, jenž ve slabé chvíli, milosrdenstvím jat, odhodlává se ku značné oběti —

„ostatně — povím vám tedy — rozumí se, je-li to všechno zachovalé — a neúplná díla vyloučíme na každý způsob — no, kolik bych vám asi tak nejvýše mohl dát —"

Probíhaje znovu zrakem seznam a zastavuje se při několika hlavních položkách, načrtal tužkou na kousek papíru řadu číslic pod sebou, zamyslil se pak, přidal pod ně ještě jednu úhrnnou cifru, sečetl všechno a podtrhnuv součet důraznou čarou, přišoupl papírek k panu Baštovi: „Tolik bych vám asi mohl dát — nejvýše — a to ještě —"

Ale pan Bašta, pohlédnuv na součet, nečekal na další výklady, nýbrž popadl s výrazným mlčením svůj seznam a krátce se poroučel.

U dvou jiných antikvářů mělo jednání podobný výsledek a pan Bašta vrátil se rozhorlen s nepořízenou domů.

„Nepovídal jsem vám to?!" zvolal pan rada, když si Bašta večer v hostinci spolutarokářům postěžoval. „Knihy nemají pražádnou cenu."

„Ale co si s tím počnu? Snad si to nenechám?!"

„Inu, proč pak ne?" zažertoval si s ním ukrutně doktor. „Knihovna v domácnosti je pěkná věc. Takový zámožný pán, jakým jste vy, může si jí přece dopřáti. A nehodí-li se vám, bude dobrá dětem —"

„Dětem!" zlobil se pan Bašta. „Před těmi bych to spíš musel zamykat. — To tak, aby se mi syn pobláznil básněmi a romány! — A dcera — dcera —" Ostatek zamlčel. Dcera jeho chodí totiž k uršulinkám a nemůže proto českých knih potřebovat. S tím důvodem nechtěl se však vytasiti před panem doktorem, který byl poněkud výstřední v národním ohledu.

„Já na vašem místě —“ poradil praktický inspektor — „doplnil bych ta větší illustrovaná díla a dal bych pak inserát do novin. Nějaký milovník spíše zaplatí obstojnou cenu. Moje příbuzná, o které jsem vám povídal, tím způsobem přece něco ztržila. Alespoň zkusit byste to mohl — Ignác, karty!“ — —

Rada inspektorova se uchytila. Druhého dne vylovil pan Bašta z knihové záplavy ve své pracovně několik trosek: jeden díl „Čech“, jeden díl Ottova „Naučného slovníku“ a dva díly „Hradů a zámků“. Vyšetřil znovu, které sešity scházejí, a vydal se pro ně na cestu ke knihkupci.

Knihkupecký praktikant, zabaliv mu koupené sešity, přišoupl k němu jednu z knih na pultě rozložených s poznámkou: „Novinka — Machar: Zde by měly kvést růže —“

Ale pan Bašta odšoupl ji tak rázně a s výrazem tak posupným, že mladíček až s leknutím se chytil za blouznivý nádech vousků na bradě a jistě domnělého příznivce písemnictví vřadil mezi literární šosáky.

Doma vybalil Bašta sešity, zarovnal je do příslušných mezer a prohlížel s uspokojením nyní úplné díly. A tu ponejprv rozhodil po něm své sítě démon knihy. Jako malý, hravý šotek tichounce zašelestil mezi hladkými, bílými, lesklými listy a přes čistě seříznutý roh stránky vykoukl potměšile na svou oběť. Tato netušila ovšem ničeho a klidně prohlížela illustraci za illustrací, tu přihlazovala zmačkaný, tam zarovnávala povystouplý list, kladla prohlédnutý sešit přesně na předcházející a s jakousi zálibou pak obhlížela celou spořádanou jich vrstvu. Jeden díl „Hradů a zámků“ byl skvostně vázán.

Pan Bašta, porovnávaje s ním druhý nevázaný a nyní teprv doplněný díl, pomyslil si, že by bylo záhodno, upraviti jej stejně do páru. Hned na začátku jsem pravil, že byl pan Bašta vzorem pořádnosti.

Skutečně odnesl nazejtří nevázaný díl „Hradů a zámků“ ke knihaři, omlouvaje se ovšem sám před sebou, že tím navnadí spíš kupce a dosáhne lepší ceny.

Knihaři nebývají však nejrychlejší mezi řemeslníky a tím nabyl pan Bašta času, uchystati pro obmýšlený inserát ještě některé komplety. Při tom učinil zároveň první literární známost.

Našel totiž mezi svými knihami loňský ročník „Osvěty“, v němž chybělo pouze říjnové číslo. Zapsal si tedy udanou na sešitech adresu vydavatele a putoval na Vinohrady. Byl právě krásný den a pan Bašta nelitoval té daleké cesty ze svého předměstí až téměř k údolí nuselskému. Trochu se zapotil cestou do vrchu za novou budovou musejní, ale za to těšilo ho pak pozorování rozličných nových pokroků, které Vinohrady učinily od té doby, co zde byl naposled. Naschvál si zašel oklikou až k novému kostelu sv. Ludmily a k Národnímu domu, ohlížeje se při tom také po vinohradském pivu; ale bohužel se tehdáž ještě nečepovalo.

Konečně doptal se na ulici Čelakovského, kdež poopravil svůj dosavadní náhled o českých spisovatelích. Představoval si je všechny asi takové, jakým byl jeho nešťastný, v první kapitole vylíčený dlužník. Ale teď poznal člověka zcela spořádaného, který byl dokonce vlastníkem pěkného domu! Arci, trochu nepraktičnosti mu nemohl přece nevytknouti.

pohlížeje na to úhledné, villovité stavení v pozadí pečlivě pěstované zahrádky, shlížející do údolí nuselského. Je to zpropadeně z ruky a nájemníci, vyhledávající takové romantické vyhlídky, nejsou asi z nejsprávnějších.

Za to schválil důtklivou prosbu, vyvěšenou dole v chodbě, aby se všechny dvéře v domě potichu zavíraly. „Měl bych také ve svém domě vyvěsit“ — pravil si — „bývá tam celý den bouchání a třískání, že se člověk ani nemůže po obědě vyspat. A mé staré by takové pokynutí také neškodilo — zvláště když jí něco přelítne přes nos!“

Nahoře zazvonil tedy polehounku, a když byl vpuštěn, zavřel za sebou co nejopatrněji. Náhodou přišel mu otevříti sám redaktor, muž důstojného a sympatického zevnějšku. Přijal hosta přívětivě a ptal se po jeho přání.

„Přicházím stran jednoho čísla z loňského ročníku —“

„Odbíráte přímo či u knihkupce?“

„Hm, hm — u knihkupce,“ zalhal si Bašta, nechtěje široce líčiti nešťastnou historii své knihovny. „Schází mi v loňském ročníku říjnové číslo — bůh ví, kam se podělo — bezpochyby ho moje někam zašantročila — —“ a vytahoval tobolku.

Redaktor se usmál. „Schovejte jen peníze — na reklamaci je sice pozdě — ale ztratilo-li se vám —“

Pan Bašta, mile dojat bezplatným vydáním sešitu, pochválil mu za to byt, dodav jen: „Ale není zde na té stráni trochu ostrý vzduch?“

Redaktor se zase usmál a dal poněkud zá-

hadnou odpověď: „Inu, na ostrý vzduch musíme si nyní v Čechách zvykat.“ —

Když pan Bašta, vraceje se z Vinohradu Václavským náměstím dolů, zakopl o nějakou rouru, měl hlavu tak plnou nových dojmů, že obecní tu věc nepodrobil ani kritickému rozboru, což bylo docela proti jeho zvyku.

Cestou zastavil se ještě ve vinárně. Seděl tam již u vedlejšího stolu jeden professor, s nímž se tu byl povrchně seznámil.

„Odkud dnes, pane domácí?“ vítal ho bodře professor.

„Z Vinohrad — byl jsem si u pana Vlčka pro Osvětu.“

Professor vypoulil naň udiveně oči a zamlčel se v jakémsi zmatku, vrhaje stranou na pana Baštu zpytavé pohledy, jakoby si ho nikdy dříve nebyl náležitě povšiml.

Mlčel takto hodnou chvíli, načež zaťukal prstem na jedno místo časopisu, v němž byl právě četl, a zeptal se Bašty — ne již obvyklým blahosklonně žertovným způsobem, ale zcela vážně: „Co soudíte o téhle aféře Lošťákově s Karáskem?“

Pan Bašta neslyšel jakživ o žádném Lošťákovi, ani Karáskovi a upřel tedy na professora tázavý pohled.

„Ah, vám to tedy ušlo —“ A professor začal vypravovati onu aféru. Bašta sice nepochopoval, proč mu tento pán, s nímž jindy hovoříval jen o povětrnosti a jakosti vína, vlastně vypravuje takovou obyčejnou políčkovou historku o neznámých a lhostejných lidech, ale ze zdvořilosti tvářil se, jakoby ho vskutku zajímala. Teprve, když z průběhu hi-

storky vyrozuměl, že tu jde o dva spisovatele, dovtípil se, že professora na to přivedl zmínkou o své cestě pro Osvětu. A nejasné tušení pravilo mu, že odtud asi má svůj původ také změněné chování toho pána, v jehož zracích patrně trochu povyrostl...

Hle! tak ocitl se z čista jasna náš rozšafný, spořádaný měšťan uprostřed zájmů a otázek neznámého literárního světa, o nichž neměl doposud ani tušení. Tak zadrhoval pozvolna, polehoučku démon knihy kolem něho svou zkázonosnou síť, a k jakým koncům ho dovedl, ukáže nám třetí, bohdá poslední kapitola.

III.

Pan Bašta doplnil si tedy několik slibnějších spisů neb alespoň ukončených větších dílů a dal inserát do novin. Avšak ani touto cestou nedošel žádoucího cíle. Přihlásilo se sice několik kupců, ale jeden chtěl ty knihy téměř zadarmo, druhý na měsíční splátky, třetí hodlal vzíti pouze jeden a to právě onen čerstvě vázaný díl „Hradů a zámků", tak že by pár naschvál stejně uniformovaný znovu byl býval rozloučen — zkrátka, žádná nabídka se prodavači nelíbila i ztratil již nadobro naději, že by se mohl knihovny bez veliké škody zbavit.

Ale co mu konečně zbude? Nechat si ji přece nemůže. Co by s ní dělal? V pracovně by mu darmo překážela, a kdyby ji odstranil na půdu nebo do sklepa, zkazila by se nadobro sazemi nebo plísní, ač-li by ji služebné pomalu neroznesly. V tomto kolísání rozhodl prozatím pan Bašta, že se na věc ještě vyspí.

Ale zítřek byl důležitý den činže, den, kdy jeho pracovna málem nabývala vzezření skutečné pracovny a kdy sedě u svého psacího stolu, s rejstříkem nájemníků a zápisníkem po ruce, míval v hlavě docela jiné věci, než aby byl mohl pomýšleti na knihy a podobné hlouposti.

Hned v očích prvního nájemníka, který přinášel činži, truhláře z přízemku, četl údiv nad nezvyklým obrazem, jejž tentokrát kabinet pana domácího poskytoval.

„Pro Pána, to je knih!" zvolal obstárlý řemeslník, rozhlížeje se po spoustě kolem dokola na podlaze. „To by bylo čtení! No, knihy jsou hezká věc, kdo má na ně čas a peníze. Můj nebožtík otec byl také čtenář — písmák, jak tomu na venkově říkali — a ještě mám po něm několik knih, které bych nedal za nevím co. Sám bych také rád čítal — ale kde pak má člověk pokdy v tom dření od rána do večera, a kdyby na krásně zbyla někdy chvilka, stačí zase kapsa sotva na nějaké ty noviny a kalendář. Ale což pan domácí — proč by ten si nedopřál pěkného čtení!" ukončil se závistivým povzdechem.

Pan Bašta přestal na pouhém rozpačitém „hm hm" a poněkud nevrlém máchnutí rukou směrem, kde knihy ležely. Ale zůstavil truhláře při jeho domněnce. Není dokonce žádné příčiny, aby mu vysvětloval, jak se k těm knihám dostal. Ostatně Baštovi poněkud i lahodil závistivý nájemníkův poukaz na jeho zámožnost, která mu dovolovala, aby si koupil po případě všelicos, třeba i knihy.

Truhlář si všiml ovšem i věci, která byla bližší jeho oboru, totiž vyprázdněné knihovní skříně.

Znaleckým okem obhlédl hned celou její ubo-

host a pravil: „Á, bezpochyby ráčíte si pořídit novou skříň — tahle nestojí ovšem už ani za správku. Kdybyste ráčil poroučet, hned bych —“

„I ne, ne,“ odmítl Bašta.

„Nebo kdyby vašnosti chtěli jen málo opotřebovanou — Vím také o jedné. Knihovna tuze čistě dělaná, dvojkřídlová, s mlékovým sklem — dělal jsem ji tomu pánovi sám. Byl to také hodný a moc vzdělaný pán — když jsi k němu přišel, už v saloně ležely na stole krásně vázané knihy a což teprve v jeho kabinetu! Tam byly podle stěn samé knihy, v policích, v zasklených bibliotékách, v almárkách, všechny pěkně spořádány — samá kniha od podlahy až ke stropu. Ale umřel, chudáček — všechno zdědili nějací příbuzní z venkova, jen tak všelijací lidé, a ti teď ty knihy prodávají — inu, toť se ví, co pak takový člověk rozumí knihám! Já sám — tu a tam se mi dostane přece nějaká kniha do rukou, ale někdy je v nich čtení takové, že se z toho člověku motá hlava. Arci, učený člověk, cvičený — to je jiná!“

Ze spárů mluvkových vysvobodil pana Baštu druhý správný nájemník, přicházející hned z rána s činží. Byl to mladý úřadník od pojišťovny.

„I hleďme, pan domácí je také přítelem literatury?“ zvolal hned, jakmile vstoupil, rozhlížeje se udiveně pracovnou.

„Hm, hm,“ odkašlal si Bašta a trochu se zapýřil.

„To je pěkné, to vám slouží ke cti,“ pokračoval vřele nájemník. „Beztoho je v našem měšťanstvu málo lidí v pravdě intelligentních, kteří by se chápali knihy. A kdo jiný by mohl a měl nejvydatněji

podporovati písemnictví, ne-li zámožná měšťanská třída?“

Nové „hm, hm“ a lehké máchnutí rukou, ale už jiné nežli před truhlářem, vypadající spíše jako skromné odmítání přílišné chvály.

„A také básně — básně? Vida, vida! A tady Ottův Naučný slovník. A — Alpy. Kde pak jsou ostatní díly? Jsme tuším už v F. Takováhle kniha už něco vydá. A bude to jednou samo o sobě celá bibliotéka, celá ohromná vědecká encyklopedie. Ejhle! Zde také rarita. Česká Včela z r. 1834 —“

„I je v tom všelijaká veteš,“ poznamenal omluvným tónem pan Bašta, mrknuv po časopise v odřené vazbě, jehož sežloutlé listy úřadník obracel.

„Proč pak? Právě takové staré knihy jsou hledány. Mají dosti milovníků a někdy bývá po třiceti, čtyřiceti letech teprve sháňka po knize, které si vrstevníci hrubě nepovšimli. — No, musím už do kanceláře — má úcta, pane domácí!“

A stiskl ruku, kterou mu pan Bašta na rozloučenou podal, s neobvyklou vřelostí.

Také ostatní nájemníci, kteří se pak dopoledne i odpoledne do pracovny trousili, projevovali tím neb oním způsobem svůj podiv nad knihovou barrikádou, jíž byl tentokrát pan domácí obklopen.

Bašta byl dnes v dobré míře, a když měl činži šťastně pohromadě, přecházel po pracovně mna si spokojeně ruce. I na svůj knihosklad pohlížel méně nepřívětivě.

„Podporovat literaturu... Láry fáry! Kdo pak nás podporuje?“ — bručel sice potichu, ale následující úvahy byly již smířlivější: „Ovšem, kdybych to měl vyhodit zadarmo, skoro abych si to ra-

ději nechal! Pro mne to sice není — ale syn — kdož ví, není-li v tom přece ledacos, co se mu bude jednou jako státnímu úřadníkovi hodit! A pak — ten pán od banky tomu bezpochyby rozumí — možná, že knihy jsou jako sýr, čím starší, tím lepší, a že mají teprve cenu, když se pořádně uleží.“ —

Za několik dní otázala se paní Baštová při snídaní ostře: „A co bude s těmi knihami v pracovně? Vždyť se tam nemůže ani jak se patří uklízet.“

„A kam je dám?“ utrhl se manžel.

„Vždyť jsi povídal, že si zavoláš antikváře —“

„Byl jsem u antikvářů — dal jsem to do novin — takhle zadarmo chtěl by to ledakdos. Ale darovat to přece nemohu. Vždyť v tom leží mé peníze.“

„A to má snad ten nepořádek v pracovně zůstat? Co s tím, prosím tě, uděláš?“

„Co s tím udělám? Nic s tím prozatím neudělám! Trochu to srovnám a nějaká pěkně vázaná kniha může se položit v saloně na stůl —“

„To ještě! Co pak je salon nějaká čítárna? V saloně máme přece album s fotografiemi, jak se sluší a patří.“

„V lepších rodinách mají všude ležet nějakou pěkně vázanou knihu —“

„Co pak jsou ty rodiny, kam chodím, špatné? A všude leží jen album. Ne, ne, v pracovně si dělej co chceš, ale v saloně jsem zase já paní. Ty bys ho krásně spořádal!“ rozhodla panička, která musila mít vždy poslední slovo. —

Bašta dal se tedy vážně do spořádání své s nebe spadlé knihovny. Zavolal si truhláře z přízemku a ten konečně připustil, že možno starou onu skříň přece vyspraviti, aby ještě jakž takž sloužila svému

účelu. Na to pořídil si Bašta řádný katalog a začal do něho knihu za knihou zapisovati. Když našel hned v první knize uvnitř na desce poznámku „Z knihovny Jaroslava Orlického", přeškrtnul to a napsal úhledným písmem: „Z knihovny Martina Bašty čís. 1." Prohlížel si pak chvíli ta slova i zdálo se mu, že jméno jeho ve sdružení s knihovnou nabylo zcela nového, jaksi slavnostnějšího rázu.

Při zapisování knih kladl stranou takové, o nichž dle titulu soudil, že by se mohly jednou hoditi jeho synu k budoucím přípravným studiím pro karriéru státního úřadníka. Našel přece některé, na př. Bozděchovu „Zkoušku státníkovu", Rašínovo „České státní právo", Millovy „Úvahy o vládě ústavní", Benešovu „Vládu tmy" a jiné podobné. Nevím, proč se mu také pro synovo budoucí vzdělání zdál příhodným Šubrtův „Praktikus". Knihy s nábožnými tituly vybíral zase pro dceru, na př. dra. Herbena spis o sv. Janu Nepomuckém, „Historii o protivenstvích církve české", Micheletovu „Bibli člověčenstva" a podobné věci, hodící se dle nadpisu patrně pro útlou dívku, navštěvující školu klášterní.

Když byl hotov s katalogem, vřaďoval knihy do spravené a nově vyleštěné, nyní dosti slušně se presentující skříně. Shledal, že je pro to zaměstnání zrovna jako stvořen. Dle tloušťky a výšky, úpravy barvy desek stavěl je důmyslně vedle sebe do úhledných řad, a když byla posléze celá knihovna takto vyplněna, obzíral dlouho se zalíbením své dílo jako generál vzorně sešikovanou armádu.

Ale druhý den se mu spořádání nelíbilo; rozboural pracně provedenou stavbu a začal stavěti znova . . .

Pozoruji však, že musím svou knihovou historku ukončiti sráznějším spádem, neboť jinak mohlo by se státi, že by mi z nenadání sama vzrostla v celou knihu. Beztoho si gratuluji, že jsem předešle tuto třetí kapitolu nazval jen „bohdá“ poslední.

Za krátko měl pana Baštu démon knihy úplně ve svých spárech. (Píšu naschvál démon „knihy“, ne „knih“, neboť pan Bašta propadl čarodějné moci knihy o sobě, knihy vůbec, abych tak řekl abstraktního pojmu knihy, knihy jakékoli bez ohledu na obsah, o který se nestaral a který mu byl zcela lhostejný. Pro něho různily se knihy jen svým papírem, svým formátem, svými deskami a hřbetem.)

Nechť si venku svítilo sluníčko sebe krásněji, nechť si na ulici celé dláždění bylo vytrháno a roury vodovodu válely se na všech stranách, pan Bašta vězel jako pavouk zapředen mezi svými knihami, rovnal a přerovnával, zapisoval a přepisoval, a jestliže se objevil na ulici, jistě ubíral se do knihkupectví pro nějaký k doplnění díla potřebný sešit nebo ke knihaři pro spisy odevzdané mu k vázání s přesnou instrukcí, jaká má býti barva desek, jaká ořízka, jaký nápis na hřbetě atd.

Ale k jasnějšímu vysvětlení toho převratu a vylíčení jeho následků potřebuji nutně ještě jedné krátké, tentokrát najisto poslední kapitoly, kterou podám příště. Snad mi čtenář odpustí v nynější pohnuté literární době, kdy o knihách začínají se také jinde psáti celé knihy. Dá mi snad absoluci již z pouhé útrpnosti. Vždyť našinec literát je dnes politování hodný. Pozoruji-li naše nynější děsně vratké a nejisté postavení, vždy vzpomínám na pampelišku: v tu chvíli vznáší ještě pyšně do vzduchu svou ozdobnou,

vzdušnou kouli, utkanou z lehounkých, pavučinových hvězdiček; ale stačí jediné fouknutí, aby v příštím okamžiku z celé slávy nezbyl než ubohý, holý, dutý stonek. Nevíte, jak tísní člověka vědomí, že celá jeho existence visí na dechu kterýchkoli úst.

IV.

Snad každého v jistém věku přepadá pořadatelská a sběratelská vášeň. Znal jsem lidi, kteří do svých čtyřiceti let žili s evangelickou bezstarostností: pracovali sice, vydělávali, ale zejtřek pro ně neexistoval a shromažďování věcí, které mol a rez kazí, bylo jim pošetilostí. Jestliže byli snad přece oděni jako lilium polní, příslušela zásluha někomu jinému: ne sice nebesům, ale krejčímu, který jim pilně šil jednou za hotové, podruhé na úvěr, a pradleně, která je upozorňovala, když se límce začínaly třepit a bylo třeba nové zásoby košil. Takový člověk sahal do chaotického neladu svého šatníku a prádelníku jako do tajemného osudí a byl spokojen, dokud z nich vytahoval něco kloudného. Měli byste k němu přijíti dnes! Pěkně spořádaný i spočítaný obsah šatníku obnovuje se dle určitého, důkladně promyšleného systému a prádlo v jeho skříni leží přesně roztříděno a srovnáno jako státovky, bankovky a sloupce stříbra ve wertheimce. Ba v nepoměrně vysoké vrstvě punčoch nebo nákrčníků jeví se již i počátky manie sběratelské. Ovšem bývá takovýto obrat nejčastěji provázen vypadáním vlasů, jež pak na staromládenecké hlavě nahrazuje hladce přičesaná a pečlivě upravená vlásenka, pod níž se rodí

i pořádnější myšlenky. Avšak onen psychologický zjev není jen příznakem starých mládenců, nýbrž vyskytuje se, třeba v jiné podobě, stejně často u ženatých.

Vůbec tvary té pořádací a sběrací vášně jsou prarozmanité. Jeden má okna přeplněna květináči a nemluví o ničem jiném než o begoniích, azalkách a pelargoniích; druhý nacvakává svůj byt malovanými selskými truhlami a mísami; třetí cestuje jen proto, aby rozmnožoval sbírku svých cestovních fotografií a památek; čtvrtý rozkopává každou píď země, kam se dostane, hledaje kelty a popelnice, a sděluje každému, kdo má uši k slyšení, své náhledy o skrčených kostrách a trepanování praehistorických lebek; pátý věnuje se všecek sbírání starožitných mincí — a dosti jest i takových, kteří s chorobnou zálibou a dychtivostí sbírají, počítají, roztřiďují a uschovávají mince i papírové peníze nejnovější — jest to ještě nejužitečnější sběratelský sport, alespoň pro dědice.

Nuže, sběratelská a pořadatelská manie pana Bašty vrhla se náhodou na knihy. Ano, zcela náhodou. Ve chvíli, kdy ona choroba v nitru jeho již klíčila a právě ku zjevnému výbuchu se chystala, dostalo se mu namátkou pod ruku větší množství knih a Bašta stal se tedy bibliomanem. Kdyby mu bylo v té chvíli přišlo do rukou několik vzácnějších poštovních známek, snad by se byl stal zcela všedním filatelistou a pod.

Nemoc neobjevila se ovšem hned v plné síle. Bašta z počátku jen dokupoval chybící sešity nebo díly jednotlivých knih a dával nevázané opatřovati vazbou, jaká se mu pro to které pořadí knih nejlépe

hodila. Ale brzy pokročil dále. Páni nakladatelé mají na takové lidi výbornou léčku: t. zv. knihovny. Pan Bašta našel mezi svými knihami několik pěkně modře vázaných čísel „Kabinetní knihovny“. V každém tom čísle byla ovšem věc úplně samostatná, v jednom na příklad „Povídky Aloisa Jiráska“, v druhém „Letorosty“ Elišky Krásnohorské atd., ale když majitel ty knížky úhledně do bibliotéky vrovnal, četlo se na hřbetech zlatým písmem pouze: Kabinetní knihovna 2. Kabinetní knihovna 23 atd. a mezera mezi těmi číslicemi volala pro člověka tak pořádného důtklivě po vyplnění, nehledě ani k tomu, že v něm bezděky vznikala myšlenka: Jak hezky by vypadala celá dlouhá řada takových modrých knížek! Pan Bašta skutečně jednoho dne uhodil se přes kapsu a doplnil celou řadu od 1 až po 23; ale když pak se zalíbením na to třpytné, modré pásmo pohlížel, zrodila se zase myšlenka, že by již bylo nejlépe, vyplniti těmi modráčky celou jednu přihradu knihovny. A kdyby přihradu pod tím vyplnil řadou knih „Salonní bibliotéky“, byl by to rozkošný pohled! Pro jiné oddělení zamluvily se mu zase formátem sebrané spisy Václava Beneše Třebízského atd.

Rozumí se, že tyto knihovní přírůstky a meliorace nemohly ujíti bystrozraku paní Baštové. Několikrát učinila štiplavou narážku a jednou udeřila na manžela přímo ostrým dotazem: „A kdy pak ty knihy konečně prodáš?“

Ale manžel odpověděl chladnokrevně: „Neprodám je vůbec.“

„Neprodáš!“ zvolala s ustrnutím panička. „Te-

dy si je necháš? A co budeš dělat s tolika knihami?"

„Hm... Co s nimi budu dělat? Hm, hm. Co se dělá s knihami, to s nimi budu dělat."

„Prosím tě, nemluv! Tolik let ti stačily noviny — ani román jsi v nich nečet' — a teď na stará kolena budeš bláznit! To mi přece nenamluvíš, že bys chtěl přečíst takové hromady knih? A myslíš, že nevidím, jak přicházíš každý den domů s naditými kapsami? A včera zase ten veliký balík od knihaře... Já obracím každý krejcar dvakrát na dlani, než ho vydám, a ty vyhazuješ nekřesťanské peníze za takové hlouposti. Což jsi ztratil rozum?"

„Což jsou knihy hlouposti? A jsem snad takový chuďas, abych si nemohl časem koupit nějaké čtení? Ledajaký úřadníček nebo učitel věnuje si na to — a já, domácí pán, nemohl bych si ponechat a doplnit knihovnu, kterou jsem poměrně lacino dostal a kterou bych antikváři musel dát skoro zadarmo? A kdo pak má podporovat lite — kdo pak má podporovat literaturu ne-li zámožná měšťanská třída?"

Jak viděti, našla v panu Baštovi dobrou půdu fráze, pronesená tehdáž úřadníkem od pojišťovny. Zároveň vyklouzlo poprvé, ostýchavě z jeho rtů slovo „literatura" — slovo, které dotud mělo pro něho tajemný, kabalistický přídech, ale jež nadále hrálo v jeho životě vynikající, osudnou roli.

Leč paní Baštovou podráždilo teprve jako krocana červený šátek.

„Tak! Ještě podporovat!" vzkřikla. „Podporovat lite — litera — kdesi cosi podporovat! Ty potřebuješ někoho podporovat! Což není ještě dost

všelijakých žebráků a sbírek a pozvání?... A já tuhle chodím, že už se pomalu ostýchám na ulici... ani ve Variété jsme letos ještě nebyli... a pro Otylku by se už mělo koupit piáno... klobouček má už jako muchomůrku... ondyno jsem viděla u Hradeckých takové hezké akvarium, našemu salonu by taky pěkně slušelo, pomyslila jsem si... ale kde pak?... Na takové věci není, ale za to na hloupé knihy, aby to u pana domácího vypadalo jako u nějakého professora. Vždyť se ti každý jen vysměje!“

Takové šarvátky opakovaly se nyní častěji a příměří musel si pan Bašta vždy vykoupiti nějakým vzájemným ústupkem. Salon pyšnil se velikým, krásným akvariem, Otylka dostala piano a nový klobouček, paní Baštová vykračovala si po ulici v nových šatech nejmodernějšího střihu a chodívala občas i do divadla. Za to mohl si manžel u dolejšího truhláře objednat druhou skříň na knihy, neboť první nestačila již množícím se doplňkům. A když tu stála nová skříň, stačily zase přebytky jen k vyplnění dvou jejích přihrádek i nastávala potřeba, ucpat dle možnosti brzo nepěknou, zející prázdnotu ostatních. Ostatně, pan Bašta nemusel se proto již ani namáhat do knihkupectví. Zná to každý, jehož adressa se dostala jednou do ruky pánů knihkupců a nakladatelů. Již do smrti nezbaví ho žádná moc na světě ustavičné záplavy svůdných prospektů, návěští, pozvání ku předplacení, sešitů na ukázku i celých balíků různých knih na vybranou. Pan Bašta mohl si doma pohodlně vybírat.

Večerní tarokářská společnost se rozbila. Bašta spřátelil se totiž se známým professorem z vinár-

ny, a když si mu tento jednou postěžoval na špatnou kuchyni ve svém hostinci, poradil mu svůj. Professsor přišel, zalíbilo se mu a stal se každodenním hostem. Přisedl ovšem hned první večer k panu Baštovi, byl představen ostatním pánům a zavedl hovor, točící se před jeho příchodem kolem loňské povětrnosti, k otázce naturalismu a symbolismu v naší literatuře. Panu radovi podařilo se jen stěží vrátit hovor do solidnějších kolejí, a když Bašta s professorem znovu se zabrali do písemnictví, požádal sklepníka o taroky a vyrušil Baštu otázkou: „Což svou partii si dnes nezahrajeme? — Pan professor odpustí."

Professor sice svolil zdvořilým: „Ó prosím, prosím!" a pohroužil se do novin, ale v krátké pause hry obrátil se na pana domácího s otázkou, zdali odbírá „Palestýnu" a jak se mu líbí illustrace, načež Bašta, již zase kartami zaměstnán, odvětil, „Palestýnu" že neodbírá, ale že má „Švýcarsko". Při tom v roztržitosti vyhodil tak zpozdile, že ztratil zcela zbytečně pagát.

„Ale, ale, jak jste jen mohl takhle zahrát!" káral ho doktor. „Inu, na hru se musí dávat pozor!"

Když professor i druhý a třetí večer míchal podobným způsobem písemnictví do taroků, neobjevil se čtvrtého dne pan inspektor a nepřišel ani následující dni, vyhledav si bezpochyby jiný hostinec, kde by nebyl obtěžován samou literaturou.

Pan rada a doktor sice ještě několikrát zahráli s Baštou ve třech, ale pak seznámili se v hostinci s jiným tarokářem a jednou po telecích žebírkách, která jim professor okořenil úvahami o Jiráskových a Nerudových sebraných spisech, zavolal, vstávajc,

pan rada na číšníka: „Ignác, taroky! A dejte nám je k tam tomu stolu — zahrajem si dnes s panem Labuťkou — pana Baštu nebudeme vytrhovat z literatury.“ Slovo „literatura“ proneseno s jemným, ale srozumitelným ironickým přídechem. A příští den sedli si pan rada a doktor hned po příchodu do hostince k novému spolutarokáři.

Bašta jejich nevěry hrubě ani neželí. Může nyní s professorem bez vyrušování jezditi na svém knihovém koníčku. Vlastní literární rozbory přenechává ovšem professorovi, který by beztoho žádné námitky proti svým jedině správným názorům nepřipustil, a vplétá jen tu a tam poznámky o vhodnosti či nevhodnosti formátu, o tloušťce či hubenosti sešitů a p. Za to zná dle titulů na obálkách již málem všechna poněkud zvučnější jména literární a rozhojňuje také co den svou již dosti slušnou zásobu literárních klepů.

Ba, začíná již také sem tam nahlédati do literární rubriky ve svém žurnále.

Zkrátka, pan Bašta liší se od skutečného přítele literatury jen leda tím, že své knihy nečte. Je to výhoda, jíž tento druh sportu nad jiné vyniká. Amatér obrazů na příklad také nemusí rozuměti malbě, avšak alespoň si koupený obraz prohlédne, aby věděl, co vlastně představuje. Pan Bašta nemusí však do obsahu knihy ani okem mrknout; stačí mu, prohlédnout si formát a uvážit, v které přihrádce jeho bibliotéky by kniha dělala nejlepší dojem.

Naši knihkupci a nakladatelé by si vroucně přáli, aby pan Bašta svou zvláštní libůstkou nakazil hodně mnoho sobě rovných, aby místo sbírání

malovaného nádobí, falešných starožitností, japanských tretek atd. stalo se v zámožnějších kruzích všeobecnou manií sbírání českých knih. Nic by jim nevadilo, kdyby všichni ti sběratelé jako pan Bašta přestávali na pouhém prohlédnutí obálky. Ba, snad by to bylo jim i spisovatelům dokonce milejší. Vždyť je již nedaleka doba, kdy střízlivá kritika dokáže, že vlastně celá naše literatura od časů vzkříšení až podnes je veskrze a zhola bezcenná a že škoda každé chvilky, která by se věnovala na četbu tak nicotnou. A co se pak stane se spoustami knih, nakupenými dosud u knihkupců a nakladatelů? A čím se budou živit nynější spisovatelé? Kdo si pak koupí knihu k vůli obsahu? Leda některý kritik (a ti mají knihy obyčejně zadarmo), aby rozdrtil některou náhodou snad ještě přehlédnutou lživeličinu.

OBSAH.

